

Ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΩΝ
ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΣΤΟΝ ΨΗΦΙΑΚΟ ΚΟΣΜΟ

ΕΚΘΕΣΗ ΤΩΝ ΣΥΜΠΡΟΕΔΡΩΝ ΤΗΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Καθηγητής Δρ Jörg M. Fegert και Δρ Maria Melchior

Το παρόν έγγραφο δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά επίσημη θέση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2026

© Ευρωπαϊκή Ένωση, 2026

Η πολιτική της Επιτροπής για την περαιτέρω χρήση εφαρμόζεται βάσει της απόφασης 2011/833/ΕΕ της Επιτροπής, της 12ης Δεκεμβρίου 2011, για την περαιτέρω χρήση εγγράφων της Επιτροπής (ΕΕ L 330 της 14.12.2011, σ. 39, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2011/833/oj>).

Εάν δεν ορίζεται διαφορετικά, η περαιτέρω χρήση του παρόντος εγγράφου επιτρέπεται βάσει της άδειας Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>). Αυτό σημαίνει ότι επιτρέπεται η περαιτέρω χρήση εφόσον αναφέρεται η πηγή και επισημαίνονται οι τυχόν αλλαγές.

Για κάθε χρήση ή αναπαραγωγή στοιχείων τα οποία δεν ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενδέχεται να απαιτείται άδεια απευθείας από τους κατόχους των σχετικών δικαιωμάτων.

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

→ 04

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

**Ασφαλής παιδική ηλικία
στον κόσμο των μέσων
κοινωνικής δικτύωσης+**

→ 07

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 01

**Μια αναπτυξιακή
προσέγγιση για την
ασφάλεια των παιδιών
στο διαδίκτυο**

→ 34

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 02

**Στοιχεία σχετικά
με τους κινδύνους που
αντιμετωπίζουν οι
ανήλικοι στο διαδίκτυο**

→ 63

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 03

**Προστασία των
ανηλίκων σε ένα
ταχέως μεταβαλλόμενο
περιβάλλον στα μέσα
κοινωνικής δικτύωσης+**

→ 92

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 04

**Ενδυνάμωση των
ανηλίκων ώστε να
πλοηγούνται με
ασφάλεια στον ψηφιακό
κόσμο**

→ 139

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

→ 165

Εισαγωγή

Τον Μάρτιο του 2026 η πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Ursula von der Leyen, ανέθεσε σε δύο ειδικούς συμβούλους —τον καθηγητή Δρ. Jörg M. Fegert και τη Δρ. Maria Melchior— να συμπροεδρεύσουν της ειδικής ομάδας για την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο και τους πιθανούς ηλικιακούς περιορισμούς για τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ανατέθηκε στους συμπροέδρους να συντάξουν έκθεση σχετικά με τα συμπεράσματα της εν λόγω ομάδας και να συστήσουν τη βέλτιστη προσέγγιση που θα επιτρέψει στην Ευρώπη να καταστήσει τον διαδικτυακό κόσμο ασφαλέστερο για τα παιδιά.

Η ομάδα, η οποία προαναγγέλθηκε για πρώτη φορά στην ομιλία της προέδρου της Επιτροπής για την κατάσταση της Ένωσης το 2025, συγκέντρωσε πανεπιστημιακούς υψηλού επιπέδου, επαγγελματίες του κλάδου, εκπροσώπους της νεολαίας και των γονέων και άλλους ειδικούς από διάφορους τομείς σε ολόκληρη την Ευρώπη για την αξιολόγηση του αντικτύπου των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στους ανηλίκους.

Η ειδική ομάδα συνεδρίασε τρεις φορές και κάθε συνεδρίαση είχε διαφορετική σύνθεση ειδικών. Η πρώτη ειδική ομάδα συνεδρίασε στις 5 Μαρτίου 2026 και εξέτασε τα υφιστάμενα επιστημονικά στοιχεία σχετικά με τον αντίκτυπο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, και γενικότερα του ψηφιακού περιβάλλοντος, στα παιδιά και τους εφήβους.

Η δεύτερη ειδική ομάδα συνεδρίασε στις 16 Απριλίου 2026 και συζήτησε την υφιστάμενη νομοθεσία και τα εργαλεία της ΕΕ, καθώς και τις εθνικές προσεγγίσεις πολιτικής για την αντιμετώπιση του ζητήματος της ασφάλειας των παιδιών στο διαδίκτυο.

Η τρίτη ειδική ομάδα συνεδρίασε στις 16 Ιουνίου 2026 και επικεντρώθηκε σε προσεγγίσεις εθνικής πολιτικής και πιθανές συστάσεις για την προστασία και την ενδυνάμωση των παιδιών και των εφήβων στον ψηφιακό κόσμο.

«Και σ' όλες αυτές τις εργασίες μας θα καθοδηγούμαστε από την ανάγκη να ενδυναμώσουμε τους γονείς και να οικοδομήσουμε μια ασφαλέστερη Ευρώπη για τα παιδιά μας. **Γιατί όταν πρόκειται για την ασφάλεια των παιδιών μας στο διαδίκτυο, η Ευρώπη πιστεύει στους γονείς και όχι στα κέρδη.»**

— URSULA VON DER LEYEN,
ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΟΜΙΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΤΟ 2025

ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΣΥΖΗΤΗΘΗΚΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ

ΤΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΩΝ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΑΝ:

- // Τα θετικά και αρνητικά της θέσπισης ειδικών ηλικιακών περιορισμών για τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες·
- // Εξατομικευμένες προσεγγίσεις για την προστασία και την ενδυνάμωση των ανηλίκων με βάση τις ηλικιακές ομάδες, το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο και τους κινδύνους που συνδέονται με την ηλικία·
- // Ασφάλεια εκ σχεδιασμού / εξ ορισμού και ευθύνη των παρόχων μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών·
- // Μέτρα εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης για την προώθηση της υπεύθυνης διαδικτυακής χρήσης εκ μέρους παιδιών και εφήβων, γονέων και φροντιστών, εκπαιδευτικών και εκπαιδευτών·
- // Τρόπους στήριξης των γονέων και των εκπαιδευτών και ενδυνάμωσης των παιδιών και των εφήβων ώστε να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες του ψηφιακού κόσμου.

Η ανάλυση και οι συστάσεις της παρούσας έκθεσης βασίζονται σε ζωτικής σημασίας συνεισφορές από μια ποικιλόμορφη ομάδα ειδικών που προσκλήθηκαν σε κάθε συνεδρίαση της ομάδας, καθώς και σε πολυάριθμες πρόσθετες συνεδριάσεις με εκπροσώπους των κρατών μελών, ιδίως εκείνες που διοργανώθηκαν από την ιρλανδική Προεδρία του Συμβουλίου της ΕΕ και το Λουξεμβούργο (υπουργική σύνοδος της D9 +), τρίτες χώρες (συμπεριλαμβανομένης της Αυστραλίας και της Βραζιλίας), το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τα μέλη του, ιδίως της διακομματικής ομάδας για τα δικαιώματα του παιδιού, αλλά και με τον κλάδο, την κοινωνία των πολιτών, ομάδες προβληματισμού και άλλους οργανισμούς, συμπεριλαμβανομένων της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Προστασίας Δεδομένων (ΕΣΠΔ).

Μετά από αυτές τις αλληλεπιδράσεις και με βάση τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν, οι συμπρόεδροι δι-ατύπωσαν τις συστάσεις τους. Ενώ την ευθύνη για τις συστάσεις φέρουν αποκλειστικά οι συμπρόεδροι, το έργο τους οφείλει πολλά στη συμβολή άλλων διακεκριμένων εμπειρογνομόνων, εκπροσώπων γονέων και νέων, καθώς και στην εμπειρογνωσία που παρείχε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Σκοπός της έκθεσης είναι να αποτελέσει βάση για μελλοντικές δράσεις που θα προταθούν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη της ΕΕ προς ενίσχυση της ασφάλειας των παιδιών στο διαδίκτυο. Αυτή η ανεξάρτητη αναλυτική αξιολόγηση παρέχει συστάσεις και έμπνευση για παιδιά και εφήβους, γονείς και φροντιστές, εκπαιδευτικούς και εκπαιδευτές, καθώς και για τους παρόχους μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών σχετικά με τον τρόπο καλύτερης προστασίας και ενδυνάμωσης των ανηλίκων στο διαδίκτυο.

ΕΜΒΕΛΕΙΑ ΚΑΙ ΟΡΟΛΟΓΙΑ

Το κύριο καθήκον της ειδικής ομάδας, όπως αυτό ορίστηκε από την πρόεδρο von der Leyen, ήταν να συζητήσει για την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο και τους πιθανούς ηλικιακούς περιορισμούς για τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ενώ η εμβέλεια της παρούσας έκθεσης συνάδει με αυτό το καθήκον, οι εξελισσόμενες συζητήσεις κατά τη διάρκεια των συνεδριάσεων της ειδικής ομάδας και άλλες πολιτικές εξελίξεις (για παράδειγμα, η έκκληση των ηγετών της G7 για έναν ασφαλέστερο ψηφιακό χώρο για τους ανηλίκους, της 17ης Ιουνίου 2026) υπογραμμίζουν την ανάγκη να αποσαφηνίσουν οι συμπρόεδροι την ορολογία που χρησιμοποιείται στην παρούσα έκθεση.

Με την επιφύλαξη τυχόν διεθνών, ενωσιακών ή εθνικών νομικών πράξεων, στην παρούσα έκθεση χρησιμοποιούνται οι ακόλουθοι όροι και οι αντίστοιχοι ορισμοί:

Μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες (αλλιώς: μέσα κοινωνικής δικτύωσης+)

Στο πλαίσιο της παρούσας έκθεσης, οι όροι «μέσα κοινωνικής δικτύωσης+» και «μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες» χρησιμοποιούνται για τον ευρύ ορισμό των υπηρεσιών που μπορεί να είναι διαθέσιμες σε ανηλίκους και περιέχουν ηλικιακώς ακατάλληλα και/ή επικίνδυνα χαρακτηριστικά [για παράδειγμα, εθιστικά και επιβλαβή χαρακτηριστικά, μεταξύ των οποίων απεριόριστη κύλιση (scrolling), αυτόματη αναπαραγωγή, αλγόριθμοι συστάσεων και επίμονες κοινοποιήσεις] και/ή περιεχόμενο. Στους παρόχους μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών περιλαμβάνονται επιγραμματικές πλατφόρμες που λειτουργούν ως μεσάζοντες περιεχομένου από τρίτους, όπως μέσα κοινωνικής δικτύωσης, καθώς και καταστήματα εφαρμογών. Περιλαμβάνονται επίσης συστήματα ΤΝ που ενέχουν κινδύνους για την ασφάλεια και την ανάπτυξη των ανηλίκων, συμπεριλαμβανομένων των συντρόφων ΤΝ, βιντεοπαιχνίδια που εκθέτουν τα παιδιά σε επιβλαβείς εμπορικές πρακτικές ή επικίνδυνες επαφές, καθώς και πλατφόρμες ανταλλαγής βίντεο που καθιστούν δυνατή την πρόσβαση ανηλίκων σε ακατάλληλο για την ηλικία τους περιεχόμενο.

Ανήλικοι, παιδιά και έφηβοι

Με την επιφύλαξη της νομικά καθορισμένης χρήσης του όρου «παιδιά» (για παράδειγμα, στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού), η παρούσα έκθεση υποστηρίζει την ανάγκη για μια αναπτυξιακή προσέγγιση όσον αφορά την προστασία των ανηλίκων στο διαδίκτυο, η οποία θα αντιμετωπίζει τους συγκεκριμένους κινδύνους και τα τρωτά σημεία στα οποία εκτίθενται σε διαφορετικές ηλικίες. Για τους σκοπούς της παρούσας ανάλυσης, οι συντάκτες χρησιμοποιούν τον όρο «ανήλικοι» για να αναφερθούν σε όλα τα παιδιά και τους εφήβους ηλικίας κάτω των 18 ετών (όριο ενηλικίωσης). Ο όρος «έφηβοι» ισχύει για όλους τους ανηλίκους από τα 13 έως τα 18 έτη. Ο όρος «παιδιά» αναφέρεται σε όλους τους ανηλίκους κάτω των 13 ετών. Η παρούσα έκθεση χρησιμοποιεί τον όρο «δικαιώματα των παιδιών» για να αναφερθεί στα δικαιώματα όλων των παιδιών ηλικίας κάτω των 18 ετών, όπως ορίζονται στα νομικά κείμενα. Ο όρος «ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο», όπως αναφέρεται στην εντολή της διαδικασίας της ειδικής ομάδας, χρησιμοποιείται ως γενικός όρος για την προστασία και την ενδυνάμωση των ανηλίκων στον ψηφιακό κόσμο.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ασφαλής παιδική ηλικία στον κόσμο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+

Η ταχεία πρόοδος των ψηφιακών τεχνολογιών έχει αλλάξει ριζικά τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά και οι έφηβοι μεγαλώνουν, αλληλεπιδρούν με τους συνομηλίκους τους, τους γονείς, τους εκπαιδευτικούς και τον κόσμο γύρω τους. Ταυτόχρονα, οι δραστηριότητες εκτός διαδικτύου παραμένουν ζωτικής σημασίας για τη μάθηση ενθαρρύνοντας τη δημιουργία ουσιαστικών σχέσεων και εμπειριών που διαμορφώνουν την ανάπτυξη των ανηλίκων.

Ο κόσμος των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ προσφέρει πολλές ευκαιρίες στα παιδιά και τους εφήβους για μάθηση, σύνδεση, συμμετοχή και δημιουργία. Ωστόσο, οι ανήλικοι πρέπει να εκπαιδεύονται και να ενδυναμώνονται ώστε να εκμεταλλεύονται αυτές τις ευκαιρίες για να αξιοποιούν πλήρως τις δυνατότητές τους.

Παρά το γεγονός αυτό, **οι χώροι των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ ενέχουν επίσης ορισμένους κινδύνους** για την υγιή ανάπτυξη και ευζωία των ανηλίκων. Σε αυτούς περιλαμβάνονται οι κίνδυνοι υπερβολικής χρήσης λόγω των εθιστικών χαρακτηριστικών τους, η υποκατάσταση ευνοϊκών για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων, η έκθεση σε επιβλαβές περιεχόμενο και οι ακατάλληλες επαφές στο διαδίκτυο. Οι κίνδυνοι αυτοί ενισχύονται από την εμφάνιση νέων τεχνολογιών και απαιτούν τολμηρές αλλά προσεκτικές επιλογές για την προστασία των παιδιών και των εφήβων στο διαδίκτυο.

Η ευρεία υιοθέτηση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών έχει προκαλέσει **εξαιρετική ανησυχία στους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και τους γονείς για τις απειλές που αντιμετωπίζουν τα παιδιά και οι έφηβοι στο διαδίκτυο**. Παρότι οι ηλικιακοί περιορισμοί για την πρόσβαση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε άλλες ψηφιακές υπηρεσίες έχουν δεχτεί κριτική, **ενδέχεται να αποτελούν αναγκαίο προληπτικό βήμα** έως ότου αποδειχθεί ότι οι χώροι των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ είναι ασφαλείς για την πρόσβαση των παιδιών και των εφήβων ή έως ότου προκύψουν ασφαλείς εναλλακτικές λύσεις.

Οι ηλικιακοί περιορισμοί δεν αποσκοπούν στο να καταστούν οι γονείς και οι φροντιστές ή τα ίδια τα παιδιά και οι έφηβοι πρωτίστως υπεύθυνοι για την ασφάλεια των ανηλίκων στο διαδίκτυο ούτε απαλλάσσουν τους παρόχους από τις ευθύνες τους. **Οι πάροχοι μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων**

ψηφιακών υπηρεσιών διατηρούν την πρωταρχική ευθύνη για την ασφάλεια των υπηρεσιών που σχεδιάζουν και παρέχουν.

Οι πάροχοι πρέπει να φέρουν το βάρος της απόδειξης και όχι οι ρυθμιστικές αρχές, οι γονείς και τα παιδιά. **Έως ότου αποδείξουν ότι οι υπηρεσίες τους είναι ασφαλείς εκ σχεδιασμού, οι πάροχοι μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών θα πρέπει να περιορίζουν την πρόσβαση σε παιδιά ηλικίας κάτω των 13 ετών στην ΕΕ.** Εκτός από τους περιορισμούς σε επίπεδο ΕΕ, τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίσουν περαιτέρω προληπτικούς ηλικιακούς περιορισμούς για εφήβους ηλικίας άνω των 13 ετών.

Οι προληπτικοί ηλικιακοί περιορισμοί αποτελούν άμεσα μέτρα για την επίτευξη του μακροπρόθεσμου στόχου να διασφαλιστεί ότι οι χώροι στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+ είναι ασφαλείς για τους ανηλίκους με την προώθηση της αλλαγής νοοτροπίας. Τα πρώτα αποτελέσματα από χώρες που έχουν θεσπίσει γενικές απαγορεύσεις πρόσβασης βάσει ηλικίας στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης δείχνουν ότι οι περισσότεροι ανήλικοι βρίσκουν τρόπο να παρακάμψουν αυτές τις πολιτικές. Ταυτόχρονα, ορισμένοι ανήλικοι έχουν απομακρυνθεί από επικίνδυνα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες και έχουν πλέον περισσότερο χρόνο για δραστηριότητες εκτός διαδικτύου (όπως ο αθλητισμός και οι διά ζώσης κοινωνικές αλληλεπιδράσεις). Τούτο καταδεικνύει ότι η προοδευτική αλλαγή των κανόνων χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ από ανηλίκους είναι εφικτή και πρέπει να αναγνωριστεί.

Ωστόσο, οι αλλαγές χρειάζονται χρόνο. Για παράδειγμα, οι κοινωνικές στάσεις όσον αφορά τη νομοθετική απαγόρευση της σωματικής τιμωρίας στην εκπαίδευση χρειάστηκαν διάστημα περισσότερο από μια γενιά για να αλλάξουν (π.χ. στη Γερμανία και τη Σουηδία). Η απαγόρευση της σωματικής τιμωρίας αποσαφήνισε τις προσδοκίες από τους γονείς, τους φροντιστές, τους εκπαιδευτικούς και τους εκπαιδευτές, και ενίσχυσε τη συμμετοχή των παρατηρητών ώστε να διασφαλιστεί η μη βίαιη ανατροφή των ανηλίκων. Η επιτυχία του μέτρου αυτού έχει αποδειχθεί με τις θετικές τάσεις και μέσω συνεχούς αξιολόγησης από τη θέσπισή του.

Για να είναι αποτελεσματικοί οι ηλικιακοί περιορισμοί, θα χρειαστεί επίσης να αλλάξει η στάση της κοινωνίας. Η συνεχής αξιολόγηση και η μακροπρόθεσμη παρακολούθηση μπορούν να βοηθήσουν τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής να κατανοήσουν αν οι συνήθειες των ανηλίκων και των γονέων τους, των φροντιστών και των εκπαιδευτικών αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου.

«Επί δεκαετίες, κάναμε τον πραγματικό κόσμο ασφαλέστερο για τα παιδιά και πρέπει να κάνουμε το ίδιο στον ψηφιακό κόσμο. Οι θετικές ευκαιρίες που προσφέρει η τεχνολογία δεν επιτρέπεται να παρέχονται με κόστος την ασφάλεια, την υγεία ή την ευτυχία τους.»

— URSULA VON DER LEYEN,
ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Καθώς μεγαλώνουν στον σημερινό κόσμο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+, τα παιδιά και οι έφηβοι πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να ζουν υγιή και ικανοποιητική ζωή και να επωφελούνται από τις ευκαιρίες που παρέχουν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες. **Τα δικαιώματα των παιδιών ισχύουν στο διαδίκτυο όπως και εκτός διαδικτύου** — από το δικαίωμα στην ασφάλεια και την προστασία από την οικονομική εκμετάλλευση και την εγκληματικότητα σε όλες τις μορφές (ιδίως τη σεξουαλική βία) έως το δικαίωμα πρόσβασης σε πληροφορίες, εκπαίδευση και αναψυχή.

Τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να μεγαλώνουν σε ένα ασφαλές περιβάλλον που ευνοεί την ανάπτυξή τους, τόσο εντός όσο και εκτός διαδικτύου. Ενώ θα πρέπει να συνεχιστεί η στήριξη των ανηλίκων εκτός διαδικτύου, πρέπει επίσης να αναγνωρίσουμε ότι τα διαδικτυακά περιβάλλοντα αποτελούν ολοένα και πιο σημαντικό μέρος της καθημερινής ζωής τους. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η προστασία πρέπει να διασφαλίζεται εξ ορισμού σε όλα τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και στις άλλες ψηφιακές υπηρεσίες.

Τα δικαιώματα των παιδιών πρέπει να αποτελούν τη βάση των μέτρων για την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο. Οι πιθανοί ηλικιακοί περιορισμοί πρέπει να σέβονται πλήρως τα δικαιώματα των παιδιών, να είναι αναλογικοί και να σταθμίζονται με βάση το συμφέρον των παιδιών. Τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την επίτευξη αυτού του στόχου πρέπει να συμβαδίζουν με τις τεχνολογικές εξελίξεις.

Ενώ οι πάροχοι μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών διατηρούν την πρωταρχική ευθύνη για την ασφάλεια των υπηρεσιών τους, ιδίως για τους ανηλίκους, **για την προστασία και την ενδυνάμωση των παιδιών και των εφήβων στο περιβάλλον των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ απαιτείται ένα οικοσύστημα παραγόντων.** Τούτο αφορά τις ρυθμιστικές αρχές που πρέπει να θεσπίσουν τα αναγκαία μέτρα, τους παρόχους που προσφέρουν ασφαλείς και ηλικιακά κατάλληλες υπηρεσίες, τους γονείς, τους φροντιστές, τους εκπαιδευτικούς και τους εκπαιδευτές που διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην επίβλεψη και την καθοδήγηση της χρήσης του διαδικτύου από τους ανηλίκους. Καθώς οι ανήλικοι ωριμάζουν και τα περιβάλλοντα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ μεταβάλλονται ραγδαία, **η επιτυχία του οικοσυστήματος εξαρτάται από τις διασυνδεδεμένες δράσεις όλων των παραγόντων** που συμμερίζονται το ίδιο όραμα: τα παιδιά και οι έφηβοι να μεγαλώνουν με ασφάλεια στον ψηφιακό κόσμο.

Διάγραμμα 1: Οικοσύστημα για την προστασία και την ενδυνάμωση των ανηλίκων στο διαδίκτυο

Επέκταση της πολιτικής δυναμικής για την ενίσχυση της ασφάλειας των παιδιών στο διαδίκτυο

Τους τελευταίους μήνες έχει καταστεί σαφές ότι η ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο καθίσταται πολιτική προτεραιότητα σε ολόκληρο τον κόσμο. **Η εισαγωγή, η εφαρμογή και η συνεχής αξιολόγηση της «καθυστέρησης της πρόσβασης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης» από την Αυστραλία έχουν προσφέρει βασικά διδάγματα στον υπόλοιπο κόσμο.** Άλλες χώρες, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο και ο Καναδάς, ακολούθησαν το παράδειγμά της με προγραμματισμένες νομοθετικές προτάσεις, ενώ η Ινδονησία έχει ήδη θεσπίσει απαγόρευση.

Σύμφωνα με πρόσφατη έκθεση, το 92 % των Ευρωπαίων πιστεύει ότι η ενίσχυση της προστασίας των παιδιών και των νέων στο διαδίκτυο θα πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα για την ΕΕ^α.

Οι Ευρωπαίοι ηγέτες έχουν επίσης αρχίσει να εξετάζουν το ζήτημα. Η διακήρυξη της Γιουτλάνδης^β τον Σεπτέμβριο του 2025 και το ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με το οποίο ζητείται ένα κατώτατο ψηφιακό όριο ηλικίας σε ολόκληρη την ΕΕ^γ, η σύσταση από την πρόεδρο von der Leyen της ειδικής ομάδας για την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο και τα πρόσφατα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου^δ αποτελούν σαφείς ενδείξεις ότι υπάρχει εντεινόμενη πολιτική δυναμική για τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων προς αντιμετώπιση των αυξανόμενων κινδύνων που αντιμετωπίζουν τα παιδιά στο διαδίκτυο.

Τον Ιούνιο του 2026, για πρώτη φορά, η G7 —στην οποία συμμετέχουν ο Καναδάς, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Ιαπωνία, το Ηνωμένο Βασίλειο, οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ευρωπαϊκή Ένωση— συμφώνησε στο υψηλότερο πολιτικό επίπεδο σχετικά με κοινές αρχές για την προστασία των ανηλίκων από ψηφιακές υπηρεσίες που ενέχουν κινδύνους^ε.

Επιπλέον, **αρκετά κράτη μέλη της ΕΕ νομοθετούν για τη θέσπιση κατώτατου ορίου ηλικίας πρόσβασης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε άλλες ψηφιακές υπηρεσίες** που ενδέχεται να εκθέσουν παιδιά και εφήβους σε βλάβη. Για παράδειγμα, η Γαλλία προτείνει τώρα όριο 15 ετών, βάσει μαύρης λίστας περιορισμένων υπηρεσιών. Η Ελλάδα σχεδιάζει να θεσπίσει όριο 15 ετών για τις διαδικτυακές υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης. Η Δανία εξετάζει το ενδεχόμενο θέσπισης ορίου για τους ανηλίκους κάτω των 16 ετών, με δυνατότητα μείωσης της ηλικίας με τη συγκατάθεση των γονέων. Η Σουηδία σχεδιάζει να θεσπίσει όριο με βάση το έτος κατά το οποίο το παιδί συμπληρώνει το 15ο έτος της ηλικίας του, ενώ διάφορα είδη υπηρεσιών εξαιρούνται. Πολλές άλλες χώρες, από την Πορτογαλία και την Ισπανία έως τη Γερμανία και την Πολωνία, εξετάζουν το ενδεχόμενο θέσπισης νομοθεσίας για το θέμα αυτό.

Στο πλαίσιο αυτό, ο κατακερματισμός της ευρωπαϊκής ενιαίας αγοράς ψηφιακών υπηρεσιών αποτελεί υπαρκτό κίνδυνο. Ως εκ τούτου, πολλά κράτη μέλη ζητούν να αντιμετωπιστεί το ζήτημα σε επίπεδο ΕΕ.

^{α.} Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2026). [Digital decade – Eurobarometer report \(Ψηφιακή δεκαετία — Έκθεση του Ευρωβαρόμετρου\)](#), Φεβρουάριος — Μάρτιος 2026.

^{β.} Δανική Προεδρία, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2026). [Διακήρυξη της Γιουτλάνδης: Διαμόρφωση ενός ασφαλούς διαδικτυακού κόσμου για τους ανηλίκους](#).

^{γ.} Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2025). Προστασία των ανηλίκων στο διαδίκτυο — Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 26 Νοεμβρίου 2025 σχετικά με την προστασία των ανηλίκων στο διαδίκτυο (2025/2060(INI)).

^{δ.} Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2026). [Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου](#), 19 Μαρτίου 2026.

^{ε.} G7 (2026). [Leaders' call on a safer digital space for minors \(Εκκλήση των ηγετών για έναν ασφαλέστερο ψηφιακό χώρο για τους ανηλίκους\)](#).

Θα πρέπει να αναγνωριστεί ότι τα κράτη μέλη έχουν διαφορετικά πολιτιστικά και εθνικά πλαίσια όσον αφορά την εκπαίδευση, τον ψηφιακό γραμματισμό και την προστασία των ανηλίκων. Ο κατακερματισμός θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα οι ανήλικοι να απολαμβάνουν διαφορετικά επίπεδα προστασίας ανά την ΕΕ. Τούτο θα σήμαινε επίσης ότι οι ρυθμιστικές αρχές θα μπορούσαν να έρθουν αντιμέτωπες με πρακτικές περιπλοκές όσον αφορά την επιβολή, οι δε πάροχοι με υψηλότερο κόστος συμμόρφωσης, κάτι που θα μπορούσε να έχει αλυσιδωτές επιπτώσεις στην ανάπτυξη ασφαλέστερων μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών, καθώς και στην αποτελεσματικότητα της νομοθεσίας για την ασφάλεια στο διαδίκτυο.

Η ΕΕ έχει ήδη λάβει συγκεκριμένα μέτρα για την προστασία των ανηλίκων. Οι πρόσφατες αποφάσεις που έλαβε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπογράμμισαν ακόμα περισσότερο την ανάγκη αντιμετώπισης των απειλών που αντιμετωπίζουν τα παιδιά και οι έφηβοι στο διαδίκτυο με συγκεκριμένα αποδεικτικά στοιχεία. Τα προκαταρκτικά πορίσματα κατά της Meta και του TikTok για εικαζόμενη μη τήρηση των υψηλών προτύπων για την προστασία των ανηλίκων στο διαδίκτυο που απαιτούνται βάσει της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες (DSA) και μη παροχή εύκολα προσβάσιμων μηχανισμών για την επισήμανση περιεχομένου σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών αποτελούν εύγλωττα παραδείγματα. Επιπλέον, οι πρόσφατες αποφάσεις-ορόσημα από δικαστήρια των ΗΠΑ αποτελούν ένα ιστορικό σημείο καμπής στη συζήτηση σχετικά με την ευθύνη των πλατφορμών.

Σύντομο ιστορικό της προστασίας των ανηλίκων στο διαδίκτυο

Οι προσπάθειες προστασίας των παιδιών και των εφήβων στο διαδίκτυο είναι εξίσου παλιές με το διαδίκτυο και προέρχονται από μια εποχή προγενέστερη των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, των έξυπνων τηλεφώνων και της τεχνητής νοημοσύνης. Τα θεμέλια των σημερινών κανόνων για την προστασία των ανηλίκων στο διαδίκτυο τέθηκαν τη δεκαετία του 1990 και στις αρχές της δεκαετίας του 2000, με νόμους που σχεδιάστηκαν ώστε να επιτρέπουν στις υπηρεσίες και τις επιχειρήσεις να λειτουργούν και να ανταλλάσσουν πληροφορίες διασυννοριακά. Μολονότι οι κανόνες αυτοί δεν σχεδιάστηκαν με αποκλειστικό σκοπό την προστασία των παιδιών και των εφήβων στο διαδίκτυο, καθιέρωσαν πολλές από τις αρχές στις οποίες εξακολουθεί να βασίζεται η ισχύουσα νομοθεσία σε τρεις τομείς.

Πρώτον, η ρύθμιση των μέσων επικοινωνίας και των ψηφιακών υπηρεσιών στην εσωτερική αγορά εισήγαγε κοινούς κανόνες για τις τηλεοπτικές υπηρεσίες ανά την Ευρώπη, συμπεριλαμβανομένων διασφαλίσεων κατά περιεχομένου που θα μπορούσε να είναι επιβλαβές για τους ανηλίκους. Το πρώτο εναρμονισμένο πλαίσιο για τις διαδικτυακές υπηρεσίες ή τις «υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας» (βάσει της οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο) στήριξε επίσης την ανάπτυξη διασυννοριακών διαδικτυακών υπηρεσιών εντός της ΕΕ.

Ο δεύτερος τομέας είναι οι κανόνες για την προστασία των δεδομένων και της ιδιωτικής ζωής, αρχής γενομένης από τα κοινά πρότυπα της οδηγίας του 1995 για την προστασία των δεδομένων όσον αφορά τη συλλογή και τη χρήση πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα σε όλα τα κράτη μέλη.

Τρίτος και τελευταίος τομέας είναι η προστασία των καταναλωτών. Οι κοινοί κανόνες της ΕΕ ρυθμίζουν τις παραπλανητικές και επιθετικές εμπορικές πρακτικές. Οι κανόνες αυτοί αναγνωρίζουν ότι οι ευάλωτοι καταναλωτές χρειάζονται πρόσθετη προστασία: πρόκειται για σημαντική αρχή στο ψηφιακό περιβάλλον. Τούτο περιλαμβάνει τις περιπτώσεις στις οποίες τα παιδιά και οι έφηβοι εκτίθενται σε εμπορικές πρακτικές που ενδέχεται να τα επηρεάζουν διαφορετικά από τους ενήλικες.

Καθώς οι ψηφιακές τεχνολογίες ενσωματώθηκαν σε μεγάλο βαθμό στην καθημερινή ζωή, η ΕΕ συνέχισε να επικαιροποιεί τα εν λόγω νομικά πλαίσια για να ανταποκριθεί στις νέες προκλήσεις. Ο γενικός κανονισμός για την προστασία δεδομένων (ΓΚΠΔ) θέσπισε ειδικά μέτρα για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και της συγκατάθεσης των παιδιών στο διαδίκτυο. Η οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων επεκτάθηκε ώστε να καλύπτει νέες μορφές οπτικοακουστικού περιεχομένου και πλατφόρμες ανταλλαγής βίντεο. Τέλος, η πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες θέσπισε κανόνες για τις επιγραμμικές ενδιάμεσες υπηρεσίες, μεταξύ άλλων για τον ειδικό σκοπό της προστασίας των ανηλίκων.

Η εξέλιξη αυτή αντικατοπτρίζει μια ευρύτερη τάση: οι ψηφιακές τεχνολογίες δεν χωρούν πλέον σε μια ενιαία κανονιστική ή νομική κατηγορία. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες συνδυάζουν στοιχεία μέσων ενημέρωσης, επικοινωνίας, εμπορίου και επεξεργασίας δεδομένων, συχνά εντός της ίδιας πλατφόρμας. Ως εκ τούτου, μια αποτελεσματική προσέγγιση για την προστασία των ανηλίκων στο διαδίκτυο πρέπει να είναι ολιστική και να βασίζεται σε μέσα σε διάφορους τομείς του δικαίου της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της ρύθμισης των πλατφορμών, της προστασίας των δεδομένων, της προστασίας των καταναλωτών και της ρύθμισης των οπτικοακουστικών μέσων.

Με την ταχεία ανάπτυξη και εφαρμογή της ΤΝ, οι κίνδυνοι για τους ανηλίκους στο διαδίκτυο πολλαπλασιάζονται εκθετικά. Τούτο συνδυάζεται με τη συνεχή εξέλιξη των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών ώστε να προσελκύουν τους χρήστες και να διατηρούν το ενδιαφέρον τους στη σημερινή «οικονομία της προσοχής». Η ανάγκη να παρέμβουν οι ρυθμιστικές αρχές για να ενισχύσουν την προστασία των ανηλίκων και να τους ενδυναμώσουν ώστε να πλοηγούνται με ασφάλεια στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+ είναι μεγαλύτερη από ποτέ.

Τα αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με τους κινδύνους και τις ευκαιρίες που αντιμετωπίζουν οι ανήλικοι στο διαδίκτυο

Οι ραγδαίες τεχνολογικές αλλαγές έχουν προσφέρει εξαιρετικές ευκαιρίες στα παιδιά να ανταλλάσσουν απόψεις με συνομηλίκους τους, να εκφράζουν τη δημιουργικότητά τους και να έχουν πρόσβαση σε γνώσεις και υποστήριξη. Ωστόσο, τα παιδιά δεν είναι ενήλικες και το περιβάλλον των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ τα εκθέτει σε διάφορους κινδύνους για τη σωματική και ψυχική τους υγεία και ανάπτυξη σε διαφορετικές ηλικίες. Καθοριστική επίδραση ασκούν επίσης κοινωνικοοικονομικοί και ατομικοί παράγοντες, όπως το οικογενειακό υπόβαθρο και το φύλο, καθώς και ο σχεδιασμός των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών.

Η ύπαρξη αξιόπιστων στοιχείων σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι κίνδυνοι και οι βλάβες σχετίζονται με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες είναι ζωτικής σημασίας για την τεκμηρίωση των κατάλληλων δράσεων προστασίας και ενδυνάμωσης των ανηλίκων στο διαδίκτυο. Τα ειδικά χαρακτηριστικά, οι λειτουργίες ή οι μορφότυποι που εφαρμόζονται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+ μπορεί να είναι επιβλαβή σε διαφορετικό βαθμό, ανάλογα με την κοινωνική και προσωπική κατάσταση του παιδιού ή του εφήβου. Τα ανήλικα άτομα που ανήκουν σε φυλετικές, εθνοτικές και θρησκευτικές μειονοτικές ομάδες, τα μέλη της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙ+, τα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή προϋπάρχουσες ψυχικές παθήσεις μπορεί να είναι ιδιαίτερα ευάλωτα σε βλάβες στο διαδίκτυο. Η ευπάθεια αυτή μεγεθύνεται, φυσικά, από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες με περιεχόμενο ή σχεδιασμό που είναι επιβλαβής, χειριστικός ή εθιστικός. Καθώς τα χαρακτηριστικά αυτά εξελίσσονται, θα πρέπει να εξελίσσεται και η έρευνα και η συλλογή στοιχείων.

Οι κίνδυνοι για τη σωματική και ψυχική υγεία των ανηλίκων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε άλλες ψηφιακές υπηρεσίες είναι εκτεταμένοι. Όσον αφορά τη σωματική υγεία, ο υπερβολικός χρόνος μπροστά σε οθόνες αντικαθιστά το παιχνίδι στο ύπαιθρο και τον αθλητισμό και μπορεί να επηρεάσει την υγεία, την καλή φυσική κατάσταση και τον ύπνο των παιδιών. Η χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ και συσκευών σε μικρή ηλικία εκτοπίζει την πρακτική εξερεύνηση και τις διά ζώσης κοινωνικές αλληλεπιδράσεις. Τούτο μπορεί να επηρεάσει την κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη και την ευαισθησία σε προβλήματα ψυχικής υγείας. Η παρατεταμένη χρήση συσκευών μπορεί επίσης να προκαλέσει προβλήματα, όπως μυοσκελετικές παθήσεις και ψηφιακή καταπόνηση των οφθαλμών.

Οι κίνδυνοι για την ψυχική υγεία που ενέχει η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών για τα παιδιά είναι σημαντικοί. Οι άμεσοι κίνδυνοι του περιβάλλοντος των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ για την ψυχική υγεία των παιδιών συμβαδίζουν με τη δυνατότητά τους να επιδεινώσουν προϋπάρχοντα προβλήματα ψυχικής υγείας, συμπεριλαμβανομένων της κατάθλιψης και του άγχους. Και σε αυτή την περίπτωση, κοινωνικοί και ατομικοί παράγοντες καθορίζουν την έκθεση των παιδιών και των εφήβων σε κινδύνους.

Γενικά, η έντονη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών από παιδιά και εφήβους συνδέεται με προβλήματα ύπνου και συγκέντρωσης, καθώς και με αυξημένα ποσοστά κατάθλιψης και άγχους. Τα χαρακτηριστικά εθιστικού σχεδιασμού μεγεθύνουν αυτές τις επιπτώσεις και οδηγούν σε εμμονικό έλεγχο των λογαριασμών τους, στον «φόβο ότι θα χάσουν όσα συμβαίνουν» (FOMO) και σε αυξημένη κοινωνική σύγκριση. Τούτο μπορεί να διαβρώσει την αυτοεκτίμηση των ανηλίκων και να αυξήσει το άγχος. Τα συστήματα αλγοριθμικής ενίσχυσης και αλγοριθμικών συστάσεων έχουν τη δυνατότητα να ενισχύσουν την παραπληροφόρηση και τη ρητορική μίσους. Σοβαρές βλάβες από τις επιπτώσεις αυτές υφίστανται ιδίως οι ευάλωτες ομάδες στο διαδίκτυο.

Οι κίνδυνοι έκθεσης των ανηλίκων σε εγκληματικό και παράνομο περιεχόμενο στο διαδίκτυο είναι σημαντικοί. Τόσο ενήλικες όσο και ανήλικοι εκμεταλλεύονται σκόπιμα τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των πλατφορμών παιχνιδιών, για να προσεγγίσουν παιδιά και εφήβους. Στους κινδύνους περιλαμβάνονται η έκθεση σε περιεχόμενο σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, η αθέμιτη προσέγγιση παιδιών (grooming), ο κυβερνοεκφοβισμός, η ριζοσπαστικοποίηση και η υποκίνηση σε διάπραξη παράνομων, βίαιων ή τρομοκρατικών πράξεων. Η ευρεία χρήση εργαλείων ΤΝ ενέχει σοβαρές απειλές για τα παιδιά και τους εφήβους από την παραγωγή συνθετικού υλικού σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών (για παράδειγμα, προϊόντων βαθυπαραποίησης). Οι καταχρήσεις αυτές έχουν δραστικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη των ανηλίκων, στην ψυχική και σωματική τους υγεία και —στις σοβαρότερες περιπτώσεις— μπορεί να τους κοστίσουν τη ζωή.

Οι πάροχοι μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών διατηρούν την πρωταρχική ευθύνη για την ασφάλεια των ανηλίκων στις υπηρεσίες που προσφέρουν. Επιπλέον, οι γονείς και οι φροντιστές διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην επίβλεψη του χρόνου που περνούν τα παιδιά και οι έφηβοι στο διαδίκτυο, καθώς και στην καθοδήγηση των ανηλίκων ώστε να αντιμετωπίζουν από κοινού τους κινδύνους που ελλοχεύουν στα περιβάλλοντα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+. Είναι ζωτικής σημασίας τα παιδιά κάθε ηλικίας να συμμετέχουν επαρκώς σε δραστηριότητες εκτός διαδικτύου και σε αλληλεπιδράσεις δια ζώσης.

Παρά τις πολλαπλές πιθανές βλάβες, **ο κόσμος των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ προσφέρει πολλές ευκαιρίες στα παιδιά και τους εφήβους.** Όταν οι ανήλικοι έχουν τη δυνατότητα να αλληλεπιδρούν με ασφάλεια στο διαδίκτυο και διαθέτουν ικανοποιητικές ψηφιακές δεξιότητες, η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών μπορεί να προσφέρει ευζωία, κοινωνική συνδεσιμότητα, να παράσχει υποστηρικτικά δίκτυα συνομηλίκων, ευκαιρίες για προσωπική έκφραση,

συμμετοχή στα κοινά και ανεξάρτητη μάθηση. Στοχευμένες πρωτοβουλίες για τις ψηφιακές δεξιότητες —όπως η στρατηγική της ΕΕ για ένα καλύτερο διαδίκτυο για τα παιδιά, τα κέντρα ασφαλούς διαδικτύου και η ενσωμάτωση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας στα εθνικά προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης— έχουν αποδείξει την ικανότητά τους να βελτιώνουν την κριτική σκέψη, την ανθεκτικότητα στην παραπληροφόρηση και την ικανότητα των ανηλίκων να πλοηγούνται με ασφάλεια στο διαδίκτυο.

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες που είναι «ασφαλείς εκ σχεδιασμού» θα μπορούσαν να συμβάλουν στην ενδυνάμωση και τη συμμετοχή των παιδιών και των εφήβων στο διαδίκτυο, στηρίζοντας την απόκτηση ψηφιακών δεξιοτήτων και τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας. Η παροχή ηλικιακά κατάλληλης ψηφιακής εκπαίδευσης από τα σχολεία με την υποστήριξη των γονέων και των φροντιστών θα μπορούσε επίσης να δώσει στους ανηλίκους τα εφόδια ώστε να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες του διαδικτυακού κόσμου και να διαχειριστούν πιθανούς κινδύνους και βλάβες.

Η ανάγκη αντιμετώπισης των κινδύνων που συνδέονται με την ηλικία

Καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν και γίνονται πιο ανεξάρτητα, η ικανότητα των γονέων να επιβλέπουν τις διαδικτυακές δραστηριότητες των παιδιών μειώνεται. Η επιρροή των συνομηλίκων αυξάνεται. Κατά τη διάρκεια της εφηβείας, καθώς πλησιάζουν στην ενηλικίωση, οι ανήλικοι καθίστανται όλο και πιο αυτόνομοι όσον αφορά τη χρήση του διαδικτύου και πιο ικανοί να κατανοούν και να αντιμετωπίζουν τους κινδύνους στους οποίους εκτίθενται στο διαδίκτυο. Φυσικά, ένας 3χρονος και ένας 16χρονος έχουν διαφορετικές ανάγκες. Τούτο υπογραμμίζει τη **σημασία μιας αναπτυξιακά ευαίσθητης προσέγγισης για την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο**, όπως την εφαρμόσαμε στην παρούσα έκθεση, **η οποία θα κάνει διάκριση μεταξύ των διαφόρων ηλικιακών ομάδων**.

Τα παιδιά **κάτω των 3 ετών** εκτίθενται κυρίως σε σχεσιακούς κινδύνους και περισπασμούς της τεχνολογίας (technoference)^{στ.} ως παθητικοί χρήστες του διαδικτύου. Οι κίνδυνοι πηγάζουν σε μεγάλο βαθμό από το γεγονός ότι οι φροντιστές υποκαθιστούν την άμεση αλληλεπίδραση με χρόνο μπροστά στην οθόνη ώστε να ηρεμήσουν τα παιδιά ή να αποσπάσουν την προσοχή τους. Τούτο μπορεί να επηρεάσει το εύρος της προσοχής των παιδιών, τη γλωσσική και την κοινωνικοσυναισθηματική τους ανάπτυξη.

Τα παιδιά **μεταξύ 3 και 5 ετών**, ως πρώιμοι ανεξάρτητοι χρήστες με επίβλεψη, είναι όλο και πιο ευάλωτα στους κινδύνους που υπάρχουν σε διαδικτυακά περιβάλλοντα και σχετίζονται με την υψηλότερη έκθεση σε οθόνες. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες που βελτιστοποιούνται για να προσφέρουν άμεση ικανοποίηση, επαναλαμβανόμενη ανταμοιβή και συνεχή εξωτερικά ερεθίσματα είναι εντελώς ακατάλληλα για τις αναπτυσσόμενες ικανότητες των παιδιών και μπορούν να βλάψουν τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξή τους.

Μεταξύ 6 και 9 ετών, η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών από τα παιδιά επεκτείνεται σημαντικά. Η εξωτερική ανάδραση από τον διαδικτυακό κόσμο (για παράδειγμα, τα like, οι βαθμολογίες και οι πίνακες κατάταξης) διασταυρώνεται με την αναδυόμενη αυτοεκτίμηση που βασίζεται στην ανάπτυξη ικανοτήτων στον πραγματικό κόσμο. Τούτο μπορεί να εντείνει το άγχος σχετικά με τις επιδόσεις και τη σύγκριση με συνομηλίκους, αυξάνοντας την ευπάθεια στον κυβερνοεκφοβισμό, τη ρητορική μίσους και την παρενόχληση από συνομηλίκους.

στ. Διακοπή των αλληλεπιδράσεων γονέα-παιδιού από την τεχνολογία.

Μεταξύ 10 και 12 ετών, η πρόσβαση των παιδιών στους χώρους των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ καθίσταται βασική προϋπόθεση για τη συμμετοχή στην κοινωνία. Στην ηλικία αυτή, τα παιδιά έρχονται αντιμέτωπα με την οξύτατη σύγκλιση των αναπτυξιακών ευαισθησιών και της ενίσχυσης μέσω πλατφορμών. Τα συστήματα αλγοριθμικών συστάσεων εντείνουν την κοινωνική σύγκριση, την έκθεση σε επιβλαβές ή παράνομο περιεχόμενο (που περιλαμβάνει υλικό σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, εξτρεμιστική προπαγάνδα και παραπληροφόρηση) και σε εθιστικά μοτίβα σχεδιασμού που αυξάνουν τα συμπτώματα κατάθλιψης και άγχους. Πρόσφατες έρευνες προοπτικών δείχνουν ότι η απόκτηση έξυπνου τηλεφώνου για πρώτη φορά στα 12 (αντί στα 13) μπορεί να συνδέεται με υψηλότερο κίνδυνο κατάθλιψης και άλλων προβλημάτων ψυχικής υγείας μετά από ένα έτος^ζ. Το παράδειγμα αυτό αναδεικνύει το γεγονός ότι, γενικά, τα παιδιά είναι ιδιαίτερα ευάλωτα πριν από το 13ο έτος της ηλικίας τους.

Μεταξύ 13 και 15 ετών, οι έφηβοι μεταβαίνουν από τη χρήση με επίβλεψη στην προοδευτικά αυτόνομη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών. Στην ηλικία αυτή, οι παραδοσιακές μορφές επίβλεψης από φροντιστές και εκπαιδευτές στο σχολείο καθίστανται όλο και πιο αναποτελεσματικές. Οι κίνδυνοι διαμορφώνονται όλο και περισσότερο από τις δομές των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών, και όχι μόνο από την ατομική συμπεριφορά. Βασική πρόκληση αποτελεί η αντιμετώπιση των αλγοριθμικών συστημάτων που διαρθρώνουν την έκθεση και επηρεάζουν τη συμπεριφορά, ενώ παράλληλα λειτουργούν με περιορισμένη διαφάνεια.

Η μετάβαση στην αυτονομία αποτελεί φυσιολογικό μέρος της ανάπτυξης στον σημερινό διαδικτυακό κόσμο, όπως και εκτός διαδικτύου. Ως εκ τούτου, το ερώτημα δεν είναι πώς να συγκρατηθεί η μετάβαση των εφήβων στην αυτονομία, αλλά πώς να περιοριστεί η έκθεσή τους σε βλάβη κατά τη διάρκεια ενός σταδίου μέγιστης αναπτυξιακής ευπάθειας. Για την αποτελεσματική προστασία τους απαιτείται μια αναπτυξιακά τεκμηριωμένη, πολυεπίπεδη προσέγγιση που θα συνδυάζει τη ρύθμιση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών, εκπαιδευτικές παρεμβάσεις και στήριξη για την αυτορρύθμιση και την κριτική χρήση των μέσων.

Τέλος, **μεταξύ 16 και 18 ετών**, οι έφηβοι βιώνουν ένα στάδιο ολοένα και εντονότερης παγίωσης της ταυτότητάς τους και αυξανόμενης αυτονομίας. Οι εξελισσόμενες ικανότητες των εφήβων τούς εφοδιάζουν καλύτερα ώστε να κατανοούν και να χειρίζονται τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν στο διαδίκτυο. Ωστόσο, η νευροβιολογική ανάπτυξη απέχει πολύ από την ολοκλήρωσή της και οι κίνδυνοι εθισμού, άγχους και προβλημάτων ψυχικής υγείας επιδεινώνονται από τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών. Οι έφηβοι σε αυτή την ηλικία πρέπει να αποκτήσουν τις απαραίτητες δεξιότητες (για παράδειγμα, κριτική σκέψη και αξιολόγηση) για να πλοηγηθούν με επιτυχία και ασφάλεια στον ψηφιακό κόσμο και να αξιοποιήσουν πλήρως τις δυνατότητές του.

Έξι κατευθυντήριες αρχές για την προστασία και την ενδυνάμωση των ανηλίκων στο διαδίκτυο

Η παρουσία τόσο κινδύνων όσο και ευκαιριών για τα παιδιά και τους εφήβους στο περιβάλλον των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ δημιουργεί την ανάγκη για ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο πολιτικής που θα προστατεύει και θα ενδυναμώνει τους ανηλίκους στο διαδίκτυο. Οι ακόλουθες **έξι κατευθυντήριες αρχές που καθόρισαν οι συμπρόεδροι καθοδήγησαν τις εργασίες της ειδικής ομάδας** και αποτυπώνονται στη δομή της παρούσας έκθεσης. Τα μέτρα θα πρέπει να βασίζονται σε αξιόπιστα στοιχεία και σε ανάλυση των προκλήσεων και των ευκαιριών που αντιμετωπίζουν τα παιδιά στο διαδίκτυο. Η αποτελεσματική εφαρμογή και αξιολόγηση είναι καίριας σημασίας για την επίτευξη αποτελεσμάτων.

ζ. Children's Hospital of Philadelphia (2026). [Age Limits Alone Won't Fix Smartphone Risks, Suggests Children's Hospital of Philadelphia Study](#). Πρόσβαση στις 12 Ιουλίου 2026.

ΑΡΧΗ 1

Αναπτυξιακή προσέγγιση (βλ. κεφάλαιο 1)

Διασφάλιση ηλικιακά κατάλληλης ρύθμισης και διαφοροποιημένης καθοδήγησης. Λόγω της σταδιακής ανάπτυξης των παιδιών και των εφήβων, πρέπει να σχεδιαστούν και να εφαρμοστούν μέτρα προστασίας για την αντιμετώπιση των κινδύνων στους οποίους εκτίθενται σε συγκεκριμένες ηλικίες. Όπου είναι δυνατόν, τα μέτρα αυτά θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις προσωπικές και κοινωνικές συνθήκες των παιδιών, οι οποίες ενδέχεται να έχουν συνδυαστικές επιπτώσεις στην έκθεσή τους σε κίνδυνο.

ΑΡΧΗ 2

Ισότητα και διαφορετικότητα (βλ. κεφάλαιο 2)

Αναγνώριση των ανισοτήτων όσον αφορά τους κινδύνους και την έκθεση σε βλάβες στο διαδίκτυο για διαφορετικές ηλικίες και κοινωνικοοικονομικές ομάδες. Το φύλο, η σεξουαλικότητα, το φυλετικό, εθνοτικό και θρησκευτικό υπόβαθρο, οι ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και τα προϋπάρχοντα ζητήματα ψυχικής υγείας αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες για την ευπάθεια των ανηλίκων σε βλάβες στο διαδίκτυο. Οι παράγοντες αυτοί επηρεάζουν επίσης τους πόρους και τις ικανότητες που έχουν οι γονείς και οι φροντιστές ώστε να στηρίξουν τα παιδιά και τους εφήβους στην πορεία τους προς την αυτονομία.

ΑΡΧΗ 3

Προστασία των ανηλίκων (βλ. κεφάλαιο 3)

Τα παιδιά και οι έφηβοι πρέπει να μπορούν να έχουν ασφαλείς χώρους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+. Η προστασία των ανηλίκων από επιβλαβές περιεχόμενο, εθιστικά χαρακτηριστικά, ψηφιακή παραμέληση^η και εγκλήματα στο διαδίκτυο (για παράδειγμα, σεξουαλική κακοποίηση) θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά τον σχεδιασμό των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών. Κάθε επιβλαβές περιεχόμενο ή επιβλαβή χαρακτηριστικά θα πρέπει να μπορούν να αναφέρονται εύκολα από τους ανηλίκους. Θα πρέπει να δίδεται προτεραιότητα στις εν λόγω αναφορές και το επιβλαβές περιεχόμενο ή τα επιβλαβή χαρακτηριστικά θα πρέπει να αφαιρούνται αμέσως από τους παρόχους.

ΑΡΧΗ 4

Λογοδοσία των ψηφιακών υπηρεσιών και δικαιώματα των καταναλωτών (βλ. κεφάλαιο 3)

Οι πάροχοι μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών πρέπει να αναλάβουν την πρωταρχική ευθύνη για την ασφάλεια των διαδικτυακών χώρων για την πρόσβαση των ανηλίκων και τη χρήση τους από ανήλικους. Παροχή κινήτρων για μέτρα «ασφάλειας εκ σχεδιασμού» από τις ψηφιακές υπηρεσίες και ταχεία επιβολή της ρύθμισης με βάση το περιεχόμενο. Το βάρος της απόδειξης θα πρέπει να φέρουν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλοι πάροχοι ψηφιακών υπηρεσιών: θα οφείλουν να αποδείξουν ότι τα χαρακτηριστικά των υπηρεσιών τους δεν είναι επιβλαβή προτού μπορέσουν να έχουν πρόσβαση σε αυτά παιδιά και έφηβοι.

^η. Επανεπιβεβαιωμένη μη παροχή αναπτυξιακά κατάλληλης προσοχής, ανταπόκρισης, επίβλεψης ή προστασίας από τον φροντιστή, διότι οι ψηφιακές τεχνολογίες διακόπτουν, αντικαθιστούν ή υπονομεύουν βασικές λειτουργίες φροντίδας.

ΑΡΧΗ 5

Ενδυνάμωση και εκπαίδευση στα μέσα (βλ. κεφάλαιο 4)

Παροχή της δυνατότητας στους γονείς και τους φροντιστές, τους εκπαιδευτικούς και τους εκπαιδευτές να στηρίξουν τη σταδιακή μετάβαση των παιδιών και των εφήβων σε ασφαλή και αυτόνομη χρήση του διαδικτύου. Προσφορά επαρκών ευκαιριών (για παράδειγμα, κατάρτιση στον ψηφιακό γραμματισμό και στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας) και κατάλληλων υποδομών που θα επιτρέπουν στους γονείς να προβληματίζονται σχετικά με τις δικές τους δραστηριότητες και να καθοδηγούν τις διαδικτυακές αλληλεπιδράσεις των ανηλίκων. Τα μέτρα πρέπει να είναι προσαρμοσμένα στον ρόλο των φροντιστών και των εκπαιδευτών, ο οποίος εξελίσσεται καθώς τα παιδιά και οι έφηβοι ωριμάζουν.

ΑΡΧΗ 6

Δικαιώματα και συμμετοχή των παιδιών (βλ. κεφάλαιο 4)

Διασφάλιση του δικαιώματος των παιδιών στην ασφαλή συμμετοχή, αλληλεπίδραση και συν-δημιουργία, εντός και εκτός διαδικτύου. Τα δικαιώματα των παιδιών, όπως νοούνται στα σχετικά διεθνή πλαίσια⁹, θα πρέπει πάντα να αποτελούν τη βάση των μέτρων προστασίας των παιδιών. Οι ηλικιακοί περιορισμοί πρέπει να σέβονται τα δικαιώματα του παιδιού στο διαδίκτυο, να είναι αναλογικοί, χρονικά περιορισμένοι και να σταθμίζονται με βάση το συμφέρον των παιδιών. Τούτο υπογραμμίζει επίσης την ανάγκη επένδυσης σε δραστηριότητες εκτός διαδικτύου για ανηλίκους όλων των ηλικιών και προώθησης των δραστηριοτήτων αυτών.

Ειδικοί σύμβουλοι της προέδρου και συμπρόεδροι της ειδικής ομάδας για την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο

Δρ. Jörg M. Fegert,
καθηγητής

Πρόεδρος του Τμήματος
Ψυχιατρικής, Ψυχοσωματικής
και Ψυχοθεραπείας Παιδιών και
Εφήβων, στο Ιατρικό Κέντρο του
Πανεπιστημίου της Ουλμ.

Δρ. Maria Melchior

Διευθύντρια Ερευνών του
Εθνικού Ινστιτούτου Υγείας και
Ιατρικής Έρευνας της Γαλλίας
(INSERM)

⁹ Ειδικότερα: Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού και γενικές παρατηρήσεις της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα του παιδιού.

ΕΞΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΑΡΧΕΣ Για την προστασία και την ενδυνάμωση των ανηλίκων στο διαδίκτυο

ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Διασφάλιση ηλικιακά κατάλληλης ρύθμισης και διαφοροποιημένης καθοδήγησης

ΙΣΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑ

Αναγνώριση των ανισοτήτων όσον αφορά τους κινδύνους, την έκθεση και την ψηφιακή βλάβη σε όλες τις ομάδες

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

Προστασία από το επιβλαβές περιεχόμενο, τον εθιστικό σχεδιασμό, την ψηφιακή παραμέληση και από Εγκληματικές πράξεις (λ.χ. σεξουαλική κακοποίηση, εκφοβισμός)

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ ΤΩΝ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ

Επιβολή της ασφάλειας εκ σχεδιασμού και της ρύθμισης με βάση το περιεχόμενο

ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΑ ΜΕΣΑ

Δυνατότητα γονέων και φροντιστών να στηρίζουν τις ψηφιακές δεξιότητες των ανηλίκων και τον γραμματισμό τους στα μέσα επικοινωνίας για υπεύθυνη κατανάλωση

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Διασφάλιση του δικαιώματος στην ασφαλή συμμετοχή και συν-δημιουργία στο διαδίκτυο

ΜΕΤΡΑ

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Βασικές συστάσεις για την προστασία και την ενδυνάμωση των ανηλίκων στο διαδίκτυο

Πρωταρχικός στόχος των συστάσεων της παρούσας έκθεσης, που βασίζονται στην αναπτυξιακά ευαίσθητη προσέγγιση και αποτυπώνουν τις έξι κατευθυντήριες αρχές, είναι η εξισορρόπηση της ανάγκης προστασίας των παιδιών και των εφήβων στο διαδίκτυο με τα δικαιώματά τους να συμμετέχουν και να αξιοποιούν τις ευκαιρίες του κόσμου των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+.

Συστάσεις σχετικά με την ηλικιακά κατάλληλη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών

0 - 2 ΕΤΩΝ

Αποφυγή των οθονών και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+

Η αποφυγή της εκτεταμένης έκθεσης σε οθόνες κατά την πρώιμη παιδική ηλικία δεν συνεπάγεται πλήρη απαγόρευσή της. Αντ' αυτού, αναγνωρίζει τις αναπτυξιακές ανάγκες των παιδιών όσον αφορά την προσκόλληση, την αισθητηριακή ανάπτυξη και την πρώιμη γλωσσική ανάπτυξη. Οι γονείς και οι φροντιστές θα πρέπει να δίνουν προτεραιότητα στις διά ζώσης αλληλεπιδράσεις και να συνεκτιμούν τη δική τους χρήση ψηφιακών συσκευών, ώστε να αποτελούν θετικό πρότυπο και να αποφεύγουν τους περισπασμούς της τεχνολογίας (technoference). Η προσέγγιση αυτή συνάδει με τις συστάσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας για την πρόληψη διαταραχών στη νευροβιολογική και γνωστική ανάπτυξη των παιδιών και στη δημιουργία συναισθηματικής προσκόλλησης, καθώς και σωματικών προβλημάτων (για παράδειγμα, σχετικά με την όραση).

3 - 12 ΕΤΩΝ

Χρήση ηλικιακά κατάλληλων μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ και συσκευών με επίβλεψη

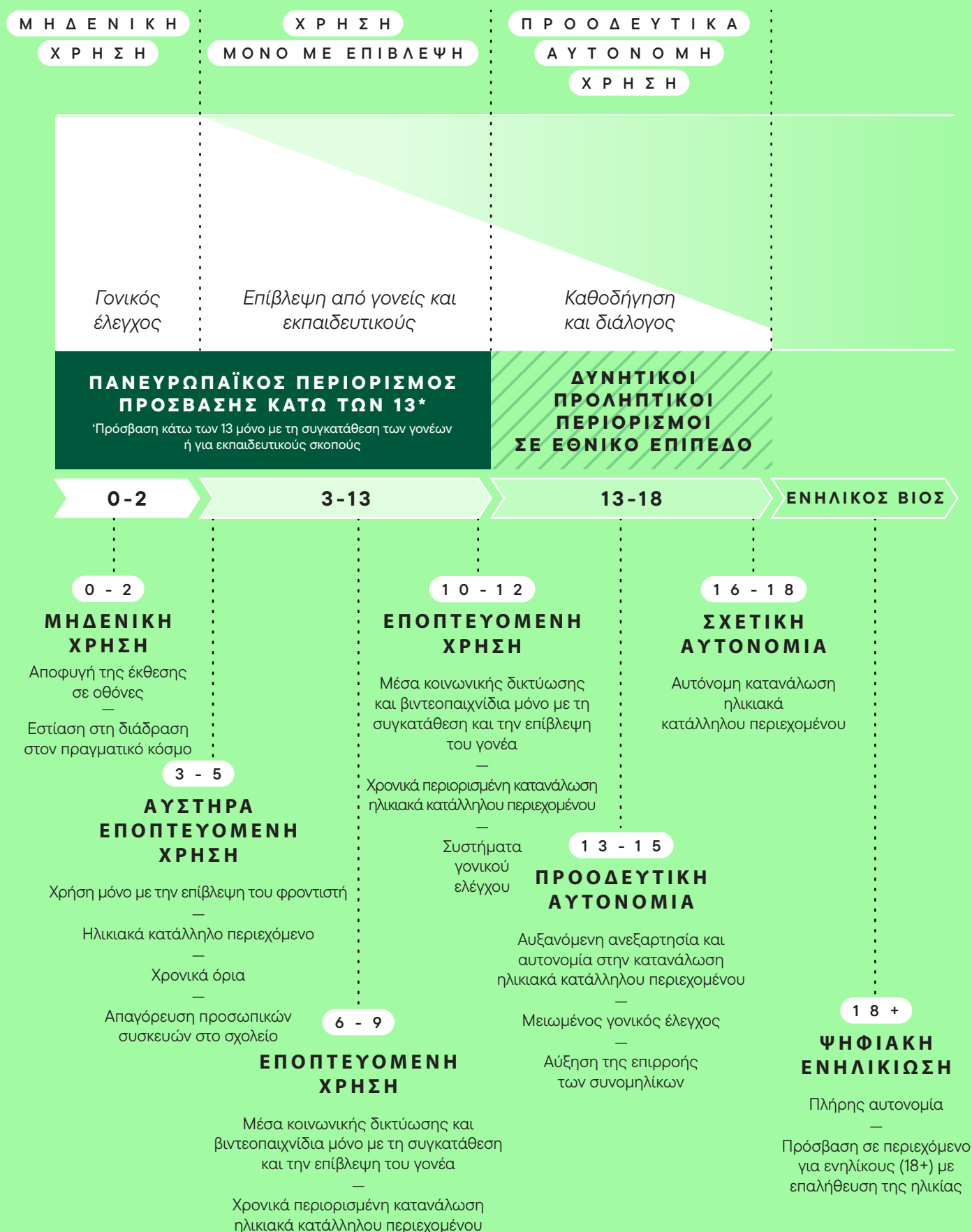
Δεν θα πρέπει να επιτρέπεται στα παιδιά η χρήση συσκευών με δυνατότητα σύνδεσης στο διαδίκτυο χωρίς επίβλεψη. Τα σχολεία θα πρέπει να παρέχουν τις εγκαταστάσεις για υπό επίβλεψη και περιορισμένη χρήση συσκευών για εκπαιδευτικούς σκοπούς που να υποστηρίζουν τον ψηφιακό γραμματισμό και τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας, τη συναισθηματική ανθεκτικότητα και τον κριτικό προβληματισμό σχετικά με τους κινδύνους. Οι γονείς και οι φροντιστές θα πρέπει να επιβλέπουν και να υποστηρίζουν την ψηφιακή αυτονομία σταδιακά με ηλικιακά κατάλληλα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες. Θα πρέπει επίσης να συζητούν τακτικά με τα παιδιά σχετικά με τα δυνητικά οφέλη και τους κινδύνους των αλληλεπιδράσεων των ανηλίκων στο διαδίκτυο. Τόσο οι φροντιστές όσο και οι εκπαιδευτές θα πρέπει να συνεχίσουν να ενθαρρύνουν τα παιδιά αυτής της ηλικίας να συμμετέχουν σε δραστηριότητες εκτός διαδικτύου.

13-18 ΕΤΩΝ

Προοδευτικά αυτόνομη χρήση ηλικιακά κατάλληλων μέσων κοινωνικής δικτύωσης+

Από τα 13 έως τα 18, οι έφηβοι θα πρέπει να έχουν πρόσβαση μόνο σε ηλικιακά κατάλληλα και «εξ ορισμού ασφαλή» μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες που έχουν καθιερώσει με ενεργό τρόπο βασικά χαρακτηριστικά ασφάλειας [για παράδειγμα, όρια στην απεριόριστη κύλιση (scrolling) και σε συστήματα συστάσεων]. Έως ότου αναπτυχθούν αυτά τα «εξ ορισμού ασφαλή» μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες, ο ηλικιακά κατάλληλος γονικός έλεγχος και η αντίστοιχη επίβλεψη σε ατομικό επίπεδο παραμένουν ουσιαστικής σημασίας. Θα μπορούσε να εξεταστεί το ενδεχόμενο λήψης πρόσθετων προληπτικών μέτρων από τις ρυθμιστικές αρχές. Καθώς οι έφηβοι άνω των 16 ετών κινούνται προς μεγαλύτερη ψηφιακή αυτονομία, οι κίνδυνοι που σχετίζονται με την έκθεση σε επιβλαβές διαδικτυακό περιεχόμενο εξακολουθούν να υφίστανται. Ως εκ τούτου, οι γονείς και οι φροντιστές θα πρέπει να συνεχίσουν να συζητούν με τους ανήλικους σχετικά με τις διαδικτυακές εμπειρίες τους. Οι έφηβοι θα πρέπει να έχουν προνομιακή πρόσβαση σε υπηρεσίες υποστήριξης και συστήματα υποβολής καταγγελιών, ενώ παράλληλα θα πρέπει να διαθέτουν δίκτυα υποστήριξης συνομηλίκων που προωθούν την υπεύθυνη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών.

Ηλικιακά κατάλληλη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης από ανηλίκους

Συστάσεις για την προστασία των παιδιών και των εφήβων στο διαδίκτυο

// Πρόταση εναρμονισμένου σε επίπεδο ΕΕ περιορισμού της πρόσβασης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε άλλες ψηφιακές υπηρεσίες για παιδιά κάτω των 13 ετών.

Είναι απαραίτητο να θεσπιστεί ενωσιακός εναρμονισμένος περιορισμός της πρόσβασης σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες για παιδιά κάτω των 13 ετών. Ο εναρμονισμένος περιορισμός της πρόσβασης θα διευκόλυνε την εφαρμογή αναλογικής διασφάλισης της ηλικίας με σεβασμό στα δικαιώματα και θα ενθάρρυνε τους παρόχους μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών να ακολουθήσουν τις απαιτήσεις ασφάλειας εκ σχεδιασμού. Τα παιδιά ηλικίας κάτω των 13 ετών θα πρέπει να έχουν χρονικά περιορισμένη πρόσβαση σε ηλικιακά κατάλληλα περιβάλλοντα μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ μόνο με την άδεια και την επίβλεψη των γονέων τους ή σε εκπαιδευτικά πλαίσια. Από την ηλικία των 13 ετών, οι έφηβοι θα πρέπει να ωφελούνται από την προοδευτικά αυτόνομη χρήση ηλικιακά κατάλληλων και ασφαλών μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών.

Οι εναρμονισμένοι κανόνες για κατώτατο όριο ηλικίας 13 ετών στην ΕΕ θα συμβάλουν στην ορθή λειτουργία της ενιαίας αγοράς, διασφαλίζοντας ένα ενιαίο πλαίσιο συμμόρφωσης για τους παρόχους. Οι εναρμονισμένοι κανόνες θα διευκολύνουν την επιβολή και την εποπτεία από τις ρυθμιστικές αρχές τόσο σε εθνικό όσο και σε ενωσιακό επίπεδο. Θα διασφαλίσουν επίσης ισότιμο επίπεδο προστασίας για όλους τους ανηλίκους στο διαδίκτυο σε ολόκληρη την ΕΕ, ανεξάρτητα από το κοινωνικοοικονομικό, πολιτιστικό και εθνικό πλαίσιο.

// Θέσπιση αποτελεσματικών συστημάτων διασφάλισης της ηλικίας για τον έλεγχο της ηλικίας και την υποστήριξη ηλικιακά κατάλληλων προσεγγίσεων ασφάλειας εκ σχεδιασμού με στόχο την προστασία και την ενδυνάμωση των ανηλίκων στο διαδίκτυο.

Οι μέθοδοι διασφάλισης της ηλικίας —τόσο η επαλήθευση της ηλικίας όσο και η εκτίμηση της ηλικίας— πρέπει να είναι αναλογικές και να τηρούν τις ελάχιστες απαιτήσεις, ιδίως όσον αφορά τα θεμελιώδη δικαιώματα των χρηστών, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των παιδιών και των σχετικών εγγυήσεων. Κάθε μέθοδος που χρησιμοποιείται για τον έλεγχο της ηλικίας θα πρέπει να τηρεί τα υψηλότερα πρότυπα προστασίας της ιδιωτικότητας και των δεδομένων και δεν θα πρέπει να οδηγεί στην επεξεργασία εγγράφων ταυτότητας και βιομετρικών δεδομένων για τον σκοπό της εκτίμησης της ηλικίας. Θα πρέπει να εφαρμοστούν τεχνικά πρότυπα, όπως η μέθοδος «απόδειξης μηδενικής γνώσης», ώστε να διασφαλίζεται ότι τόσο η πλατφόρμα που υποχρεούται να αξιολογήσει την ηλικία όσο και ο πάροχος επαλήθευσης της ηλικίας δεν λαμβάνουν πληροφορίες που μπορούν να οδηγήσουν στην παρακολούθηση ή την ταυτοποίηση του χρήστη.

Οι μέθοδοι διασφάλισης της ηλικίας θα πρέπει να είναι ακριβείς για τον προσδιορισμό της ηλικίας ή των ηλικιακών ομάδων σύμφωνα με τις απαιτήσεις, καθώς και εύχρηστες και αξιόπιστες στην πράξη, σε πραγματικές συνθήκες. Οι μέθοδοι θα πρέπει να είναι άρτιες για την αποφυγή της καταστρατήγησης και των απειλών κατά της κυβερνοασφάλειας, συμπεριληπτικές (και να μην εισάγουν διακριτική μεταχείριση), και να είναι εξίσου διαθέσιμες σε όλους όσοι πρέπει να τις χρησιμοποιούν. Οι πάροχοι μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών πρέπει να τηρούν την υποχρέωση που υπέχουν όσον αφορά την αποτροπή της έκθεσης ανηλίκων σε επικίνδυνες υπηρεσίες ή σε χρήστες που υποδύονται παιδιά και εφήβους.

// **Επέκταση και εναρμόνιση των κανόνων σχετικά με τα βασικά χαρακτηριστικά ασφάλειας στον σχεδιασμό των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών.**

Θα πρέπει να ενσωματωθούν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε άλλες ψηφιακές υπηρεσίες η σαφής ασφάλεια εκ σχεδιασμού και ηλικιακά κατάλληλες διασφαλίσεις (για παράδειγμα, πιθανά όρια στην απεριόριστη κύλιση, την αυτόματη αναπαραγωγή, τις ειδοποιήσεις αυτόματης προώθησης και τα προβληματικά εξατομικευμένα συστήματα συστάσεων). Για την αντιμετώπιση του εθιστικού σχεδιασμού, των παραπλανητικών μοτίβων, της ανεπικλήτης επικοινωνίας και των «λαβυρίνθων» (rabbit holes), οι προστατευτικές προεπιλεγμένες ρυθμίσεις θα πρέπει να αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών. Η επέκταση και η εναρμόνιση των κανόνων σχετικά με τα βασικά χαρακτηριστικά ασφάλειας θα κατοχυρώσουν τη βεβαιότητα και την ομοιομορφία σε ολόκληρο το περιβάλλον των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+. Λόγω της ταχείας εξέλιξης της τεχνολογίας, οι κανόνες σχετικά με τα βασικά χαρακτηριστικά ασφάλειας θα πρέπει να μπορούν να προσαρμόζονται ώστε να ανταποκρίνονται συνεχώς στα νέα επιβλαβή χαρακτηριστικά σχεδιασμού.

// **Μετατόπιση του βάρους της απόδειξης ότι τα προϊόντα και οι υπηρεσίες είναι ασφαλή για τους ανηλίκους στους παρόχους μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών.**

Θα πρέπει να εφαρμόζονται ειδικοί ηλικιακοί περιορισμοί έως ότου καθοριστούν από τους παρόχους μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών βασικά χαρακτηριστικά σχεδιασμού ασφάλειας για την προστασία των παιδιών και των εφήβων. Έως ότου οι πάροχοι επιδείξουν ασφαλή και ηλικιακά κατάλληλα χαρακτηριστικά και συμμορφωθούν με τα ενωσιακά και εθνικά μέτρα, δεν θα πρέπει να έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες τους ανήλικα άτομα. Όταν υπάρχει «εξ ορισμού ασφαλής» έκδοση, τα ηλικιακά ακατάλληλα χαρακτηριστικά (χαρακτηριστικά για ενηλίκους) θα πρέπει να ενεργοποιούνται μόνο μετά από αποτελεσματικές διασφαλίσεις της ηλικίας.

// **Ενίσχυση των ικανοτήτων επιβολής και αξιολόγησης.**

Λόγω των πολλαπλών κανόνων που ισχύουν πλέον για την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο (πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες, ΓΚΠΔ, πράξη για την ΤΝ κ.λπ.), οι εποπτικές αρχές θα πρέπει να εντείνουν τη συνεργασία και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των νομικών πλαισίων. Αυτό είναι καίριας σημασίας για την αποφυγή ασυνεπειών και τη διασφάλιση ενός συνεκτικού, προβλέψιμου και αποτελεσματικού νομικού περιβάλλοντος που βασίζεται στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να διερευνήσει μηχανισμούς που θα επιτρέπουν την απρόσκοπτη συνεργασία μεταξύ των εποπτικών αρχών για την αξιοποίηση των υφιστάμενων δομών επιβολής. Επιπλέον, είναι αναγκαίο να εκτιμηθεί κατά πόσον απαιτούνται πρόσθετοι πόροι και αναδιάρθρωση για τις ρυθμιστικές αρχές που είναι αρμόδιες για την επιβολή και την αξιολόγηση. Θα πρέπει να εξεταστούν δράσεις για την ενίσχυση του ρόλου της κοινωνίας των πολιτών στην επιβολή και τη συμβολή τους στην ικανότητα επιβολής, μεταξύ άλλων μέσω των υφιστάμενων δομών. Η επιβολή θα πρέπει να είναι συμπληρωματική και να αποφεύγει αντικρουόμενες δράσεις.

// Ταχεία θέσπιση μέτρων για να διασφαλιστεί ότι οι πάροχοι μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών έχουν σαφείς υποχρεώσεις ως προς την πρόληψη, την ανίχνευση, την καταγγελία και την παρεμπόδιση της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών στο διαδίκτυο, μεταξύ άλλων στη διαπροσωπική επικοινωνία.

Το κενό που υπάρχει επί του παρόντος όσον αφορά την ασφάλεια των παιδιών λόγω της λήξης ισχύος του προσωρινού κανονισμού για τη θέσπιση κανόνων με σκοπό την πρόληψη και την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών (προσωρινός κανονισμός για τη σεξουαλική κακοποίηση παιδιών) πρέπει να καλυφθεί γρήγορα. Οι συννομοθέτες της ΕΕ θα πρέπει να εκδώσουν ταχέως τον προτεινόμενο μακροπρόθεσμο κανονισμό για την πρόληψη και την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών. Πάνω από το 80 % των ερευνών σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών ξεκινά από αναφορές που υποβάλλονται από παρόχους μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών. Τα παιδιά συχνά δεν καταγγέλλουν την κακοποίηση επειδή φοβούνται. Ο εντοπισμός υλικού σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, μεταξύ άλλων στη διαπροσωπική επικοινωνία, είναι συχνά ο μόνος τρόπος για να σταματήσει η κακοποίηση αυτή.

// Τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίσουν πρόσθετους προληπτικούς περιορισμούς πρόσβασης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε άλλες ψηφιακές υπηρεσίες από τα 13 έτη.

Οι πρόσθετοι προληπτικοί περιορισμοί πρόσβασης θα πρέπει να είναι συμπληρωματικοί προς τον ενωσιακό περιορισμό της πρόσβασης σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε άλλες ψηφιακές υπηρεσίες για παιδιά κάτω των 13 ετών. Οι έφηβοι μπορούν να έχουν πρόσβαση μόνο σε ένα περιβάλλον μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ που είναι ασφαλές, όσον αφορά το περιεχόμενο και τα χαρακτηριστικά σχεδιασμού, ηλικιακά κατάλληλο και σχεδιασμένο με γνώμονα τα δικαιώματα και τις ανάγκες τους. Τα κράτη μέλη έχουν διαφορετικά ιστορικά και εθνικά πλαίσια και ενδέχεται να προτιμούν να θεσπίσουν υψηλότερο όριο ηλικίας από τα 13 έτη. Όλοι οι πρόσθετοι προληπτικοί εθνικοί περιορισμοί πρόσβασης θα πρέπει να υπόκεινται σε συνεχή αξιολόγηση και, ενδεχομένως, να επαναξιολογηθούν, μόλις τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες καταστούν εξ ορισμού ασφαλείς για τα παιδιά και τους εφήβους.

// Ενίσχυση της επιβολής των κανόνων σχετικά με την πρόσβαση στα δεδομένα και τον έλεγχο δεδομένων από ερευνητές.

Η κατ' εξουσιοδότηση πράξη για την πρόσβαση στα δεδομένα βάσει του άρθρου 40 της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες του Ιουλίου του 2025 άνοιξε, καταρχήν, μια νέα οδό για την πρόσβαση διαπιστευμένων ερευνητών σε δεδομένα επιγραφμικών πλατφορμών. Τα δεδομένα αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη διεξαγωγή έρευνας που συμβάλλει στην ανίχνευση, τον εντοπισμό και την κατανόηση συστημικών κινδύνων, καθώς και στην αξιολόγηση των μέτρων περιορισμού των κινδύνων που προωθούν την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο.

Το κατά πόσον η οδός αυτή επιτυγχάνει τους στόχους της εξαρτάται από τη συμμόρφωση των παρόχων μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών και την αποτελεσματική επιβολή από τις ρυθμιστικές αρχές. Βασίζεται επίσης στο εύρος των καλυπτόμενων υπηρεσιών, καθώς και στην ποιότητα και τη συνέχεια των παρεχόμενων δεδομένων. Η Επιτροπή θα πρέπει να αξιολογήσει τις επιχειρησιακές επιδόσεις των απαιτήσεων πρόσβασης σε δεδομένα και ελέγχου δεδομένων του άρθρου 40 μετά τις αρχικές εμπειρίες των ερευνητών στο πλαίσιο της κατ' εξουσιοδότηση πράξης. Η αξιολόγηση αυτή είναι σημαντική για να διασφαλιστεί ότι οι επιγραφμικές πλατφόρμες δίνουν συνέχεια σε αιτήματα πρόσβασης σε δεδομένα για σκοπούς συμμόρφωσης, εκτίμησης κινδύνου και έρευνας.

Οι υποχρεώσεις πρόσβασης σε δεδομένα δεν αποτελούν μόνο βασικό στοιχείο της εργαλειοθήκης διαφάνειας της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες, αλλά αποτελούν επίσης μέρος των ευρύτερων ευθυνών των παρόχων μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών όσον αφορά τον μετριασμό των κινδύνων. Οι μικρότερες πλατφόρμες θα πρέπει επίσης να ενθαρρύνονται να επιτρέπουν την πρόσβαση των ερευνητών σε δεδομένα, λαμβανομένων υπόψη των κινδύνων που ενέχουν οι πλατφόρμες αυτές για τους ανηλίκους και του ρόλου που διαδραματίζει ο ανεξάρτητος έλεγχος στην αντιμετώπιση αυτών των κινδύνων. Η χρήση των κατευθυντήριων αρχών FAIR¹ για τη διαχείριση και την επιμελητεία επιστημονικών δεδομένων θα πρέπει να αποτελεί το πρότυπο για την εφαρμογή του άρθρου 40.

Συστάσεις για την ενδυνάμωση των παιδιών και των εφήβων στο διαδίκτυο

// Επέκταση ασφαλών ευκαιριών για ενεργό συμμετοχή των ανηλίκων στη διαμόρφωση του περιβάλλοντος των μέσων κοινωνικής δικτύωσης⁺.

Τα παιδιά και οι έφηβοι θα πρέπει να έχουν ουσιαστικές ευκαιρίες να διαμορφώνουν ενεργά τη νομοθεσία, τις πολιτικές και τις εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες για την προώθηση της ασφάλειας και της ενδυνάμωσης των παιδιών στο διαδίκτυο. Η χρήση των εργαλείων συμμετοχής των παιδιών και των νέων για την τεκμηρίωση αυτών των προσπαθειών θα πρέπει να επεκταθεί. Ειδικότερα, τα παιδιά θα πρέπει να περιλαμβάνονται στον από κοινού σχεδιασμό πολιτικών ασφάλειας, προγραμμάτων κατάρτισης, αξιολογήσεων και κατευθυντήριων γραμμών. Τα μέτρα θα πρέπει να παρακολουθούνται και να αξιολογούνται συνεχώς, ώστε να εκτιμάται ο αντίκτυπός τους στην ασφάλεια και τα δικαιώματα των παιδιών.

Οι διαδικασίες συμμετοχής θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα παιδιά λαμβάνουν σαφείς πληροφορίες, κατανοούν τον τρόπο με τον οποίο θα χρησιμοποιηθεί η συμβολή τους και λαμβάνουν ανατροφοδότηση σχετικά με τα αποτελέσματα. Θα πρέπει να καταβάλλονται ιδιαίτερες προσπάθειες για τη συμπερίληψη παιδιών από μειονεκτούσες, περιθωριοποιημένες και ευάλωτες ομάδες. Όλες οι δραστηριότητες συμμετοχής των παιδιών θα πρέπει να συνοδεύονται από κατάλληλα μέτρα διασφάλισης.

// Ενίσχυση των μηχανισμών υποβολής καταγγελιών και των δικαιωμάτων των καταναλωτών για τα παιδιά και τους εφήβους.

Η επεξεργασία αναφορών και καταγγελιών από παιδιά και εφήβους θα πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα στις διαδικασίες ελέγχου περιεχομένου από τους παρόχους μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών. Οι υποχρεώσεις των παρόχων βάσει των υφιστάμενων πλαισίων πρέπει να ενισχυθούν ώστε να χρηματοδοτούνται κατάλληλα οι γραμμές βοήθειας και οι μηχανισμοί υποβολής καταγγελιών. Οι μηχανισμοί αυτοί πρέπει να είναι ηλικιακά κατάλληλοι, φιλικόι προς τον χρήστη, προσβάσιμοι, αποτελεσματικοί και να προστατεύουν την ιδιωτικότητα.

¹ Οι κατευθυντήριες αρχές FAIR για τη διαχείριση και την επιμελητεία επιστημονικών δεδομένων θεσπίστηκαν το 2016 σε δημοσίευση στο περιοδικό «Scientific Data». Οι αρχές αποσκοπούν στη βελτίωση των υποδομών που υποστηρίζουν την επαναχρησιμοποίηση ακαδημαϊκών δεδομένων μέσω της ενίσχυσης της ικανότητας των μηχανών και των ατόμων να βρίσκουν και να χρησιμοποιούν δεδομένα. Βλέπε: Wilkinson, M.D., et al. (2016). [The FAIR Guiding Principles for scientific data management and stewardship](#). Scientific Data, 3.

// Ενσωμάτωση δράσεων ψηφιακής εκπαίδευσης και ψηφιακού γραμματισμού για ανηλίκους, γονείς και φροντιστές, εκπαιδευτικούς και εκπαιδευτές.

Η ψηφιακή εκπαίδευση και ο ψηφιακός γραμματισμός θα πρέπει να ενσωματωθούν σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης ως βασικές δεξιότητες για ανηλίκους, γονείς και εκπαιδευτικούς. Η ψηφιακή ευημερία θα πρέπει να ενσωματωθεί στην ψηφιακή εκπαίδευση για όλους.

Η εκπαίδευση θα πρέπει να παρέχει τη δυνατότητα στα παιδιά και τους εφήβους να αξιολογούν με κριτικό πνεύμα πληροφορίες και πηγές στο διαδίκτυο και να αναγνωρίζουν τεχνικές χειραγώγησης, συμπεριλαμβανομένων της παραπληροφόρησης, των προϊόντων βαθυπαραποίησης (deepfake) και της στοχευμένης διαφήμισης. Με την εκπαίδευση θα πρέπει επίσης να καλλιεργείται μεταξύ ανηλίκων, γονέων και εκπαιδευτικών η κατανόηση του τρόπου δημιουργίας και διαμοιρασμού ψηφιακού περιεχομένου, καθώς και του τρόπου με τον οποίο οι αλγόριθμοι διαμορφώνουν αυτό που βλέπουν και βιώνουν οι χρήστες στον κόσμο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+.

Η διαρθρωμένη εκπαίδευση για την ασφάλεια στο διαδίκτυο θα πρέπει να οικοδομεί πρακτικές δεξιότητες για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τη διαχείριση των ρυθμίσεων απορρήτου, τη διατήρηση ασφαλών ψηφιακών ταυτοτήτων και τον εντοπισμό κινδύνων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ιδίως στα περιβάλλοντα ανταλλαγής μηνυμάτων και παιχνιδιών. Οι δεξιότητες αυτές θα πρέπει να αναπτύσσονται σταδιακά, ξεκινώντας από τις βασικές συνήθειες ασφάλειας και προχωρώντας σε πιο σύνθετη κατανόηση των ψηφιακών αποτυπωμάτων, της συγκατάθεσης και των κινδύνων των πλατφορμών. Η υγιής έκθεση σε οθόνες θα πρέπει να αντιμετωπιστεί μέσω καθοδήγησης σχετικά με την ισορροπία, τη διαχείριση της προσοχής και την αναγνώριση υπερβολικών ή επιβλαβών μοτίβων χρήσης.

// Δημιουργία περισσότερων ευκαιριών και κατάλληλων υποδομών για τη στήριξη δραστηριοτήτων εκτός διαδικτύου.

Τα κράτη μέλη και οι τοπικές αρχές θα πρέπει να διατηρήσουν και να επεκτείνουν την πρόσβαση σε αθλητισμό, τέχνες, λέσχες νεολαίας, βιβλιοθήκες και κοινотικούς χώρους που να είναι οικονομικά προσιτοί, ώστε να ενθαρρύνουν την υγιή συμμετοχή εκτός διαδικτύου και να δημιουργήσουν ελκυστικές εναλλακτικές λύσεις για τους ανηλίκους αντί της υπερβολικής έκθεσής τους σε οθόνες. Αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνει επενδύσεις σε ασφαλή, συμπεριληπτικά και ηλικιακά κατάλληλα περιβάλλοντα όπου οι ανήλικοι μπορούν να συνδέονται, να μαθαίνουν, να παίζουν και να δημιουργούν θετικές σχέσεις εντός των κοινοτήτων τους.

// Προώθηση της συνδημιουργίας κατευθυντήριων γραμμών για τους γονείς.

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη μαζί με τις ενώσεις γονέων θα πρέπει να προωθήσουν την ανάπτυξη κατευθυντήριων γραμμών για τους γονείς. Οι κατευθυντήριες γραμμές θα μπορούσαν να παρέχουν σαφείς και προσβάσιμες συμβουλές για την ενδυνάμωση γονέων και φροντιστών όσον αφορά την υποστήριξη της ασφαλούς, υπεύθυνης και θετικής συμμετοχής των ανηλίκων στα περιβάλλοντα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+. Οι κατευθυντήριες γραμμές θα πρέπει να παρέχουν πρακτικές συμβουλές σε βασικούς τομείς, όπως η ασφάλεια και η ιδιωτικότητα στο διαδίκτυο, η ψηφιακή ευημερία, η δεοντολογική και υπεύθυνη χρήση και η πρόσβαση σε υποστήριξη.

// Διασφάλιση επαρκούς δημόσιας χρηματοδότησης και κοινών προτύπων για τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και τη συμβουλευτική ομοτίμων.

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι τα Κέντρα Ασφαλούς Διαδικτύου και οι αντίστοιχες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών εξακολουθούν να λαμβάνουν επαρκείς χρηματοδοτικούς πόρους και ότι το έργο τους βασίζεται σε κοινά πρότυπα, τα οποία αναπτύσσονται από εμπειρογνώμονες. Αυτός ο στόχος είναι ζωτικής σημασίας για τη διατήρηση και την περαιτέρω ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών ευαισθητοποίησης, κατάρτισης και υποστήριξης. Η δημόσια χρηματοδότηση είναι ουσιώδης για τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας και της συνοχής.

Η χρηματοδότηση θα πρέπει επίσης να στηρίζει την περαιτέρω ανάπτυξη της συμβουλευτικής ομοτίμων, των γραμμών βοήθειας, των ανοικτών τηλεφωνικών γραμμών, των εκπαιδευτικών πόρων, των εκστρατειών ευαισθητοποίησης και των δραστηριοτήτων ανάπτυξης ικανοτήτων. Θα πρέπει να διοχετευθούν πρόσθετες επενδύσεις για την αύξηση της προβολής, της προσβασιμότητας και της απήχησης των εν λόγω εγκαταστάσεων, μεταξύ άλλων στους ευάλωτους ανηλίκους, και για την υποστήριξη πρωτοβουλιών που προωθούν ασφαλέστερα περιβάλλοντα μέσω κοινωνικής δικτύωσης+.

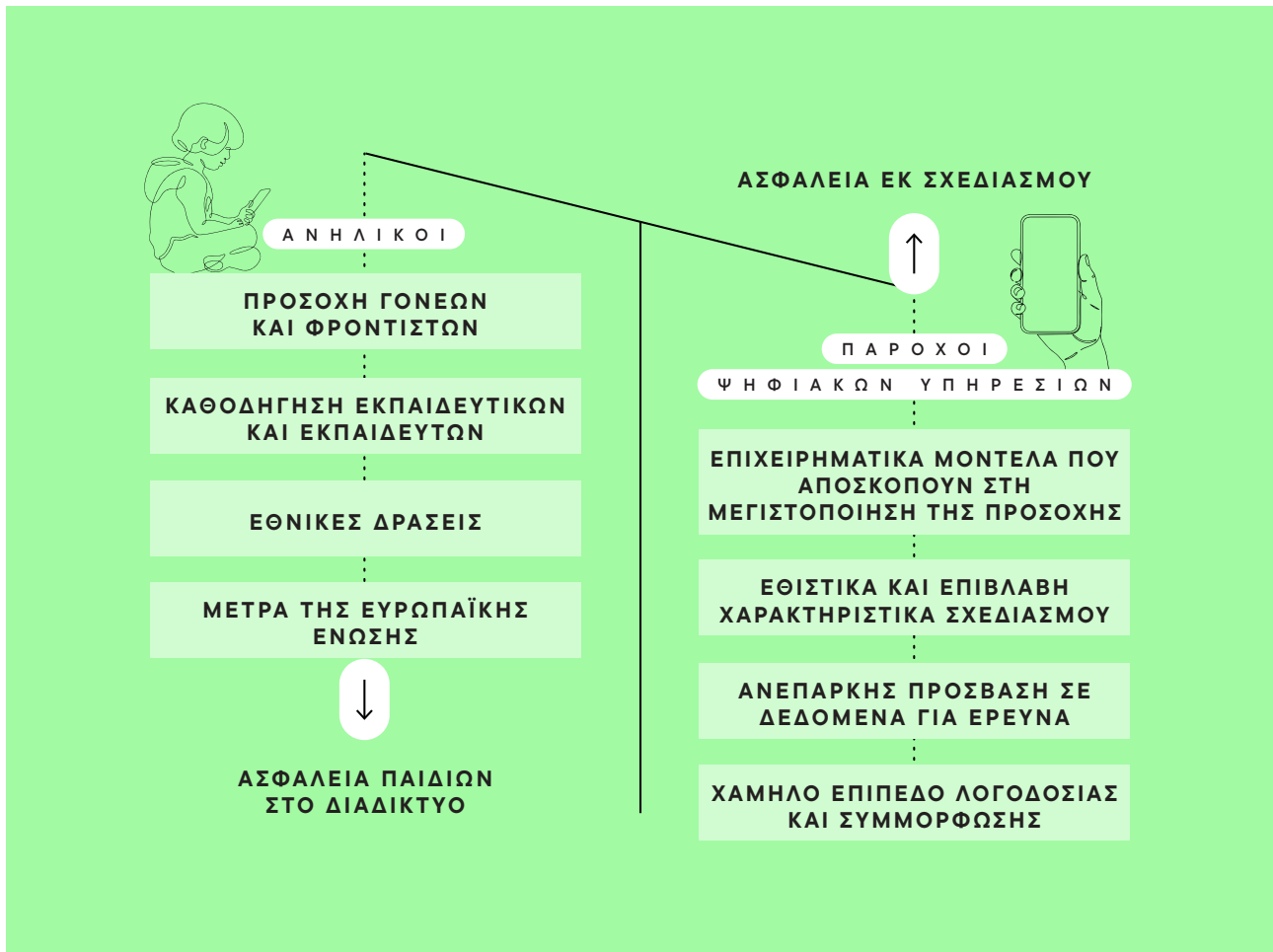
// Διάθεση μακροπρόθεσμης χρηματοδότησης για ευρωπαϊκή διαχρονική έρευνα μεγάλης κλίμακας και συνέχιση της στήριξης τυχαιοποιημένων ελεγχόμενων δοκιμών.

Παραδείγματα όπως η North American Adolescent Brain Cognitive Development (ABCD) Study (μελέτη της γνωστικής ανάπτυξης του εγκεφάλου των εφήβων της Βορείου Αμερικής)^{1α} θα μπορούσαν να αποτελέσουν έμπνευση για ευρωπαϊκές διαχρονικές έρευνες μεγάλης κλίμακας σχετικά με την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο. Η διαθεσιμότητα ευρωπαϊκών διαχρονικών στοιχείων μεγάλης κλίμακας (που να καλύπτουν περίοδο δέκα ετών ή μεγαλύτερη) είναι σημαντική για την υποστήριξη μιας αναπτυξιακής και νευροβιολογικής προσέγγισης σχετικά με την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο. Η προσέγγιση αυτή θα συμβάλει στην αντιμετώπιση των κενών στα ευρήματα, που είναι σε μεγάλο βαθμό συσχετιστικά, στο ευρωπαϊκό πλαίσιο σχετικά με τον αντίκτυπο της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών στην ανάπτυξη, τη σωματική και ψυχική υγεία των ανηλίκων και την έκθεσή τους σε βλάβες στο διαδίκτυο.

Οι τυχαιοποιημένες ελεγχόμενες δοκιμές (RCT) είναι επίσης σημαντικές για την ενίσχυση της βάσης τεκμηρίωσης της πολιτικής. Η χρηματοδότηση της έρευνας θα πρέπει να υποστηρίζει ρητά αναπτυξιακές και ψυχοπαθολογικές προσεγγίσεις για τη διερεύνηση της ευαισθησίας των ανηλίκων σε διαδικτυακούς κινδύνους, η οποία επηρεάζεται από κοινωνικούς και ατομικούς παράγοντες σε ολόκληρη την παιδική και την εφηβική ηλικία.

1α. Η μελέτη ABCD είναι η μεγαλύτερη μακροπρόθεσμη μελέτη σχετικά με την ανάπτυξη του εγκεφάλου και την υγεία των παιδιών στις Ηνωμένες Πολιτείες. Η μελέτη παρακολουθεί τη συμπεριφορική ανάπτυξη περισσότερων από 11 000 παιδιών ηλικίας 9 έως 10 ετών στη διάρκεια της εφηβείας έως την ενηλικίωση. Τα δεδομένα που θα συγκεντρωθούν θα επιτρέψουν τη δημιουργία βασικών προτύπων ανάπτυξης του εγκεφάλου των εφήβων και εξετάζουν τις επιδράσεις του βιολογικού φύλου, του κοινωνικού φύλου, του ύπνου, της σωματικής άσκησης και του χρόνου έκθεσης σε οθόνες στην ανάπτυξη των εφήβων. Τα ευρήματά της θα συμβάλουν επίσης στην κατανόηση της εξέλιξης των προβλημάτων ψυχικής υγείας κατά τη διάρκεια της εφηβείας και της σχέσης τους με την κατάχρηση ουσιών.

Διάγραμμα 2: Ισορροπία στο οικοσύστημα: ασφάλεια εκ σχεδιασμού στα περιβάλλοντα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+

Ασφάλεια στο διαδίκτυο

ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΕΦΗΒΟΥΣ

Μάθε τα δικαιώματά σου — να θυμάσαι πως στο διαδίκτυο έχεις δικαίωμα να σε σέβονται και να παραμένεις ασφαλής.

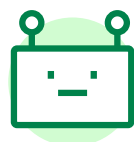
Να είσαι ευγενικός με τους άλλους στο διαδίκτυο — τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τα παιχνίδια πρέπει να αποτελούν θετική εμπειρία για όλους. Να φέρεις στους άλλους με τον ίδιο σεβασμό με τον οποίο θέλεις να σου φέρονται.

Σκέψου πριν ποστάρεις — οι φωτογραφίες, τα βίντεο και τα σχόλια μπορούν να παραμείνουν στο διαδίκτυο για πάντα. Μοιράσου μόνο ό,τι θα νιώθεις άνετα να βλέπουν οι άλλοι χρόνια αργότερα.

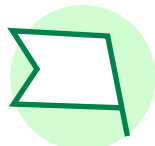
Προστάτουμε τα προσωπικά σου στοιχεία — μη μοιράζεσαι στο διαδίκτυο προσωπικά στοιχεία όπως το ονοματεπώνυμο, τη διεύθυνση, το σχολείο, τον αριθμό τηλεφώνου σου, τους κωδικούς πρόσβασης σου ή το που βρίσκεσαι σε πραγματικό χρόνο.

Να θυμάσαι ότι η TN είναι εργαλείο και όχι πραγματικός άνθρωπος — η TN μπορεί να κάνει λάθη και να δημιουργήσει ψεύτικες πληροφορίες, ψεύτικες εικόνες, βίντεο, φωνές και μηνύματα.

Πριν πιστέψεις ή κοινοποιήσεις κάτι κάνε έλεγχο — στο διαδίκτυο, δεν είναι όλα αληθινά. Να αμφισβητείς πάντα τις πληροφορίες στο διαδίκτυο, ιδίως παράξενες ιστορίες, βίντεο ή μηνύματα, και πριν μοιραστείς κάτι να ελέγχεις αξιόπιστες πηγές.

Αναγνώρισε τον κίνδυνο — σταμάτα λίγο και σκέψου, όταν έχεις κάποιο παράξενο αίτημα από «φίλο φίλου», προσφορές που είναι «πολύ καλές για να είναι αληθινές» ή μηνύματα που προσπαθούν να σε πιέσουν να κάνεις κάτι.

Μη δέχεσαι φωτογραφίες ή αίτημα συνομιλίας από αγνώστους — εάν δεν ξέρεις σίγουρα την ηλικία του ατόμου ή ποιος είναι αυτός που σου μιλάει, ζήτησε από έναν ενήλικα να ελέγξει ποιος είναι (ή πες ότι «ο μπαμπάς/η μαμά σου βρίσκεται δίπλα σου» και παρατήρησε πως θα αντιδράσει).

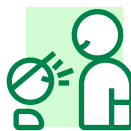
Χρησιμοποίησε ρυθμίσεις για το απόρρητο και την ασφάλεια — κάνε τον λογαριασμό σου ιδιωτικό, χρησιμοποίησε δύσκολους κωδικούς και ενεργοποίησε πρόσθετα χαρακτηριστικά ασφαλείας, όποτε είναι δυνατόν.

Μη μοιράζεσαι προσωπικές σου εικόνες — μη μοιράζεσαι ποτέ ευαίσθητες φωτογραφίες σου ή βίντεο, ακόμη και αν κάποιος σε πιέζει (ιδίως αν είσαι κάτω από 18). Από τη στιγμή που θα τις στείλεις θα χάσεις τον έλεγχό τους.

Μπλόκαρε, κάνε καταγγελία και κράτα τις αποδείξεις — εάν κάποιος στο διαδίκτυο σου κάνει μπούλινγκ, σε εξαπατά, σε απειλεί, ή σε κάνει να νιώθεις άβολα, μπλόκαρέ τους και κάνε καταγγελία, και αποθήκευσε στιγμιότυπα οθόνης ή μηνύματα.

Μίλησε σε έναν ενήλικα που εμπιστεύεσαι αν κάτι δεν σου φαίνεται εντάξει — δεν θα φανεί χαζός, ούτε θα σε κατηγορήσει κανείς επειδή ζητάς βοήθεια.

Βοήθησε κι εσύ να γίνει ασφαλέστερο το διαδίκτυο — μάθε πώς λειτουργούν οι εφαρμογές, τα παιχνίδια, οι ιστοσελίδες, οι αλγόριθμοι και η τεχνητή νοημοσύνη, και βοήθησε και άλλα άτομα να παραμείνουν ασφαλή.

Κάνε τη φωνή σου να ακουστεί — πάρε μέρος και διαμόρφωσε το μέλλον του ψηφιακού κόσμου.

Ασφάλεια στο διαδίκτυο

ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΓΙΑ ΓΟΝΕΙΣ ΚΑΙ ΦΡΟΝΤΙΣΤΕΣ

Βοηθήστε το παιδί σας να αναπτύξει καλές συνήθειες στη χρήση οθονών — περιορίστε τον χρόνο χρήσης των οθονών, ξεκινώντας από μηδενική χρήση για παιδιά ηλικίας έως 2 ετών, και στη συνέχεια επιβάλλοντας ηλικιακά κατάλληλα χρονικά όρια χρήσης οθονών για παιδιά έως 10 με 12 ετών, υπό την επίβλεψή σας. Για τους εφήβους ηλικίας 13 με 18 ετών, θα πρέπει να συζητήσετε τα χρονικά όρια χρήσης οθονών, ώστε να τους μένει χρόνος για μελέτη και για να συναντούν τους φίλους τους από κοντά.

Ελέγξτε αν οι εφαρμογές και τα παιχνίδια είναι κατάλληλα για την ηλικία του παιδιού σας.

Για τα μικρότερα παιδιά (έως 12 ετών), **οι κονσόλες και οι συσκευές θα πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο όταν είναι παρών κάποιος ενήλικας.**

Μην επιτρέπετε συσκευές στο μπάνιο, στο υπνοδωμάτιο ή κατά τη διάρκεια των γευμάτων.

Προσέξτε το ύφος των συζητήσεών τους στο διαδίκτυο και κατά τη διάρκεια των παιχνιδιών. Δώστε προσοχή σε τυχόν προειδοποιητικά σημάδια.

Περάστε χρόνο μαζί τους στο διαδίκτυο — ζητήστε από το παιδί σας να παρακολουθήσετε μαζί το αγαπημένο του περιεχόμενο.

Μην κάνετε κριτική στα δικά του «πράγματα» — βοηθήστε το παιδί σας να αναπτύξει τη δική του κρίση (θα αποκτήσετε επίσης μια ιδέα για το τι προτείνει στο παιδί ο αλγόριθμος του).

Ενθαρρύνετε το παιδί σας να σας μιλήσει εάν ανησυχεί για κάτι στο διαδίκτυο — διαβεβαιώστε το ότι θα βοηθήσετε, ότι δεν θα το κατηγορήσετε, ούτε θα το τιμωρήσετε ή θα του πάρετε τη συσκευή.

Συνεχίστε να του μιλάτε για την ασφάλεια στο διαδίκτυο καθώς το παιδί σας μεγαλώνει, ακόμη και από τα 16 έως τα 18, αλλά και μετά.

Αποφύγετε να μοιράζετε εικόνες του παιδιού σας στο διαδίκτυο — σκεφτείτε προσεκτικά πριν κοινοποιήσετε φωτογραφίες ή βίντεο των παιδιών ή των εφήβων σας στο διαδίκτυο. Άγνωστοι και η ΤΝ μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις πληροφορίες αυτές με πολλούς τρόπους.

Δώστε το καλό παράδειγμα — μη μένετε κολλημένοι στη συσκευή σας όταν είστε με τα παιδιά σας. Δώστε τους την προσοχή που αξίζουν και μη χάνετε σημαντικές στιγμές και συζητήσεις με το παιδί σας.

Κατάλογος όλων των συστάσεων των συμπροέδρων ανά κεφάλαιο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Μια αναπτυξιακή προσέγγιση όσον αφορά την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο

- // Σχεδιασμός και εφαρμογή ηλικιακά κατάλληλων μέτρων προστασίας των παιδιών στο διαδίκτυο
- // Δημιουργία ασφαλών διαδικτυακών χώρων για ανηλίκους
- // Ενδυνάμωση των ανηλίκων και του περιβάλλοντος που τους στηρίζει
- // (0 έως 2 ετών) — Αύξηση της ευαισθητοποίησης των φροντιστών για τη σημασία, από αναπτυξιακή άποψη, της άμεσης ανθρώπινης αλληλεπίδρασης, αρχής γενομένης από την πρώιμη παιδική ηλικία
- // (0 έως 2 ετών) — Αποφυγή της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών και ελαχιστοποίηση της έκθεσης σε οθόνες, ειδικά για παιδιά κάτω των 3 ετών
- // (0 έως 2 ετών) — Περιορισμός της διάδοσης δεδομένων που αφορούν παιδιά μέσα από προφίλ στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης
- // (3 έως 12 ετών) — Διασφάλιση διαρθρωμένης, υπό επίβλεψη χρήσης του διαδικτύου από τα παιδιά
- // (3 έως 12 ετών) — Προσφορά ποιοτικής ψηφιακής εκπαίδευσης και εκπαίδευσης για την ευζωία σε παιδιά και στο περιβάλλον που τα στηρίζει

- // (13 έως 18 ετών) — Διασφάλιση της προοδευτικά αυτόνομης χρήσης του διαδικτύου από τους εφήβους

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Στοιχεία για τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι ανήλικοι στο διαδίκτυο

- // Αξιοποίηση στοιχείων σε τομείς που δεν έχουν μελετηθεί επαρκώς για την ενίσχυση της τεκμηριωμένης χάραξης πολιτικής
- // Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες θα πρέπει να εμπλέξουν ενεργά την ανεξάρτητη εμπειρογνώσια πανεπιστημιακών για τον σχεδιασμό στρατηγικών και εργαλείων για τον μετριασμό των κινδύνων
- // Διάθεση μακροπρόθεσμης χρηματοδότησης για ευρωπαϊκή διαχρονική έρευνα μεγάλης κλίμακας και συνέχιση της στήριξης τυχαιοποιημένων ελεγχόμενων δοκιμών
- // Επένδυση σε ασφαλείς, κοινές ευρωπαϊκές ερευνητικές υποδομές που θα επιτρέπουν την ασφαλή πρόσβαση σε δεδομένα ανηλίκων
- // Ενίσχυση της επιβολής των κανόνων σχετικά με την πρόσβαση στα δεδομένα και τον έλεγχο δεδομένων από ερευνητές

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Προστασία των ανηλίκων σε ένα ταχέως μεταβαλλόμενο περιβάλλον στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+

- // Πρόταση εναρμονισμένου σε επίπεδο ΕΕ περιορισμού της πρόσβασης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε άλλες ψηφιακές υπηρεσίες για παιδιά κάτω των 13 ετών
- // Θέσπιση αποτελεσματικών συστημάτων διασφάλισης της ηλικίας για τον έλεγχο της ηλικίας και την υποστήριξη ηλικιακά κατάλληλων προσεγγίσεων ασφάλειας εκ σχεδιασμού με στόχο την προστασία και την ενδυνάμωση των ανηλίκων στο διαδίκτυο
- // Επέκταση και εναρμόνιση των κανόνων σχετικά με τα βασικά χαρακτηριστικά ασφάλειας στον σχεδιασμό των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών
- // Μετατόπιση του βάρους της απόδειξης ότι τα προϊόντα και οι υπηρεσίες είναι ασφαλή για τους ανηλίκους στους παρόχους μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών
- // Ενίσχυση των ικανοτήτων επιβολής και αξιολόγησης
- // Ταχεία θέσπιση μέτρων για να διασφαλιστεί ότι οι πάροχοι μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών έχουν σαφείς υποχρεώσεις ως προς την πρόληψη, την ανίχνευση, την καταγγελία και την παρεμπόδιση της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών στο διαδίκτυο, μεταξύ άλλων στη διαπροσωπική επικοινωνία
- // Τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίσουν πρόσθετους προληπτικούς περιορισμούς πρόσβασης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε άλλες ψηφιακές υπηρεσίες από τα 13 έτη
- // Ενίσχυση των πολιτικών για την προστασία των καταναλωτών ώστε να προστατεύονται οι ανήλικοι στο διαδίκτυο

- // Διάρκης παρακολούθηση και αξιολόγηση του αντικτύπου των μέτρων που εφαρμόζονται
- // Κατά την επεξεργασία δεδομένων που ανήκουν σε παιδιά, βάσει του ΓΚΠΔ, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι πρωταρχικό μέλημα αποτελεί το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού
- // Διασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής της οδηγίας για την ευθύνη λόγω ελαττωματικών προϊόντων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Ενδυνάμωση των ανηλίκων ώστε να πλοηγούνται με ασφάλεια στον ψηφιακό κόσμο

- // Επέκταση ασφαλών ευκαιριών για ενεργό συμμετοχή των ανηλίκων στη διαμόρφωση του περιβάλλοντος των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+
- // Ενίσχυση των μηχανισμών υποβολής καταγγελιών και των δικαιωμάτων των καταναλωτών για τα παιδιά και τους εφήβους
- // Χρηματοδότηση και προώθηση της δημιουργίας και χρήσης μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών που να βασίζονται στις αξίες της ΕΕ, όπου οι ανήλικοι θα μπορούν να αλληλεπιδρούν με ασφάλεια μεταξύ τους
- // Ενσωμάτωση δράσεων ψηφιακής εκπαίδευσης και γραμματισμού για ανηλίκους, γονείς και φροντιστές, εκπαιδευτικούς και εκπαιδευτές
- // Δημιουργία περισσότερων ευκαιριών και κατάλληλων υποδομών για τη στήριξη δραστηριοτήτων εκτός διαδικτύου
- // Προώθηση της συνδημιουργίας κατευθυντήριων γραμμών για τους γονείς
- // Διασφάλιση της συνεχούς στήριξης των γονέων και των φροντιστών με σύγχρονα

και επικαιροποιημένα εργαλεία ελέγχου και επίβλεψης

- // Διασφάλιση επαρκούς δημόσιας χρηματοδότησης και κοινών προτύπων για τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και τη συμβουλευτική ομοτίμων
- // Ενσωμάτωση της δυνατότητας διάγνωσης και θεραπείας των εθισμών και άλλων διαταραχών ψυχικής υγείας που σχετίζονται με τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών στο σύστημα υγείας
- // Στήριξη της κατάρτισης των εκπαιδευτικών ώστε να συμπεριληφθεί ο ψηφιακός γραμματισμός και ο γραμματισμός στα μέσα επικοινωνίας και ενθάρρυνση της συμμετοχής των γονέων

// Προώθηση του γραμματισμού στον τομέα της ΤΝ ως αναπόσπαστου τμήματος της ψηφιακής εκπαίδευσης

// Τα σχολεία θα πρέπει να παρέχουν διαρθρωμένες δυνατότητες όσον αφορά τη βελτίωση της ψυχικής υγείας και της ψηφιακής ευημερίας

// Οι απαντήσεις στον τομέα της εκπαίδευσης θα πρέπει να δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στις ευάλωτες ομάδες

// Επένδυση σε εκπαιδευτικές ψηφιακές υποδομές ασφαλούς, ισχυρού, αξιόπιστου και προληπτικού χαρακτήρα

01

Μια αναπτυξιακή προσέγγιση για την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο

Η παιδική ηλικία ως χωριστή, προστατευόμενη φάση της ζωής

Η αναγνώριση της παιδικής ηλικίας ως χωριστής φάσης της ζωής αποτελεί σχετικά πρόσφατη εξέλιξη. Στο μεγαλύτερο μέρος της ιστορίας, τα παιδιά δεν θεωρούνταν θεμελιωδώς διαφορετικά από τους ενήλικες.

Στις κοινωνίες της πρώιμης νεότερης και πρώιμης βιομηχανικής περιόδου, η άποψη αυτή συνδεόταν στενά με τις υλικές συνθήκες, ιδίως με το γεγονός ότι η παιδική εργασία αποτελούσε «οικονομική αναγκαιότητα». Ο χαρακτηρισμός των παιδιών ως «μικρών ενηλίκων»⁰¹ συγκάλυπτε τις ιδιαίτερες ανάγκες και τα τρωτά σημεία τους, εμποδίζοντας την εμφάνιση πλαισίων προστασίας των παιδιών.

Με την ανάπτυξη των σύγχρονων επιστημονικών κλάδων, όπως η αναπτυξιακή ιατρική και η ψυχολογία επήλθε μια αλλαγή προτύπου. Ήρθαν στο φως στοιχεία που κατέδειξαν ότι η γνωστική, η συναισθηματική και η κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών ακολουθούν διακριτές πορείες. Η πρόοδος αυτή συνέβαλε στον επαναπροσδιορισμό της παιδικής ηλικίας ως χωριστής και ευάλωτης φάσης της ζωής⁰².

Η ιδέα αυτή ενισχύθηκε από τις γνώσεις του κλάδου της ψυχιατρικής παιδιών και εφήβων, οι οποίες ανέδειξαν τις μακροπρόθεσμες συνέπειες των αντιξοοτήτων που βιώνουν οι άνθρωποι στα πρώτα χρόνια της ζωής τους. Σταδιακά, η έννοια της παιδικής ηλικίας και της εφηβείας ως χωριστών φάσεων της ζωής που χρήζουν προστασίας και υποστήριξης⁰³ επικράτησε.

Η ανάπτυξη των παιδιών πραγματοποιείται σε στάδια

Κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα, αυτή η αυξανόμενη ευαισθητοποίηση έθεσε τα θεμέλια για τα σύγχρονα πλαίσια προστασίας των παιδιών και των νέων. Αρχικά, τα πλαίσια αυτά επικεντρώνονταν στην προστασία των παιδιών στον φυσικό κόσμο.

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού αποτελεί βασικό παράδειγμα. Σύμφωνα με τη Σύμβαση, τα παιδιά ηλικίας κάτω των 18^a ετών αντιμετωπίζονται ως ομοιογενής ομάδα.

Παρά την ταχεία ανάπτυξη των ψηφιακών τεχνολογιών και υπηρεσιών, όπως τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες, και τους τρόπους με τους οποίους έχουν μετασχηματίσει τη ζωή των παιδιών, πολλές προσεγγίσεις για την προστασία των παιδιών εξακολουθούν να βασίζονται σιωπηρά—ή ρητά— στην ιδέα των «παιδιών» ως ομοιογενούς ομάδας.

Η παραδοχή αυτή είναι παραπλανητική. Η αναπτυξιακή επιστήμη αποδεικνύει ότι η ανάπτυξη των παιδιών πραγματοποιείται σε διακριτά από ποιοτική άποψη στάδια, καθένα από τα οποία χαρακτηρίζεται από μοναδικές γνωστικές, συναισθηματικές και κοινωνικές ικανότητες. Οι ικανότητες αυτές διαμορφώνουν τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά αντιλαμβάνονται, αλληλεπιδρούν και επικοινωνούν με το περιβάλλον τους, μεταξύ άλλων στο διαδίκτυο.

Η ανάγκη για ηλικιακά κατάλληλη προστασία

Η έκθεση των παιδιών στον κόσμο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ ξεκινά νωρίς στη ζωή και αυξάνεται σταθερά σε όλη τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας τόσο σε ένταση, όσο και σε πολυπλοκότητα και εξατομίκευση⁰⁴. Σύμφωνα με μία μελέτη, τα παιδιά ηλικίας κάτω των 2 ετών χρησιμοποιούν οθόνες για 49 λεπτά την ημέρα κατά μέσο όρο. Μέχρι την ηλικία των 8 ετών, ο χρόνος αυτός έχει υπερτριπλασιαστεί σε περίπου 3 ώρες την ημέρα⁰⁵. Τα στοιχεία δείχνουν ότι οι ψηφιακές τεχνολογίες έχουν διάχυτη και δομική επίδραση στην ανάπτυξη των παιδιών και αποτελούν μέρος του σύνθετου περιβάλλοντος στο οποίο τα παιδιά και οι έφηβοι μαθαίνουν, διαμορφώνουν την εικόνα του εαυτού τους και σχετίζονται με τους άλλους.

Με απλά λόγια, η ανάπτυξη των παιδιών επηρεάζεται και επηρεάζεται από τις αλληλεπιδράσεις τους στο διαδίκτυο. Συνεπώς, ο ψηφιακός κόσμος δεν μπορεί να θεωρηθεί εξωτερική παράμετρος, αλλά βασική συνιστώσα της ανάπτυξης των παιδιών, ιδίως στα μεταγενέστερα στάδια⁰⁶. Αυτή η αμφίδρομη αλληλεπίδραση υπογραμμίζει την ανάγκη λήψης ηλικιακά κατάλληλων μέτρων για την προστασία και την ενδυνάμωση των παιδιών ώστε να πλοηγούνται με ασφάλεια και αυτοπεποίθηση στο διαδίκτυο.

«Η κατάλληλη από αναπτυξιακή άποψη προστασία αναγνωρίζει ότι ο γνωστικός έλεγχος, η συναισθηματική ρύθμιση και η ευαισθητοποίηση σχετικά με τους κινδύνους στα παιδιά δεν έχουν ακόμη ωριμάσει.»

— ΚΑΘ. ΔΡ. EVA MÖHLER
ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΚΑΙ ΙΑΤΡΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΤΗΣ
ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΕΦΗΒΩΝ ΤΟΥ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟΥ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ SAARLAND

^a. Σύμφωνα με τη Σύμβαση, ως παιδί ορίζεται «κάθε ανθρώπινο ον μικρότερο των δεκαοκτώ ετών», εκτός εάν η ενηλικίωση επέρχεται νωρίτερα σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία. Βλέπε: Ηνωμένα Έθνη (1989). Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού. Μέρος 1, άρθρο 1.

Κύριες προκλήσεις για την παροχή ηλικιακά κατάλληλης προστασίας

Η ΤΑΣΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΩΝ «ΠΑΙΔΙΩΝ» ΩΣ ΕΝΙΑΙΑΣ ΟΜΑΔΑΣ

Οι υφιστάμενες προσεγγίσεις για την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο συχνά βασίζονται στην ιδέα ότι τα παιδιά αποτελούν μια ενιαία ομάδα με ομοιόμορφες ανάγκες. Η ιδέα αυτή πρέπει να επικαιροποιηθεί. Σήμερα είναι πλέον σαφές ότι η ανάπτυξη των παιδιών πραγματοποιείται σε στάδια, τα οποία διαμορφώνουν τόσο τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά (από 0 έως 12) και οι έφηβοι (από 13 έως 18) αλληλεπιδρούν με τον κόσμο του διαδικτύου όσο και τα στοιχεία που τα καθιστούν ευάλωτα απέναντι σε διάφορους κινδύνους.

Οι κοινωνικοί παράγοντες, το φύλο και η σεξουαλικότητα, το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο, η φυλετική και εθνοτική καταγωγή, η θρησκεία, το μεταναστευτικό υπόβαθρο και οι ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες έχουν επίσης σημαντικό αντίκτυπο στις αλληλεπιδράσεις και στα τρωτά σημεία των παιδιών και των εφήβων στο διαδίκτυο⁰⁷.

Η ΑΝΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΙΚΑΝΟΤΗΤΩΝ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ+

Οι ψηφιακές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, παρέχουν ταχεία και συνεχή ροή πληροφοριών με τη χρήση άκρως βελτιστοποιημένων αρχιτεκτονικών αλληλεπίδρασης, συμπεριλαμβανομένων αλγοριθμικών συστημάτων συστάσεων και απεριόριστης κύλισης (scrolling). Τα χαρακτηριστικά αυτά έχουν σχεδιαστεί ειδικά για να μεγιστοποιούν την προσέλκυση της προσοχής του χρήστη⁰⁸.

Στο μεταξύ, οι ικανότητες των παιδιών και των εφήβων αναπτύσσονται σταδιακά, παραμένοντας ατελείς μέχρι τα τελευταία χρόνια της εφηβείας⁰⁹. Ως εκ τούτου, οι ανήλικοι εκτίθενται όλο και περισσότερο σε περιβάλλοντα και περιεχόμενο μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ που μπορεί να τους προκαλέσουν σοβαρή βλάβη, χωρίς να διαθέτουν τα απαραίτητα εφόδια για να αλληλεπιδρούν με αυτά.

Η ΕΞΕΛΙΣΣΟΜΕΝΗ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΩΣ ΧΡΗΣΤΩΝ

ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω και διερευνάται εκτενέστερα στις ενότητες που ακολουθούν, οι εξελισσόμενες ικανότητες των παιδιών και των εφήβων καθ' όλη τη διάρκεια της ανάπτυξής τους καθορίζουν (εν μέρει) τον βαθμό στον οποίο διαθέτουν τα εφόδια που απαιτούνται για να πλοηγούνται με ασφάλεια και αυτοπεποίθηση στο διαδίκτυο σε διαφορετικές ηλικίες.

Καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν, μεταβαίνουν από την πλήρη εξάρτηση από τους γονείς και τους φροντιστές τους στη μερική και, τέλος στην πλήρη αυτονομία ως ενήλικες. Ο σχεδιασμός των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών επηρεάζει όλο και περισσότερο την ανάπτυξη των ανηλίκων. Καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν και γίνονται πιο ανεξάρτητα, οι ικανότητες του υποστηρικτικού δικτύου τους (γονείς και φροντιστές, εκπαιδευτικοί και εκπαιδευτές) όσον αφορά την προστασία, την επίβλεψη και την καθοδήγηση τους στο διαδίκτυο περιορίζονται όλο και περισσότερο.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Σχεδιασμός και εφαρμογή ηλικιακά κατάλληλων μέτρων προστασίας των παιδιών στο διαδίκτυο

Η σταδιακή ανάπτυξη των παιδιών και των εφήβων απαιτεί τον σχεδιασμό και την εφαρμογή μέτρων προστασίας που είναι κατάλληλα για τις εξελισσόμενες ικανότητές τους και αντιμετωπίζουν τους κινδύνους στους οποίους εκτίθενται σε διαφορετικές ηλικίες. Τα μέτρα αυτά θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη την προσωπική και κοινωνική κατάσταση των ανηλίκων, όπου είναι δυνατόν.

Δημιουργία ασφαλών διαδικτυακών χώρων για ανηλίκους

Οι πάροχοι μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών έχουν την πρωταρχική ευθύνη να διασφαλίζουν ότι οι υπηρεσίες τους είναι ασφαλείς για όλα τα παιδιά και τους εφήβους. Η ευθύνη αυτή περιλαμβάνει την ανάπτυξη σχεδιαστικών χαρακτηριστικών ασφαλείας. Οι πάροχοι πρέπει να αναλαμβάνουν την πρωταρχική ευθύνη να διασφαλίζουν ότι η πρόσβαση και η χρήση των υπηρεσιών τους από ανηλίκους μπορεί να γίνεται με ασφάλεια.

Ενδυνάμωση των ανηλίκων και του περιβάλλοντος που τους στηρίζει

Για να είναι αποτελεσματικές, οι δράσεις που αποσκοπούν στην προστασία και την ενδυνάμωση των παιδιών και των εφήβων στο διαδίκτυο πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις εξελισσόμενες ανάγκες και ικανότητές τους. Τα μέτρα πρέπει επίσης να είναι προσαρμοσμένα ώστε να στηρίζουν τον μεταβαλλόμενο ρόλο των γονέων και των φροντιστών, των εκπαιδευτικών και των εκπαιδευτών (υποστηρικτικό περιβάλλον) όσον αφορά την προστασία των ανηλίκων, καθώς και την επίβλεψη και την καθοδήγηση της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών από αυτούς όσο μεγαλώνουν.

Ειδικές ανά ηλικία προκλήσεις

Στην προηγούμενη ενότητα εξετάστηκαν τρεις κύριες προκλήσεις και συνοδευτικές συστάσεις που αποσκοπούν στην καθοδήγηση του σχεδιασμού και της εφαρμογής μιας αναπτυξιακής προσέγγισης όσον αφορά την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο.

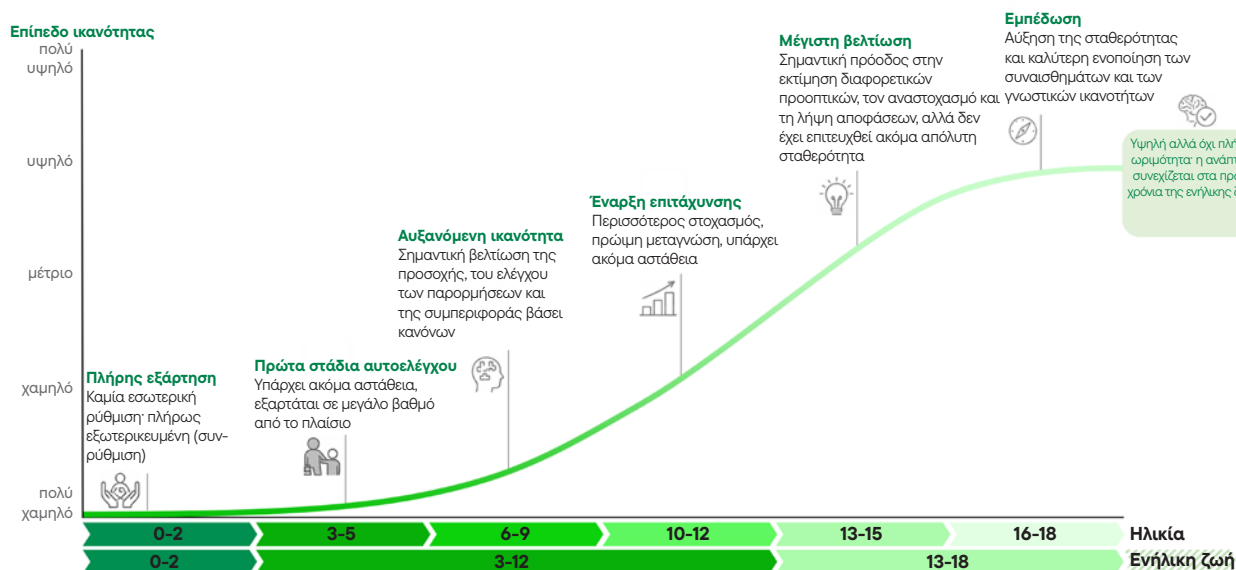
Σε αυτή τη βάση, στις ενότητες που ακολουθούν εξετάζονται τα διάφορα χαρακτηριστικά και τρωτά σημεία που καθορίζουν την ανάπτυξη των ανηλίκων κατά τη διάρκεια τριών κύριων σταδίων ανάπτυξης: 0-2 ετών (πρώιμη παιδική ηλικία)· 3-12 ετών (παιδική ηλικία)· και 13-18 ετών (εφηβεία).

Τα κύρια αυτά στάδια αφορούν τόσο τις εξελισσόμενες ικανότητες των ανηλίκων όσο και τον μεταβαλλόμενο ρόλο του περιβάλλοντος που τους στηρίζει στην προστασία και την ενδυνάμωση των παιδιών και των εφήβων στο διαδίκτυο:

- // **0-2 ετών:** η πρώιμη παιδική ηλικία ως ιδιαίτερος προστατευόμενο στάδιο ανάπτυξης·
- // **3-12 ετών:** η παιδική ηλικία ως εποπτευόμενο στάδιο ανάπτυξης·
- // **13-18 ετών:** η εφηβεία ως το στάδιο της εξελισσόμενης αυτονομίας.

Διάγραμμα 1 — Η σταδιακή ανάπτυξη των βασικών ικανοτήτων

Αυτορρύθμιση, κρίση και κριτική σκέψη

Στην παρούσα έκθεση εξετάζονται οι κίνδυνοι για τους ανηλίκους στο διαδίκτυο και παρουσιάζονται συστάσεις για την αντιμετώπιση αυτών των κινδύνων με βάση αυτά τα τρία κύρια αναπτυξιακά στάδια, τα οποία ορίζονται για τους σκοπούς της παρούσας ανάλυσης ως πρώιμη παιδική ηλικία, παιδική ηλικία και εφηβεία.

Στο παρόν πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η πρώτη από τις έξι κατευθυντήριες αρχές που προτείνουν οι συντάκτες για την καθοδήγηση των δράσεων που αποσκοπούν στην προστασία και την ενδυνάμωση

των παιδιών και των εφήβων στον ψηφιακό κόσμο: η ανάγκη για μια αναπτυξιακή προσέγγιση όσον αφορά την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο.

«Όλα τα άτομα κάτω των 18 ετών έχουν συγκεκριμένα δικαιώματα όσον αφορά την προστασία και την απόλαυση εμπειριών κατάλληλων για την ηλικία τους.»

— MIE OEHLenschLAGER, ANEΞΑΡΤΗΤΗ ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΤΝ, ΤΗΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Για να διασφαλιστεί η ολοκληρωμένη εξέταση των χαρακτηριστικών και των ιδιαίτερων τρωτών σημείων των ανηλίκων στα διάφορα στάδια της ανάπτυξής τους, τα κύρια στάδια της ανάπτυξης χωρίζονται σε επιμέρους στάδια (0-2 έτη, 3-5 έτη, 6-9 έτη, 10-12 έτη, 13-15 έτη και 16-18 έτη), τα οποία αναλύονται διεξοδικά στο παρόν κεφάλαιο.

Ορισμένες από τις συστάσεις που παρουσιάζονται για κάθε κύριο στάδιο δεν αφορούν αποκλειστικά το στάδιο στο οποίο διατυπώνονται, αλλά εφαρμόζονται σε διάφορα στάδια, όπως διευκρινίζεται.

0-2 ετών: Η πρώιμη παιδική ηλικία ως ιδιαιτέρως προστατευόμενο στάδιο ανάπτυξης

Η πρώιμη παιδική ηλικία, και συγκεκριμένα η ηλικία από 0 έως 2 έτη, αποτελεί ένα στάδιο μέγιστης εξάρτησης και θεμελιώδους αναπτυξιακής σημασίας. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, δημιουργούνται τα βασικά δομικά στοιχεία της συναισθηματικής ασφάλειας, της κοινωνικής σύνδεσης, της γλωσσικής ανάπτυξης και της αυτορρύθμισης.

Βασικές διαδικασίες, όπως η δημιουργία δεσμού, η συρρύθμιση και η διαφοροποίηση μεταξύ του εαυτού και του περιβάλλοντος του παιδιού, προκύπτουν μέσω των επαναλαμβανόμενων αλληλεπιδράσεων με φροντιστές που ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους. Η αυτορρύθμιση δεν έχει ακόμη εδραιωθεί εσωτερικά, αλλά αναπτύσσεται σταδιακά μέσω της συρρύθμισης.

Υπό την έννοια αυτή, η αρχική συρρύθμιση αποτελεί επίσης την αναπτυξιακή βάση για μεταγενέστερη αυτονομία και αυτοπροσδιοριζόμενη λειτουργία. Η σταδιακή εσωτερίκευση της συναισθηματικής ρύθμισης, της επικοινωνίας και της κοινωνικής αλληλεπίδρασης προκύπτει μέσω επαναλαμβανόμενων σχεσιακών εμπειριών και όχι μέσω μεμονωμένης έκθεσης σε ψηφιακά ερεθίσματα.

Η ανάπτυξη κατά τη διάρκεια αυτού του σταδίου βασίζεται θεμελιωδώς στις σχέσεις. Οι ικανότητες αυτορρύθμισης, η συναισθηματική σταθερότητα και οι πρώιμες γνωστικές δομές κατασκευάζονται εξωτερικά με υποστήριξη προτού εσωτερικευτούν.

ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑ ΗΛΙΚΙΑ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Η ανάγκη για άμεση ανθρώπινη αλληλεπίδραση

Κεντρική πρόκληση σε αυτό το στάδιο είναι να διασφαλιστεί ότι τα μικρά παιδιά έχουν επαρκή άμεση ανθρώπινη αλληλεπίδραση. Η μείωση της ποιότητας της αλληλεπίδρασης μπορεί να επηρεάσει τις διαδικασίες δημιουργίας δεσμού, να βλάψει την αρχική γλωσσική ανάπτυξη και τις θεμελιώδεις επικοινωνιακές ικανότητες, με αποτέλεσμα να επηρεαστούν άμεσα οι αναπτυξιακές πορείες.

Η διασφάλιση της διαθεσιμότητας συνεπούς και συναισθηματικά προσαρμοζόμενης αλληλεπίδρασης αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ασφαλή ανάπτυξη στα ολοένα και πιο ψηφιοποιημένα περιβάλλοντα. Κατά το στάδιο αυτό, τα μικρά παιδιά εξαρτώνται σχεδόν εξ ολοκλήρου από την εξωτερική ρύθμιση.

Τα νευροφυσιολογικά συστήματα που εμπλέκονται στη ρύθμιση του άγχους, στη ρύθμιση της διέγερσης και στους κύκλους ύπνου-εγρήγορσης δεν έχουν ακόμη ωριμάσει και είναι ιδιαιτέρως ευαίσθητα στα ερεθίσματα του περιβάλλοντος. Το στοιχείο αυτό δημιουργεί αυξημένη ευπάθεια στην υπερδιέγερση και στις διαταραχές του ύπνου και της ρύθμισης του άγχους.

Η μάθηση σε αυτό το στάδιο βασίζεται στην αλληλεπίδραση και όχι στο περιεχόμενο. Τα μικρά παιδιά νοηματοδοτούν τα πράγματα γύρω τους μέσω της προσωποποιημένης και αμοιβαίας αλληλεπίδρασης με τους γονείς και τους φροντιστές, και όχι μέσω της παθητικής έκθεσης σε αναπαραστάσεις σε οθόνες.

Η γλωσσική ανάπτυξη και η ανάπτυξη της επικοινωνίας στο αρχικό στάδιο εξαρτώνται ουσιαστικά από την επαναλαμβανόμενη εξαρτώμενη αλληλεπίδραση με τους γονείς και τους φροντιστές. Η λεκτική ανταπόκριση, η κοινή προσοχή και η συναισθηματικά προσαρμοζόμενη επικοινωνία συνιστούν απαραίτητες αναπτυξιακές συνθήκες κατά τη διάρκεια αυτού του σταδίου.

Κίνδυνοι έκθεσης σε οθόνες

Σύμφωνα με στοιχεία, στην ηλικία αυτή, η αυξημένη έκθεση σε οθόνες συνδέεται με μικρότερη διάρκεια ύπνου, απορρυθμισμένα μοτίβα άγχους και χαμηλότερα επίπεδα αλληλεπίδρασης και παροχής γλωσσικών πληροφοριών μεταξύ φροντιστή και παιδιού¹⁰. Αυτά τα τρωτά σημεία μπορεί να διαφοροποιούνται στη βιολογική, την ψυχολογική και την αναπτυξιακή διάσταση.

Από βιολογική άποψη, τα μικρά παιδιά είναι εξαιρετικά ευαίσθητα στην υπερδιέγερση λόγω της ανωριμότητας των συστημάτων αυτορρύθμισης¹¹. Από ψυχολογική άποψη, η ανάπτυξη εξαρτάται από τη συνεπή και προσαρμοστική αλληλεπίδραση, με αποτέλεσμα τα μικρά παιδιά να είναι ευαίσθητα σε διαταραχές της προσοχής και της επικοινωνίας. Από αναπτυξιακή άποψη, οι κίνδυνοι αφορούν τη δημιουργία δεσμού και την εμφάνιση της αυτορρύθμισης.

Στο στάδιο αυτό, η μεγαλύτερη έκθεση σε οθόνες έχει συνδεθεί με κοινωνικο-συναισθηματικές δυσκολίες, προβλήματα συμπεριφοράς και καθυστερήσεις στην ανάπτυξη της αυτορρύθμισης¹². Οι σχέσεις αυτές είναι συχνά αμφίδρομες, καθώς τα μικρά παιδιά με δυσκολίες αυτορρύθμισης μπορεί επίσης να επιζητούν υψηλότερα επίπεδα χρήσης οθόνης.

Ψηφιακή έκθεση με τη διαμεσολάβηση του φροντιστή

Στις ηλικίες από 0 έως 2 έτη, η έκθεση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+ εξαρτάται αποκλειστικά από τη διαμεσολάβηση του φροντιστή. Τα μικρά παιδιά δεν ελέγχουν καταρχήν την πρόσβαση, τη διάρκεια ή το περιεχόμενο. Η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών διαμορφώνεται κυρίως από τις πρακτικές, τις συνήθειες και τις ανάγκες των γονέων και των φροντιστών να διαμορφώσουν μια κατάσταση, όπως για να ηρεμήσουν το παιδί ή για περισπασμό¹³.

Κατά την πρώιμη παιδική ηλικία, οι ψηφιακοί κίνδυνοι θεωρητικά προκύπτουν λιγότερο από την άμεση αλληλεπίδραση με το περιεχόμενο και περισσότερο από τους τρόπους με τους οποίους τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και οι άλλες ψηφιακές υπηρεσίες αναδιαμορφώνουν τα περιβάλλοντα παροχής φροντίδας. Κεντρική έννοια αποτελεί η «τεχνολογική παρεμβολή»^β. Στην ηλικία αυτή, ακόμη και μικρές μεταβολές της προσοχής του φροντιστή μπορούν να μειώσουν την ανταπόκριση, την κοινή προσοχή και τη λεκτική αλληλεπίδραση¹⁴.

Η χρήση οθόνης από τους φροντιστές μαζί με μικρά παιδιά έχει συσχετιστεί με λιγότερο θετικά αναπτυξιακά αποτελέσματα. Αυτό δεν οφείλεται κυρίως στο περιεχόμενο, αλλά στην αναδιαμόρφωση του χώρου αλληλεπίδρασης¹⁵. Υπό την έννοια αυτή, ο ψηφιακός κίνδυνος κατά την πρώιμη παιδική ηλικία αφορά πιο συχνά τη σχέση παρά το άτομο.

Η έρευνα σχετικά με την πρακτική του επηρεασμού γνώμης με οικογενειακό περιεχόμενο (family influencing) για εμπορικούς σκοπούς επισημαίνει ότι τα μικρά παιδιά ενδέχεται να καθίστανται όλο και περισσότερο αντικείμενα προβολής, αξιοποίησης για οικονομικούς λόγους και εξαγωγής δεδομένων πολύ πριν να αποκτήσουν τη δυνατότητα να κατανοούν ή να επηρεάζουν τα ίδια αυτές τις διαδικασίες. Αυτό ενισχύει την ανάγκη για ισχυρά εξωτερικά πλαίσια προστασίας κατά την πρώιμη παιδική ηλικία.

β. Ως «τεχνολογική παρεμβολή» ορίζεται η διακοπή της αλληλεπίδρασης γονέα-παιδιού από την τεχνολογία. Βλέπε: Zhang et al. (2025). [Parental Technoference and Child Problematic Media Use: Meta-Analysis](#).

Η ψηφιοποίηση της πρώιμης παιδικής ηλικίας

Μια αναδυόμενη και ολοένα πιο σημαντική διάσταση αφορά την ψηφιοποίηση των περιβαλλόντων της πρώιμης παιδικής ηλικίας πέραν των παραδοσιακών αλληλεπιδράσεων που βασίζονται σε οθόνες. Όλο και περισσότερα παιχνίδια, μεταξύ των οποίων κούκλες και αντικείμενα διαδραστικού παιχνιδιού, εμπλουτίζονται με ψηφιακά χαρακτηριστικά και με τεχνητή νοημοσύνη (TN).

Αυτή η ανάπτυξη ενός περιβάλλοντος μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ είναι ιδιαίτερα σημαντική, διότι τα παιχνίδια που βασίζονται στην TN και οι φωνητικές συσκευές μπορεί να φαίνονται στα παιδιά όχι μόνο ως αντικείμενα, αλλά και ως κοινωνικές επαφές που επικοινωνούν μαζί τους. Κατά την πρώιμη παιδική ηλικία, ο δεσμός, η συρρύθμιση, η γλωσσική ανάπτυξη και το συμβολικό παιχνίδι εξαρτώνται από την εξαρτώμενη ανθρώπινη αλληλεπίδραση.

Τα συστήματα αυτά εγείρουν συγκεκριμένες ανησυχίες όσον αφορά την ανάπτυξη. Τα παιχνίδια που βασίζονται στην TN και οι φωνητικές συσκευές μπορούν να προσομοιώνουν την ικανότητα ανταπόκρισης χωρίς να παρέχουν την πραγματική αμοιβαιότητα, τη συναισθηματική προσαρμογή ή τη λογοδοσία που χαρακτηρίζουν τις ανθρώπινες σχέσεις.

Τα παιχνίδια που βασίζονται στην TN συχνά ενσωματώνουν επίσης μικρόφωνα, κάμερες, επεξεργασία ομιλίας ή εξατομίκευση βάσει εφαρμογών. Η πρακτική αυτή δημιουργεί κινδύνους για την προστασία της ιδιωτικής ζωής και των δεδομένων σε μια ηλικία κατά την οποία τα παιδιά δεν έχουν την ικανότητα να κατανοήσουν, να συναινέσουν ή να αμφισβητήσουν την επεξεργασία δεδομένων.

Εκτόπιση της άμεσης ανθρώπινης αλληλεπίδρασης

Οι αλληλεπιδράσεις των παιδιών με τον ψηφιακό κόσμο εγείρουν ανησυχίες σχετικά με την πιθανή εκτόπιση ή στρέβλωση των διαδραστικών μαθησιακών διαδικασιών, καθώς και σχετικά με νέες μορφές εξάρτησης και υπερδιέγερσης. Οι εξαρτήσεις αυτές δεν αντιμετωπίζονται ακόμη επαρκώς στα υφιστάμενα ερευνητικά ή κανονιστικά πλαίσια.

Η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών από γονείς και φροντιστές μπορεί να μειώσει τον χρόνο που αφιερώνεται στη διά ζώσης αλληλεπίδραση με τα παιδιά, στο ελεύθερο παιχνίδι, στη σωματική άσκηση και στον ύπνο — στοιχεία απαραίτητα για την αρχική ανάπτυξη του παιδιού¹⁶. Στις σοβαρότερες μορφές της, η εκτόπιση των αλληλεπιδράσεων του φροντιστή μπορεί να ισοδυναμεί με «ψηφιακή παραμέληση»^γ.

Τα ζητήματα που σχετίζονται με την εκτόπιση των διά ζώσης αλληλεπιδράσεων μεταξύ φροντιστή και παιδιού εκτείνονται πέραν της άμεσης υπερδιέγερσης ή διάσπασης της προσοχής σε πιθανές μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στην ανάπτυξη της αυτονομίας, στο συμβολικό παιχνίδι, στην επικοινωνία και στην ανάπτυξη εσωτερικά καθοδηγούμενων κοινωνικών και συναισθηματικών ικανοτήτων.

γ. Με βάση τις καθιερωμένες μορφές της συναισθηματικής παραμέλησης και της παραμέλησης εποπτείας, (Dubowitz et al., 1993· Hildyard & Wolfe, 2002) η ψηφιακή παραμέληση επεκτείνει τις έννοιες αυτές σε ψηφιακά περιβάλλοντα. Όταν οι γονείς χρησιμοποιούν εκτενώς οθόνες παρουσία των παιδιών τους, η αλληλεπίδραση περιορίζεται και η ανταπόκριση των γονέων στα παιδιά τους μειώνεται. Η γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών μπορεί να παρεμποδιστεί. Η εκτόπιση αυτή μπορεί επίσης να δημιουργήσει συναισθήματα απόρριψης και συναισθηματικής απόστασης στα παιδιά, αυξάνοντας τον κίνδυνο κατάθλιψης, άγχους και επιθετικότητας.

Μια πολύ περιοριστική προσέγγιση όσον αφορά την ψηφιακή έκθεση

Παρά τις προκλήσεις αυτές, δεν είναι όλες οι μορφές χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών κατά την πρώιμη παιδική ηλικία εγγενώς επιβλαβείς. Υπό συγκεκριμένες συνθήκες —ιδίως όταν οι γονείς και οι φροντιστές διασφαλίζουν ότι το περιεχόμενο είναι κατάλληλο για την ηλικία (χαμηλή διέγερση, αργός ρυθμός κ.λπ.) και ενσωματωμένο στην ενεργό διαμεσολάβηση των φροντιστών— οι χώροι των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ μπορούν να στηρίξουν πτυχές της πρώιμης μάθησης.

Τα στοιχεία δείχνουν ότι η από κοινού ενασχόληση με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες (από κοινού χρήση) μπορεί να διευκολύνει τη μάθηση, ιδίως όταν συνοδεύεται από λεκτική αλληλεπίδραση και εξωτερική υποστήριξη¹⁷. Ωστόσο, τα αποτελέσματα αυτά φαίνεται ότι είναι περιορισμένα και εξαρτώνται από το πλαίσιο.

Η διατήρηση της σχεσιακής αλληλεπίδρασης με τα μικρά παιδιά δεν είναι σημαντική μόνο για την αποτροπή της πρόκλησης βλάβης, αλλά και για τη διευκόλυνση της υγιούς κοινωνικοσυναισθηματικής, γλωσσικής και γνωστικής ανάπτυξης. Η ασφαλής προσκόλληση, η προσαρμοστική επικοινωνία και η λειτουργία του φροντιστή ως παραδείγματος προς μίμηση αποτελούν κεντρικούς προστατευτικούς παράγοντες στα ολοένα πιο ψηφιοποιημένα περιβάλλοντα της πρώιμης παιδικής ηλικίας.

Συνολικά, τα ευρήματα αυτά υποστηρίζουν μια πολύ περιοριστική προσέγγιση όσον αφορά τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών στην πρώιμη παιδική ηλικία, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές των σημαντικότερων αρχών παιδιατρικής υγείας¹⁸. Μολονότι οι συστάσεις αυτές ενδέχεται να μην τηρούνται καθολικά, παρέχουν σημαντική κανονιστική καθοδήγηση ευθυγραμμισμένη με τις αναπτυξιακές ανάγκες αυτής της ηλικιακής ομάδας.

Διαδικτυακές αλληλεπιδράσεις με επίκεντρο τον φροντιστή

Η ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο κατά την πρώιμη παιδική ηλικία πρέπει να έχει ως βασικό επίκεντρο τον φροντιστή. Δεδομένου ότι τα μικρά παιδιά δεν είναι αυτόνομοι χρήστες, την ευθύνη για την έκθεσή τους σε ψηφιακά περιβάλλοντα φέρουν πρωτίστως οι γονείς και οι φροντιστές.

Η ικανότητα διαμεσολάβησης των γονέων είναι άνισα κατανομημένη. Η κοινωνικοοικονομική κατάσταση, η ψυχική υγεία των γονέων και η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ από τους ίδιους τους γονείς επηρεάζουν σημαντικά τις τάσεις έκθεσης των παιδιών (όπως αναλύεται λεπτομερέστερα στο κεφάλαιο 2). Τα υψηλότερα επίπεδα άγχους και χρήσης της οθόνης των γονέων έχουν συνδεθεί με περισσότερη και λιγότερο δομημένη χρήση των ψηφιακών υπηρεσιών στα πολύ μικρά παιδιά¹⁹. Ως εκ τούτου, αποθαρρύνεται έντονα η χρήση οθόνης για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ασφάλεια στο διαδίκτυο κατά την πρώιμη παιδική ηλικία δεν αφορά πρωτίστως τη ρύθμιση της συμπεριφοράς των μικρών παιδιών, αλλά τη διαμόρφωση των περιβαλλόντων φροντίδας και των πλαισίων αλληλεπίδρασης. Η προστασία εξαρτάται από τη διαφύλαξη των αναγκαίων συνθηκών για τη δημιουργία δεσμού, τη συρρύθμιση και την ανάπτυξη της αυτορρύθμισης. Οι συνθήκες αυτές θέτουν τα θεμέλια για μεταγενέστερα στάδια ανάπτυξης.

Πληροφορίες από καθιερωμένα συστήματα κατάταξης με βάση την ηλικία (για παράδειγμα, χαρακτηρισμοί καταλληλότητας για ταινίες και παιχνίδια) μπορούν να παρέχουν κατευθύνσεις. Εάν σχεδιάζεται

περιεχόμενο για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα, θα πρέπει να περιορίζεται αυστηρά σε μορφές χαμηλής διέγερσης και αργού ρυθμού που δεν περιλαμβάνουν αφήγηση και υποστηρίζουν την ενασχόληση μαζί με τον φροντιστή. Οι μορφές αυτές περιλαμβάνουν απλά οπτικά ή ακουστικά ερεθίσματα ενσωματωμένα σε πλαίσια από κοινού χρήσης.

Περιεχόμενο γρήγορου ρυθμού, υψηλής διέγερσης ή συναισθηματικής αφήγησης —συμπεριλαμβανομένων της γρήγορης εναλλαγής σκηνών, των έντονων οπτικοακουστικών εφέ ή των συναισθηματικά φορτισμένων αφηγήσεων— θα πρέπει να θεωρείται αναπτυξιακά ακατάλληλο. Η έκθεση σε οποιαδήποτε μορφή βίαιου, τρομακτικού ή σύνθετου αφηγηματικού περιεχομένου είναι σαφώς ακατάλληλη σε αυτή την ηλικία.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ (0-2 ΕΤΩΝ)

Αύξηση της ευαισθητοποίησης των φροντιστών σχετικά με την αναπτυξιακή σημασία της άμεσης ανθρώπινης αλληλεπίδρασης, ήδη από την πρώιμη παιδική ηλικία

Ενδυνάμωση των γονέων και των φροντιστών με τη χρήση εκπαιδευτικών εκστρατειών και προγραμμάτων στήριξης των γονέων σχετικά με τη σημασία της πρώιμης παιδικής ηλικίας για την ανάπτυξη των παιδιών. Ενημέρωση των φροντιστών σχετικά με τους κινδύνους που ενέχει για τα μικρά παιδιά η «τεχνολογική παρεμβολή», για παράδειγμα η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών από τους ίδιους τους φροντιστές. Ενθάρρυνση των φροντιστών να αναλογιστούν τις άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις των δικών τους διαδικτυακών αλληλεπιδράσεων σε ανηλίκους όλων των ηλικιών, ιδίως σε μικρά παιδιά.

Οι κίνδυνοι της «ψηφιακής παραμέλησης» θα πρέπει να αναγνωρίζονται στα πλαίσια προστασίας των παιδιών. Οι γονείς, τα σχολεία και οι κοινωνικές υπηρεσίες θα πρέπει να ενημερώνονται σχετικά με τον τρόπο εντοπισμού ενδείξεων ψηφιακής παραμέλησης στα παιδιά και τους εφήβους, ήδη από την πρώιμη παιδική ηλικία.

Αποφυγή της έκθεσης παιδιών κάτω των 3 ετών σε οθόνες και μέσα κοινωνικής δικτύωσης+

Κατά τις πρώτες 1 000 ημέρες της ζωής, οι αναπτυξιακές ανάγκες των παιδιών σχετίζονται κυρίως με τον δεσμό, τη συρρύθμιση, την αισθητηριακή ανάπτυξη και την πρώιμη γλωσσική ανάπτυξη. Ωστόσο, η αποφυγή της έκθεσης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε άλλες ψηφιακές υπηρεσίες και οθόνες κατά την πρώιμη παιδική ηλικία δεν συνεπάγεται απόλυτη απαγόρευση.

Υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν με περιορισμένο τρόπο σε σχέση με μικρά παιδιά, για παράδειγμα στο πλαίσιο κοινών δραστηριοτήτων (π.χ. προβολή οικογενειακών φωτογραφιών ή επικοινωνία με συγγενείς μέσω βιντεοκλήσεων). Ωστόσο, θα πρέπει να αποφεύγεται αυστηρά η χρήση οθονών ως μέσων για να παραμένουν τα παιδιά «ήρεμα» ή «απασχολημένα» για παρατεταμένες περιόδους.

Ως γενική αρχή, οι γονείς και οι φροντιστές θα πρέπει να δίνουν προτεραιότητα στις διά ζώσης αλληλεπιδράσεις με τα παιδιά και τους εφήβους (ήδη από την πρώιμη παιδική ηλικία) για τη στήριξη της υγιούς γνωστικής, σωματικής και συναισθηματικής ανάπτυξης των ανηλίκων.

Περιορισμός της διάδοσης δεδομένων παιδιών από προφίλ στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης

Τα κανονιστικά πλαίσια πρέπει να καλύπτουν τη συστηματική καταγραφή και τη δημόσια διάδοση των δεδομένων των παιδιών (συμπεριλαμβανομένων εικόνων και βίντεο), ιδίως όσον αφορά τα παιδιά ηλικίας κάτω των 3 ετών, μέσω προφίλ στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης [για παράδειγμα, στο πλαίσιο του «sharenting» (δημοσιοποίηση περιεχομένου που αφορά παιδιά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης) και του «family influencing» (επηρεασμός γνώμης με οικογενειακό περιεχόμενο)]. Τα παιδιά σε αυτή την ηλικία δεν έχουν την ικανότητα να συναινέσουν στην ψηφιακή εκπροσώπηση τους ή να κατανοήσουν τα εμπορικά πλαίσια στα οποία χρησιμοποιούνται τα δεδομένα τους και τις μελλοντικές επιπτώσεις.

Οι πάροχοι μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών δεν πρέπει να προσφέρουν κίνητρα για τη δημιουργία ή τη διάδοση περιεχομένου που παρουσιάζει παιδιά μέσω μηχανισμών οικονομικής εκμετάλλευσης, αλγοριθμικής ενίσχυσης ή σχεδιαστικών χαρακτηριστικών που αποσκοπούν στην προσέλκυση του ενδιαφέροντος. Θα πρέπει να αναπτυχθούν εκτελεστές υποχρεώσεις για τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες, και όχι να βασιζόμαστε μόνο στην εθελοντική ευθύνη του φροντιστή. Οι φροντιστές θα πρέπει να λαμβάνουν σαφή καθοδήγηση σχετικά με τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της πρόωρης ψηφιακής προβολής στην ιδιωτική ζωή, την αξιοπρέπεια και το δικαίωμα πληροφοριακής αυτοδιάθεσης των παιδιών.

3-12 ετών: Η παιδική ηλικία ως εποπτευόμενο στάδιο ανάπτυξης

3-5 ΕΤΗ: ΤΟ ΣΤΑΔΙΟ ΤΗΣ ΑΥΣΤΗΡΑ ΕΠΟΠΤΕΥΟΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Μεταξύ 3 και 5 ετών, τα παιδιά εισέρχονται σε ένα στάδιο ανάπτυξης που χαρακτηρίζεται από συνειδητές δραστηριότητες υπό συνεχή εξωτερική διάρθρωση. Τα παιδιά αρχίζουν να αναπτύσσουν εσκεμμένη δράση, συμβολική σκέψη και μια πιο συνεκτική εικόνα του εαυτού τους.

Από νευροαναπτυξιακή άποψη, το στάδιο αυτό χαρακτηρίζεται από τη συνεχιζόμενη ωρίμαση των συστημάτων που εμπλέκονται στην προσοχή, την εκτελεστική λειτουργία και τη συναισθηματική ρύθμιση, τα οποία παραμένουν ατελή και ευαίσθητα στα εξωτερικά ερεθίσματα²⁹. Ωστόσο, τα συστήματα που σχετίζονται με την ανταμοιβή λειτουργούν ήδη. Τα παιδιά αναπτύσσουν όλο και περισσότερο εγγενή κίνητρα, εξερεύνηση με γνώμονα την περιέργεια και πρώιμες μορφές αυτόνομης στοχευμένης συμπεριφοράς.

Η ανάπτυξη κατά τη διάρκεια αυτού του σταδίου εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις ευκαιρίες για δημιουργικό παιχνίδι, δραστηριότητα με πρωτοβουλία του παιδιού και σχεσιακές εμπειρίες που υποστηρίζουν την ανάπτυξη ικανοτήτων. Αυτό περιλαμβάνει τη διαμόρφωση ενός αφηγούμενου εαυτού, ο οποίος εκφράζεται, για παράδειγμα, μέσω της γλώσσας και του παιχνιδιού ρόλων.

Τα παιδιά σε αυτή την ηλικία μπορούν να ασχοληθούν με την ίδια δραστηριότητα για περιορισμένη χρονική περίοδο, αλλά η ικανότητά τους να ρυθμίζουν την προσοχή, τις παρορμήσεις και τα συναισθήματά τους εξακολουθεί να εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την εξωτερική υποστήριξη με τη μορφή γλωσσικής καθοδήγησης και απομίμησης και καθοδήγησης από τους φροντιστές. Ως εκ τούτου, το στάδιο αυτό μπορεί να εκληφθεί ως μετάβαση από τη συρρύθμιση στην καθοδηγούμενη αυτορρύθμιση.

ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑ ΗΛΙΚΙΑ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Ευπάθεια στη στιγμιαία ικανοποίηση

Αυτό το χάσμα μεταξύ της συνεχιζόμενης ωρίμασης των συστημάτων των παιδιών που αφορούν την προσοχή, την εκτελεστική λειτουργία και τη συναισθηματική ρύθμιση, και των ήδη ενεργών συστημάτων ανταμοιβής δημιουργεί μια ανισορροπία. Τα παιδιά σε αυτή την ηλικία ανταποκρίνονται σε μεγάλο βαθμό σε εμφανή ερεθίσματα και άμεσες ανταμοιβές, αλλά έχουν περιορισμένο ανασταλτικό έλεγχο και μειωμένη ανοχή στην καθυστέρηση.

Ως αποτέλεσμα, τα παιδιά ηλικίας από 3 έως 5 ετών είναι ιδιαίτερα ευάλωτα σε περιβάλλοντα μέσω κοινωνικής δικτύωσης+ τα οποία είναι βελτιστοποιημένα για την παροχή άμεσης ικανοποίησης, επαναλαμβανόμενης ανταμοιβής και για τη συνεχή παροχή εξωτερικών ερεθισμάτων. Σύμφωνα με εμπειρικά στοιχεία, τα ψηφιακά περιβάλλοντα μπορούν να επηρεάσουν την ανάπτυξη της ανοχής στη ματαιώση, της επιμονής και των εσωτερικά καθοδηγούμενων κινήτρων²¹.

Η διαμόρφωση αυτής της κατάστασης όσον αφορά την ανάπτυξη δημιουργεί ένα διακριτό προφίλ ευπάθειας. Η ρύθμιση των συστημάτων ανταμοιβής μέσω ταχείας ανατροφοδότησης, επανάληψης και διαλείπουσας ενίσχυσης από τις διαδικτυακές αλληλεπιδράσεις των παιδιών μπορεί να διαμορφώσει προσδοκίες άμεσης ικανοποίησης και να συμβάλει στα μοτίβα συνήθους χρήσης²².

Η υπερβολική εξάρτηση από εξωτερικούς μηχανισμούς ανταμοιβής μπορεί επίσης να επηρεάσει την ανάπτυξη εσωτερικών κινήτρων. Η χρήση από τα παιδιά ψηφιακών τεχνολογιών που ορίζονται από χαρακτηριστικά στα οποία συμπεριλαμβάνονται η συνεχής ενίσχυση και η άμεση ανατροφοδότηση ενέχει τον κίνδυνο μετατόπισης της συμπεριφοράς τους προς μοτίβα ενασχόλησης που ρυθμίζονται εξωγενώς, αντί της εξερεύνησης και της μάθησης που προκύπτει από εσωτερικά κίνητρα.

Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό κατά τη διάρκεια των σταδίων ανάπτυξης στα οποία η αυτονομία και η ικανότητα αρχίζουν να διαμορφώνονται. Σύμφωνα με την έρευνα, τα τρωτά αυτά σημεία επηρεάζονται έντονα από παράγοντες του εκάστοτε πλαισίου, όπως το οικογενειακό περιβάλλον, η διαμεσολάβηση των γονέων και οι κοινωνικοοικονομικές συνθήκες²³.

Κίνδυνοι έκθεσης σε οθόνες

Τα υψηλότερα επίπεδα έκθεσης σε οθόνες σε αυτό το στάδιο συνδέονται με χαμηλότερη αυτορρύθμιση, ιδίως όσον αφορά την προσοχή και τον έλεγχο παρορμήσεων των παιδιών²⁴. Όπως αναλύθηκε ανωτέρω, η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών μπορεί να εκτοπίσει κρίσιμες από αναπτυξιακή άποψη δραστηριότητες, όπως το ελεύθερο παιχνίδι, η σωματική άσκηση, ο ύπνος και η διά ζώσης αλληλεπίδραση²⁵.

Ωστόσο, οι επιπτώσεις αυτές εξαρτώνται από το πλαίσιο και μετριάζονται από την ποιότητα του περιεχομένου, την από κοινού χρήση, τον χρόνο και το κοινωνικό περιβάλλον, και όχι από δείκτες μέτρησης όπως αποκλειστικά ο χρόνος μπροστά σε οθόνες²⁶. Τα στοιχεία δείχνουν ότι οι διαδικτυακές αλληλεπιδράσεις σε αυτή την ηλικία μπορούν να υποστηρίξουν τη μάθηση όταν το περιεχόμενο είναι διαδραστικό, ηλικιακά κατάλληλο και ενσωματωμένο σε ενεργό διαμεσολάβηση των φροντιστών²⁷.

Η διαθεσιμότητα ασφαλών εναλλακτικών λύσεων εκτός διαδικτύου

Η ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο δεν μπορεί να γίνει πλήρως κατανοητή χωρίς να ληφθεί υπόψη η ευρύτερη οικολογία της καθημερινής ζωής των παιδιών. Σε πλαίσια όπου οι εκπαιδευτικές, ψυχαγωγικές και κοινωνικές ευκαιρίες για τα παιδιά είναι περιορισμένες, ιδίως σε αγροτικές ή υποεξυπηρετούμενες περιοχές, τα περιβάλλοντα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ μπορεί να αποτελούν εξ ορισμού χώρους αλληλεπίδρασης.

Το γεγονός αυτό μπορεί να εκθέσει τα παιδιά σε κίνδυνο και να επηρεάσει αρνητικά την ανάπτυξή τους. Για να περιοριστούν οι πιθανές επιβλαβείς επιπτώσεις της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών στην ανάπτυξη των παιδιών, οι γονείς και οι φροντιστές θα πρέπει να παρέχουν ασφαλείς εναλλακτικές λύσεις εκτός διαδικτύου, ήδη από την πρώιμη παιδική ηλικία. Πέραν των φροντιστών, οι διαρθρωτικές και περιβαλλοντικές συνθήκες εκτός του ψηφιακού περιβάλλοντος διαμορφώνουν μοτίβα έκθεσης και συναφείς κινδύνους. Σε αυτές περιλαμβάνεται η πρόσβαση σε ασφαλείς δημόσιους χώρους, εξωσχολικές δραστηριότητες και υποστηρικτικές κοινωνικές υποδομές.

Μειωμένη ικανότητα διαμεσολάβησης των φροντιστών

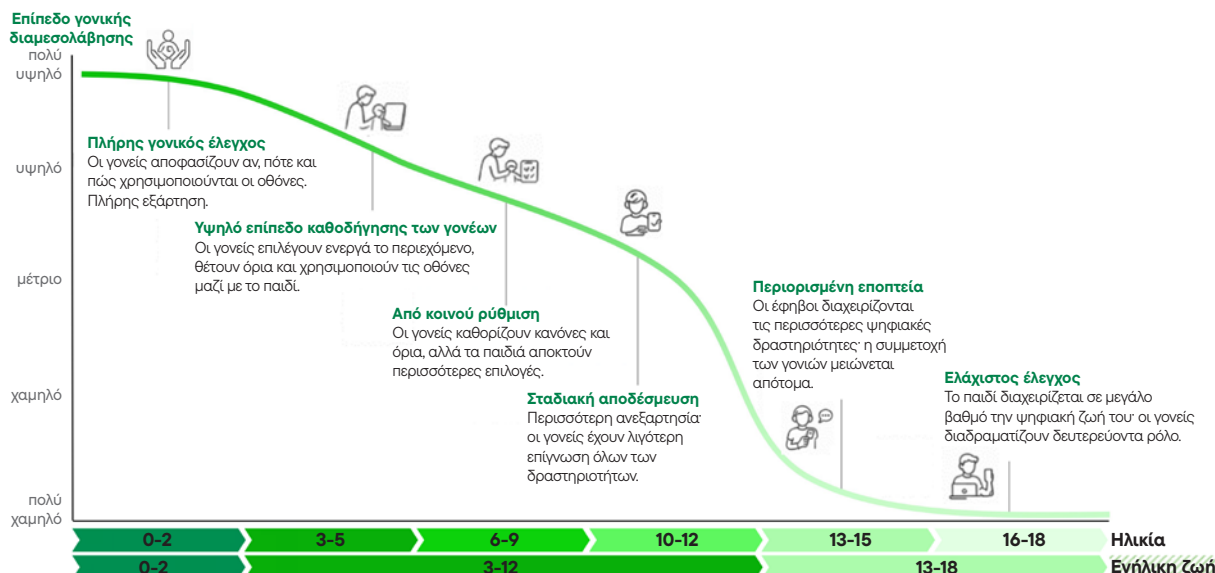
Στις ηλικίες από 3 έως 5 ετών, η διαμεσολάβηση των φροντιστών παραμένει κεντρικός ρυθμιστικός μηχανισμός, αλλά υφίσταται ποιοτική αλλαγή. Οι γονείς και οι φροντιστές μετακινούνται από τον άμεσο έλεγχο στην εποπτευόμενη διαμεσολάβηση, την από κοινού χρήση και την παροχή ερμηνευτικής υποστήριξης.

Αυξάνονται οι δραστηριότητες που ξεκινούν τα παιδιά με δική τους πρωτοβουλία με αποτέλεσμα να μειώνεται η αποτελεσματικότητα του αμιγώς εξωτερικού ελέγχου, καθώς η γονική επιρροή ανταγωνίζεται ψηφιακά συστήματα που προσελκύουν το ενδιαφέρον. Τα υφιστάμενα εργαλεία γονικού ελέγχου συχνά δεν υποστηρίζουν επαρκώς αυτή τη μετάβαση, για παράδειγμα λόγω του κατακερματισμού στους χώρους των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ και της έλλειψης χρηστικότητας²⁸.

Η ενεργός διαμεσολάβηση —η συζήτηση σχετικά με το περιεχόμενο, η διάρθρωση της χρήσης και η παροχή εξηγήσεων— έχει αποδειχθεί ότι στηρίζει τη μάθηση και μετριάξει τους κινδύνους. Οι αμιγώς περιοριστικές στρατηγικές μπορεί να αποδειχθούν λιγότερο αποτελεσματικές χωρίς αυτού του είδους τη συμμετοχή²⁹. Η διαμεσολάβηση του φροντιστή περιορίζεται επίσης από παράγοντες, όπως ο ψηφιακός γραμματισμός, οι κοινωνικοοικονομικοί πόροι, το άγχος του γονιού και ο τρόπος με τον οποίο ο ίδιος ο φροντιστής κάνει χρήση των ψηφιακών υπηρεσιών³⁰.

Διάγραμμα 2 — Η μείωση της γονικής διαμεσολάβησης καθ' όλη τη διάρκεια της ανάπτυξης

Καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν, είναι φυσικό η άμεση γονική επίβλεψη να μειώνεται, σε συνδυασμό με την ψηφιακή εξάρτηση των παιδιών

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το στάδιο αυτό αντιπροσωπεύει μια κρίσιμη μετάβαση για την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο. Τα παιδιά δεν είναι πλέον παθητικοί αποδέκτες της έκθεσης, αλλά ολοένα και πιο ενεργοί συμμετέχοντες στον ψηφιακό κόσμο, ενώ εξακολουθούν να στερούνται σταθερής αυτορρύθμισης. Η έκθεση διευρύνεται, ενώ η εσωτερική ρύθμιση παραμένει ατελής.

Στο μεταξύ, η ευθύνη αρχίζει να μετατοπίζεται από τον αμιγώς γονικό έλεγχο σε ένα πιο καταναμημένο σύστημα στο οποίο συμμετέχουν οι οικογένειες και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Από την άποψη της πολιτικής, αυτό συνεπάγεται μειωμένο αλλά και πάλι σημαντικό ρόλο για τη γονική επίβλεψη. Η κύρια πρόκληση σε αυτή την ηλικία δεν είναι απλώς ο περιορισμός της έκθεσης, αλλά η πρόληψη της παγίωσης επιβλαβών συνηθειών χρήσης σε νεαρή ηλικία.

Τα μέτρα προστασίας των παιδιών στο διαδίκτυο για αυτή την ηλικιακή ομάδα πρέπει να περιλαμβάνουν διαρθρωμένη στήριξη από το περιβάλλον και τους θεσμούς. Σε αυτήν περιλαμβάνεται ο κατάλληλος για την ηλικία σχεδιασμός εφαρμογών και ψηφιακού περιεχομένου που προορίζονται για μικρά παιδιά, με ιδιαίτερη έμφαση στους μηχανισμούς ανταμοιβής και προσέλκυσης της προσοχής.

Δεδομένου ότι στην ηλικία αυτή τα παιδιά ξεκινούν σιγά σιγά να προβαίνουν σε δραστηριότητες με δική τους πρωτοβουλία, η ψηφιακή εκπαίδευση θα πρέπει να ενσωματωθεί στην προσχολική εκπαίδευση. Δεδομένου του συνεχιζόμενου εποπτικού ρόλου των φροντιστών, θα πρέπει να ενισχυθούν η γονεϊκή καθοδήγηση και οι πρακτικές από κοινού χρήσης, ιδίως σε ευάλωτα πλαίσια.

Τα ισχύοντα κανονιστικά πλαίσια συχνά παραβλέπουν αυτό το στάδιο ανάπτυξης, εστιάζοντας είτε στα πολύ μικρά παιδιά είτε στους εφήβους. Ως εκ τούτου, τα συγκεκριμένα τρωτά σημεία των παιδιών ηλικίας από 3 έως 5 ετών δεν αντιμετωπίζονται επαρκώς. Η ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο σε αυτή την ηλικία πρέπει να επικεντρωθεί στον σχεδιασμό περιβαλλόντων που υποστηρίζουν, και δεν υπονομεύουν,

την ανάπτυξη της αυτορρύθμισης των παιδιών και ενισχύουν τους φροντιστές όσον αφορά την επίβλεψη της χρήσης από τα παιδιά.

6-9 ΕΤΩΝ: ΤΟ ΣΤΑΔΙΟ ΤΗΣ ΕΠΟΠΤΕΥΟΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Στις ηλικίες μεταξύ 6 και 9 ετών, τα παιδιά εισέρχονται σε ένα στάδιο ανάπτυξης που χαρακτηρίζεται από την αύξηση των γνωστικών ικανοτήτων, τη δομημένη και προσανατολισμένη στην επίτευξη στόχων συμπεριφορά και την εμφάνιση της αυτοαξιολόγησης βάσει ικανοτήτων. Τα παιδιά είναι πλέον σε θέση να συμμετέχουν με μεγαλύτερη συνέπεια σε δραστηριότητες που βασίζονται σε κανόνες, να παραμένουν συγκεντρωμένα για μεγαλύτερες περιόδους και να επιδιώκουν καθορισμένους στόχους.

Μια κεντρική αναπτυξιακή παράμετρος είναι η διαμόρφωση μιας εικόνας του εαυτού με βάση τις ικανότητες, στο πλαίσιο της οποίας η αυτοεκτίμηση συνδέεται όλο και περισσότερο με τις επιδόσεις και την ανατροφοδότηση. Κατά τη διάρκεια αυτού του σταδίου, η ανάπτυξη ικανοτήτων και η αυτοαποτελεσματικότητα αποκτούν όλο και μεγαλύτερη σημασία για την υγιή ψυχολογική ανάπτυξη. Τα παιδιά αναπτύσσουν πιο σταθερή αυτορρύθμιση, μαθαίνουν σταδιακά να αντέχουν τη ματαίωση και επιμένουν σε δύσκολες εργασίες.

Τα παιδιά αρχίζουν επίσης να αντλούν ικανοποίηση από την επιδεξιότητα και την ικανότητα όπως τις αντιλαμβάνονται τα ίδια εσωτερικά, και όχι μόνο από άμεσες εξωτερικές ανταμοιβές. Με την είσοδο στο σχολείο, τα διαρθρωμένα συστήματα αξιολόγησης και η σύγκριση με τους συμμαθητές αποκτούν κεντρική θέση, διαμορφώνοντας τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά ερμηνεύουν τις ικανότητές τους σε σχέση με εξωτερικά πρότυπα.

Από νευροβιολογική άποψη, το στάδιο αυτό χαρακτηρίζεται από την αύξηση της αποτελεσματικότητας και της εξειδίκευσης των εγκεφαλικών δικτύων, ιδίως σε περιοχές που συνδέονται με την εκτελεστική λειτουργία. Ωστόσο, τα συστήματα ανταμοιβής και άγχους παραμένουν ευαίσθητα, δημιουργώντας μια κατάσταση στην οποία τα παιδιά είναι περισσότερο ικανά να αυτορρυθμίζονται, αλλά εξακολουθούν να ανταποκρίνονται στην εξωτερική ενίσχυση.

ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑ ΗΛΙΚΙΑ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Αυξημένη ευαισθησία στην εξωτερική αξιολόγηση

Τα περιβάλλοντα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ επηρεάζουν άμεσα αυτές τις διαδικασίες. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και οι λοιπές ψηφιακές υπηρεσίες που παρέχουν ποσοτικοποιήσιμη ανατροφοδότηση, συμπεριλαμβανομένων βαθμολογιών, κατατάξεων και επιτευγμάτων, ευθυγραμμίζονται στενά με την αυτοαξιολόγηση βάσει ικανοτήτων.

Αυτό μπορεί να διαμορφώσει τα κίνητρα και την αυτοαντίληψη με την επιβολή εξωτερικών δεικτών επιτυχίας³¹ αντί της επιδεξιότητας, της περιέργειας και της διαδικασίας μάθησης όπως γίνονται αντιληπτές εσωτερικά. Στην ηλικία αυτή, τα συστήματα προσοχής του ανθρώπου παραμένουν ευαίσθητα σε περιβάλλοντα με πολλά ερεθίσματα, τα οποία μπορεί να ανταγωνίζονται τη συνεχή προσοχή που απαιτείται για τη μάθηση³².

Κίνδυνος πρώιμου εθισμού

Στις ηλικίες από 6 έως 9 ετών, οι συνήθειες των παιδιών σταθεροποιούνται, καθώς τα μοτίβα χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+, η προσοχή και τα κίνητρα αποκτούν μεγαλύτερη συνέπεια με την πάροδο

του χρόνου. Στην ηλικία αυτή, η ενίσχυση με βάση την ανταμοιβή, ιδίως στα ηλεκτρονικά παιχνίδια, μπορεί να συντελέσει στη διαμόρφωση μοτίβων συνήθους χρήσης³³. Τα τρωτά αυτά σημεία διαμορφώνονται από παράγοντες του εκάστοτε πλαισίου, όπως το οικογενειακό περιβάλλον, η γονική διαμεσολάβηση και οι κοινωνικοοικονομικές συνθήκες³⁴.

Κατά τη διάρκεια αυτών των ετών, η πρόσβαση των παιδιών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε άλλες ψηφιακές υπηρεσίες διευρύνεται σημαντικά. Με την είσοδο στο σχολείο και την αυξανόμενη αλληλεπίδραση με συνομηλίκους, τα παιδιά αποκτούν συχνότερη και λιγότερο εποπτευόμενη πρόσβαση στους χώρους των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+. Η διεύρυνση αυτή συνοδεύεται από σταδιακή μείωση του άμεσου γονικού ελέγχου, αν και η επίβλεψη από τους φροντιστές παραμένει ζωτικής σημασίας.

Στην ηλικία αυτή, η γονική διαμεσολάβηση μετατρέπεται σταδιακά σε καθορισμό κανόνων, παρακολούθηση και καθοδήγηση. Ωστόσο, η αποτελεσματικότητά της μειώνεται καθώς αυξάνονται η ανεξάρτητη πρόσβαση των παιδιών και η πολυπλοκότητα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών³⁵. Η ευθύνη για τη διαμόρφωση του ψηφιακού περιβάλλοντος των παιδιών κατανέμεται περισσότερο μεταξύ των παρόχων μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών, των φροντιστών και των εκπαιδευτών.

Κίνδυνοι έκθεσης σε οθόνες

Όπως και σε προηγούμενα στάδια, η χρήση του διαδικτύου από τα παιδιά ενέχει τον κίνδυνο εκτοπισμού δραστηριοτήτων ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη στον «πραγματικό κόσμο», συμπεριλαμβανομένων της σωματικής άσκησης, του ύπνου και των διά ζωής αλληλεπιδράσεων³⁶. Ένα παράδειγμα που έχει συζητηθεί επανειλημμένα είναι η απαγόρευση χρήσης τηλεφώνου στα σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ως εσκεμμένο αντίβαρο στην ολοένα περισσότερο ψηφιακή ζωή των παιδιών. Έρευνες δείχνουν ότι ο περιορισμός της χρήσης έξυπνων τηλεφώνων κατά τη διάρκεια της σχολικής ημέρας μπορεί να βελτιώσει όχι μόνο τη συγκέντρωση και τις ακαδημαϊκές επιδόσεις των παιδιών, αλλά και να ενισχύσει την κοινωνική αλληλεπίδραση.

Σύμφωνα με βιβλιογραφικές επισκοπήσεις, τα περιβάλλοντα στα οποία δεν γίνεται χρήση έξυπνων τηλεφώνων μπορούν να ενισχύσουν την κοινωνική ευζωία και να μειώσουν τις συγκρούσεις, όπως τον κυβερνοεκφοβισμό³⁷. Τα στοιχεία από παρεμβάσεις σε επίπεδο συστήματος, για παράδειγμα σε χώρες όπως οι Κάτω Χώρες, δείχνουν επίσης ότι ο περιορισμός της χρήσης έξυπνων τηλεφώνων συμβάλλει στη διαμόρφωση ενός πιο ήρεμου περιβάλλοντος που είναι πιο ευνοϊκό για τη μάθηση³⁸. Οι έρευνες καταδεικνύουν με συνέπεια ότι τα έξυπνα τηλέφωνα έχουν ισχυρό δυναμικό διάσπασης της προσοχής σε αίθουσες διδασκαλίας και μπορούν να βλάψουν την προσοχή των παιδιών³⁹.

Ωστόσο, υπό κατάλληλες συνθήκες, η χρήση του διαδικτύου σε αυτή την ηλικία μπορεί να στηρίξει τη μάθηση και τη γνωστική συμμετοχή των παιδιών, ιδίως όταν είναι δομημένη και ευθυγραμμισμένη με την ανάπτυξη⁴⁰. Τα προσαρμοστικά συστήματα μάθησης και οι εκπαιδευτικές εφαρμογές μπορούν να στηρίξουν εξατομικευμένες μαθησιακές διαδρομές, να παράσχουν εξηγήσεις και να μειώσουν την εξάρτηση από την υποστήριξη των φροντιστών. Αυτό μπορεί να συμβάλει στην εκπαιδευτική ένταξη.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο κατά τη διάρκεια αυτού του σταδίου απαιτεί μια πολυεπίπεδη προσέγγιση. Η προσέγγιση αυτή συνεπάγεται την ανάγκη για σαφή πρότυπα με σκοπό τον ηλικιακά κατάλληλο σχεδιασμό των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών, ιδίως όσον αφορά

τα εξωτερικά συστήματα ανατροφοδότησης και τους μηχανισμούς ανταμοιβής που αλληλεπιδρούν με την ανάπτυξη της αυτοαντίληψης, την αυτορρύθμιση και τα εσωτερικά κίνητρα των παιδιών. Οι βρόχοι ενίσχυσης και τα χαρακτηριστικά που αποσκοπούν στη δημιουργία εσόδων και επηρεάζουν την προσοχή και τα εγγενή κίνητρα χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής.

Η ψηφιακή εκπαίδευση των παιδιών θα πρέπει να ενισχυθεί στο πλαίσιο των σχολικών συστημάτων, με έμφαση όχι μόνο στις τεχνικές δεξιότητες, αλλά και στην προσοχή, την αυτορρύθμιση και την ενασχόληση με κριτικό πνεύμα. Απαιτούνται δομημένα πλαίσια για τη χρήση του διαδικτύου που εξισορροπούν την ενασχόληση με τον ψηφιακό κόσμο με δραστηριότητες εκτός διαδικτύου.

Το απαλλαγμένο από έξυπνα τηλέφωνα δημοτικό σχολείο μπορεί να εκληφθεί ως μια κατάλληλη από αναπτυξιακή άποψη προστατευτική και μαθησιακή ρύθμιση. Η ρύθμιση αυτή δημιουργεί χώρους στους οποίους τα παιδιά μπορούν να αναπτύξουν βασικές κοινωνικές δεξιότητες, όπως η διά ζώσης επικοινωνία, η επίλυση συγκρούσεων και η συνεργατική αλληλεπίδραση. Οι ικανότητες αυτές αποτελούν τη βάση για περισσότερη συνετή και υπεύθυνη χρήση του διαδικτύου σε μεταγενέστερα στάδια.

Τα μέτρα αυτά δεν θα πρέπει να νοούνται ως απαγόρευση των ψηφιακών τεχνολογιών, αλλά ως παιδαγωγικά ενσωματωμένη και εποπτευόμενη χρήση του διαδικτύου που ενισχύει τις αναλογικές εμπειρίες των παιδιών, ενώ παράλληλα προετοιμάζει σταδιακά τα παιδιά για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας σε περιβάλλοντα μέσων κοινωνικής δικτύωσης+. Τα μέτρα αυτά δεν αντικαθιστούν τον ρόλο των γονέων ή των φροντιστών, των οποίων η ενημερωμένη διαμεσολάβηση παραμένει κεντρική συνιστώσα της αποτελεσματικής προστασίας.

10-12 ΕΤΩΝ: ΤΟ ΣΤΑΔΙΟ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΜΕ ΣΥΝΕΧΗ ΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ

Οι ηλικίες από 10 έως 12 ετών αντιπροσωπεύουν ένα κρίσιμο στάδιο στην ανάπτυξη των παιδιών, το οποίο χαρακτηρίζεται από την αναδιοργάνωση του εαυτού του σε σχέση με τους άλλους. Η αυτοαντίληψη γίνεται πιο διαφοροποιημένη, αλλά και πιο ασταθής, καθώς τα παιδιά οικοδομούν όλο και περισσότερο την ταυτότητά τους μέσω της σύγκρισης με τους συνομηλίκους τους, της κοινωνικής τοποθέτησης και της εκλαμβανόμενης αποδοχής τους. Παράλληλα, η εξωτερική ανατροφοδότηση μετατρέπεται σε κεντρική αρχή με βάση την οποία οργανώνεται η αυτοαξιολόγηση.

Οι σχέσεις μεταξύ συνομηλίκων αποκτούν ουσιαστική σημασία. Οι συνομήλικοι λειτουργούν όλο και περισσότερο ως κεντρικά σημεία αναφοράς για τους κανόνες, τις αξίες και τις συμπεριφορές. Οι διαδικασίες κοινωνικής επιρροής, όπως η πίεση συμμόρφωσης, η κοινωνική σύγκριση και τα έμμεσα πρότυπα ομάδας, διαμορφώνουν σημαντικά την αυτοαντίληψη και τη συμπεριφορά των παιδιών.

Τα δίκτυα συνομηλίκων επιτελούν σημαντικές υποστηρικτικές λειτουργίες. Παρέχουν συναισθηματική επιβεβαίωση, κοινωνικό προσανατολισμό και ευκαιρίες για από κοινού αντιμετώπιση των αναπτυξιακών προκλήσεων. Η στήριξη από τους συνομηλίκους μπορεί να λειτουργήσει τόσο ως πηγή ανθεκτικότητας όσο και ως ενισχυτής της δυναμικής των κινδύνων, ανάλογα με το πλαίσιο και τα πρότυπα που επικρατούν στην ομάδα.

ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑ ΗΛΙΚΙΑ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Συνεχής πρόσβαση στο διαδίκτυο

Με την ηλικία, αυτές οι διαδικασίες που αφορούν τους συνομηλίκους μεταφέρονται όλο και περισσότερο σε ψηφιακά περιβάλλοντα. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες καθιστούν δυνατή τη συνεχή, χωρίς σημαντικές προϋποθέσεις και συχνά «χωρίς όρια» αλληλεπίδραση των παιδιών με τους συνομηλίκους τους. Αυτό επιτρέπει τη δημιουργία και τη διατήρηση της κοινωνικής σύνδεσης και ένταξης πέραν των φυσικών πλαισίων.

Για πολλά παιδιά αυτής της ηλικίας, η πρόσβαση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε άλλες ψηφιακές υπηρεσίες αποτελεί ήδη προϋπόθεση για τη συμμετοχή στην κοινωνία. Όπως και στο προηγούμενο στάδιο, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+ μπορούν να εκτοπίσουν καίριες αναπτυξιακές δραστηριότητες, όπως η σωματική άσκηση, ο ύπνος και η αλληλεπίδραση εκτός διαδικτύου⁴¹.

Εντονότερη κοινωνική σύγκριση

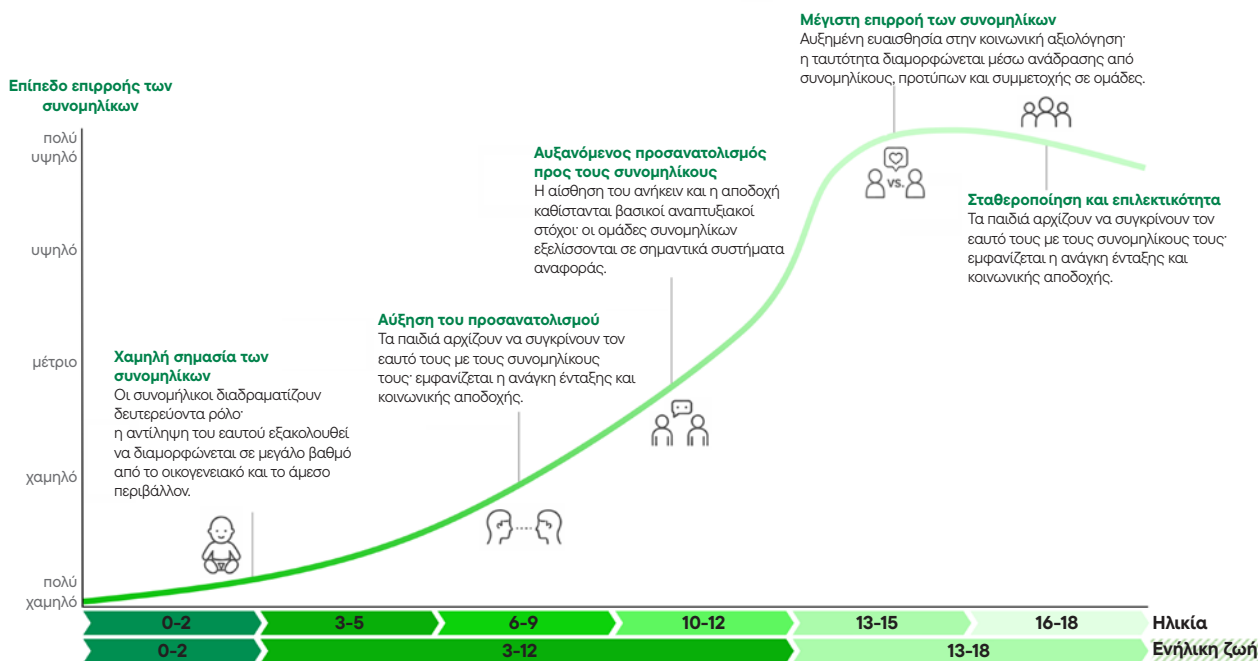
Τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών, ιδίως η επιμονή, η προβολή και η δυνατότητα κλιμάκωσης των αλληλεπιδράσεων, εντείνουν τις επιπτώσεις της επιρροής από συνομηλίκους. Τα αλγοριθμικά δομημένα περιβάλλοντα μπορούν επίσης να ενισχύσουν αυτή τη δυναμική δίνοντας συνεχώς προτεραιότητα σε συναισθηματικά φορτισμένο περιεχόμενο, το οποίο παρέχει ανταμοιβή σε κοινωνικό επίπεδο ή είναι εξαιρετικά ελκυστικό.

Στην ηλικία αυτή, τα παιδιά αξιολογούν όλο και περισσότερο τον εαυτό τους σε διάφορους τομείς, όπως η εμφάνιση, η δημοτικότητα και η κοινωνικότητα. Αρχίζουν επίσης να προβαίνουν σε σκόπιμη αυτοπαρουσίαση και πειραματισμούς ταυτότητας, ιδίως σε ψηφιακά περιβάλλοντα.

Ένας άλλος μηχανισμός περιλαμβάνει την εσωτερίκευση προτύπων και συμπεριφορών. Η έκθεση σε περιεχόμενο που απεικονίζει επικίνδυνες συμπεριφορές ή επιβλαβή πρότυπα μπορεί να αυξήσει την πιθανότητα μίμησης, ιδίως σε ένα στάδιο κατά το οποίο τα ρυθμιστικά πλαίσια εξακολουθούν να διαμορφώνονται⁴². Πιο σοβαροί κίνδυνοι, όπως ο εξαναγκασμός ή η εκμετάλλευση, είναι λιγότερο συχνοί αλλά δυνητικά περισσότερο επιβλαβείς.

Διάγραμμα 3 — Η αύξηση της επιρροής των συνομηλίκων καθ' όλη τη διάρκεια της ανάπτυξης

Καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν, η επιρροή από τους συνομηλίκους αυξάνεται, φτάνοντας στο αποκορύφωμα κατά τη διάρκεια της εφηβείας όπου η ένταξη, η κοινωνική αξιολόγηση και η έκφραση της ταυτότητας αποκτούν κεντρική θέση.

Επίδραση των αλγορίθμων στη διαμόρφωση της ταυτότητας

Σε ένα στάδιο ανάπτυξης που χαρακτηρίζεται από την αναδυόμενη διαμόρφωση ταυτότητας και την αυξημένη καθοδήγηση από τους συνομηλίκους, η αλγοριθμική ενίσχυση μπορεί επίσης να συντελέσει στη διαμόρφωση του τρόπου σχηματισμού γνώμης, του κοινωνικού προσανατολισμού και της αυτοαξιολόγησης με τρόπους τους οποίους τα παιδιά δεν μπορούν ακόμη να αναγνωρίσουν πλήρως ή στους οποίους δεν μπορούν πλήρως να αντισταθούν.

Οι πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ παρέχουν εργαλεία για την επιμέλεια της ταυτότητας και τη διαχείριση των εντυπώσεων⁴³. Η διαδικτυακή ταυτότητα δεν αποτελεί μόνο βίωμα, αλλά αντικείμενο συνεχούς προβολής και αξιολόγησης, δημιουργώντας ένα νέο αναπτυξιακό πλαίσιο. Για τα παιδιά σε αυτή την ηλικία, η προβολή στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μετατρέπεται σε ουσιαστική διάσταση της θέσης τους στην ομάδα των συνομηλίκων τους⁴⁴.

Τα παιδιά αλληλεπιδρούν όλο και περισσότερο με εξατομικευμένα περιβάλλοντα πληροφοριών, όπου το περιεχόμενο επιλέγεται σύμφωνα με την προβλεπόμενη αλληλεπίδραση και όχι με βάση την καταλληλότητα για την ανάπτυξη. Αυτό μπορεί να ενισχύσει τα ενδιαφέροντα και τα τρωτά σημεία που υπάρχουν ήδη και παράλληλα να περιορίσει την ποικιλία της έκθεσης, δημιουργώντας βρόχους ανατροφοδότησης της προσοχής και της ενίσχυσης⁴⁵.

Ταυτόχρονα, η διαμόρφωση της ταυτότητας παραμένει ασταθής. Ως αποτέλεσμα, τα παιδιά αυτής της ηλικίας είναι ιδιαίτερα ευάλωτα σε εξωτερικές επιρροές, όπως εξιδανικευμένες αναπαραστάσεις και πρότυπα που βασίζονται στην εμφάνιση, ιδίως σε οπτικά μέσα κοινωνικής δικτύωσης+.

Κίνδυνοι ψυχικής υγείας

Καθώς η ευαισθησία στην κοινωνική αξιολόγηση αυξάνεται απότομα, η αυτοεκτίμηση και η συναισθηματική ευημερία των παιδιών παρουσιάζουν διακυμάνσεις. Το στάδιο αυτό σηματοδοτεί την εμφάνιση διαδικτυακών διαπροσωπικών κινδύνων, συμπεριλαμβανομένων του κυβερνοεκφοβισμού, του αποκλεισμού και των αρνητικών αλληλεπιδράσεων μεταξύ συνομηλίκων. Λόγω της αυξημένης ευαισθησίας στην κοινωνική αξιολόγηση και της επιμονής της ψηφιακής επικοινωνίας, οι εμπειρίες αυτές μπορούν να έχουν έντονες συναισθηματικές επιπτώσεις.

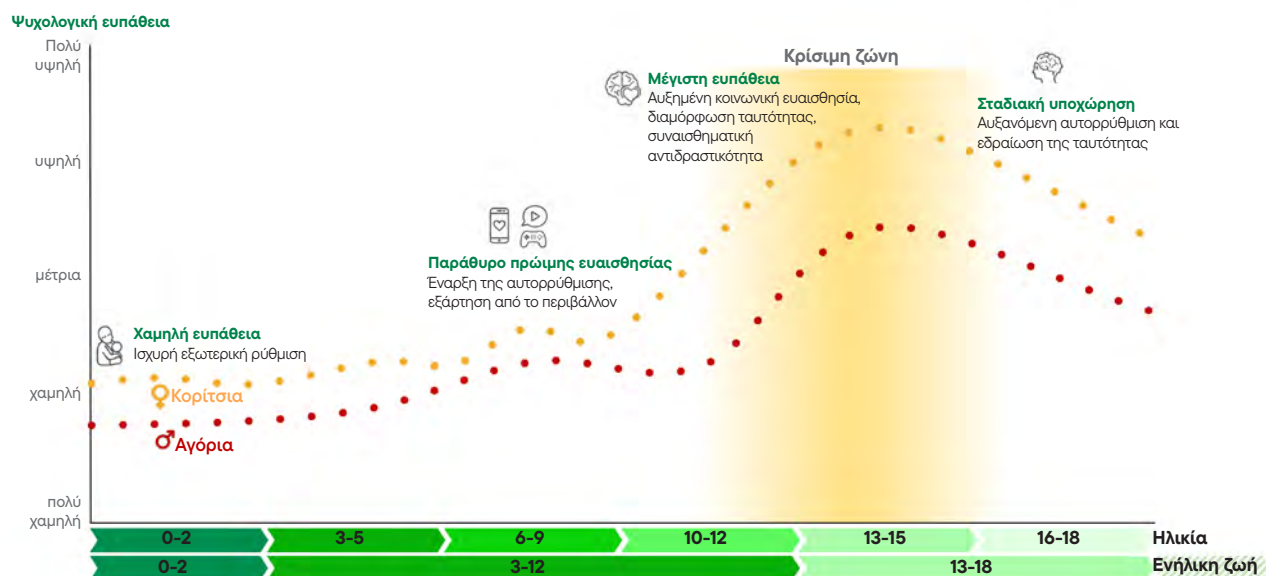
Όσον αφορά τη χρήση έξυπνων τηλεφώνων, από την προοπτική διαχρονική μελέτη προκύπτει ότι για τα παιδιά ηλικίας 12 ετών, η απόκτηση έξυπνου τηλεφώνου μπορεί να συνδέεται με προβλήματα ψυχικής υγείας και ανεπαρκή ύπνο στα 13. Από την άλλη πλευρά, από τα στοιχεία προκύπτει ότι η απόκτηση έξυπνου τηλεφώνου στην ηλικία των 13 ετών δεν συνδέεται στατιστικά με την κατάθλιψη στα 14. Τα αποτελέσματα αυτά επηρεάζονται επίσης από τη διάρκεια της χρήσης. Το δυνητικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι τα παιδιά ηλικίας 13 ετών είναι συναισθηματικά περισσότερο έτοιμα να αποκτήσουν έξυπνο τηλέφωνο, να χρησιμοποιήσουν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες και να αντιμετωπίσουν δυνητικά αρνητικές επιπτώσεις στην ψυχική τους υγεία⁴⁶.

Για πολλά παιδιά, η περίοδος από την ηλικία των 10 έως την ηλικία των 12 ετών σηματοδοτεί ένα πρώιμο στάδιο στην ανάπτυξη της πρακτικής εσωτερίκευσης των προβλημάτων, όπως συμπτώματα άγχους και κατάθλιψης. Τα προβλήματα αυτά συχνά επηρεάζονται αμφίδρομα από τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών⁴⁷. Η δυναμική δεν κατανέμεται ισομερώς. Τα στοιχεία δείχνουν ότι τα κορίτσια είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στη σύγκριση με βάση την εμφάνιση και στην κοινωνική αξιολόγηση μέσω πλατφορμών.

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες αρχιτεκτονικές που είναι ειδικές για τις ψηφιακές υπηρεσίες διαμορφώνουν περαιτέρω την έκθεση σε κινδύνους. Ειδικότερα, η έκθεση σε εξιδανικευμένο περιεχόμενο που εστιάζει στην εμφάνιση έχει συνδεθεί με δυσαρέσκεια για το σώμα και αρνητική αυτοαντίληψη, ιδίως στα κορίτσια⁴⁸. Σε αυτή την ηλικία, ατομικά τρωτά σημεία, όπως η ΔΕΠΥ, το άγχος ή οι κοινωνικές δυσκολίες, αλληλεπιδρούν με περιβάλλοντα μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ με πιο σύνθετους τρόπους, ενισχύοντας συχνά προβληματικά μοτίβα χρήσης⁴⁹. Ο αντίκτυπος των περιβαλλόντων των μέσων κοινωνικής δικτύωσης + στην ψυχική και σωματική υγεία των παιδιών, καθώς και οι κοινωνικοί και ατομικοί παράγοντες κινδύνου διερευνώνται αναλυτικότερα στο κεφάλαιο 2.

Διάγραμμα 4 – Ψυχολογική ευπάθεια καθ' όλη τη διάρκεια της ανάπτυξης

Ευαισθησία σε δυσκολίες ψυχικής υγείας και σε ψηφιακούς κινδύνους

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η περίοδος από 10 έως 12 ετών αντιπροσωπεύει ένα κρίσιμο στάδιο στο οποίο συγκλίνουν η αναπτυξιακή ευαισθησία, η μείωση της επίβλεψης και η χρήση ψηφιακών υπηρεσιών. Οι ψηφιακοί κίνδυνοι προκύπτουν από την αλληλεπίδραση μεταξύ αυτών των παραγόντων και όχι μόνο από τη μεμονωμένη χρήση. Ως εκ τούτου, το στάδιο αυτό αποτελεί βασικό σημείο καμπής για την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο. Η κύρια πρόκληση είναι η σύγκλιση της αναπτυξιακής ευαισθησίας και των μηχανισμών ενίσχυσης, οι οποίοι αυξάνουν τον κίνδυνο της αστάθειας όσον αφορά την αυτοεκτίμηση και της προβληματικής χρήσης.

Για την αντιμετώπιση της πρόκλησης αυτής απαιτείται μια μετάβαση από τις προσεγγίσεις που έχουν ως επίκεντρο τους γονείς σε διαρθρωτικά προσανατολισμένες και αναπτυξιακά προσαρμόσιμες ρυθμίσεις. Η πρόσβαση σε ψηφιακές συσκευές σε αυτό το στάδιο θα πρέπει να ρυθμίζεται προσεκτικά. Η χρήση θα πρέπει να πραγματοποιείται πρωτίστως είτε με τη γονική συναίνεση και υπό την επίβλεψή τους είτε σε δομημένα εκπαιδευτικά πλαίσια (για παράδειγμα, με τη χρήση εφαρμογών καθοδηγούμενης μάθησης στο σχολείο), και όχι απεριόριστα μέσω της προσωπικής κατοχής συσκευών. Η προσέγγιση αυτή συμβάλλει στην εξισορρόπηση της πρώιμης ενασχόλησης με τον ψηφιακό κόσμο με τη θέσπιση των αναγκαίων ορίων προστασίας.

Οι θεσμικές απαντήσεις, ιδίως στα σχολεία, θα πρέπει να στηρίζουν τις ψηφιακές δεξιότητες και τον ψηφιακό γραμματισμό, τη συναισθηματική ανθεκτικότητα και την ενασχόληση με κριτικό πνεύμα. Η επίβλεψη από τους φροντιστές παραμένει απαραίτητη, ιδίως στο πλαίσιο της χρήσης για ψυχαγωγία. Ωστόσο, η αποτελεσματικότητά της περιορίζεται όλο και περισσότερο από την αναδυόμενη αυτονομία των παιδιών και την πολυπλοκότητα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ (3-12 ΕΤΩΝ)

Διασφάλιση της εποπτευόμενης χρήσης ηλικιακά κατάλληλων μέσων κοινωνικής δικτύωσης + και συσκευών

Από την ηλικία των 3 ετών και μετά, οι αλληλεπιδράσεις των παιδιών στο διαδίκτυο θα πρέπει να είναι περιορισμένες και να εποπτεύονται, καθώς και να προσαρμόζονται σταδιακά στις εξελισσόμενες ικανότητες των παιδιών με δομημένο τρόπο. Θα πρέπει να αποφεύγεται η χρήση συσκευών χωρίς την άδεια και την επίβλεψη των γονέων. Οι φροντιστές θα πρέπει να συνεχίσουν να προκρίνουν τις διά ζώσης αλληλεπιδράσεις, τις δραστηριότητες εκτός διαδικτύου και να εξασφαλίζουν επαρκείς ώρες ύπνου στα παιδιά. Σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, η χρήση συσκευών που παρέχονται στο σχολείο από παιδιά και εφήβους θα πρέπει να έχει καθορισμένο εκπαιδευτικό σκοπό. Στα σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης δεν θα πρέπει εν γένει να επιτρέπονται οι συσκευές με σκοπό την προστασία της ανάπτυξης, των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων και της μάθησης των παιδιών.

Παροχή ποιοτικής ψηφιακής εκπαίδευσης και εκπαίδευσης για την ευημερία στα παιδιά και στο υποστηρικτικό περιβάλλον τους

Τα παιδιά και οι έφηβοι θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας εκπαίδευση σχετικά με τον ψηφιακό γραμματισμό και τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας (συμπεριλαμβανομένου του γραμματισμού στον τομέα της ΤΝ) καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής εκπαίδευσης, ξεκινώντας από μικρή ηλικία. Θα μπορούσε να ζητηθεί η γνώμη των ανηλίκων σχετικά με τον σχεδιασμό της εκπαίδευσης σχετικά με τον ψηφιακό γραμματισμό και τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας. Η εκπαίδευση θα πρέπει να παρέχει στα παιδιά και στους εφήβους τις γνώσεις και τις δεξιότητες που χρειάζονται για να κατανοούν τους κινδύνους και να πλοηγούνται με ασφάλεια στο διαδίκτυο.

Οι δεξιότητες αυτορρύθμισης θα πρέπει να επισημαίνονται ως προτεραιότητα ήδη από τα πρώτα χρόνια της ζωής, όχι μόνο για τα παιδιά σχολικής ηλικίας. Τα σχολεία θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα παιδιά και οι έφηβοι λαμβάνουν πληροφορίες σχετικά με την ευημερία και ποιοτική εκπαίδευση σε θέματα ψυχικής υγείας. Θα πρέπει να διατίθενται σχετικοί πόροι και επαγγελματίες για τη στήριξη των παιδιών, καθώς και των φροντιστών και των εκπαιδευτών (υποστηρικτικό περιβάλλον) για τους εποπτικούς τους ρόλους. Το υποστηρικτικό περιβάλλον πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίζει τα πρώτα σημάδια ψηφιακής παραμέλησης, επιβλαβούς χρήσης και κακοποίησης στο διαδίκτυο και να γνωρίζει πού μπορεί να λάβει στήριξη.

13-18 ετών: Η εφηβεία ως το στάδιο της εξελισσόμενης αυτονομίας**13-15 ΕΤΩΝ: ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΣΤΑΔΙΟ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΣΣΟΜΕΝΗΣ****ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ**

Η περίοδος της εφηβείας που περιλαμβάνει τις ηλικίες από 13 έως 15 ετών αντιπροσωπεύει το κεντρικό στάδιο της διαμόρφωσης της ταυτότητας των ανηλίκων, το οποίο χαρακτηρίζεται από αυξημένη εξερεύνηση, αστάθεια και την αναζήτηση συνοχής στα διάφορα κοινωνικά πλαίσια. Οι σχέσεις με τους

συνομηλίκους καθίστανται το πρωταρχικό σημείο αναφοράς για την αυτοαξιολόγηση και την ένταξη. Οι γνωστικές ικανότητες διευρύνονται, καθιστώντας δυνατή την πιο προηγμένη αφηρημένη σκέψη, τη συνεκτίμηση προοπτικών και την ενδοσκόπηση.

Η λήψη αποφάσεων και η αυτορρύθμιση βελτιώνονται επίσης, αλλά εξακολουθούν να εξαρτώνται από το εκάστοτε πλαίσιο, ιδίως σε συναισθηματικά ή κοινωνικά φορτισμένες καταστάσεις. Η ανάπτυξη της ταυτότητας πραγματοποιείται όλο και περισσότερο σε ψηφιακά περιβάλλοντα, στα οποία η αυτοπαρουσίαση, η ανατροφοδότηση και η κοινωνική αξιολόγηση είναι συνεχείς, ορατές και κλιμακούμενες⁵⁰.

Από νευροβιολογική άποψη, η εφηβεία χαρακτηρίζεται από μια ανισορροπία μεταξύ των εξαιρετικά ενεργών συναισθηματικών συστημάτων και συστημάτων ανταμοιβής και της ανάπτυξης συστημάτων γνωστικού ελέγχου. Ενώ οι διαδικασίες του μεταιχμιακού συστήματος⁵¹ αυξάνουν τις έντονες συναισθηματικές αντιδράσεις και την ευαισθησία στην κοινωνική ανατροφοδότηση, ο προμετωπιαίος φλοιός (που είναι υπεύθυνος για τον έλεγχο των παρορμήσεων και την αυτορρύθμιση) ωριμάζει πιο σταδιακά. Οι ορμονικές αλλαγές εντείνουν περαιτέρω τη συναισθηματική εμπειρία.

Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση μιας κατάστασης όσον αφορά την ανάπτυξη όπου οι έφηβοι είναι περισσότερο αντιδραστικοί, περισσότερο ευαίσθητοι στην κοινωνική αξιολόγηση και περισσότερο επιρρεπείς στην ανάληψη κινδύνων, ιδίως σε περιβάλλοντα συνομηλίκων. Παρότι οι ικανότητες αυτορρύθμισης βελτιώνονται, συχνά ο ρυθμός βελτίωσής τους είναι πιο αργός από την ένταση της κοινωνικο-συναισθηματικής επεξεργασίας⁵¹.

Από ψυχολογική άποψη, το στάδιο αυτό ορίζεται από την εντατική ενασχόληση με τη διαμόρφωση της ταυτότητας, τη συναισθηματική μεταβλητότητα και την εξάρτηση από εξωτερική επιβεβαίωση. Η αυτοεκτίμηση καθίσταται ασταθής και εξαρτάται από την κοινωνική ανατροφοδότηση, ενώ οι έφηβοι προβαίνουν όλο και περισσότερο σε εσκεμμένη αυτοπαρουσίαση. Τα περιβάλλοντα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ παρέχουν δυνατότητες, όπως η δυνατότητα επεξεργασίας, η προβολή και η μετρήσιμη ανατροφοδότηση, οι οποίες διευκολύνουν τις διαδικασίες αυτές⁵².

ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑ ΗΛΙΚΙΑ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Κίνδυνοι ψυχικής υγείας

Κατά τη διάρκεια αυτού του σταδίου, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες χρησιμοποιούνται για τη ρύθμιση και την αντιμετώπιση των συναισθημάτων, η οποία μπορεί να προσφέρει βραχυπρόθεσμα οφέλη, αλλά μπορεί να ενισχύσει την εξάρτηση από την εξωτερική ρύθμιση⁵³. Η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ από τους εφήβους ως στρατηγική ρύθμισης της διάθεσης μπορεί να συνδέεται με υψηλότερα κρούσματα κατάθλιψης⁵⁴.

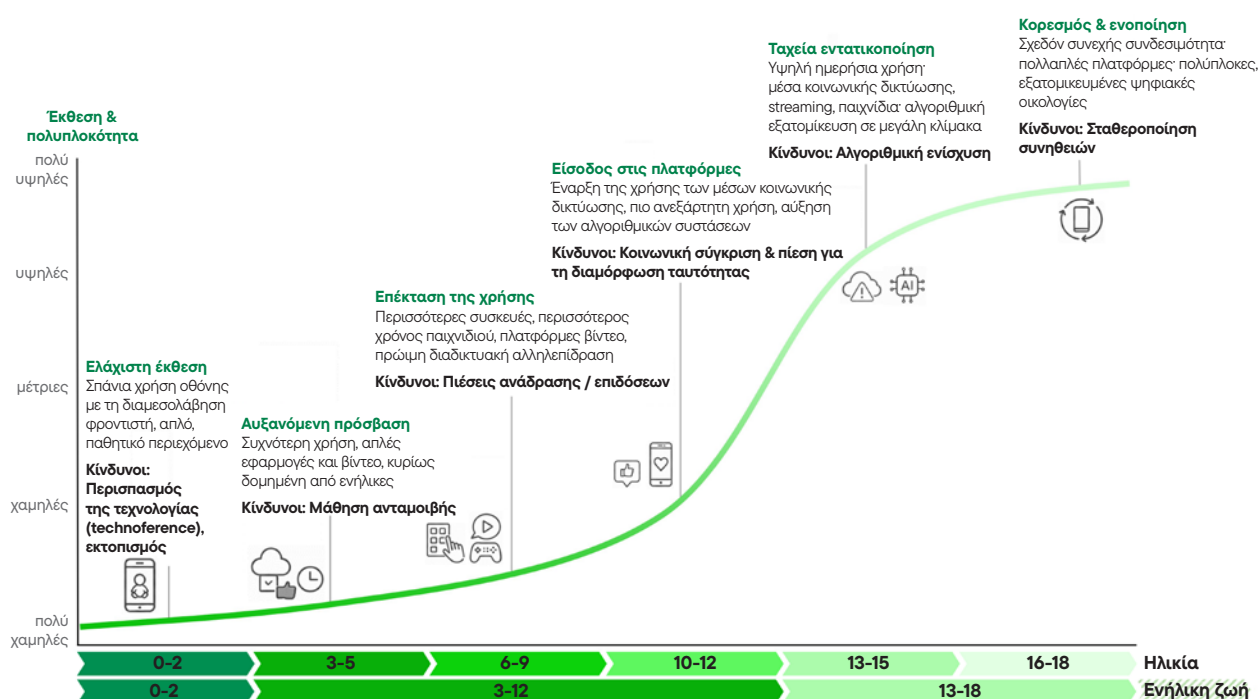
Στην περίοδο της εφηβείας από τα 13 έως τα 15, η ευπάθεια σε προβλήματα ψυχικής υγείας φτάνει στα υψηλότερα επίπεδα λόγω της αλληλεπίδρασης των αναπτυξιακών αλλαγών και των περιβαλλοντικών επιρροών. Το στάδιο αυτό συνδέεται με αυξημένα επίπεδα διαταραχών εσωτερίκευσης, όπως η κατάθλιψη και το άγχος⁵⁵. Η αυξημένη ευαισθησία στην κοινωνική σύγκριση, την ανατροφοδότηση και τον αποκλεισμό δημιουργεί συγκεκριμένες οδούς ευπάθειας στα περιβάλλοντα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+. Οι πιέσεις που σχετίζονται με την αυτοπαρουσίαση και την αστάθεια της ταυτότητας μπορεί να συντελέσουν στη μείωση της σαφήνειας όσον αφορά την αυτοαντίληψη.

51. Το μεταιχμιακό σύστημα είναι ένα σύνολο εγκεφαλικών δομών που εμπλέκονται στην επεξεργασία των συναισθημάτων, την παροχή κινήτρων και την ανταμοιβή.

Η ριψοκίνδυνη συμπεριφορά κορυφώνεται και διαμορφώνεται σε μεγάλο βαθμό από τη δυναμική των συνομηλίκων. Αυτό μπορεί να ενισχυθεί μέσω της ψηφιακής προβολής και ανατροφοδότησης. Ατομικοί παράγοντες και παράγοντες του εκάστοτε πλαισίου, όπως οι προϋπάρχουσες ψυχικές παθήσεις και το οικογενειακό άγχος, αλληλεπιδρούν με τα περιβάλλοντα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+, ενισχύοντας συχνά τα τρωτά σημεία με την πάροδο του χρόνου⁵⁶. Από τα διαχρονικά στοιχεία προκύπτει ότι οι κίνδυνοι αυτοί δεν είναι ομοιόμορφοι. Ιδιαίτερα έντονες και επίμονες αρνητικές επιπτώσεις παρατηρούνται στα έφηβα κορίτσια.

Διάγραμμα 5 – Ψηφιακή έκθεση και πολυπλοκότητα καθ' όλη τη διάρκεια της ανάπτυξης

Η πρόσβαση, η ένταση και η πολυπλοκότητα των περιβαλλόντων των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ αυξάνονται

Κίνδυνοι που σχετίζονται με την ΤΝ και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες

Οι ψηφιακοί κίνδυνοι στην εφηβεία εντείνονται από τη σύγκλιση της αυτόνομης χρήσης, της αναπτυξιακής ευαισθησίας και των αλγοριθμικά δομημένων περιβαλλόντων. Ένας ιδιαίτερα σημαντικός κίνδυνος που συνδέεται ειδικά με την ΤΝ σε αυτό το στάδιο αφορά τους διαλογικούς πράκτορες και τους λεγόμενους «συντρόφους ΤΝ» (AI companion). Οι έφηβοι ενδέχεται να χρησιμοποιούν τα συστήματα αυτά όχι μόνο για ψυχαγωγία ή αναζήτηση πληροφοριών, αλλά και για συζητήσεις σχετικά με προσωπικά, συναισθηματικά ζητήματα ή κρίσεις.

Οι αλληλεπιδράσεις αυτές συχνά έχουν σχεδιαστεί έτσι ώστε να παρέχουν επιβεβαίωση, να μην προκαλούν συγκρούσεις και να είναι μονίμως διαθέσιμες. Μολονότι αυτό μπορεί να παρέχει μια εύκολα προσβάσιμη μορφή υποστήριξης, δημιουργεί επίσης κινδύνους μονόπλευρης δέσμευσης και συναισθηματικής εξάρτησης. Αυτό μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα μειωμένη έκθεση στην ασάφεια, τη διαφωνία και την αμοιβαία ευθύνη που χαρακτηρίζει τις ανθρώπινες σχέσεις.

Όταν τα εν λόγω συστήματα είναι προσβάσιμα χωρίς αξιόπιστη επαλήθευση της ηλικίας ή επαρκείς διασφαλίσεις, προκύπτουν πρόσθετοι κίνδυνοι σε σχέση με τη σεξουαλική επικοινωνία, τη χειραγώγηση, την αθέμιτη προσέγγιση και το περιεχόμενο που σχετίζεται με κρίσεις. Οι σύντροφοι ΤΝ δεν αποτελούν απλώς μια άλλη μορφή ψηφιακού περιεχομένου, αλλά ένα νέο είδος κοινωνικοσυναισθηματικού περιβάλλοντος που απαιτεί ειδική προσοχή από αναπτυξιακή και ρυθμιστική άποψη.

Κεντρικό μηχανισμό αποτελεί η αλγοριθμική ενίσχυση. Τα συστήματα συστάσεων δίνουν προτεραιότητα σε περιεχόμενο που μεγιστοποιεί την αλληλεπίδραση, ενισχύοντας συχνά το συναισθηματικά φορτισμένο υλικό και το υλικό που σχετίζεται με την ταυτότητα. Αυτό μπορεί να διαμορφώσει την αντίληψη και τη συμπεριφορά με την πάροδο του χρόνου ενισχύοντας υφιστάμενα τρωτά σημεία⁵⁷. Πολλά μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες προωθούν τη συνεχή κοινωνική αξιολόγηση, εκθέτοντας τους εφήβους σε συνεχή ανατροφοδότηση και σύγκριση. Η πρακτική αυτή μπορεί να αυξήσει τη συναισθηματική αστάθεια και την εξάρτηση από εξωτερική επιβεβαίωση.

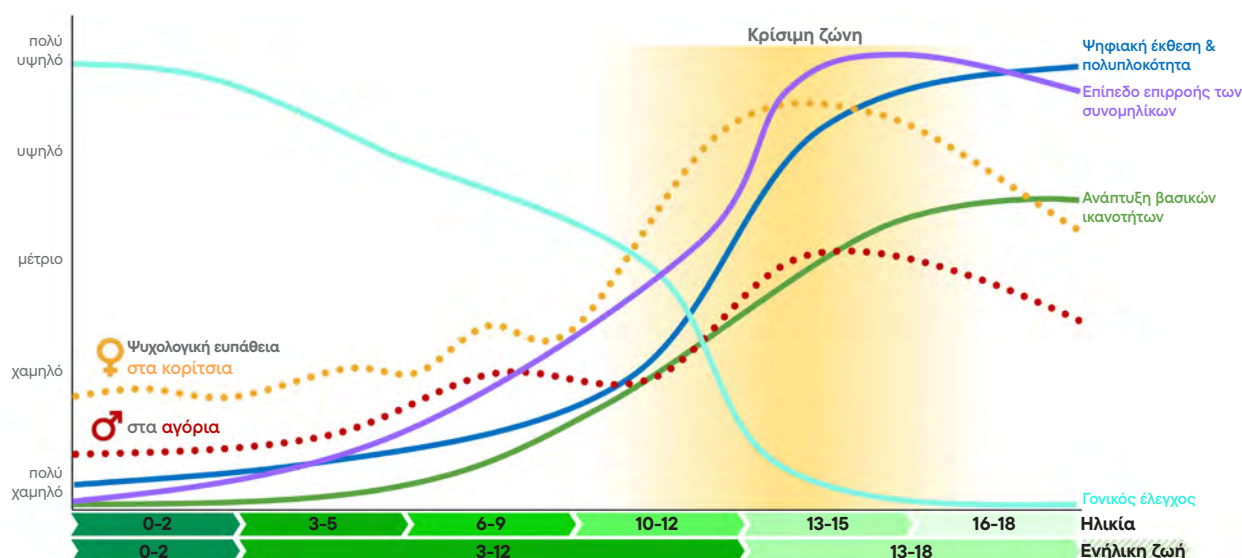
Κίνδυνοι εθισμού

Σχεδιαστικά χαρακτηριστικά όπως οι μεταβλητές ανταμοιβές, η απεριόριστη κύλιση (scrolling) και η συνεχής διαθεσιμότητα συμβάλλουν στην προβληματική ή ψυχαναγκαστική χρήση, αλληλεπιδρώντας με την αυξημένη ευαισθησία των εφήβων στην ανταμοιβή⁵⁸. Η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών συνδέεται επίσης με διαταραχές ύπνου, μειωμένη ευεξία και συναισθηματική δυσφορία, αν και οι επιπτώσεις είναι γενικά περιορισμένες και μετριάζονται από το πλαίσιο⁵⁹.

Είναι σημαντικό ότι οι κίνδυνοι αυτοί δεν είναι ομοιόμορφοι σε όλες τις υπηρεσίες ούτε αιτιοκρατικοί. Προκύπτουν από την αλληλεπίδραση μεταξύ των αναπτυξιακών τρωτών σημείων και των ψηφιακών χαρακτηριστικών, γεγονός που αναδεικνύει την ανάγκη υπέρβασης των απλουστευμένων μοντέλων του αντικτύπου των ψηφιακών υπηρεσιών⁶⁰.

Διάγραμμα 6 — Αναπτυξιακή αναντιστοιχία μεταξύ ψηφιακής έκθεσης, ευπάθειας και ικανότητας ρύθμισης

Οι πορείες σε συνδυασμό δείχνουν ότι η ψηφιακή έκθεση αυξάνεται ραγδαία, ενώ η γονική διαμεσολάβηση μειώνεται και οι ικανότητες ρύθμισης αναπτύσσονται με βραδύτερο ρυθμό. Η τάση αυτή συμπίπτει με την κορύφωση της ψυχολογικής ευπάθειας κατά την εφηβεία.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την ηλικία των 13 ετών, οι έφηβοι μεταβαίνουν από την εποπτευόμενη στην καθοδηγούμενη χρήση του διαδικτύου. Οι έφηβοι έχουν μεγαλύτερη ελευθερία να διερευνήσουν τις ευκαιρίες που προσφέρει ο διαδικτυακός κόσμος για σύνδεση, μάθηση και εξερεύνηση της δημιουργικότητάς τους. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες προσφέρουν στους εφήβους τη δυνατότητα να αναπτύξουν τα ενδιαφέροντά τους και να τα μοιραστούν με άλλους.

Η μετάβαση στην αυτονομία αποτελεί φυσιολογικό μέρος της ανάπτυξης στον σημερινό διαδικτυακό κόσμο, όπως και εκτός διαδικτύου. Το ερώτημα δεν είναι πώς θα αποτρέψουμε τους εφήβους από αυτή τη μετάβαση, αλλά πώς θα περιορίσουμε την έκθεσή τους σε δυνητική βλάβη κατά τη διάρκεια του σταδίου του στο οποίο παρατηρείται ο μέγιστος βαθμός αναπτυξιακής ευπάθειας. Η ευπάθεια αυτή χαρακτηρίζεται από τη σύγκλιση της διαμόρφωσης ταυτότητας, της αυξημένης κοινωνικοσυναισθηματικής ευαισθησίας και των αλγοριθμικά δομημένων περιβαλλόντων.

Οι ψηφιακοί κίνδυνοι δεν προκύπτουν μόνο από την έκθεση, αλλά και από την ένταση και τη διάρθρωσή της στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+ που έχουν σχεδιαστεί με σκοπό τη μεγιστοποίηση της αλληλεπίδρασης σε μια ηλικία αυξημένης ευπάθειας. Οι παράγοντες αυτοί καθιστούν την εφηβεία κεντρικό στάδιο τόσο για την έρευνα όσο και για τη ρύθμιση.

Στην ηλικία αυτή, οι παραδοσιακές μορφές εποπτείας από τους φροντιστές και τους εκπαιδευτές γίνονται ολοένα πιο αναποτελεσματικές και πιο δύσκολα εφαρμόσιμες. Οι κίνδυνοι διαμορφώνονται όλο και περισσότερο από τη διάρθρωση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών, και όχι μόνο από την ατομική συμπεριφορά. Βασική πρόκληση αποτελεί η αντιμετώπιση των αλγοριθμικών συστημάτων που διαρθρώνουν την έκθεση και επηρεάζουν τη συμπεριφορά, ενώ παράλληλα λειτουργούν με περιορισμένη διαφάνεια.

Οι κανονιστικές προσεγγίσεις πρέπει να εξισορροπούν την προστασία με την ανάγκη των εφήβων για αυτονομία και συμμετοχή στο διαδίκτυο. Η αποτελεσματική προστασία απαιτεί μια αναπτυξιακά τεκμηριωμένη, πολυεπίπεδη προσέγγιση που συνδυάζει τη ρύθμιση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+, τις εκπαιδευτικές παρεμβάσεις και τη στήριξη για αυτορρύθμιση και τη χρήση ψηφιακών υπηρεσιών με κριτικό πνεύμα.

Πρόσφατες έρευνες δείχνουν ότι οι γενικευμένες απαγορεύσεις της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ μπορεί να είναι λιγότερο αποτελεσματικές από ό,τι πιστεύεται συχνά. Ενώ τα μέτρα αυτά αποσκοπούν στη μείωση της έκθεσης και των συναφών κινδύνων, τα στοιχεία για την αποτελεσματικότητά τους είναι επί του παρόντος περιορισμένα, ιδίως όσον αφορά τους εφήβους. Οι υπερβολικά περιοριστικές προσεγγίσεις μπορεί να παρακάμπτονται ή να μετατοπίζουν τους κινδύνους σε λιγότερο ρυθμιζόμενα περιβάλλοντα.

Στο πλαίσιο αυτό, έχει προταθεί ένα βαθμιδωτό μοντέλο ρυθμιζόμενης συμμετοχής με βάση την ηλικία—το οποίο συνδυάζει την επαλήθευση της ηλικίας που προστατεύει την ιδιωτική ζωή, την ασφάλεια από τον σχεδιασμό και την εκπαίδευση στα μέσα επικοινωνίας—ως μια πιο ευαίσθητη από αναπτυξιακή άποψη εναλλακτική λύση. Η προσέγγιση αυτή ευθυγραμμίζει τα μέτρα προστασίας με τις εξελισσόμενες ικανότητες των παιδιών, εξισορροπώντας την ασφάλεια, τη συμμετοχή και τα δικαιώματα των παιδιών εντός ενός ολοκληρωμένου πλαισίου για την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο.

16-18 ΕΤΩΝ: ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΤΑΔΙΟ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΣΣΟΜΕΝΗΣ

ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ

Η όψιμη εφηβεία σηματοδοτεί ένα στάδιο εδραίωσης της ταυτότητας και αυξανόμενης αυτονομίας. Οι ρόλοι, οι αξίες και οι αυτοαντιλήψεις που αποτελούσαν προηγούμενως αντικείμενο διερεύνησης, αρχίζουν να σταθεροποιούνται, με αποτέλεσμα πιο συνεκτικές και εσωτερικά ολοκληρωμένες αυτοαναπαραστάσεις. Στο μεταξύ, το επίπεδο πολυπλοκότητας των γνωστικών ικανοτήτων αυξάνεται. Στις ικανότητες αυτές περιλαμβάνονται η κατανόηση αφηρημένων εννοιών, ο μακροπρόθεσμος σχεδιασμός και η λήψη αποφάσεων κατόπιν ενδελεχούς σκέψης.

Οι εξελίξεις αυτές στηρίζουν την πιο αυτόνομη συμμετοχή στα κοινωνικά, εκπαιδευτικά και οικονομικά συστήματα. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και οι λοιπές ψηφιακές υπηρεσίες δεν αποτελούν πλέον χώρους διερεύνησης, αλλά έχουν πλήρως ενσωματωθεί στην καθημερινή ζωή, διαμορφώνοντας την επικοινωνία, τη συμμετοχή και την αυτοέκφραση⁶¹. Από νευροβιολογική άποψη, ο εγκέφαλος προσεγγίζει τη λειτουργική ωριμότητα, ιδίως στον προμετωπιαίο φλοιό. Αυτό οδηγεί σε βελτίωση του αυτοελέγχου, του σχεδιασμού και της λήψης αποφάσεων.

Η εδραίωση των συναισθηματικών και γνωστικών συστημάτων αυξάνεται, καθιστώντας δυνατή την πιο σταθερή συναισθηματική ρύθμιση και την καλύτερη πρόβλεψη των μακροπρόθεσμων συνεπειών. Ωστόσο, η ανάπτυξη δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη, καθώς η ωρίμαση συνεχίζεται και στην αρχή της ενήλικης ζωής⁶². Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ένα προφίλ αυξημένης σταθερότητας σε συνδυασμό με συνεχή ευαισθησία σε περιβάλλοντα υψηλής διέγερσης.

ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑ ΗΛΙΚΙΑ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Εξάρτηση από το παρελθόν

Παρά την αυξανόμενη ωριμότητα στην ηλικία αυτή, εξακολουθούν να υπάρχουν τρωτά σημεία. Δυσκολίες ψυχικής υγείας που εμφανίστηκαν σε προηγούμενα στάδια μπορεί να επιμένουν, ιδίως εάν δεν έχουν αντιμετωπιστεί οι υποκείμενοι μηχανισμοί⁶³. Το στοιχείο αυτό τονίζει την ανάγκη προστασίας των ανηλίκων από δυνητική βλάβη όχι μόνο κατά τη διάρκεια της εφηβείας, αλλά από τη μικρότερη δυνατή ηλικία.

Η αυτορρύθμιση, αν και βελτιωμένη, εξακολουθεί να εξαρτάται από το εκάστοτε πλαίσιο και μπορεί να διαταραχθεί από εξαιρετικά ελκυστικά ψηφιακά περιβάλλοντα. Επιπλέον, η εδραίωση μοτίβων συμπεριφοράς εισάγει την εξάρτηση από το παρελθόν, καθιστώντας τις καθιερωμένες συνήθειες πιο ανθεκτικές στην αλλαγή. Οι ψηφιακοί κίνδυνοι στην ηλικία αυτή συνδέονται λιγότερο με την εμφάνιση και περισσότερο με τη σταθεροποίηση και την ενίσχυση.

Κίνδυνοι προβληματικής χρήσης

Οι καθιερωμένες συνήθειες χρήσης, συμπεριλαμβανομένων της προβληματικής και υπερβολικής χρήσης ή του εθισμού, διατηρούνται και ενισχύονται από χαρακτηριστικά των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών (για παράδειγμα, εξατομικευμένες συστάσεις, συνεχείς ροές περιεχομένου και αλληλεπίδραση με βάση την ανταμοιβή)⁶⁴. Τα αλγοριθμικά συστήματα συνεχίζουν να διαμορφώνουν την έκθεση και τη συμπεριφορά, συχνά υποσυνείδητα⁶⁵. Τέλος, τα τρωτά σημεία εξακολουθούν να διαμορφώνονται από διαρθρωτικές ανισότητες, όπως το οικογενειακό περιβάλλον και η πρόσβαση σε πόρους⁶⁶.

Η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ εξακολουθεί να συνδέεται με συνέπειες, όπως διαταραχές ύπνου, συναισθηματικό άγχος και κοινωνική σύγκριση. Ωστόσο, οι επιπτώσεις προκύπτουν όλο και περισσότερο από μακροχρόνιες συνήθειες και όχι από την ευαισθησία που συνδέεται με το συγκεκριμένο στάδιο ανάπτυξης⁴⁷. Οι κίνδυνοι που σχετίζονται με την εκμετάλλευση δεδομένων, την εμπορική επιρροή και τη συμμετοχή στις ψηφιακές οικονομίες αποκτούν μεγαλύτερη σημασία, καθώς οι έφηβοι ασχολούνται πιο ενεργά με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης +.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η όψιμη εφηβεία αποτελεί πρόκληση για την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο, καθώς σηματοδοτεί τη μετάβαση από την προστατευόμενη παιδική ηλικία στην ενηλικίωση. Η κύρια πρόκληση στις ηλικίες αυτές είναι ο συμβιβασμός της αυξανόμενης αυτονομίας των εφήβων με επίμονα αναπτυξιακά τρωτά σημεία.

Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα είναι η εμφάνιση μιας απόκλισης. Τα άτομα ηλικίας 16 έως 18 ετών αντιμετωπίζονται συχνά ως πλήρως αυτόνομοι χρήστες, παρότι ορισμένες αναπτυξιακές διαδικασίες βρίσκονται ακόμη σε εξέλιξη. Αυτό αναδεικνύει την ανάγκη για κανονιστικές προσεγγίσεις που δεν περιορίζονται σε αυστηρά ηλικιακά όρια και λαμβάνουν υπόψη τις σταδιακές αναπτυξιακές μεταβάσεις.

Η αποτελεσματική προστασία σε αυτό το στάδιο δεν πρέπει να αφορά μόνο την πρόσβαση και το περιεχόμενο, αλλά και τις διαρθρωτικές συνθήκες που διαμορφώνουν τη μακροχρόνια συμπεριφορά, συμπεριλαμβανομένων του σχεδιασμού των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών, των αλγοριθμικών συστημάτων και των πρακτικών για τα δεδομένα. Οι έφηβοι θα πρέπει να λαμβάνουν στήριξη ώστε να αναπτύσσουν βιώσιμες πρακτικές και πρακτικές αντιμετώπισης της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ με κριτική σκέψη, συμπεριλαμβανομένης της αυτορρύθμισης και της κριτικής ευαισθητοποίησης σχετικά με τα ψηφιακά περιβάλλοντα, κατά τη διάρκεια αυτού του σταδίου εξελισσόμενης αυτονομίας.

Οι κίνδυνοι είναι όλο και πιο σωρευτικοί και διαμορφώνονται από εδραιωμένες συνήθειες και διαρθρωτικές επιρροές, και όχι από την άμεση αναπτυξιακή ευαισθησία. Ως εκ τούτου, η ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο πρέπει να επεκταθεί σε αυτό το στάδιο για να αντιμετωπιστεί η μετάβαση στην αυτόνομη συμμετοχή, παράλληλα με τα επίμονα αναπτυξιακά τρωτά σημεία. Τα μέτρα θα πρέπει να προωθούν την ανάπτυξη βιώσιμων πρακτικών ενασχόλησης που οδηγούν τους εφήβους στην ενηλικίωση.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ (13-18 ΕΤΩΝ)

Διασφάλιση της εξελισσόμενης αυτόνομης χρήσης ηλικιακά κατάλληλων μέσων κοινωνικής δικτύωσης +

Οι έφηβοι, από την ηλικία των 13 ετών, ενδέχεται να αρχίσουν να μεταβαίνουν από την εποπτευόμενη στην αυτόνομη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+. Οι γονείς και οι φροντιστές, οι εκπαιδευτικοί και οι εκπαιδευτές εξακολουθούν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην καθοδήγηση των διαδικτυακών αλληλεπιδράσεων των εφήβων. Το υποστηρικτικό περιβάλλον των εφήβων θα πρέπει να συνεχίσει να προωθεί τις διά ζωής αλληλεπιδράσεις και τις δραστηριότητες εκτός διαδικτύου, συμπεριλαμβανομένου του επαρκούς ύπνου. Σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, η χρήση των συσκευών θα πρέπει να έχει καθορισμένο εκπαιδευτικό σκοπό.

Συμπέρασμα

Στο κεφάλαιο αυτό διερευνήθηκαν τα βασικά χαρακτηριστικά και οι κίνδυνοι που συνδέονται με τη χρήση του διαδικτύου από τα παιδιά σε τρία κύρια στάδια της ανάπτυξής τους: πρώιμη παιδική ηλικία (0-2 ετών), παιδική ηλικία (3-12 ετών) και εφηβεία (13-18 ετών). Παρουσιάστηκαν γενικές συστάσεις για την καθοδήγηση των παρόχων μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών, των ρυθμιστικών αρχών, των φροντιστών και των εκπαιδευτών όσον αφορά την εφαρμογή μιας ηλικιακά κατάλληλης προσέγγισης για την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο, σύμφωνα με τις αντίστοιχες εξουσίες και ευθύνες τους.

Με βάση την ανάλυση των διαθέσιμων στοιχείων σχετικά με τους κινδύνους για την υγεία και την ευημερία των ανηλίκων καθ' όλη τη διάρκεια αυτών των αναπτυξιακών σταδίων, σκιαγραφήθηκε μια σταδιακή προσέγγιση για την καθοδήγηση των διαδικτυακών αλληλεπιδράσεων των παιδιών και των εφήβων στο διαδίκτυο σε τρία κύρια στάδια:

// 0-2 ετών: η πρώιμη παιδική ηλικία ως ιδιαίτερος προστατευόμενο στάδιο ανάπτυξης·

// 3-12 ετών: η παιδική ηλικία ως εποπτευόμενο στάδιο ανάπτυξης·

// 13-18 ετών: η εφηβεία ως το στάδιο της εξελισσόμενης αυτονομίας.

Τα υφιστάμενα πλαίσια και μέσα για την προστασία των παιδιών στο διαδίκτυο διερευνώνται λεπτομερέστερα στο κεφάλαιο 3. Τα μέτρα που έχουν σχεδιαστεί για την ενδυνάμωση των ανηλίκων στο διαδίκτυο και των υποστηρικτικών πλαισίων τους όσον αφορά την καθοδήγηση της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ από παιδιά και εφήβους παρουσιάζονται στο κεφάλαιο 4. Στο επόμενο κεφάλαιο εξετάζονται λεπτομερέστερα οι κίνδυνοι για τα παιδιά στο διαδίκτυο σε διάφορα στάδια της ανάπτυξής τους, μεταξύ άλλων σε σχέση με διάφορους κοινωνικούς και ατομικούς παράγοντες.

02

Στοιχεία σχετικά με τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι ανήλικοι στο διαδίκτυο

Όπως αναφέρθηκε στο κεφάλαιο 1, η ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο δεν μπορεί να γίνεται αντιληπτή μόνο από αναπτυξιακή σκοπιά. Παράγοντες όπως το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο και το φύλο επηρεάζουν σημαντικά τις συνήθειες των παιδιών και των εφήβων όσον αφορά τη χρήση του διαδικτύου και την ευαισθησία τους σε συναφείς κινδύνους⁶⁸. Η σεξουαλικότητα, η φυλετική και εθνοτική καταγωγή, η θρησκεία, το μεταναστευτικό υπόβαθρο και οι ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες επηρεάζουν επίσης την έκθεση των ανηλίκων σε βλάβες.

Το παρόν κεφάλαιο διερευνά τη δεύτερη από τις έξι κατευθυντήριες αρχές που πρότειναν οι συμπρόεδροι ως πλαίσιο για την καθοδήγηση της δράσης: ισότητα και πολυμορφία. Περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο οι ανισότητες όσον αφορά τους κινδύνους και την έκθεση σε δυνητική βλάβη στο διαδίκτυο για διαφορετικές ηλικίες και κοινωνικοοικονομικές ομάδες διασταυρώνονται με τις ανάγκες των ανηλίκων καθ' όλη τη διάρκεια της ανάπτυξής τους. Αξιολογεί επίσης την έκθεση των ανηλίκων σε διάφορους κινδύνους στο διαδίκτυο (για παράδειγμα, παράνομο περιεχόμενο και επιβλαβή σχεδιαστικά χαρακτηριστικά των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών) που έχουν αντίκτυπο στη σωματική και ψυχική τους υγεία.

Επί του παρόντος, **τα στοιχεία (για παράδειγμα, που αφορούν τον κυβερνοεκφοβισμό και το επιβλαβές περιεχόμενο) που αποδεικνύουν τη δυνητική αρνητική σύνδεση μεταξύ των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και της ψυχικής υγείας είναι πολύ περισσότερα** από εκείνα που καταδεικνύουν θετικές επιδράσεις. Πολλά από τα στοιχεία σχετικά με το δυναμικό των μέσων κοινωνικής δικτύωσης να επηρεάσουν αρνητικά την υγεία και την ευημερία των ανηλίκων είναι συσχετιστικά και δεν επιτρέπουν την εξαγωγή αιτιολογικών συμπερασμάτων. Ωστόσο, παρέχουν επαρκείς ενδείξεις ώστε να δικαιολογείται η λήψη μέτρων για την προστασία των ανηλίκων στο διαδίκτυο.

Παρά τη διαθεσιμότητα στοιχείων σε ορισμένους τομείς, κάποια κενά δεδομένων εμποδίζουν τη διενέργεια ολοκληρωμένης ανάλυσης που να μπορεί να ενσωματώσει κοινωνικούς και ατομικούς παράγοντες κινδύνου από αναπτυξιακή άποψη. Γενικότερα, η έλλειψη διαφάνειας και πρόσβασης σε δεδομένα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης εμποδίζει την έρευνα σχετικά με τις θετικές και αρνητικές επιπτώσεις της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης από ανηλίκους⁶⁹.

Περισσότερες διαχρονικές μελέτες και πανευρωπαϊκά σύνολα δεδομένων θα μπορούσαν να συμβάλουν στην καλύτερη και λεπτομερέστερη κατανόηση των συνεπειών των κινδύνων που αντιμετωπίζουν τα παιδιά και οι έφηβοι στα διάφορα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+. Οποιαδήποτε λεπτομερής εξέταση της συμπεριφοράς των ανηλίκων απαιτεί προσοχή όσον αφορά τη δεοντολογία της έρευνας⁷⁰.

Ορισμένα από τα στοιχεία που έχουν συγκεντρωθεί έχουν επίσης δημιουργήσει κάποιες παρανοήσεις στον δημόσιο διάλογο. Ένα παράδειγμα είναι οι ισχυρισμοί για «εγκεφαλική σήψη» που προκαλείται από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, καθώς ορισμένες αναφορές υποδηλώνουν ότι η υπερβολική χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης μπορεί να μειώσει τη φαϊά ουσία στον εγκέφαλο του ανθρώπου⁷¹. Οι δηλώσεις αυτές είναι υπερβολικά απλουστευτικές και δεν βασίζονται σε ιατρικά στοιχεία.

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι να παρουσιάσει και να ενισχύσει την υπάρχουσα βάση τεκμηρίωσης. **Τα αξιόπιστα στοιχεία σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι κίνδυνοι και οι βλάβες σχετίζονται με διάφορες ψηφιακές υπηρεσίες, και όχι μόνο με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, είναι ζωτικής σημασίας για την τεκμηρίωση των κατάλληλων δράσεων** για την προστασία και την ενδυνάμωση των ανηλίκων στο διαδίκτυο. Οι ευκαιρίες για τα παιδιά και τους εφήβους στον ψηφιακό κόσμο διερευνώνται στο κεφάλαιο 4.

Κοινωνικοί και ατομικοί παράγοντες κινδύνου

ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑ

Κίνδυνοι για κορίτσια και αγόρια

Οι νεαρές γυναίκες και τα κορίτσια είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένες σε διάφορους κινδύνους στο διαδίκτυο που σχετίζονται με το φύλο. Σε αυτούς περιλαμβάνονται ο εκφοβισμός σεξιστικού χαρακτήρα ή που πηγάζει από μισογυνισμό και η δυσανάλογη έκθεση σε σεξουαλικούς κινδύνους⁷², όπως η μη συναινετική κοινοχρησία εικόνων προσωπικής φύσης και προϊόντων βαθυπαραποίησης (deepfake) σαφώς σεξουαλικού χαρακτήρα στο διαδίκτυο⁷³.

Γενικότερα, από την έρευνα προκύπτει ότι τα κορίτσια έχουν περισσότερες πιθανότητες να υποστούν κυβερνοεκφοβισμό από τα αγόρια⁷⁴. Σύμφωνα με μία μελέτη, το 63 % των κοριτσιών στην Ευρώπη αναφέρουν ότι έχουν υποστεί κάποια μορφή διαδικτυακής παρενόχλησης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης⁷⁵.

Υπάρχουν ορισμένα στοιχεία που αποδεικνύουν ότι **οι κίνδυνοι στους οποίους εκτίθενται οι νεαρές γυναίκες και τα κορίτσια στο διαδίκτυο εξελίσσονται με την ηλικία**. Τα κορίτσια ηλικίας 13 έως 15 ετών έχουν ενδεχομένως περισσότερες πιθανότητες να υποστούν αποκλεισμό από ομαδικές συνομιλίες, να αποτελέσουν στόχο χλευασμού της εικόνας τους σώματός τους (body shaming), κακεντρεχούς σχολιασμού και πράξεων δημόσιας ταπείνωσης⁷⁶. Στο μεταξύ, οι νεαρές γυναίκες ηλικίας 11 έως 18 ετών ενδέχεται να είναι πιθανότερο να υποστούν κακοποίηση, σεξουαλικού ή ελεγκτικού χαρακτήρα, συμπεριλαμβανομένων του εξαναγκασμού, των προϊόντων βαθυπαραποίησης και της αθέμιτης προσέγγισης. Παρότι ο κίνδυνος αυτός είναι υψηλός για τα κορίτσια αυτής της ηλικίας, τα αγόρια εκτίθενται και αυτά στους ίδιους κινδύνους.

Η αυξανόμενη διεισδυτικότητα της τεχνητής νοημοσύνης, (TN) και η ενσωμάτωσή της σε διαδικτυακές εφαρμογές και υπηρεσίες ενισχύει τους κινδύνους⁷⁷. Για παράδειγμα, τα προϊόντα βαθυπαραποίησης μπορούν να χρησιμοποιηθούν κακόβουλα για κυβερνοεκφοβισμό⁷⁸. Από την εμφάνισή τους, η παραγωγή προϊόντων βαθυπαραποίησης αυξάνεται και μπορεί να χρησιμοποιείται για σκοπούς σεξουαλικής κακοποίησης στο διαδίκτυο⁷⁹. Τα προϊόντα βαθυπαραποίησης έχουν εισαγάγει μια νέα διάσταση κινδύνου

που όχι μόνο βλάπτει τη φήμη ενός ατόμου αλλά, όπως και άλλες πράξεις κυβερνοεκφοβισμού, μπορεί επίσης δυνητικά να προκαλέσει ψυχολογικό τραύμα.

Τα κορίτσια μπορεί να είναι περισσότερο εκτεθειμένα σε κινδύνους που σχετίζονται με την κοινωνική σύγκριση στο διαδίκτυο και έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να διαμορφώσουν αρνητική εικόνα για το σώμα τους⁸⁰. Από την έρευνα προκύπτει ότι η πίεση από τους συνομηλίκους όσον αφορά την ιδανική εικόνα του σώματος μπορεί να επιδεινωθεί από τη χρήση του διαδικτύου⁸¹.

Ως αποτέλεσμα, τα κορίτσια είναι πιθανότερο να συμμετέχουν ή να προωθούν διαδικτυακές κοινότητες που ενθαρρύνουν τις διατροφικές διαταραχές⁸². Σύμφωνα με στοιχεία, υπάρχει σύνδεση μεταξύ των διαδικτυακών αλληλεπιδράσεων των έφηβων κοριτσιών για σκοπούς αυτοπαρουσίασης, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, και αρνητικών επιπτώσεων στην ψυχική υγεία, μεταξύ των οποίων κατάθλιψη και άγχος⁸³. Τα κορίτσια ηλικίας μεταξύ 10 και 12 ετών διατρέχουν ενδεχομένως ιδιαίτερο κίνδυνο.

Ως γενικό μοτίβο, τα κορίτσια αφιερώνουν περισσότερο χρόνο στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και χρησιμοποιούν περισσότερο λειτουργίες διαδικτυακής συνομιλίας από ό,τι τα αγόρια⁸⁴. Ορισμένες μελέτες έχουν συσχετίσει τα μέτρια ή υψηλά ποσοστά χρήσης ψηφιακών υπηρεσιών από κορίτσια με υψηλότερη εμφάνιση προβλημάτων ψυχικής υγείας και χαμηλότερη ευημερία⁸⁵.

Στο μεταξύ, τα αγόρια είναι πιθανότερο να αφιερώνουν χρόνο σε διαδικτυακά παιχνίδια. Διάφορες μελέτες έχουν καταδείξει ότι τα διαδικτυακά παιχνίδια συνδέονται με προβλήματα ψυχικής υγείας, όπως κατάθλιψη και άγχος. Ωστόσο, ενδέχεται να είναι ισχυρότερη η σύνδεση μεταξύ της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και των προβλημάτων ψυχικής υγείας απ' ό,τι μεταξύ των προβλημάτων αυτών και των διαδικτυακών παιχνιδιών⁸⁶. Ο κίνδυνος διάπραξης σεξουαλικών αδικημάτων είναι υψηλότερος για τα αγόρια στο διαδίκτυο απ' ό,τι στον πραγματικό κόσμο. Η ευπάθειά τους σε αυτά τα πλαίσια συχνά υποτιμάται⁸⁷.

Τέλος, τα κορίτσια και τα αγόρια ενδέχεται να αντιμετωπίζουν τους κινδύνους στο διαδίκτυο με διαφορετικούς τρόπους. Στην περίπτωση του κυβερνοεκφοβισμού, οι νεαροί άνδρες ενδέχεται να είναι πιθανότερο να χρησιμοποιήσουν τεχνικές αποφυγής λόγω των προτύπων που ενθαρρύνουν τους νέους άνδρες να διαχειρίζονται οι ίδιοι τα προβλήματά τους, αντί να αναζητούν βοήθεια από τα περιβάλλοντα στήριξής τους⁸⁸. Τόσο για τα κορίτσια όσο και για τα αγόρια, οι μελέτες συνδέουν τη μεγαλύτερη χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης με χειρότερη ψυχική υγεία και ευημερία⁸⁹.

Κοινότητες ΛΟΑΤΚΙ+

Τα παιδιά και οι έφηβοι με ποικίλο σεξουαλικό προσανατολισμό είναι πιθανότερο να έρθουν αντιμέτωποι με πράξεις μίσους⁹⁰ και βίας στο διαδίκτυο, συμπεριλαμβανομένων του κυβερνοεκφοβισμού⁹¹ και της σεξουαλικής παρενόχλησης⁹². Οι ψηφιακές υπηρεσίες είναι πιθανό επίσης να ενισχύσουν εμπειρίες νεαρών χρηστών ΛΟΑΤΚΙ+ που σχετίζονται με αθέμιτη προσέγγιση, σεξουαλική επίθεση και με τον κίνδυνο να «αποκαλυφθεί η σεξουαλική τους ταυτότητα» χωρίς τη συγκατάθεσή τους⁹³.

Σε επίπεδο πληθυσμού, μεταξύ των ατόμων που ανήκουν σε κοινότητες ΛΟΑΤΚΙ+, το 63 % αναφέρουν ότι έχουν έρθει σε επαφή με βίαιο περιεχόμενο και παραπληροφόρηση στο διαδίκτυο που αφορά τις κοινότητες ΛΟΑΤΚΙ+⁹⁴. Τα στοιχεία δείχνουν ότι οι έφηβοι που ανήκουν σε κοινότητες ΛΟΑΤΚΙ+ είναι πιθανότερο να χρησιμοποιήσουν διαδικτυακούς χώρους για να διερευνήσουν τη σεξουαλικότητα και την ταυτότητά τους στο διαδίκτυο, να αναζητήσουν πληροφορίες για τη σεξουαλική υγεία ή να αναζητήσουν υποστήριξη και σύνδεση με άτομα που έχουν παρόμοιες ανησυχίες με αυτούς χωρίς να εκτεθούν στους κινδύνους που συνεπάγεται η διά ζώσης επαφή⁹⁵.

Αυτό μπορεί να αυξήσει την έκθεση των παιδιών και των εφήβων ΛΟΑΤΚΙ+ σε κινδύνους και βλάβες στο διαδίκτυο. Παρά τα πολλά επιχειρήματα υπέρ της δυνατότητας των διαδικτυακών χώρων να προσφέρουν σε παιδιά και εφήβους με ποικίλο σεξουαλικό προσανατολισμό την ευκαιρία να συνδεθούν και να λάβουν υποστήριξη από άτομα που έχουν παρόμοιες ανησυχίες με αυτούς, τα στοιχεία δείχνουν ότι οι διά ζώσης αλληλεπιδράσεις παραμένουν ενδεχομένως πιο αποτελεσματικές όσον αφορά την παροχή υποστήριξης από ό,τι οι αλληλεπιδράσεις στο διαδίκτυο⁹⁶.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

Οι έφηβοι από μειονεκτικά κοινωνικοοικονομικά περιβάλλοντα είναι πιθανότερο να έχουν αρνητικές εμπειρίες στο διαδίκτυο, όπως κυβερνοεκφοβισμό⁹⁷, υπερβολική χρήση συσκευών, εθισμό στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης⁹⁸ και προβληματική χρήση⁹⁹. Κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες, μεταξύ των οποίων το χαμηλότερο οικογενειακό εισόδημα, μπορούν επίσης να επηρεάσουν τον αριθμό των αρνητικών εμπειριών που βιώνουν παιδιά και έφηβοι στο διαδίκτυο¹⁰⁰.

Το οικογενειακό υπόβαθρο επηρεάζει σημαντικά την έκθεση των ανηλίκων σε βλάβες στο διαδίκτυο. Τα παιδιά και οι έφηβοι των οποίων οι γονείς έχουν χαμηλό επίπεδο ψηφιακού γραμματισμού μπορεί να είναι εκτεθειμένα σε περισσότερες βλάβες στο διαδίκτυο¹⁰¹. Σύμφωνα με στοιχεία, οι ανήλικοι από λιγότερο ευνοημένα κοινωνικοοικονομικά περιβάλλοντα τείνουν να εμφανίζουν χαμηλότερα επίπεδα ψηφιακού γραμματισμού από αυτά που χρειάζονται για να μπορούν να πλοηγούνται με ασφάλεια στο διαδίκτυο και ενδέχεται να υιοθετούν πιο επικίνδυνη συμπεριφορά στο διαδίκτυο¹⁰².

Από την άλλη πλευρά, οι πιο προνομιούχες οικογένειες μπορεί να είναι καλύτερα εξοπλισμένες και να μπορούν να αξιοποιήσουν περισσότερους πόρους για την καθοδήγηση της αλληλεπίδρασης των παιδιών και των εφήβων τους με τις ψηφιακές τεχνολογίες με θετικούς τρόπους¹⁰³ και για την αντιμετώπιση των αρνητικών επιπτώσεων. Στο πλαίσιο αυτό, η προβληματική χρήση των ψηφιακών υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, μπορεί να ενισχύσει τις υφιστάμενες ανισότητες όσον αφορά την υγεία, την ακαδημαϊκή συμμετοχή και τις επιδόσεις των εφήβων και των νεαρών ενηλίκων.

Παρότι το αν ο τόπος διαμονής των ανηλίκων είναι αστική ή αγροτική περιοχή δεν επηρεάζει ενδεχομένως άμεσα την έκθεσή τους στους κινδύνους του διαδικτύου, τα παιδιά και οι έφηβοι που ζουν σε αγροτικές περιοχές ενδέχεται να είναι πιθανότερο να αναπτύξουν μηχανισμούς αποφυγής για να αντιμετωπίσουν τους κινδύνους αυτούς, οι οποίοι συνδέονται στενότερα με αρνητικά αποτελέσματα στον τομέα της ψυχικής υγείας. Το στοιχείο αυτό αναδεικνύει την ανάγκη ανάπτυξης προγραμμάτων για την αντιμετώπιση των κοινωνικών ανισοτήτων, μεταξύ άλλων σε αγροτικές και υποεξυπηρετούμενες περιοχές, ώστε να μειωθεί η πιθανότητα οι ανήλικοι να υποστούν βλάβη στο διαδίκτυο¹⁰⁴.

ΦΥΛΕΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΘΝΟΤΙΚΗ ΚΑΤΑΓΩΓΗ, ΘΡΗΣΚΕΙΑ

ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

Οι έφηβοι που ανήκουν σε φυλετικές μειονότητες είναι πιθανότερο να εκτεθούν σε κινδύνους στο διαδίκτυο, όπως κυβερνοεκφοβισμό, φυλετικές διακρίσεις και παρενόχληση¹⁰⁵. Τα στοιχεία από την Ευρώπη δείχνουν ότι η ρητορική μίσους στο διαδίκτυο στοχοποιεί συχνά άτομα λόγω της φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, της θρησκείας, της ιθαγένειας ή του μεταναστευτικού υποβάθρου τους, ενώ οι ομάδες που αποτελούν συνηθέστερα στόχο είναι οι μαύροι, οι Ρομά, οι εβραίοι και οι μουσουλμάνοι¹⁰⁶. Επιπλέον, ο ρατσισμός, το θρησκευτικό μίσος, το μίσος που αφορά τον σεξουαλικό προσανατολισμό και ο σεξισμός είναι ορισμένες από τις πλέον επικρατούσες μορφές ρητορικής μίσους που απαντούν στο διαδίκτυο¹⁰⁷.

Τα στοιχεία από την Ευρωπαϊκή Ένωση δείχνουν επίσης ότι αυτές οι διαδικτυακές εμπειρίες αντικατοπτρίζουν ευρύτερα μοτίβα διακρίσεων που πλήττουν τις μειονοτικές κοινότητες. Σύμφωνα με τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA), σχεδόν οι μισοί (47 %) μουσουλμάνοι που συμμετείχαν σε έρευνα που κάλυψε 13 κράτη μέλη της ΕΕ ανέφεραν ότι υπέστησαν φυλετικές διακρίσεις κατά την προηγούμενη πενταετία. Στις διακρίσεις αυτές περιλαμβάνονται η παρενόχληση και η διακριτική μεταχείριση στην εκπαίδευση, στην απασχόληση και στους δημόσιους χώρους. Πολλοί επίσης ανέφεραν ότι ήρθαν αντιμέτωποι με εχθρότητα κατά των μουσουλμάνων στο διαδίκτυο¹⁰⁸. Ομοίως, στην έρευνα του FRA για τα άτομα αφρικανικής καταγωγής διαπιστώθηκε ότι σχεδόν οι μισοί από τους συμμετέχοντες είχαν υποστεί φυλετικές διακρίσεις, ενώ τα διαδικτυακά περιβάλλοντα προσδιορίστηκαν ως σημαντικό πλαίσιο στο οποίο λαμβάνουν χώρα περιστατικά κακοποίησης με ρατσιστικά κίνητρα¹⁰⁹.

Παρατηρείται αύξηση της κανονικοποίησης και υποβάθμιση της σημασίας της ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) του Συμβουλίου της Ευρώπης έχει επισημάνει τα αυξανόμενα επίπεδα ρητορικής μίσους σε ολόκληρη την Ευρώπη. Σημειώνει ότι η εθνική καταγωγή και η θρησκεία συγκαταλέγονται στους συνηθέστερους παράγοντες κινδύνου για το μίσος στο διαδίκτυο και προειδοποιεί ότι η ξενοφοβική, αντιμουσουλμανική, αντισημιτική ρητορική και η ρητορική κατά των μαύρων κανονικοποιείται όλο και περισσότερο στους ψηφιακούς χώρους¹¹⁰.

Επιπλέον, σε επίπεδο πληθυσμού, τα στοιχεία δείχνουν ότι τα άτομα με μειονοτική καταγωγή ενδέχεται να επηρεάζονται δυσανάλογα από περιορισμούς και μέτρα αφαίρεσης στα συστήματα ελέγχου περιεχομένου, ως αποτέλεσμα σφαλμάτων μεροληψίας στους αλγόριθμους που χρησιμοποιούνται στα εν λόγω συστήματα¹¹¹. Αυτό αντικατοπτρίζει ευρύτερες ανησυχίες σχετικά με τις εθνικές προκαταλήψεις και τις προκαταλήψεις λόγω φύλου στα μοντέλα ανίχνευσης και πρόβλεψης ρητορικής που χρησιμοποιούν οι πάροχοι ψηφιακών υπηρεσιών για την αυτόματη σάρωση επιβλαβούς περιεχομένου στο διαδίκτυο¹¹².

ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Σύμφωνα με στοιχεία, οι νέοι με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και αναπηρίες είναι πιθανότερο να αντιμετωπίσουν κινδύνους¹¹³, όπως ρητορική μίσους, κυβερνοεκφοβισμό, κυβερνοαπειλές, παρενόχληση, έκθεση σε σεξουαλικό περιεχόμενο και αθέμιτη προσέγγιση στο διαδίκτυο¹¹⁴.

Παράγοντες όπως οι επικοινωνιακοί φραγμοί και ο συναισθηματικός γραμματισμός μπορεί να επιδεινώσουν υφιστάμενα τρωτά σημεία των παιδιών και των εφήβων με αναπηρία σε διαδικτυακούς χώρους¹¹⁵. Η κοινωνική απομόνωση και τα αισθήματα ευπάθειας που βιώνουν οι ανήλικοι με αναπηρία αυξάνουν σημαντικά τον κίνδυνο θυματοποίησης¹¹⁶.

Από τα στοιχεία προκύπτει ότι παιδιά και έφηβοι με αναπηρία μπορεί να νιώθουν πιο άνετα να εκφραστούν σε διαδικτυακούς χώρους¹¹⁷. Επιπλέον, οι ανήλικοι με αναπηρία αλληλεπιδρούν στο διαδίκτυο σε μεγαλύτερο βαθμό για να μοιράζονται τα ενδιαφέροντα και τα χόμπι τους, να παίζουν παιχνίδια με άλλους και να αναζητούν πληροφορίες για την υγεία και συναισθηματική υποστήριξη, παρότι εκτίθενται περισσότερο σε κινδύνους στο διαδίκτυο¹¹⁸.

Ομοίως, η έρευνα δείχνει ότι τα παιδιά και οι έφηβοι με νευροαναπτυξιακές παθήσεις, συμπεριλαμβανομένης της διαταραχής ελλειμματικής προσοχής/υπερκινητικότητας (ΔΕΠΥ), είναι περισσότερο εκτεθειμένοι σε προβληματική χρήση του διαδικτύου¹¹⁹. Επιπλέον, ανήλικοι με χαρακτηριστικά διαταραχής του αυτιστικού φάσματος ή διανοητικής και αναπτυξιακής διαταραχής είναι πιθανότερο να αποτελέσουν στόχο εκφοβισμού στο διαδίκτυο¹²⁰. Ο παρατεταμένος χρόνος έκθεσης σε οθόνες μπορεί επίσης να συνδέεται με αυξημένα συμπτώματα ΔΕΠΥ¹²¹.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι κοινωνικοί και ατομικοί παράγοντες κινδύνου για τα παιδιά και τους εφήβους στο διαδίκτυο διασταυρώνονται. Για παράδειγμα, ανήλικοι με αναπηρία μπορεί να έχουν περισσότερες πιθανότητες να αντιμετωπίσουν ρητορική μίσους στο διαδίκτυο η οποία θα αφορά το φύλο, τη σεξουαλικότητα, τη φυλή ή τη θρησκεία τους¹²². Το στοιχείο αυτό καταδεικνύει την ανάγκη να εξεταστούν η αλληλεπίδραση μεταξύ διαφόρων κοινωνικών και ατομικών παραγόντων και ο τρόπος με τον οποίο αυτή επιδεινώνει την έκθεση συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων σε κινδύνους κατά τον σχεδιασμό μέτρων για την προώθηση της ασφάλειας των παιδιών στο διαδίκτυο.

ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ

Σύμφωνα με στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας, ένα στα επτά άτομα ηλικίας από 10 έως 19 ετών παγκοσμίως αντιμετωπίζει πρόβλημα ψυχικής υγείας¹²³. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η έρευνα του Ευρωβαρόμετρου του 2023 για την ψυχική υγεία έδειξε ότι το 59 % των νέων είχαν αντιμετωπίσει συναισθηματικό ή ψυχοκοινωνικό πρόβλημα, όπως αίσθημα κατάθλιψης ή άγχους¹²⁴.

Στους εφήβους, η κατάθλιψη, το άγχος και οι συμπεριφορικές διαταραχές συγκαταλέγονται στις κύριες αιτίες νόσησης¹²⁵. Σε παγκόσμιο επίπεδο, η αυτοκτονία αποτελεί κύρια αιτία θανάτου των νέων ατόμων¹²⁶ (βλ. κατωτέρω: Εσκεμμένος αυτοτραυματισμός και αυτοκτονικότητα). Σε επίπεδο πληθυσμού, οι ευάλωτες ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων που ανήκουν σε κοινότητες ΛΟΑΤΚΙ+ και των ατόμων που προέρχονται από οικογένειες μεταναστών ή προσφύγων, διατρέχουν τον μεγαλύτερο κίνδυνο¹²⁷.

Τα στοιχεία δείχνουν ότι τα κορίτσια είναι ιδιαίτερα ευάλωτα, για παράδειγμα στη σύγκριση με βάση την εμφάνιση και στην κοινωνική αξιολόγηση μέσω πλατφορμών. Για πολλούς ανηλίκους, η περίοδος από την ηλικία των 10 έως την ηλικία των 12 ετών σηματοδοτεί ένα πρώιμο στάδιο στην ανάπτυξη της πρακτικής εσωτερίκευσης προβλημάτων, όπως συμπτωμάτων άγχους και κατάθλιψης. Τα προβλήματα ψυχικής υγείας μπορεί να συνεχιστούν και στην εφηβεία, στην οποία η ευπάθεια φτάνει στα υψηλότερα επίπεδα, εάν δεν αντιμετωπιστούν οι υποκείμενοι μηχανισμοί.

Τα προβλήματα ψυχικής υγείας δεν έχουν μόνο σοβαρές άμεσες συνέπειες στην ευημερία και την ανάπτυξη των παιδιών και των εφήβων. Επηρεάζουν επίσης τη φοίτηση και τις επιδόσεις των ανηλίκων στο σχολείο και, αργότερα, την απασχολησιμότητά τους¹²⁸. Από τα δεδομένα προκύπτει ότι οι επιπτώσεις της χρήσης ψηφιακών υπηρεσιών, ιδίως των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, στην υγεία και την ανάπτυξη των παιδιών και των εφήβων είναι ευρείες.

Σύμφωνα με μία μελέτη, η υπερβολική χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης για περισσότερες από τρεις ώρες ημερησίως μπορεί να συνδέεται με αρνητικές επιπτώσεις στην ψυχική υγεία, ιδίως με κατάθλιψη και άγχος¹²⁹. Ομοίως, τα αποτελέσματα της αξιολόγησης PISA του 2022 που κάλυψε 22 κράτη μέλη της ΕΕ έδειξαν ότι η εκτιμώμενη πιθανότητα άτομα ηλικίας 15 ετών να παρουσιάσουν προβλήματα ψυχικής υγείας αυξάνεται όσο αυξάνεται ο χρόνος που αφιερώνουν στο διαδίκτυο¹³⁰.

ΑΠΟΔΕΙΞΗ ΑΜΦΙΔΡΟΜΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Η σχέση μεταξύ της αλληλεπίδρασης παιδιών και εφήβων με τον κόσμο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ και των προβλημάτων ψυχικής υγείας είναι σύνθετη. Όσον αφορά τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, από τα στοιχεία προκύπτει ότι υπάρχει μια αμφίδρομη σχέση μεταξύ των διαδικτυακών αλληλεπιδράσεων των ανηλίκων στο διαδίκτυο και της εκδήλωσης προβλημάτων ψυχικής υγείας¹³¹. Αυτό σημαίνει ότι οι αλληλεπιδράσεις παιδιών και εφήβων με διαδικτυακούς χώρους μπορεί να προκαλέσουν, αλλά και να ενισχύσουν, υφιστάμενα προβλήματα ψυχικής υγείας, συμπεριλαμβανομένης της κατάθλιψης¹³².

Τα υφιστάμενα στοιχεία υποστηρίζουν την ιδέα ότι οι αρνητικές εμπειρίες στο διαδίκτυο είναι πολύ συχνές σε εφήβους που αγωνίζονται ήδη για να αντιμετωπίσουν προβλήματα ψυχικής υγείας¹³³. Οι έφηβοι που έχουν κοινωνικό άγχος μπορεί να εμφανίσουν μια ιδιαίτερη τάση να αφιερώνουν περισσότερο χρόνο στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ή να αναπτύσσουν προβληματικά μοτίβα χρήσης¹³⁴. Τα άτομα με κοινωνικό άγχος ενίοτε στρέφονται προς τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για να χτίσουν θετικές σχέσεις στο διαδίκτυο, μετριάζοντας το άγχος που προκαλούν οι διά ζώσης επαφές, αλλά ταυτόχρονα ενισχύοντας την αποφευκτική συμπεριφορά.

Ομοίως, η έκθεση των ανηλίκων σε περιεχόμενο ακατάλληλο για την ηλικία τους, συμπεριλαμβανομένων του περιεχομένου που απεικονίζει ή ενθαρρύνει τον αυτοτραυματισμό, τις διατροφικές διαταραχές και τις αυτοκτονίες, είναι πιθανό να επιδεινώσει προϋπάρχουσες παθήσεις.

Για τους εφήβους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, η ποιότητα των δικτύων εκτός διαδικτύου και τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, συμπεριλαμβανομένης της εσωστρέφειας ή της εξωστρέφειας, μπορούν να λειτουργήσουν είτε ως προστατευτικοί παράγοντες είτε ως παράγοντες κινδύνου. Σύμφωνα με έρευνες, η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης από εξωστρεφείς εφήβους με υψηλή αυτοεκτίμηση και ποιοτικές φιλίες εκτός διαδικτύου μπορεί να ενισχύσει τις σχέσεις εκτός διαδικτύου και να αυξήσει τη στήριξη στο διαδίκτυο.

Από την άλλη πλευρά, οι εσωστρεφείς έφηβοι με χαμηλή αυτοεκτίμηση και ασθενέστερα κοινωνικά δίκτυα εκτός διαδικτύου μπορεί να είναι πιο πρόθυμοι να αναζητήσουν νέους φίλους στο διαδίκτυο. Αυτό μπορεί να αυξήσει τους δυνητικούς κινδύνους έκθεσης σε ανεπιθύμητες επαφές ή περιεχόμενο¹³⁵.

«Εξετάστε γενικότερα και με μεγαλύτερη προσοχή τις διάφορες τεχνολογίες που χρησιμοποιούνται. [...] Η εστίαση μόνο στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι πολύ περιορισμένη, καθώς άλλες τεχνολογίες, όπως η παραγωγική ΤΝ, ενέχουν συγκρίσιμους, αν όχι υψηλότερους, κινδύνους για τους ανηλίκους.»

— JUDITH SIMON,
ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΙΣ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ,
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΟΥ ΑΜΒΟΥΡΓΟΥ

ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΤΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΡΟΦΟΙ ΤΝ ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ+

Οι πρόσφατες τεχνολογικές εξελίξεις έχουν επιταχύνει τη χρήση της παραγωγικής ΤΝ, των διαλογικών ρομπότ μεγάλου γλωσσικού μοντέλου και των «συντρόφων ΤΝ» από παιδιά και εφήβους. Η αλλαγή αυτή συνοδεύεται από αυξανόμενη ανησυχία σχετικά με τις επιπτώσεις των τεχνολογιών αυτών στην ψυχική υγεία και ευημερία των ανηλίκων. Για τον λόγο αυτόν οι συμπρόεδροι επέλεξαν τον ευρύ όρο μέσα κοινωνικής δικτύωσης+ στην παρούσα έκθεση.

Σε αντίθεση με προηγούμενα ψηφιακά εργαλεία ψυχικής υγείας, συμπεριλαμβανομένων των εφαρμογών και της εικονικής πραγματικότητας, τα οποία δυσκολεύτηκαν να διατηρήσουν τη χρήση τους, τα διαλογικά ρομπότ ΤΝ χρησιμοποιούνται ήδη από εκατομμύρια παιδιά και εφήβους για να αναζητήσουν πληροφορίες (μεταξύ άλλων σχετικά με ζητήματα ψυχικής υγείας), αλληλεπίδραση και συναισθηματική στήριξη. Σύμφωνα με ορισμένα πρώτα στοιχεία, υπάρχουν οφέλη, όπως η δυνατότητα των διαλογικών πρακτόρων ΤΝ να βοηθούν στη μείωση των συμπτωμάτων της κατάθλιψης¹³⁶.

Από την έρευνα προκύπτουν επίσης δυνητικά οφέλη από διεπαφές με τεχνητή νοημοσύνη για τη συμπεριληπτική εκπαίδευση για μαθητές με προβλήματα όρασης, σωματική ή γνωστική αναπηρία¹³⁷. Ωστόσο, ο αντίκτυπος των εργαλείων ΤΝ στην εκπαίδευση και την ανάπτυξη δεξιοτήτων των ανηλίκων πρέπει να αναλυθεί διεξοδικότερα ώστε να γίνουν κατανοητά τα δυνητικά οφέλη και οι δυνητικοί κίνδυνοι¹³⁸.

Ανησυχητικές ενδείξεις εντοπίζονται σε αναφορές στα μέσα ενημέρωσης και στην αρχική έρευνα όσον αφορά το ενδεχόμενο εμφάνισης συμπτωμάτων «ψύχωσης», παρακοινωνικών σχέσεων, μοτίβων εξάρτησης¹³⁹ και παρακίνησης σε αυτοκτονία τα οποία συνδέονται με την ΤΝ¹⁴⁰. Σύμφωνα με στοιχεία, οι ανήλικοι συχνά αντιλαμβάνονται τους «συντρόφους ΤΝ» ως ανθρωπόμορφους¹⁴¹. Ωστόσο, οι εν λόγω «σύντροφοι» δεν μπορούν να προσφέρουν γνήσια στήριξη με ενσυναίσθηση και μπορούν να αποτελέσουν κίνδυνο για την ψυχική υγεία των ανηλίκων¹⁴².

Τα μικρά παιδιά μπορεί να είναι ιδιαίτερα επιρρεπή στη συναισθηματική προσκόλληση σε συντρόφους ΤΝ, τους οποίους μπορεί να κατανοούν ως κοινωνικές επαφές που επικοινωνούν μαζί τους. Οι έφηβοι που χρησιμοποιούν αυτά τα εργαλεία για προσωπικές και συναισθηματικές συζητήσεις εκτίθενται επίσης σε κινδύνους προσκόλλησης και εξάρτησης.

Πρόσφατη ευρωπαϊκή μελέτη έδειξε ότι πάνω από το 86 % των εφήβων στην Ιρλανδία, τη Γαλλία, τη Γερμανία και τη Σουηδία χρησιμοποιούν εργαλεία ΤΝ. Μεταξύ αυτών, περισσότεροι από τους μισούς χρησιμοποιούν τα εργαλεία ΤΝ για να συζητήσουν προσωπικά θέματα και να λύσουν προσωπικά προβλήματα¹⁴³. Η μελέτη αυτή κατέδειξε ότι οι έφηβοι που χρησιμοποιούν εργαλεία ΤΝ είναι πιθανότερο να εμφανίσουν συμπτώματα άγχους.

Τα συστήματα ΤΝ μπορούν να εκμεταλλευτούν τα τρωτά σημεία των ανηλίκων καταχρώμενα τη φυσική περιέργειά τους, την επιθυμία τους για ανταμοιβή, την επιδεκτικότητά τους στην πίεση και την τάση τους για στιγμιαία ικανοποίηση. Μπορεί επίσης να επιδεινώσουν τον αντίκτυπο των τεχνικών παραπλανητικού σχεδιασμού, όπως το συμπεριφορικό «nudging» (ώθηση)¹⁴⁴.

Οι αλγοριθμικές και κοινωνικές προκαταλήψεις που είναι ενσωματωμένες στα δεδομένα εκπαίδευσης της ΤΝ μπορούν επίσης να προωθήσουν την παραπληροφόρηση, την εσφαλμένη πληροφόρηση και τα στερεότυπα που οι νέοι μπορεί να εσωτερικεύσουν από μικρή ηλικία¹⁴⁵. Οι συνέπειες της εκμετάλλευσης που βασίζεται στην ΤΝ μπορεί να είναι σοβαρές και μακροχρόνιες για τα παιδιά και τους εφήβους, συμπεριλαμβανομένων του εθισμού, της μειωμένης συγκέντρωσης και των μειωμένων γνωστικών ικανοτήτων, των κακών ακαδημαϊκών επιδόσεων και των κοινωνικών δυσκολιών.

Τα παιδιά ηλικίας από 6 έως 12 ετών μπορεί να είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένα στην ανάπτυξη πρώιμων εθιστικών συμπεριφορών, οι οποίες μπορεί να συνεχιστούν στην πρώιμη εφηβεία και πέραν αυτής. Απαιτείται περαιτέρω έρευνα, όχι μόνο όσον αφορά τις ευκαιρίες που προσφέρουν τα εργαλεία ΤΝ στα παιδιά και στους εφήβους, αλλά και για να γίνει κατανοητός ο τρόπος με τον οποίο πρέπει να ανιχνεύονται οι κίνδυνοι και να διασφαλιστεί ότι η ανθρωπίνη εποπτεία παραμένει βασική συνιστώσα της στήριξης που παρέχεται μέσω ΤΝ.

Επιπλέον, τα χαρακτηριστικά που βασίζονται στην ΤΝ (για παράδειγμα, σε περιβάλλοντα παιχνιδιών, συμπεριλαμβανομένων των χαρακτήρων που βασίζονται στην ΤΝ, της εξατομικευμένης παραγωγής περιεχομένου και των διαλογικών ρομπότ εντός των παιχνιδιών) δεν καλύπτονται πλήρως από το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο για την επαρκή προστασία των ανηλίκων στο διαδίκτυο¹⁴⁶.

Η ΜΟΝΑΞΙΑ ΩΣ ΑΙΤΙΑ Ή ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ

Για τα παιδιά και τους εφήβους, η μοναξιά μπορεί να αποτελεί την αιτία ή το αποτέλεσμα της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης¹⁴⁷. Στις περιπτώσεις όπου η μοναξιά μπορεί να θεωρηθεί η αιτία, το αίσθημα της απομόνωσης μπορεί να ενθαρρύνει την αυξημένη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης¹⁴⁸ προκειμένου ο ανήλικος να δημιουργήσει νέες φιλίες. Η μοναξιά εκτός διαδικτύου μπορεί επίσης να προκαλέσει συμπεριφορές όπως η μη ρεαλιστική παρουσίαση του εαυτού στο διαδίκτυο, οι οποίες με τη σειρά τους μπορούν να εντείνουν το αίσθημα της μοναξιάς¹⁴⁹.

Γενικότερα, εάν ένα ανήλικο άτομο υποστεί βλάβη στο διαδίκτυο, μπορεί να αποσυρθεί από τις κοινωνικές δραστηριότητες και το σχολείο, να χάσει την εμπιστοσύνη του στους άλλους και να γίνει πιο διστακτικό όσον αφορά τη συμμετοχή του σε διαδικτυακές δραστηριότητες που προωθούν την ευζωία (όπως η σύνδεση με φίλους ή υπηρεσίες)¹⁵⁰. Είναι σημαντικό να αναγνωριστεί ότι οι βλάβες που προκαλούνται στο διαδίκτυο, συμπεριλαμβανομένου του κυβερνοεκφοβισμού, συχνά αλληλεπικαλύπτονται με βλάβες που προκαλούνται στον πραγματικό κόσμο.

ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΕΝΑΝΤΙ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ

Ο σχεδιασμός των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ αποτελεί έναν ακόμη σημαντικό παράγοντα που καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο οι υπηρεσίες αυτές επηρεάζουν την ψυχική υγεία των παιδιών και των εφήβων. Οι αυτοματοποιημένες διαδρομές, βελτιστοποιημένες για εμπορικούς σκοπούς, μπορούν να έχουν ως αποτέλεσμα την τροφοδοσία των ανηλίκων με φαινομενικά ατέρμονο επιβλαβές περιεχόμενο, από σκληρές εικόνες αυτοτραυματισμού και διατροφικών διαταραχών έως εικόνες σεξουαλικού περιεχομένου¹⁵¹.

Η έρευνα δείχνει ότι ο τρόπος με τον οποίο τα παιδιά και οι έφηβοι αλληλεπιδρούν με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης επηρεάζει τις επιπτώσεις που η αλληλεπίδραση αυτή μπορεί να έχει στην ψυχική τους υγεία και ευημερία. Η παθητική χρήση, όπως η περιήγηση και η κύλιση (scrolling), μπορεί να συνδέεται με υψηλότερα επίπεδα καταθλιπτικών συμπτωμάτων, μοναξιάς και άγχους¹⁵².

Αντιθέτως, η ενεργός χρήση, όπως η ανάρτηση, ο σχολιασμός, η ανταλλαγή μηνυμάτων και η θετική αντίδραση (like), τείνει να συσχετίζεται με υψηλότερη ευημερία, ικανοποίηση από τη ζωή (ιδίως μεταξύ των κοριτσιών) και αυξημένη αντίληψη της κοινωνικής υποστήριξης. Ωστόσο, από ορισμένα ευρήματα προκύπτουν ανάμεικτα αποτελέσματα σχετικά με την ενεργητική και την παθητική χρήση και τη συχνότητα κατάθλιψης¹⁵³.

ΑΝΗΣΥΧΙΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΟΦΙΚΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ

Οι πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης παρέχουν στα παιδιά και τους εφήβους πρόσβαση σε ευρύ φάσμα περιεχομένου που σχετίζεται με διατροφικές συμπεριφορές, το οποίο περιλαμβάνει τόσο υγιεινές όσο και ανθυγιεινές πρακτικές. Οι δίαυλοι που προωθούν τις διατροφικές διαταραχές εγείρουν σημαντικές ανησυχίες και έχουν τη δυνατότητα να ενισχύσουν δυσλειτουργικές διατροφικές συμπεριφορές που παρεμποδίζουν την ανάπτυξη¹⁵⁴.

Οι δίαυλοι αυτοί ενδέχεται να χρησιμοποιούν εξελισσόμενα hashtag για να αποφεύγουν τον εντοπισμό και τον αποκλεισμό από τις πλατφόρμες μέσω κοινωνικής δικτύωσης, προωθώντας την ισχνότητα, τη χαμηλή αυτοαξιολόγηση και την τελειομανία. Οι συμπεριφορές αυτές συνδέονται με διατροφικές διαταραχές που πλήττουν ιδίως τα κορίτσια στην εφηβεία¹⁵⁵, ήδη από την ηλικία των 10 ετών.

Η ευρεία διάδοση και κανονικοποίηση «αναρτήσεων τέλειων σωμάτων» και εικόνων που παρουσιάζουν τα λεπτά σώματα ως τα ιδανικά σώματα, συχνά μέσω δραστηριοτήτων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης που έχουν ως επίκεντρο τις φωτογραφίες, μπορεί να εντείνει περαιτέρω τη δυσαρέσκεια των παιδιών και των εφήβων για την εικόνα του σώματος τους και τη ντροπή για το σώμα τους.

Η έκθεση αυτή μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένη αυτοαντικειμενοποίηση, σε ανησυχίες σχετικά με την εικόνα του σώματος, ακόμη και σε επιθυμία για πλαστική χειρουργική επέμβαση. Οι έφηβοι, ιδίως τα έφηβα κορίτσια, διατρέχουν ιδιαίτερο κίνδυνο να αναπτύξουν αρνητικές αντιλήψεις σχετικά με την εικόνα του σώματος, οι οποίες διαιωνίζονται από την παρουσίαση των προτύπων του ιδανικού σώματος στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης¹⁵⁶.

ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΚΑΙ ΕΣΦΑΛΜΕΝΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ

Οι ανήλικοι τείνουν να προτιμούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τις επιγραμμικές πλατφόρμες ως πηγές ειδήσεων και πληροφόρησης έναντι των παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης¹⁵⁷. Η χρήση αυτή τους εκθέτει σε ευρύ φάσμα παραπληροφόρησης και εσφαλμένης πληροφόρησης στο διαδίκτυο.

Έως την ηλικία των 8 ετών, περίπου τα μισά παιδιά αναφέρουν ότι έρχονται σε επαφή με εσφαλμένες πληροφορίες σε εβδομαδιαία βάση¹⁵⁸. Όσο μεγαλύτερα είναι τα παιδιά, τόσο συχνότερα αναφέρουν περιπτώσεις εσφαλμένης πληροφόρησης¹⁵⁹. Από μία έρευνα που διενεργήθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες προέκυψε ότι το ένα τρίτο των εφήβων έχουν παραπληνηθεί από ψευδές περιεχόμενο στο διαδίκτυο¹⁶⁰.

Τα παιδιά και οι έφηβοι ενδέχεται να μην είναι καν εξοικειωμένοι με τις έννοιες της εσφαλμένης πληροφόρησης και της παραπληροφόρησης, με αποτέλεσμα να μην αναφέρονται όλες οι σχετικές περιπτώσεις και να παρατηρείται έλλειψη ευαισθητοποίησης όσον αφορά τους σχετικούς κινδύνους. Αυτό αναδεικνύει το χάσμα μεταξύ των γνωστικών και συναισθηματικών ικανοτήτων των παιδιών και των κινδύνων στους οποίους εκτίθενται στο διαδίκτυο. Ενώ περίπου το 70 % των νέων στην ΕΕ δήλωσαν ότι θα μπορούσαν να αναγνωρίσουν με βεβαιότητα την παραπληροφόρηση στο διαδίκτυο¹⁶¹, οι απαντήσεις τους επηρεάζονται από την κατανόησή τους σχετικά με το τι συνιστά παραπληροφόρηση και από άλλους παράγοντες (π.χ. φύλο, κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο κ.λπ.).

Με την εμφάνιση ολοένα πιο εξελιγμένων τεχνολογιών ικανών να δημιουργούν και να διαδίδουν εσφαλμένες και ψευδείς πληροφορίες, συμπεριλαμβανομένων εργαλείων ΤΝ¹⁶², γίνεται όλο και πιο δύσκολο για τους χρήστες, ιδίως για τους ανήλικους, να διακρίνουν τις αξιόπιστες από τις αξιόπιστες πληροφορίες.

Οι ανήλικοι όχι μόνο υφίστανται άμεσα βλάβη από την εσφαλμένη πληροφόρηση και την παραπληροφόρηση, αλλά ταυτόχρονα διαδίδουν τις πληροφορίες αυτές στους συνομηλίκους τους¹⁶³, για παράδειγμα, για να γίνουν περισσότερο δημοφιλείς ή να λάβουν επιβεβαίωση¹⁶⁴. Μια ιδιαίτερα ανησυχητική τάση είναι η αυξανόμενη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης από τους εφήβους για την αναζήτηση πληροφοριών σχετικά με προσωπικά θέματα και ζητήματα (ψυχικής) υγείας, παρά την ευρεία διάδοση της παραπληροφόρησης στο διαδίκτυο όσον αφορά τα θέματα αυτά¹⁶⁵.

Μία έρευνα στα μέσα ενημέρωσης το 2021 έδειξε ότι κατά τα πρώτα 35 λεπτά σε μία πλατφόρμα μέσων κοινωνικής δικτύωσης, σχεδόν στο 90 % των χρηστών παρουσιάζονταν εσφαλμένες πληροφορίες για τα εμβόλια κατά του ιού COVID-19¹⁶⁶. Τα ευρήματα αυτά αναδεικνύουν την ανάγκη λήψης προστατευτικών μέτρων για τον περιορισμό της εξάπλωσης της εσφαλμένης πληροφορίας και της παραπληροφόρησης στο διαδίκτυο.

Στους κύκλους εκτίμησης και μετριάσμου του κινδύνου για τις πολύ μεγάλες επιγραμμικές πλατφόρμες (VLOP) και τις πολύ μεγάλες επιγραμμικές μηχανές αναζήτησης (VLOSE) στο πλαίσιο της πράξης της ΕΕ για τις ψηφιακές υπηρεσίες, τόσο οι πάροχοι όσο και η κοινωνία των πολιτών επισήμαναν συστημικούς κινδύνους για τη δημόσια υγεία που απορρέουν από τη μεγάλης κλίμακας διάδοση εσφαλμένων και ψευδών ιατρικών πληροφοριών. Οι πάροχοι διαδικτυακών αγορών επισήμαναν επίσης συστημικούς κινδύνους που απορρέουν από την πώληση νόμιμων αλλά επιβλαβών ουσιών, παράνομων, μη συμμορφούμενων ή μη ρυθμιζόμενων ιατρικών προϊόντων στις αγορές τους. Το περιεχόμενο που σχετίζεται με τον αυτοτραυματισμό, τις διατροφικές διαταραχές και τις επικίνδυνες πρακτικές για την υγεία αποτελεί έναν ακόμη τομέα ανησυχίας.

Το ανωτέρω αναδεικνύουν πόσο σημαντικό είναι να εφοδιάζονται τα παιδιά και οι έφηβοι, αλλά και οι φροντιστές και οι εκπαιδευτικοί, με ψηφιακές δεξιότητες και να είναι ψηφιακά εγγράμματοι από μικρή ηλικία. Οι δημόσιες υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών υγείας, θα πρέπει να εξετάσουν τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να παρέχουν ακριβείς και ηλικιακά κατάλληλες πληροφορίες και καθοδήγηση σχετικά με ψυχικά, σωματικά, σεξουαλικά και άλλα προβλήματα που σχετίζονται με την υγεία¹⁶⁷ στα παιδιά, τους εφήβους και τους φροντιστές στο διαδίκτυο.

ΕΣΚΕΜΜΕΝΟΣ ΑΥΤΟΤΡΑΥΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΤΟΝΙΚΟΤΗΤΑ

Τα ποσοστά εσκεμμένου αυτοτραυματισμού μεταξύ των εφήβων είναι δύσκολο να εξακριβωθούν λόγω των περιορισμένων δεδομένων όσον αφορά τις επισκέψεις σε νοσοκομεία, ωστόσο τα στοιχεία δείχνουν αύξηση των περιστατικών αυτών¹⁶⁸. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) αναφέρει την αυτοκτονία ως την τρίτη κύρια αιτία θανάτου μεταξύ των ατόμων ηλικίας 15 έως 29 ετών παγκοσμίως το 2021, με τις γυναίκες αυτής της ηλικιακής ομάδας να είναι ιδιαίτερα ευάλωτες¹⁶⁹.

Η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ για την πρόσβαση σε περιεχόμενο εσκεμμένου αυτοτραυματισμού και την κοινοποίησή του αποτελεί κοινωνικό ζήτημα. Οι δραστηριότητες αυτές συμβάλλουν στην κανονικοποίηση αυτοκαταστροφικών συμπεριφορών και την απευαισθητοποίηση σε αυτές. Η έρευνα δείχνει ότι η έκθεση σε περιεχόμενο που αφορά τον αυτοτραυματισμό ή την αυτοκτονία στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορεί να οδηγήσει στη λεγόμενη «μετάδοση» ή στο επανομαζόμενο «φαινόμενο του Βερθέρου»¹⁷⁰. Η αλληλεπίδραση με περιεχόμενο που σχετίζεται με αυτοκτονίες και αυτοτραυματισμούς στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορεί επίσης να αυξήσει την πιθανότητα να δει κανείς σχετικό περιεχόμενο στο μέλλον μέσω αλγοριθμικής ενίσχυσης¹⁷¹.

Οι έφηβοι μπορεί να αναρτήσουν περιεχόμενο αυτοτραυματισμού στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για να αισθανθούν ότι ανήκουν κάπου ή για να ζητήσουν επιβεβαίωση ή υποστήριξη. Ωστόσο, η διαχείριση των σχολίων που λαμβάνουν μπορεί να είναι δύσκολη. Παρότι τα σχόλια μπορούν να προσφέρουν θετική στήριξη, μπορούν επίσης όχι εσκεμμένα να ενισχύσουν την αυτοκαταστροφικότητα και την αυτοκτονικότητα¹⁷². Η σχέση μεταξύ της επιρροής των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και της αυτοκτονικότητας είναι σύνθετη, καθώς εμπλέκονται σε αυτήν έμμεσες και πολύπλευρες συνδέσεις [βλ. το πλαίσιο για την υπόθεση «Λευκός τίγρης» (White Tiger)].

Η θυματοποίηση στο διαδίκτυο, συμπεριλαμβανομένου του κυβερνοεκφοβισμού, και η δυνατότητά της να ενισχύει το αίσθημα απομόνωσης των παιδιών και των εφήβων έχουν συνδεθεί με αυξημένα ποσοστά εσκεμμένου αυτοτραυματισμού και αυτοκτονικού ιδεασμού¹⁷³. Ο ρόλος των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ σε αυτά τα πλαίσια πρέπει να εξεταστεί προσεκτικά ώστε να μετριαστούν οι αρνητικές επιπτώσεις και να υποστηριχθούν αποτελεσματικά τα ευάλωτα παιδιά, οι έφηβοι και τα υποστηρικτικά τους πλαίσια.

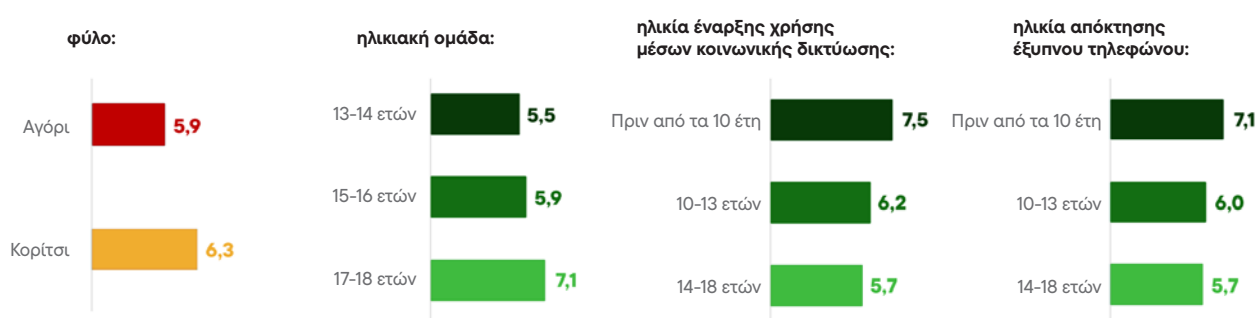
Κίνδυνοι για τη σωματική υγεία

Οι περισσότερες επιπτώσεις των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών στη σωματική υγεία συνδέονται με τη χρήση οθόνης από ανηλίκους εν γένει και όχι με συγκεκριμένους τύπους χρήσης, όπως τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Όπως συμβαίνει και με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ο χρόνος μπροστά σε οθόνες δεν συνεπάγεται κατ' ανάγκη μόνο αρνητικές επιπτώσεις, αλλά εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη συγκεκριμένη δραστηριότητα. Τα κύρια θέματα της έρευνας στον τομέα αυτόν περιλαμβάνουν τις επιπτώσεις του χρόνου μπροστά σε οθόνες στην όραση, στην ανάπτυξη του εγκεφάλου, στη χρήση αλκοόλ και στον ύπνο των παιδιών και των εφήβων¹⁷⁴.

Τα στοιχεία από την έρευνα του Ευρωβαρόμετρου σχετικά με τον αντίκτυπο του υπερβολικού χρόνου έκθεσης σε οθόνες και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στην ψυχική υγεία των νέων δείχνουν ότι τα παιδιά ηλικίας 13 έως 18 ετών περνούν κατά μέσο όρο 4,5 ώρες μπροστά σε οθόνες κατά τη διάρκεια μιας τυπικής σχολικής ημέρας. Το σαββατοκύριακο, ο αριθμός αυτός αυξάνεται σε 6,1 ώρες την ημέρα κατά μέσο όρο, με σχεδόν τους μισούς εφήβους (46 %) να υπερβαίνουν τις 6 ώρες. Τα σαββατοκύριακα, ο χρόνος που περνά μπροστά σε οθόνες το 14 % των εφήβων υπερβαίνει τις 10 ώρες ημερησίως.

Διάγραμμα 1: Αυξημένη χρήση οθόνης από τους εφήβους κατά τη διάρκεια του σαββατοκύριακου

Ερώτηση: Πόσο χρόνο αφιερώνετε συνολικά σε οθόνες (έξυπνο τηλέφωνο, υπολογιστής, ταμπλέτα, τηλεόραση, κονσόλα παιχνιδιών);^α

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2026). *Impact of excessive screen time and social media on young people's mental health* (Επιπτώσεις του υπερβολικού χρόνου έκθεσης σε οθόνες και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στην ψυχική υγεία των νέων) — Ιούλιος 2026 — Έρευνα του Ευρωβαρόμετρου.

α. Σημείωση: Τα αριθμητικά στοιχεία αντιπροσωπεύουν τις μέσες ώρες χρήσης οθόνης ανά ημέρα (κατά τη διάρκεια του σαββατοκύριακου).

ΟΡΑΣΗ ΚΑΙ ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΥΓΕΙΑ

Η παρατεταμένη χρήση οθόνης έχει αναγνωριστεί ότι αυξάνει τον κίνδυνο οσφυαλγίας, κεφαλαλγίας¹⁷⁵ και ψηφιακής καταπόνησης των ματιών (γνωστό στα αγγλικά και ως computer vision syndrome). Ο κίνδυνος να εμφανιστούν τα συμπτώματα αυτά αυξάνεται από τη μεγάλη διάρκεια της έκθεσης σε οθόνες, τη μη διορθωμένη όραση, τα κείμενα με μικρά γράμματα, τη χαμηλή ευκρίνεια, το ακατάλληλο ύψος ή απόσταση της οθόνης και τον ανεπαρκή φωτισμό¹⁷⁶.

Τα παιδιά είναι ιδιαίτερα ευάλωτα σε προβλήματα όρασης που προκαλούνται από την παρατεταμένη διάρκεια έκθεσης σε οθόνες, επειδή πολλά έχουν αδιάγνωστα προβλήματα όρασης ή υποβάλλονται σε οφθαλμολογικές εξετάσεις χαμηλής ποιότητας¹⁷⁷.

Η ενασχόληση με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+ για υπερβολικά μεγάλα χρονικά διαστήματα μπορεί επίσης να οδηγήσει σε κόστος ευκαιρίας, όταν τα παιδιά και οι έφηβοι δεν μπορούν να συμμετάσχουν σε δραστηριότητες εκτός διαδικτύου, συμπεριλαμβανομένης της σωματικής άσκησης και του παιχνιδιού εκτός διαδικτύου, οι οποίες είναι ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη και την υγεία τους.

ΥΠΝΟΣ

Άλλοι συνήθεις κίνδυνοι για τη σωματική υγεία που προκύπτουν από τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης είναι η μειωμένη σωματική άσκηση, ο περιορισμός του χρόνου που αφιερώνεται σε εξωτερικές δραστηριότητες και η μείωση του ύπνου¹⁷⁸. Ο επαρκής ύπνος έχει ζωτική σημασία για την ανάπτυξη των παιδιών και των εφήβων, τη συναισθηματική τους ρύθμιση, τη μνήμη τους, την ωρίμαση του εγκεφάλου και την έκκριση της αυξητικής ορμόνης¹⁷⁹. Παρόλα αυτά, μεγάλο ποσοστό εφήβων δεν τηρεί τις συστάσεις για τον ύπνο που αφορούν την ηλικία τους¹⁸⁰.

Τα στοιχεία δείχνουν ότι η χρήση οθόνης από παιδιά και εφήβους μπορεί να συντελέσει στη μείωση τόσο του χρόνου όσο και της ποιότητας του ύπνου, στον εκτοπισμό του ύπνου, στην παροχή ψυχολογικής διέγερσης και στην καταστολή της παραγωγής μελατονίνης (ιδίως μέσω της εκπομπής κυανού φωτός)¹⁸¹. Ο χρόνος μπροστά σε οθόνες μπορεί επίσης να αντικαταστήσει τον χρόνο σε εξωτερικούς χώρους, με αρνητικές επιπτώσεις στον ύπνο¹⁸² και στη συνολική σωματική και ψυχική υγεία των ανηλίκων.

Σύμφωνα με έρευνες η αλληλεπίδραση των εφήβων με το διαδίκτυο τη νύχτα είναι υψηλή. Τα ειδικά ανά ηλικία μοτίβα αποκαλύπτουν ότι τα παιδιά κάτω των 5 ετών προστατεύονται εν γένει λόγω του γονικού ελέγχου. Στο μεταξύ, σε άτομα ηλικίας 6 έως 12 ετών ο χρόνος επέλευσης του ύπνου αυξάνεται ενώ η ποιότητα μειώνεται, και άτομα ηλικίας 13 έως 15 ετών αναφέρουν καθυστερήσεις στην επέλευση του ύπνου, μειωμένη ποιότητα ύπνου και γνωστική διέγερση πριν από τον ύπνο¹⁸³.

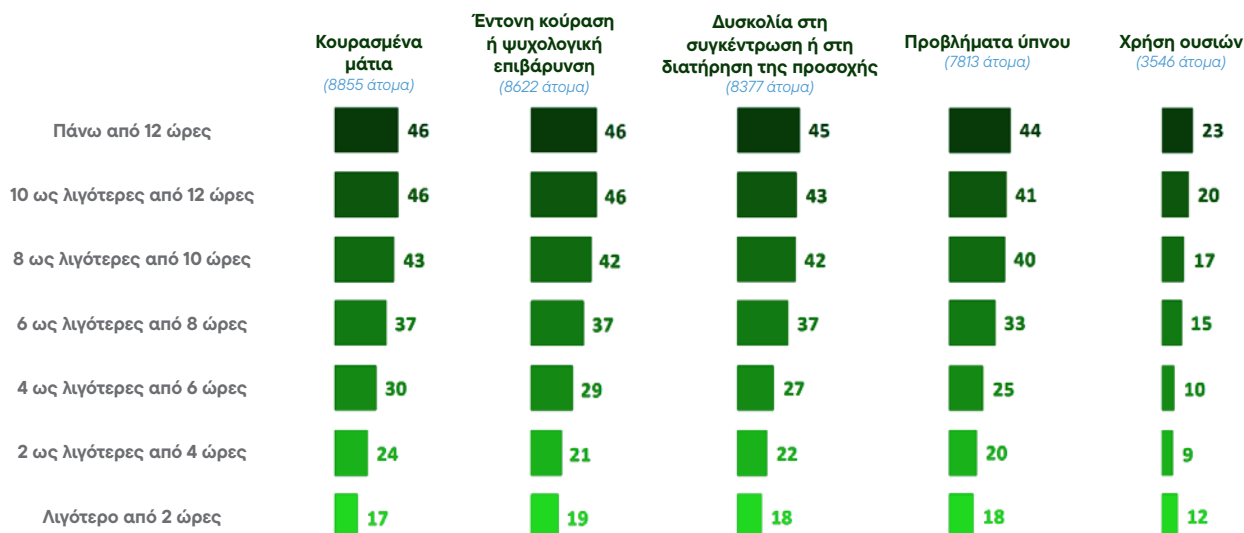
«Οι περισσότεροι από τους κινδύνους που συζητήθηκαν στο πλαίσιο της ειδικής ομάδας για την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο, συμπεριλαμβανομένων του υπερβολικού χρόνου έκθεσης σε οθόνες και της χρήσης συντρόφων ΤΝ, αφορούν όχι μόνο τα παιδιά και τους νέους, αλλά και άτομα όλων των ηλικιών.»

— ALBERTO MONGE ROFFARELLO,
ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ
ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ & ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ
ΣΤΗΝ ΤΝ, POLITECNICO DI TORINO

Οι γενικές παρεμβάσεις για τη μείωση του χρόνου μπροστά σε οθόνες (για παράδειγμα, με μείωση της χρήσης οθόνης πριν από τον ύπνο, μετά τις 21:00) αποδεικνύεται ότι έχουν θετική επίδραση στη διάρκεια του ύπνου¹⁸⁴ και στην εγρήγορση την επόμενη ημέρα¹⁸⁵. Η έρευνα που διερευνά τις επιπτώσεις της υψηλής έκθεσης σε οθόνες στην ανάπτυξη του εγκεφάλου των ανηλίκων είναι σε μεγάλο βαθμό συσχετιστική και δεν μπορεί να τεκμηριώσει αιτιώδη συνάφεια.

Διάγραμμα 2: Αυξανόμενα συμπτώματα των εφήβων ανά χρόνο έκθεσης σε οθόνες

Ερώτηση: Ποιο ή ποια από τα ακόλουθα σας συνέβησαν τις τελευταίες 30 ημέρες;^β

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2026). *Impact of excessive screen time and social media on young people's mental health* (Επιπτώσεις του υπερβολικού χρόνου έκθεσης σε οθόνες και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στην ψυχική υγεία των νέων) — Ιούνιος 2026 — Έρευνα του Ευρωβαρόμετρου.

ΕΘΙΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ «ΣΚΟΤΕΙΝΑ ΜΟΤΙΒΑ»

Σύμφωνα με στοιχεία του ΠΟΥ, πάνω από το ένα τρίτο των εφήβων ανέφεραν ότι βρίσκονται σε συνεχή επαφή με φίλους στο διαδίκτυο. Ένας στους δέκα εφήβους παρουσιάζει ενδείξεις προβληματικής συμπεριφοράς όσον αφορά τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, η οποία χαρακτηρίζεται από συμπτώματα που μοιάζουν με αυτά του εθισμού¹⁸⁶.

Πρόσφατα, η ιατρική έρευνα για τον εθισμό μετατόπισε το επίκεντρό της από την εξέταση μεμονωμένων παραγόντων που οδηγούν ή χαρακτηρίζουν εθιστικές συμπεριφορές στο διαδίκτυο στην παράλληλη εξέταση του σχεδιασμού των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών που ενθαρρύνουν αυτές τις συμπεριφορές. Τα παιδιά ηλικίας μεταξύ 6 και 12 ετών ενδέχεται να διατρέχουν ιδιαίτερο κίνδυνο να αναπτύξουν πρώιμες εθιστικές συμπεριφορές από τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+. Οι κίνδυνοι αυτοί συνεχίζονται, ιδίως στα πρώτα χρόνια της εφηβείας.

β. Σημείωση: Τα στοιχεία αντιπροσωπεύουν το ποσοστό (%) των συμμετεχόντων που ανέφεραν προβλήματα ανά χρόνο έκθεσης σε οθόνες (κατά τη διάρκεια του σαββατοκύριακου).

Οι τεχνικές εθιστικού σχεδιασμού και τα «σκοτεινά μοτίβα»¹⁸⁷ που είναι διαθέσιμα σε ορισμένα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+ στρεβλώνουν ή περιορίζουν (εσκεμμένα ή μη) την ικανότητα των χρηστών να προβαίνουν σε αυτόνομες και τεκμηριωμένες επιλογές ή αποφάσεις. Στα εθιστικά χαρακτηριστικά περιλαμβάνονται το περιεχόμενο αυτόματης αναπαραγωγής, η απεριόριστη κύλιση (scrolling), η παιχνιδοποίηση και τα χαρακτηριστικά «έλξης για ανανέωση του περιεχομένου». Στα σκοτεινά μοτίβα περιλαμβάνονται τα ψεύτικα χρονόμετρα αντίστροφης μέτρησης, διαδικτυακές διεπαφές σχεδιασμένες έτσι ώστε να οδηγούν τους καταναλωτές σε αγορές, συνδρομές ή άλλες επιλογές, και αθέατες πληροφορίες¹⁸⁸.

Σύμφωνα με έρευνες, άλλα χαρακτηριστικά, όπως ο μηχανισμός «μου αρέσει» και οι «ειδοποιήσεις αυτόματης προώθησης» (push notifications), μπορεί επίσης να ενθαρρύνουν ψυχαναγκαστικές συμπεριφορές¹⁸⁹. Από τις μελέτες προκύπτει επίσης ότι οι πλατφόρμες που μεγιστοποιούν την αλληλεπίδραση έχουν κατά κύριο λόγο αρνητικές επιπτώσεις στους εφήβους¹⁹⁰. Οι έφηβοι, λόγω των αναπτυξιακών χαρακτηριστικών τους και της σημασίας που έχει για τη διαμόρφωση της ταυτότητάς τους η αποδοχή από τους συνομηλίκους είναι ιδιαίτερα επιρρεπείς σε τεχνικές παραπειστικού σχεδιασμού¹⁹¹. Οι νεαροί ενήλικες και οι ενήλικες με προϋπάρχοντα ζητήματα ευημερίας είναι επίσης ιδιαίτερα ευάλωτοι¹⁹².

Στο πλαίσιο του ελέγχου καταλληλότητας της νομοθεσίας για την ψηφιακή δικαιοσύνη που διενήργησε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή¹⁹³ το 2024 διαπιστώθηκε ότι οι άνθρωποι έρχονται πολύ συχνά σε επαφή στο διαδίκτυο με χαρακτηριστικά όπως τα σκοτεινά μοτίβα. Έως το 97 % των δημοφιλέστερων ιστότοπων και εφαρμογών που χρησιμοποιούν οι καταναλωτές της ΕΕ διαπιστώθηκε ότι εφαρμόζουν τουλάχιστον ένα σκοτεινό μοτίβο. Διαπιστώθηκε επίσης ότι το 31 % των καταναλωτών δαπανούν περισσότερο χρόνο και χρήμα στο διαδίκτυο λόγω στοιχείων εθιστικού σχεδιασμού.

Για την επίτευξη συστημικής αλλαγής είναι απαραίτητο να μετατοπιστεί η προσοχή από την ατομική ευθύνη στην αντιμετώπιση του ευρύτερου αντίκτυπου των στρατηγικών σχεδιασμού των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+. Οι ερευνητές εξετάζουν τα βασιζόμενα σε δεδομένα επιχειρηματικά μοντέλα των πλατφορμών μέσων κοινωνικής δικτύωσης, τα οποία δίνουν προτεραιότητα στην αλληλεπίδραση με σκοπό το κέρδος, και συζητούν εναλλακτικά μοντέλα που δίνουν έμφαση στον δεοντολογικό σχεδιασμό¹⁹⁴.

Αυτό συνοδεύεται, γενικότερα, από εκκλήσεις για την απόδοση πρωταρχικής σημασίας στο υπέρτατο συμφέρον των παιδιών κατά τον σχεδιασμό και τη διαχείριση του ψηφιακού περιβάλλοντος¹⁹⁵ για τη στήριξη της ψηφιακής ευημερίας τους.

ΚΑΤΑΧΡΗΣΗ ΑΛΚΟΟΛ ΚΑΙ ΟΥΣΙΩΝ

Κατά την τελευταία δεκαετία, η έρευνα έχει εντοπίσει και μελετήσει τη σύνδεση μεταξύ της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και της κατανάλωσης αλκοόλ στους εφήβους¹⁹⁶. Το αλκοόλ έχει έντονη παρουσία στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αλλά υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των ψηφιακών υπηρεσιών όσον αφορά τη συχνότητα και τον τρόπο παρουσίασής του¹⁹⁷. Η παρουσίαση του αλκοόλ με θετικό τρόπο στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης διαμορφώνει στάσεις και αντιληπτά πρότυπα¹⁹⁸. Η έκθεση σε περιεχόμενο που αφορά το αλκοόλ και η κοινοποίησή του συνδέεται με υψηλότερη κατανάλωση, δημιουργώντας έναν βρόχο αμφίδρομης ενίσχυσης¹⁹⁹.

Ατομικές διαφορές, όπως τα χαρακτηριστικά της ιδιοσυγκρασίας, το κοινωνικό πλαίσιο και το στάδιο ανάπτυξης, μετριάζουν αυτή τη σχέση. Το οικογενειακό περιβάλλον μπορεί να μετριάσει αυτές τις επιδράσεις, καθώς η αρνητική παρουσίαση του αλκοόλ από γονείς και συνομηλίκους εξασθενίζει την επιρροή του διαδικτυακού περιεχομένου που αφορά το αλκοόλ²⁰⁰. Στο μέλλον, η έρευνα θα επικεντρωθεί κατά προτεραιότητα στην επέκταση των μελετών πέραν των δειγμάτων WEIRD^Υ, στην αποσαφήνιση της δυναμικής του χρόνου και στην εξέταση του τρόπου με τον οποίο τα ποικίλα είδη περιεχομένου (θετικές απεικονίσεις, διαφημιστικά μηνύματα και μηνύματα πρόληψης) αλληλεπιδρούν με τη συμπεριφορά των εφήβων όσον αφορά την κατανάλωση αλκοόλ.

Όσον αφορά την κατάχρηση ουσιών, τα στοιχεία δείχνουν ότι το περιεχόμενο που προωθεί τη συμμετοχή στη χρήση ουσιών ή απεικονίζει ενεργά τη χρήση τους είναι ευρέως διαθέσιμο στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Το περιεχόμενο αυτό μπορεί να επηρεάσει στάσεις, συμπεριφορές καθώς και αντιλήψεις όσον αφορά τους κινδύνους που σχετίζονται με τη χρήση ουσιών, ιδίως στα παιδιά και στους εφήβους²⁰¹. Όπως και με το αλκοόλ, η έρευνα δείχνει ότι το περιεχόμενο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης που σχετίζεται με τα ναρκωτικά συνδέεται με μεγαλύτερες πιθανότητες χρήσης κάνναβης και πολλαπλών ουσιών²⁰².

ΕΚΘΕΣΗ ΣΕ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΝΟΜΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Σύμφωνα με την Ευρωπόλ, τα παιδιά και οι έφηβοι εκτίθενται σε διάφορα είδη εγκλημάτων, μεταξύ των οποίων η αθέμιτη προσέγγιση ανηλίκων, η σεξουαλική κακοποίηση παιδιών, η ριζοσπαστικοποίηση ή η στρατολόγηση για βίαιες πράξεις και τρομοκρατικές ενέργειες στο διαδίκτυο²⁰³. Οι κίνδυνοι αυτοί αυξάνονται όσο αυξάνεται η αλληλεπίδραση των ανηλίκων με διαδικτυακούς χώρους²⁰⁴ και η έκθεση σε επιβλαβές ή κακοποιητικό περιεχόμενο, συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης σε πορνογραφικό υλικό από πολύ μικρή ηλικία²⁰⁵.

Τα στοιχεία από τη Γερμανία δείχνουν ότι η σεξουαλική άγρια και κακοποίηση παιδιών στο διαδίκτυο παρατηρείται πολύ συχνότερα στις πιο πρόσφατες νέες γενιές. Αυτό μπορεί να οφείλεται στην αυξημένη έκθεση σε ψηφιακά περιβάλλοντα, σε συνδυασμό με τον πολλαπλασιασμό των μέσων κοινωνικής δικτύωσης τις τελευταίες δεκαετίες. Τα ευρήματα αυτά επισημαίνουν την ανάγκη για επείγουσα και στοχευμένη πρόληψη με σκοπό την αντιμετώπιση των κινδύνων που ενέχει το διαδίκτυο για τα παιδιά και τους εφήβους²⁰⁶.

ΥΛΙΚΟ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΑΙΔΙΩΝ

Τις τελευταίες δεκαετίες, οι χώροι των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ έχουν αποκτήσει κεντρική σημασία για τον πολλαπλασιασμό υλικού σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, καθώς και για την παραγωγή, τη διάδοση και την κατανάλωσή του. Το 2025 το 63 % του συνόλου των ιστοσελίδων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών που εντοπίστηκαν από το Internet Watch Foundation (Ιδρυμα Παρακολούθησης του Διαδικτύου) φιλοξενούνταν σε κράτη μέλη της ΕΕ.

Σύμφωνα με στοιχεία του 2025 από το Εθνικό κέντρο για αγνοούμενα παιδιά και παιδιά-θύματα εκμετάλλευσης (NCMEC) των Ηνωμένων Πολιτειών, η αθέμιτη προσέγγιση παιδιών στο διαδίκτυο επεκτείνεται με ανησυχητικό ρυθμό, καθώς οι αναφορές αυξήθηκαν κατά 158 % την τελευταία τριετία. Οι δράστες

Υ. Δημογραφικό δείγμα δυτικού, μορφωμένου, βιομηχανοποιημένου, πλούσιου και δημοκρατικού πληθυσμού (Western, Educated, Industrialized, Rich, and Democratic, WEIRD).

χρησιμοποιούν συστηματικά τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τις εφαρμογές ανταλλαγής μηνυμάτων και τις πλατφόρμες παιχνιδιών για να έρθουν σε επαφή με ανηλίκους και να εφαρμόσουν πρακτικές αθέμιτης προσέγγισης. Αυτές οι διαδικτυακές αλληλεπιδράσεις συχνά μεταφράζονται σε εκμετάλλευση εκτός διαδικτύου, γεγονός που καταδεικνύει την ισχυρή σύνδεση μεταξύ της αθέμιτης προσέγγισης στο διαδίκτυο και της διάπραξης σχετικών εγκλημάτων εκτός διαδικτύου.

Οι τεχνολογικές εξελίξεις, συμπεριλαμβανομένης της παραγωγικής ΤΝ, ενισχύουν τους κινδύνους και επιταχύνουν την κλιμάκωση της πιθανής κακοποίησης. Η διάδοση της ΤΝ έχει οδηγήσει σε εκθετική αύξηση του υλικού σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών που παράγεται από ΤΝ, καθώς οι σχετικές αναφορές αυξήθηκαν από 5 000 περιπτώσεις το 2023 σε 1,3 εκατομμύρια το 2025²⁰⁷.

Μόνο από το 2024 έως το 2025, τα βίντεο σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών που παράγονται από ΤΝ αυξήθηκαν κατά περισσότερο από 26 φορές. Το 65 % αυτών χαρακτηρίστηκε υλικό κατηγορίας Α, η οποία αντιστοιχεί στη σοβαρότερη μορφή κακοποίησης. Τα στοιχεία αυτά αναδεικνύουν την απειλή που συνιστούν τα περιβάλλοντα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ και η παραγωγική ΤΝ για την ταχεία διάδοση υλικού σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών.

Η κατανάλωση ρεαλιστικού υλικού που έχει προκύψει από σύνθεση μπορεί να ενισχύσει υφιστάμενα σεξουαλικά ενδιαφέροντα. Σύμφωνα με έρευνα του 2021 που διενεργήθηκε από την Protect Children Finland, το 44 % των 5 171 συμμετεχόντων δήλωσαν ότι η θέαση υλικού σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών τους έκανε να σκεφτούν να επιδιώξουν επαφή με ανηλίκους, ενώ το 37 % ανέφεραν ότι επιδίωξαν την επαφή²⁰⁸.

Τα κορίτσια μπορεί να είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένα σε κίνδυνο. Το 2025 το 97 % των εικόνων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών που είχαν παραχθεί με ΤΝ και εντοπίστηκαν από το ίδρυμα Internet Watch Foundation απεικόνιζαν κορίτσια²⁰⁹. Τα έφηβα κορίτσια ηλικίας μεταξύ 12 και 18 ετών μπορεί να είναι ιδιαίτερα ευάλωτα.

Η σεξουαλική εκμετάλλευση στο διαδίκτυο συνδέεται επίσης στενά με την εμπορία ανθρώπων. Οι ψηφιακές υπηρεσίες μπορούν να διευκολύνουν τη στρατολόγηση, τον έλεγχο και την εκμετάλλευση των θυμάτων για την παραγωγή κέρδους, μεταξύ άλλων σε επιχειρήσεις μεγάλης κλίμακας που περιλαμβάνουν κακοποίηση σε ζωντανή μετάδοση. Αυτή η μορφή εκμετάλλευσης είναι μία από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες παγκοσμίως, η οποία διευκολύνεται από την ανωνυμία. Η βλάβη που υφίστανται τα θύματα είναι σοβαρή και μακροχρόνια.

Τα θύματα αναφέρουν μακροχρόνιες ψυχολογικές συνέπειες, στις οποίες περιλαμβάνονται το άγχος, η ντροπή και ο επίμονος φόβος ότι θα τα αναγνωρίσουν²¹⁰. Η συνεχιζόμενη κυκλοφορία υλικού στο διαδίκτυο παρατείνει επ' αόριστον τη θυματοποίηση, το οποίο σημαίνει ότι η βλάβη δεν σταματά μόλις παύσει η αρχική κακοποίηση.

Από εσωτερική μελέτη του Κοινού Κέντρου Ερευνών (JRC) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής διαπιστώθηκε ότι, ενώ οι πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης δεν είναι οι κύριες πλατφόρμες που φιλοξενούν υλικό σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη διάδοσή του, συχνά μέσω συνδέσμων προς εξωτερικούς ιστότοπους ή κρυπτογραφημένους διαύλους.

Τα αλγοριθμικά συστήματα που είναι ενσωματωμένα σε πλατφόρμες μέσων κοινωνικής δικτύωσης μπορούν να ενισχύσουν το περιεχόμενο που σχετίζεται με υλικό σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, διευκολύνοντας την εύρεσή του και την πρόσβαση των χρηστών σε αυτό, συμπεριλαμβανομένων των δραστών και των ανηλίκων.

Άλλο περιεχόμενο που απεικονίζει ανηλίκους και βρίσκεται σε πλατφόρμες μέσω κοινωνικής δικτύωσης, το οποίο δεν είναι απαραίτητως υλικό σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους δράστες και να ενισχύσει τους κινδύνους για τα παιδιά και τους εφήβους. Οι κίνδυνοι για τους ανηλίκους που προκαλούνται από την έκθεση σε υλικό σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών περιλαμβάνουν συναισθηματική και ψυχολογική βλάβη, άγχος, κατάθλιψη και τραύμα.

Για παιδιά και εφήβους που έχουν ήδη υποστεί σεξουαλική κακοποίηση, τα διαδικτυακά περιβάλλοντα μπορεί να συμβάλουν στον κίνδυνο εκ νέου θυματοποίησης²¹¹. Η συνεχιζόμενη διαθεσιμότητα και κυκλοφορία υλικού σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών σημαίνει ότι το παιδί μπορεί να βιώνει εκ νέου την κακοποίηση επανειλημμένα αφού έχει παρέλθει μεγάλο χρονικό διάστημα από την τέλεση του αρχικού αδικήματος²¹². Σε αντίθεση με πολλές μορφές θυματοποίησης εκτός διαδικτύου, το ψηφιακό υλικό μπορεί να αντιγράφεται, να αναδιανέμεται και να είναι προσβάσιμο επ' αόριστον, με αποτέλεσμα να δημιουργείται μια συνεχή πηγή αγωνίας και αβεβαιότητας για τα θύματα, τα οποία συχνά γνωρίζουν ότι εξακολουθούν να κυκλοφορούν εικόνες ή βίντεο της κακοποίησης που έχουν υποστεί.

Από τα στοιχεία προκύπτει επίσης ότι οι επιζώντες παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης μπορεί να είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι σε επιβλαβείς διαδικτυακές εμπειρίες²¹³. Η σεξουαλική κακοποίηση παιδιών έχει συνδεθεί με αυξημένη επίδοση σε διαδικτυακές συμπεριφορές υψηλού κινδύνου, μεγαλύτερη έκθεση σε σεξουαλικό περιεχόμενο στο διαδίκτυο, υψηλότερα ποσοστά θυματοποίησης μέσω κυβερνοεκφοβισμού και αυξημένο κίνδυνο εκ νέου θυματοποίησης μέσω διαδικτύου²¹⁴. Τα τρωτά αυτά σημεία αντικατοπτρίζουν ενδεχομένως τον μακροχρόνιο αντίκτυπο του τραύματος στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη και τη σεξουαλική αυτοαντίληψη και όχι μόνο σε επιμέρους συμπεριφορές²¹⁵.

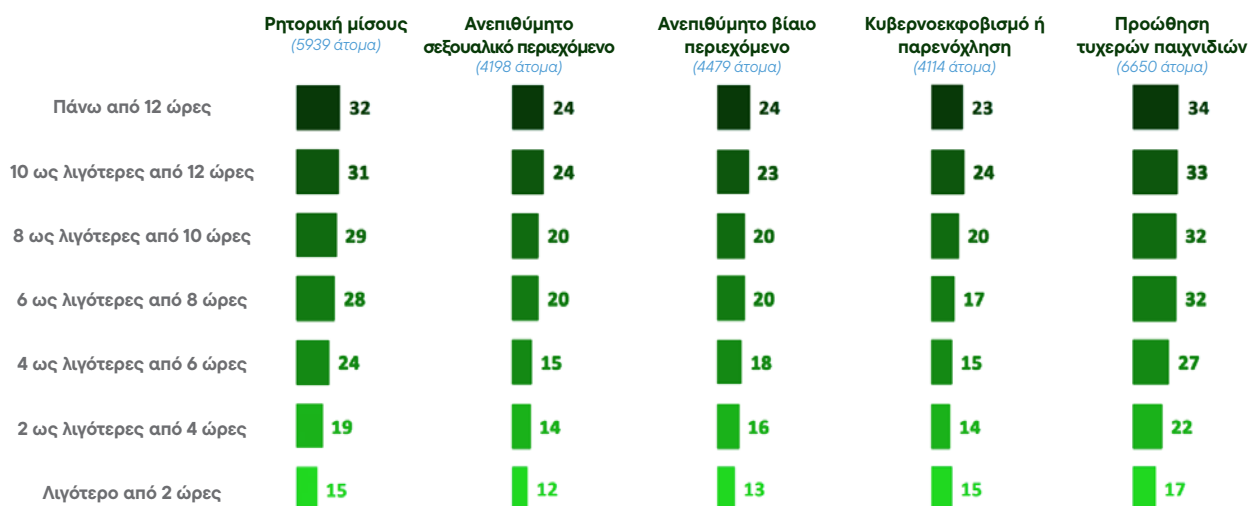
Ως εκ τούτου, η επανειλημμένη έκθεση σε σεξουαλικοποιημένο υλικό ή υλικό εκμετάλλευσης στο διαδίκτυο μπορεί να ενισχύσει τα συμπτώματα που σχετίζονται με τραυματικές εμπειρίες, να παρεμποδίσει την ανάρρωση και να αυξήσει την πιθανότητα περαιτέρω θυματοποίησης. Ταυτόχρονα, η έκθεση σε υλικό σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών μπορεί να συμβάλει στην κανονικοποίηση σεξουαλικών συμπεριφορών εκμετάλλευσης μεταξύ ανηλίκων, αυξάνοντας τον κίνδυνο τα ευάλωτα παιδιά να γίνουν στόχοι περαιτέρω κακοποίησης ή εξαναγκασμού. Η πρόληψη της διάδοσης υλικού σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών είναι απαραίτητη όχι μόνο για να σταματήσει η συνεχιζόμενη κακοποίηση, αλλά και για να μειωθεί ο κίνδυνος επανάληψης της θυματοποίησης και να υποστηριχθεί η μακροπρόθεσμη ανάρρωση των παιδιών και των εφήβων που έχουν πέσει θύματα κακοποίησης²¹⁶.

Οι ανήλικοι που εκτίθενται σε αυτό το υλικό ή πέφτουν θύματα αθέμιτης προσέγγισης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+ διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο να πέσουν θύματα εκμετάλλευσης ή κακοποίησης. Η επανειλημμένη έκθεση σε υλικό σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών μπορεί να απευαισθητοποιήσει τους ανηλίκους στις επιβλαβείς επιπτώσεις του, οδηγώντας ενδεχομένως στην κανονικοποίηση συμπεριφορών εκμετάλλευσης.

Τα παιδιά και οι έφηβοι που έχουν υποστεί στο παρελθόν σεξουαλική κακοποίηση διατρέχουν αυξημένο κίνδυνο εκ νέου θυματοποίησης στο διαδίκτυο. Τα στοιχεία δείχνουν ότι το ιστορικό σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών συνδέεται με αυξημένη ευπάθεια στη σεξουαλική άγρα και κακοποίηση με τη βοήθεια της τεχνολογίας, γεγονός που υπογραμμίζει την ανάγκη για στοχευμένα μέτρα προστασίας της συγκεκριμένης ομάδας²¹⁷.

Διάγραμμα 3: Οι έφηβοι έρχονται αντιμέτωποι με αυξανόμενο όγκο ανεπιθύμητου και παράνομου περιεχομένου όσο περισσότερο αυξάνεται ο χρόνος που χρησιμοποιούν οθόνες

Ερώτηση: «Τους τελευταίους 3 μήνες έχετε δει ή υποστεί οποιοδήποτε από τα ακόλουθα κατά τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης;»^δ

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2026). *Impact of excessive screen time and social media on young people's mental health* (Επιπτώσεις του υπερβολικού χρόνου έκθεσης σε οθόνες και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στην ψυχική υγεία των νέων) — Ιούνιος 2026 — Έρευνα του Ευρωβαρόμετρου.

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΟΛΟΓΗΣΗ ΓΙΑ ΒΙΑΙΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

ΚΑΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Τα περιβάλλοντα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη ριζοσπαστικοποίηση και τη στρατολόγηση ανηλίκων για τη διάπραξη πράξεων τρομοκρατίας και βίαιου εξτρεμισμού. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, οι υπηρεσίες κρυπτογραφημένων μηνυμάτων και οι διαδικτυακές κοινότητες χρησιμοποιούνται για τη διάδοση προπαγάνδας, τη δημιουργία δικτύων και την άμεση αλληλεπίδραση με ανηλίκους.

Η έκθεση του 2025 για την κατάσταση και τις τάσεις της τρομοκρατίας στην ΕΕ καταδεικνύει ότι σχεδόν το ένα τρίτο των υπόπτων που συνελήφθησαν στην ΕΕ το 2024 για αδικήματα που σχετίζονται με την τρομοκρατία ήταν ανήλικοι ή νεαροί ενήλικοι²¹⁸. Από τους 133 υπόπτους νεαρής ηλικίας που αναφέρθηκαν, οι 70 ήταν κάτω των 18 ετών. Οι περισσότεροι νεαροί ύποπτοι συνδέονταν με τζιχαντιστική τρομοκρατία, ακολουθούμενη από την ακροδεξιά τρομοκρατία και τον βίαιο εξτρεμισμό.

Η στρατολόγηση μπορεί να ξεκινήσει σε πολύ μικρή ηλικία, καθώς έχουν καταγραφεί περιπτώσεις που αφορούν παιδιά ηλικίας έως 8 ή 9 ετών. Τα παιδιά και οι έφηβοι είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι στις διαδικτυακές στρατηγικές στρατολόγησης που υιοθετούν το οργανωμένο έγκλημα και οι τρομοκρατικές ομάδες, οι οποίες συχνά χρησιμοποιούν περιβάλλοντα παιχνιδιών και διαδικτυακά φόρουμ για να προσελκύσουν ανηλίκους σε αυτές τις δραστηριότητες.

^δ. Σημείωση: Τα αριθμητικά στοιχεία αντιπροσωπεύουν το ποσοστό (%) των συμμετεχόντων που ανέφεραν κινδύνους ανά χρόνο παραμονής σε οθόνες (κατά τη διάρκεια του σαββατοκύριακου).

Τα στοιχεία δείχνουν ότι οι ανήλικοι που έχουν καταδικαστεί για τρομοκρατικά εγκλήματα στην ΕΕ ενδέχεται να έχουν υποβληθεί σε μια διαδικασία αυτοριζοσπαστικοποίησης στο διαδίκτυο, στο πλαίσιο της οποίας το περιεχόμενο που βασίζεται σε αλγόριθμους διαδραματίζει καίριο ρόλο στην ενίσχυση ριζοσπαστικών ιδεών. Η τακτική έκθεση σε βίαιο περιεχόμενο στο διαδίκτυο μπορεί να οδηγήσει σε επικίνδυνη κανονικοποίηση και γενική απευαισθητοποίηση απέναντι στην πρόκληση βλάβης και τον ανθρώπινο πόνο²¹⁹.

Η υπόθεση «Λευκός τίγρης» (βλ. [πλαίσιο κατωτέρω](#)) αποτελεί παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο οι επιγραμμικές πλατφόρμες μπορούν να επιτρέψουν σε εγκληματικά δίκτυα και εγκληματίες να προσελκύσουν ανήλικους σε διαδικτυακά δίκτυα κακοποίησης, διευκολύνοντας την εκμετάλλευση, την αθέμιτη προσέγγιση και την ψυχολογική κακοποίηση.

Η ΥΠΟΘΕΣΗ «ΛΕΥΚΟΣ ΤΙΓΡΗΣ»

Η υπόθεση «Λευκός τίγρης» αφορά έναν ύποπτο που συνελήφθη στη Γερμανία το καλοκαίρι του 2025, ο οποίος φέρεται ότι αναγνωρίστηκε ως εξέχον μέλος της διαδικτυακής βίαιης μηδενιστικής εξτρεμιστικής ομάδας «764». Ενεργώντας με το ψευδώνυμο «Λευκός τίγρης» (White Tiger), ο ύποπτος κατηγορείται για περισσότερα από 200 αδικήματα σε βάρος περισσότερων από 30 παιδιών και εφήβων^ε. Ο ύποπτος ήταν 16 και 19 ετών αντίστοιχα, όταν διέπραξε τα εικαζόμενα αδικήματα.

Τα αδικήματα για τα οποία κατηγορείται περιλαμβάνουν την υποκίνηση αυτοκτονίας ενός 13χρονου αγοριού από τις Ηνωμένες Πολιτείες, η οποία μεταδόθηκε ζωντανά στο διαδίκτυο το 2022. Άλλες περιπτώσεις περιλαμβάνουν την αθέμιτη προσέγγιση παιδιών ηλικίας 11 έως 15 ετών με σκοπό να οδηγηθούν σε αυτοτραυματισμό στο διαδίκτυο μπροστά σε θεατές, καθώς και την παραγωγή υλικού σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών. Τα θύματα έχουν εντοπιστεί σε πολλές χώρες, κυρίως στη Γερμανία, τις Ηνωμένες Πολιτείες, το Ηνωμένο Βασίλειο και τον Καναδά. Ο ύποπτος κατηγορείται ότι σκοπίμως αναζητούσε ευάλωτα, απομονωμένα ή συναισθηματικά διαταραγμένα παιδιά και εφήβους στο διαδίκτυο, συμπεριλαμβανομένων ατόμων που διερευνούσαν την ταυτότητά τους ως ΛΟΑΤΚΙ+.

Μέσω τεχνικών ταχείας αθέμιτης προσέγγισης, ο ύποπτος φέρεται να δημιουργήσε έντονες συναισθηματικές εξαρτήσεις, αποκόποντας σταδιακά τα θύματα από τα συστήματα υποστήριξης τους στον πραγματικό κόσμο. Μετά την απομόνωσή τους, η αθέμιτη προσέγγιση μετατρεπόταν σε κακόβουλη μορφή ριζοσπαστικοποίησης προς βίαιες εξτρεμιστικές ιδεολογίες και ψυχολογικά βασανιστήρια. Η δίκη κατά του υπόπτου άρχισε στη Γερμανία το 2026. Η εισαγγελία αντιμετωπίζει δυσκολίες λόγω της διακρατικής και εικονικής διάστασης της υπόθεσης.

Το δίκτυο 764 χρησιμοποιεί έντονο εκβιασμό, απειλές δημοσίευσης προσωπικών στοιχείων στο διαδίκτυο και ψυχολογική χειραγώγηση (gaslighting) για να διαβρώσει το αίσθημα αυτενέργειας των θυμάτων. Οι δράστες χρησιμοποιούσαν συστηματικά ως όπλο τις βασικές ψηφιακές υπηρεσίες που είναι δημοφιλείς μεταξύ των ανηλίκων. Οι έφηβοι εξαναγκάζονταν επίσης να εκτελούν όλο και πιο επικίνδυνες εντολές, να βιντεοσκοπούν ταπεινωτικές πράξεις και να υιοθετήσουν τη μηδενιστική ιδεολογία της ομάδας ως στρεβλή μορφή επιβεβαίωσης.

^ε. Η δίκη αυτή βρίσκεται σε εξέλιξη. Τα αδικήματα που παρουσιάζονται είναι εικαζόμενα και δεν προδικάζουν με κανέναν τρόπο την έκβαση της δικαστικής διαδικασίας.

Ένα βασικό χαρακτηριστικό είναι ότι τα θύματα συχνά εκβιάζονται για να γίνουν τα ίδια δράστες, εξαναγκαζόμενα από το δίκτυο να στοχοποιούν, να προσεγγίζουν με αθέμιτο τρόπο και να εκμεταλλεύονται άλλους ανηλίκους. Η δυναμική αυτή καταδεικνύει την αλληλεπικάλυψη μεταξύ της θυματοποίησης παιδιών και της διάπραξης αδικημάτων από παιδιά, όπου ανήλικοι χρησιμοποιούνται κατόπιν εξαναγκασμού για να διαπράξουν εγκλήματα κατά άλλων παιδιών ή για να τα ενθαρρύνουν να αυτοτραυματιστούν. Η ιδεολογική ρευστότητα, ο συνδυασμός διαδικτυακών βλαβών και η σταδιακή ένταση του αυτοτραυματισμού και της βίας, σε συνδυασμό με ιδιωτικούς διαδικτυακούς χώρους, παρεμποδίζουν τις προσπάθειες εντοπισμού και προσαγωγής στη δικαιοσύνη διαδικτυακών βίαιων εξτρεμιστικών δικτύων.

Η (ΚΑΤΑ)ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

Τα παιδιά και οι έφηβοι αντιμετωπίζουν διάφορους κινδύνους όταν χρησιμοποιούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+ όσον αφορά τον τρόπο συλλογής και χρήσης των προσωπικών τους δεδομένων. Κύρια ανησυχία αποτελεί η κατάρτιση προφίλ ανηλίκων. Η συμπεριφορά των χρηστών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε άλλες ψηφιακές υπηρεσίες παρακολουθείται συνήθως για διάφορους σκοπούς από cookies και παρόμοιες τεχνολογίες παρακολούθησης. Ο πλέον παρεμβατικός για την ιδιωτική ζωή σκοπός της παρακολούθησης αυτής είναι η παρακολούθηση μεταξύ ιστότοπων για εξατομικευμένες διαφημίσεις. Πολλές πλατφόρμες μέσων κοινωνικής δικτύωσης συλλέγουν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα όχι μόνο μέσω cookies στη συσκευή, αλλά και μέσω της χρήσης των διακομιστών τους, σε κλίμακα που ενδέχεται να παραβιάζει την ιδιωτική ζωή των ανηλίκων. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι πάροχοι ψηφιακών υπηρεσιών και οι διαφημιστές μπορεί να συλλέγουν δεδομένα από περισσότερες διαφορετικές πηγές^{στ}.

Οι πρακτικές αυτές δίνουν στους παρόχους τη δυνατότητα να διαμορφώνουν ολοκληρωμένη εικόνα της συμπεριφοράς, των προτιμήσεων, των ενδιαφερόντων, των κινήσεων και των διαδικτυακών δραστηριοτήτων των ανηλίκων^ζ. Μπορεί επίσης να αποκαλύπτουν ιδιωτικές πτυχές του τρόπου ζωής ή των πεποιθήσεων ενός παιδιού ή ενός εφήβου, ακόμη και αν οι ανήλικοι δεν έχουν κοινοποιήσει απευθείας τις πληροφορίες αυτές. Η παρεμβατική συλλογή δεδομένων μπορεί να μειώσει τον έλεγχο των ανηλίκων επί των δεδομένων τους και να τους εκθέσει σε απρόβλεπτους κινδύνους, συμπεριλαμβανομένης της πίεσης για αγορές εντός της εφαρμογής ή για αγορά πρόσθετων υπηρεσιών.

Ενώ τα παιδιά μπορούν να επικαλούνται το ανεπιφύλακτο δικαίωμα στη λήθη βάσει του ΓΚΠΔ²²⁰, ο ανήλικος πρέπει να επικαλεστεί το δικαίωμα αυτό αφού έχει ήδη πραγματοποιηθεί η επεξεργασία. Φυσικά, αυτό απαιτεί επίσης από τα παιδιά να είναι σε θέση να κατανοήσουν αυτό το δικαίωμα και τον τρόπο επίκλησής του.

Συνδυαστικά με αυτό, οι ανήλικοι αντιμετωπίζουν κινδύνους από τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και των ψηφιακών υπηρεσιών που ενδέχεται να ενσωματώνουν συστήματα συστάσεων και αλγόριθμους. Τα συστήματα αυτά βασίζονται συχνά σε συμπεριφορικά δεδομένα και στη δραστηριότητα αναζήτησης για να δημιουργούν εξατομικευμένες ροές περιεχομένου και διαφημίσεις. Μπορούν επίσης να κατευθύνουν τους ανηλίκους σε επιβλαβές ή ακατάλληλο περιεχόμενο που έχει σχεδιαστεί για να ενθαρρύνει την παρατεταμένη αλληλεπίδραση. Οι πρακτικές αυτές ενισχύουν την έκθεση των παιδιών και των εφήβων σε κινδύνους και την πιθανότητα ανάπτυξης ψυχαναγκαστικών ή εθιστικών συμπεριφορών.

^{στ}. Βλ., για παράδειγμα, Meta Platforms Inc κατά Bundeskartellamt (C-252/21).

^ζ. Meta Platforms Inc κατά Bundeskartellamt (C-252/21).

Και στις δύο περιπτώσεις, οι ανήλικοι ενδέχεται να μην κατανοούν ότι τα προσωπικά τους δεδομένα συλλέγονται, την κλίμακα της συλλογής και τον σκοπό για τον οποίο χρησιμοποιούνται τα δεδομένα τους. Οι πρακτικές αυτές καθιστούν δυσκολότερο να προσδιοριστεί το αν η συγκατάθεση των παιδιών «δόθηκε ελεύθερα», κάτι που αποτελεί βασική αρχή του τι συνιστά συγκατάθεση σύμφωνα με τον ΓΚΠΔ.

Μια άλλη ανησυχία είναι η χρήση δεδομένων γεωεντοπισμού ανηλίκων, τα οποία μπορούν να καταγράφονται από συνήθειες, καθημερινές εφαρμογές, όπως εφαρμογές κινητικότητας και μετεωρολογικές εφαρμογές, και αποτελούν συχνά αντικείμενο εμπορίας από παγκόσμιους μεσίτες δεδομένων. Εάν είναι δυνατή η παρακολούθηση ή ο εντοπισμός της θέσης ενός παιδιού ή εφήβου, δημιουργείται κίνδυνος κατάχρησης των προσωπικών του δεδομένων, με πιθανές αρνητικές επιπτώσεις για τη σωματική του ασφάλεια και ευημερία τόσο εντός όσο και εκτός διαδικτύου. Ενώ για τη χρήση δεδομένων γεωεντοπισμού απαιτείται συνήθως συγκατάθεση^η, οι ανήλικοι μπορούν να συναινούν χωρίς εποπτεία, για παράδειγμα κατά τη δημιουργία εφαρμογής που τηλεφορτώνεται στο τηλέφωνό τους, χωρίς η συγκατάθεσή τους να καθίσταται έγκυρη με την επαλήθευση της ηλικίας τους.

Τέλος, οι παραβιάσεις δεδομένων μπορεί να έχουν διάφορες δυσμενείς επιπτώσεις στους ανηλίκους, οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν σε σωματική, υλική ή μη υλική βλάβη²²¹. Οι βλάβες αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν απώλεια του ελέγχου επί των προσωπικών τους δεδομένων, περιορισμό των δικαιωμάτων τους, διακρίσεις, κατάχρηση ή υποκλοπή ταυτότητας, οικονομική απώλεια και παράνομη άρση της ψευδωνυμοποίησης. Μπορεί επίσης να συνεπάγονται άλλα σημαντικά οικονομικά ή κοινωνικά μειονεκτήματα.

ΒΙΝΤΕΟΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Τα βιντεοπαιχνίδια δεν προσφέρουν μόνο ψυχαγωγία σε παιδιά και εφήβους, αλλά και κοινωνικούς χώρους όπου μπορούν να συνδέονται και να επικοινωνούν με άλλα άτομα στο διαδίκτυο. Σύμφωνα με ορισμένα στοιχεία, τα βιντεοπαιχνίδια μπορούν να αποφέρουν οφέλη με τη μορφή φιλοκοινωνικής συμπεριφοράς²²², οικοδόμησης κοινότητων και απόδρασης από την πραγματικότητα²²³. Επί του παρόντος εκτιμάται ότι το 80 % των ανηλίκων (μεταξύ 2 και 18 ετών) αφιερώνουν το 30 % του χρόνου ψυχαγωγίας τους στα βιντεοπαιχνίδια²²⁴.

Τα βιντεοπαιχνίδια λαμβάνουν πολύ διαφορετικές μορφές και ενέχουν ποικίλους κινδύνους για τους ανηλίκους. Αρκετά από τα δημοφιλέστερα παιχνίδια προσφέρουν χαρακτηριστικά που μοιάζουν με αυτές των πλατφορμών. Η ανοικτή επικοινωνία κατά τη χρήση αυτών των υπηρεσιών μπορεί να εκθέσει τους ανηλίκους σε κινδύνους, όπως ο κυβερνοεκφοβισμός, η αθέμιτη προσέγγιση και η ριζοσπαστικοποίηση²²⁵, καθώς και η πρόσβαση σε επιβλαβείς ή ακατάλληλο για την ηλικία τους περιεχόμενο. Τα λεγόμενα «βιντεοπαιχνίδια ως ενδιάμεσοι πάροχοι» (intermediary video games), για παράδειγμα, επιτρέπουν στους χρήστες να παίζουν και να δημιουργούν το δικό τους περιεχόμενο ή τα δικά τους παιχνίδια. Το παραγόμενο από χρήστες περιεχόμενο αυξάνει τον κίνδυνο έκθεσης των ανηλίκων σε ακατάλληλο για την ηλικία τους περιεχόμενο.

η. Για τα δεδομένα γεωεντοπισμού που παράγονται στο πλαίσιο παραδοσιακών τηλεφωνικών υπηρεσιών (ο τόπος από τον οποίο πραγματοποιήθηκε κλήση κινητής τηλεφωνίας ή εστάλη SMS), αυτό προκύπτει από το άρθρο 9 της οδηγίας για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες. Για τα δεδομένα γεωεντοπισμού που λαμβάνονται με διαφορετικό τρόπο (συνήθως τη λειτουργία εντοπισμού GPS της κινητής συσκευής), αυτό θα υπόκειται στον ΓΚΠΔ και μπορεί να βασίζεται σε διαφορετικές νομικές βάσεις. Ωστόσο, λαμβανομένου υπόψη του παρεμβατικού χαρακτήρα των δεδομένων γεωεντοπισμού για την προστασία της ιδιωτικής ζωής, η πρώην ομάδα εργασίας του άρθρου 29 για την προστασία των δεδομένων και το ΕΣΠΔ θεωρούν ότι η συγκατάθεση είναι αναγκαία.

Ορισμένες πλατφόρμες διανέμουν επίσης παιχνίδια. Τόσο τα βιντεοπαιχνίδια όσο και οι εν λόγω πλατφόρμες μπορούν να εφαρμόζουν εμπορικές πρακτικές, όπως είναι τα σεντούκια θησαυρού, η πληρωμή για ταχύτερη πρόοδο, οι αγορές εντός της εφαρμογής και τα εικονικά νομίσματα, οι οποίες μπορεί να είναι χειριστικές, να οδηγούν σε ανεπιθύμητες δαπάνες, ψυχαναγκαστικές ή εθιστικές συμπεριφορές²²⁶. Το 2018, η διαταραχή ηλεκτρονικών παιχνιδιών⁹ συμπεριλήφθηκε στην 11η αναθεώρηση της διεθνούς ταξινόμησης των νόσων (ICD-11). Φαίνεται να είναι πιο διαδεδομένη μεταξύ των εφήβων και των νεαρών ανδρών ηλικίας μεταξύ 12 και 20 ετών.

Σε μία έρευνα αναφέρθηκε ότι το 12 % των εφήβων χαρακτηρίστηκαν ως έφηβοι που διατρέχουν κίνδυνο να εμφανίσουν προβληματική συμπεριφορά σε σχέση με τα βιντεοπαιχνίδια²²⁷. Τα στοιχεία αυτά δείχνουν επίσης ότι τα αγόρια ηλικίας μεταξύ 11 και 15 ετών αντιμετωπίζουν αυξημένο κίνδυνο προβληματικής χρήσης σε σύγκριση με τα κορίτσια. Μεταξύ των εφήβων, η διαταραχή ηλεκτρονικών παιχνιδιών έχει συνδεθεί με υψηλά επίπεδα εξωτερίκευσης (όπως αντικοινωνική συμπεριφορά και ζητήματα θυμού) και εσωτερίκευσης (για παράδειγμα, συναισθηματική δυσφορία και χαμηλότερη αυτοεκτίμηση). Οι έφηβοι που πάσχουν από διαταραχή ηλεκτρονικών παιχνιδιών ενδέχεται να διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο χαμηλών ακαδημαϊκών επιδόσεων, πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου, ψυχοκοινωνικών ζητημάτων και ζητημάτων που σχετίζονται με τον ύπνο.

Τον Ιούνιο του 2026 το πανευρωπαϊκό σύστημα για την ηλικιακή ταξινόμηση των βιντεοπαιχνιδιών, το PEGI, πρόσθεσε νέες κατηγορίες στα κριτήρια ταξινόμησής του για την αντιμετώπιση των κινδύνων της διαδικτυακής αλληλεπίδρασης στα βιντεοπαιχνίδια. Τα νέα παιχνίδια που υποβάλλονται στο σύστημα ταξινομούνται πλέον με βάση ευρύτερα κριτήρια που αφορούν τόσο το περιεχόμενο όσο και τις λειτουργίες. Σε αυτά περιλαμβάνονται οι αγορές περιεχομένου εντός του παιχνιδιού, τυχαία αντικείμενα επί πληρωμή, χαρακτηριστικά επικοινωνίας και χαρακτηριστικά που παρέχουν κίνητρα για συνεχές παιχνίδι. Ορισμένα από τα χαρακτηριστικά αυτά συνδέονται πλέον με συγκεκριμένες ηλικιακές κατηγορίες, οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιούνται για να αξιολογείται αν ένα βιντεοπαιχνίδι χρειάζεται υψηλότερη ηλικιακή κατάταξη.

Σύμφωνα με εκπρόσωπο του γερμανικού «Unterhaltungssoftware Selbstkontrolle» (USK), τουλάχιστον ένα από τα νέα κριτήρια του USK εφαρμόστηκε στο 30 % περίπου του συνόλου των παιχνιδιών που υποβλήθηκαν μετά την επικαιροποίηση του συστήματος. Από αυτά, περίπου ένα στα τρία έλαβε υψηλότερη ηλικιακή κατάταξη λόγω αυτού²²⁸.

ΚΟΙΝΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ +

ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΕΙΣ ΚΙΝΔΥΝΟΙ

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες διαφέρουν σημαντικά, αλλά έχουν ένα σύνολο κοινών χαρακτηριστικών. Ο ΟΟΣΑ²²⁹ και οι ερευνητές έχουν αναπτύξει διαφορετικές ταξινομήσεις των κινδύνων στους οποίους ενδέχεται να εκτίθενται τα παιδιά και οι έφηβοι στο διαδίκτυο. Η ταξινόμηση

⁹. Η διαταραχή ηλεκτρονικών παιχνιδιών ορίζεται ως ένα μοτίβο συμπεριφοράς κατά τη χρήση βιντεοπαιχνιδιών το οποίο χαρακτηρίζεται από περιορισμό του ελέγχου επί της χρήσης ηλεκτρονικών παιχνιδιών, αύξηση της προτεραιότητας που δίνεται στα ηλεκτρονικά παιχνίδια σε σχέση με άλλες δραστηριότητες, σε βαθμό που τα ηλεκτρονικά παιχνίδια υπερσχύουν άλλων ενδιαφερόντων και καθημερινών δραστηριοτήτων, και συνέχιση ή κλιμάκωση της χρήσης ηλεκτρονικών παιχνιδιών παρά την εμφάνιση αρνητικών συνεπειών. Βλέπε: Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (2020). Addictive behaviours: Gaming disorder.

5-C βοηθά τους παρόχους μέσω κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών, τους πανεπιστημιακούς και τους υπευθύνους χάραξης πολιτικής να κατανοήσουν και να αξιολογήσουν καλύτερα τους κινδύνους για τους ανηλίκους στο διαδίκτυο²³⁰.

Η ταξινόμηση 5-C περιλαμβάνει πέντε κατηγορίες:

- // Κίνδυνοι συμπεριφοράς: κίνδυνος οι ανήλικοι να υιοθετήσουν, να γίνουν μάρτυρες ή να πέσουν θύματα επιβλαβούς συμπεριφοράς.
- // Κίνδυνοι επαφής: κίνδυνος οι ανήλικοι να έρθουν σε επαφή με κακόβουλους παράγοντες στο διαδίκτυο ή να αποτελέσουν στόχο τέτοιων παραγόντων.
- // Κίνδυνοι περιεχομένου: κίνδυνος οι ανήλικοι να έρθουν σε επαφή με επιβλαβές περιεχόμενο.
- // Κίνδυνοι σύμβασης: κίνδυνος οι ανήλικοι να συνάψουν δυνητικά επιβλαβή σύμβαση.
- // Εγκάρσιοι κίνδυνοι (με συντομογραφία «CC» στον παρακάτω πίνακα): κίνδυνοι για την υγεία, την ιδιωτική ζωή και τη δίκαιη μεταχείριση (απαγόρευση των διακρίσεων) των ανηλίκων.

Το ευρωπαϊκό κέντρο για την αλγοριθμική διαφάνεια (ECAT)²³¹ συνέδεσε κοινά χαρακτηριστικά με τους κινδύνους από την ταξινόμηση 5-C σε έναν πίνακα για την προστασία των ανηλίκων στο διαδίκτυο, ο οποίος παρατίθεται κατωτέρω. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι ανήλικοι διαφορετικών ηλικιών εκτίθενται σε διαφορετικά επίπεδα κινδύνου από αυτά τα χαρακτηριστικά²³².

ΚΟΙΝΑ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΕΙΣ ΚΙΝΔΥΝΟΙ 5-C

Λειτουργίες	Περιγραφή	Κίνδυνοι 5-C
Διαφήμιση	Διαφημιστικό περιεχόμενο που προβάλλεται στους χρήστες, συχνά για την προώθηση προϊόντων ή υπηρεσιών.	Περιεχομένου, Συμπεριφοράς, Επαφής, CC-Υγείας, CC-Ιδιωτικότητας, CC-Διακρίσεων
Επιβεβαίωση / επαλήθευση της ηλικίας	Μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για την επιβεβαίωση της ηλικίας των χρηστών ώστε να διασφαλίζεται ότι πληρούν τις ηλικιακές απαιτήσεις της πλατφόρμας.	Περιεχομένου, CC-Υγείας, CC-Ιδιωτικότητας, CC-Διακρίσεων
Διαλογικά ρομπότ TN	Αυτοματοποιημένα συστήματα που προσομοιώνουν συνομιλίες με χρήστες χρησιμοποιώντας την τεχνητή νοημοσύνη.	Περιεχομένου, CC-Υγείας
Φίλτρα ομορφιάς	Εργαλεία που βελτιώνουν ή αλλοιώνουν την εμφάνιση του χρήστη σε φωτογραφίες ή βίντεο.	CC-Υγείας
Σχόλια / Γνώμες	Σχόλια ή διατύπωση σκέψεων σχετικά με περιεχόμενο ή αναρτήσεις.	Περιεχομένου, Συμπεριφοράς, Επαφής, CC-Υγείας, CC-Ιδιωτικότητας
Εμπορικές πρακτικές	Στρατηγικές και δραστηριότητες που χρησιμοποιούνται από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+ για την προώθηση και την πώληση προϊόντων ή υπηρεσιών.	Συμπεριφοράς
Συστάσεις για επαφές	Προτάσεις για τη σύνδεση των χρηστών με άλλους χρήστες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+.	Επαφής, CC-Υγείας, CC-Ιδιωτικότητας
Συστάσεις περιεχομένου	Προτάσεις που παρέχονται στους χρήστες.	Περιεχομένου, CC-Υγείας, CC-Ιδιωτικότητας, CC-Διακρίσεων
Προεπιλεγμένες ρυθμίσεις	Αρχικές διαμορφώσεις των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ που υπάρχουν ήδη όταν ο χρήστης αποκτά για πρώτη φορά πρόσβαση σε αυτά.	Περιεχομένου, CC-Ιδιωτικότητας
Συντακτικό περιεχόμενο	Περιεχόμενο που δημιουργείται από επαγγελματίες συγγραφείς ή συντάκτες για επιγραμμική πλατφόρμα.	Περιεχομένου
Παραγωγική TN	Παραγωγική τεχνητή νοημοσύνη που δημιουργεί νέο περιεχόμενο ή νέα δεδομένα.	Συμπεριφοράς, Περιεχομένου, CC-Υγείας, CC-Ιδιωτικότητας
Εντοπισμός γεωγραφικής θέσης	Χρήση δεδομένων για τον προσδιορισμό της φυσικής θέσης ενός χρήστη.	CC-Υγείας, CC-Ιδιωτικότητας
Σεντούκια θησαυρού	Εικονικά στοιχεία που περιέχουν τυχαίες ανταμοιβές, τα οποία συχνά αγοράζονται με πραγματικό χρήμα.	Συμπεριφοράς, CC-Υγείας
Αγορές	Μέσα κοινωνικής δικτύωσης+ όπου οι χρήστες μπορούν να αγοράζουν και να πωλούν αγαθά ή υπηρεσίες.	Περιεχομένου, Συμπεριφοράς, Επαφής, CC-Υγείας
Κοινοποιήσεις	Ειδοποιήσεις ή μηνύματα που ενημερώνουν τους χρήστες σχετικά με δραστηριότητες ή επικαιροποιήσεις στην πλατφόρμα.	CC-Υγείας
Σχεδιασμός επιγραμμικής διεπαφής	Διάταξη και χαρακτηριστικά των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+.	CC-Υγείας
Γονικός έλεγχος	Εργαλεία με τα οποία οι κηδεμόνες παρακολουθούν και χειρίζονται τις δραστηριότητες των ανηλίκων στο διαδίκτυο.	CC-Υγείας, CC-Ιδιωτικότητας
Ιδιωτικά μηνύματα	Ατομική επικοινωνία μεταξύ χρηστών που δεν είναι ορατή στο κοινό.	Επαφής, Περιεχομένου
Υποβολή αναφοράς και προσφυγή	Μηχανισμοί που επιτρέπουν στους χρήστες να επισημαίνουν και να διορθώνουν επιβλαβή ζητήματα σε μια πλατφόρμα.	Συμπεριφοράς, Περιεχομένου, CC-Ιδιωτικότητας, CC-Διακρίσεων
Όροι και προϋποθέσεις	-	Σύμβασης
Περιεχόμενο που παράγεται από τους χρήστες	Κάθε μορφή περιεχομένου —όπως κείμενο, βίντεο, εικόνες, κριτικές ή σχόλια— που δημιουργείται και κοινοποιείται από τους χρήστες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+.	Συμπεριφοράς, Περιεχομένου, CC-Υγείας, CC-Ιδιωτικότητας

Πηγή: MANOLIOS, S., Online Minor Protection Matrix, CHAUDRON, S., SALA, A. και GOMEZ, E. (επιμ.), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο, 2026, JRC147657.

Συστάσεις

Παρά τις σχετικές προκλήσεις, οι πολιτικές που προωθούν την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο πρέπει να σχεδιάζονται με γνώμονα τις ανάγκες και με αναπτυξιακά κατάλληλο τρόπο, ο οποίος να αντιμετωπίζει τις σύνθετες και ανομοιόμορφες κοινωνικές και ατομικές καταστάσεις και τα αντίστοιχα υποβάρη των παιδιών και των εφήβων. Σε έναν ολοένα πιο ψηφιοποιημένο κόσμο, ανεξάρτητα από το αν οι ανήλικοι θεωρούνται «ενεργοί χρήστες», συχνά εκτίθενται παθητικά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+ από τους κύριους φροντιστές τους κατά τις πρώτες ημέρες της ζωής τους.

Η πρόκληση για τους υπευθύνους χάραξης πολιτικής είναι να αποτυπώσουν αυτή την πολυπλοκότητα σε στοχευμένες πολιτικές, διασφαλίζοντας παράλληλα την αποτελεσματική εφαρμογή και αξιολόγηση. Τα αξιόπιστα στοιχεία σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι κίνδυνοι και οι βλάβες σχετίζονται με τα διάφορα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τις λοιπές ψηφιακές υπηρεσίες είναι ζωτικής σημασίας για την τεκμηρίωση των κατάλληλων δράσεων για την προστασία και την ενδυνάμωση των ανηλίκων στο διαδίκτυο. Τα ειδικά χαρακτηριστικά, οι λειτουργίες ή οι μορφότυποι που εφαρμόζονται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+ μπορεί να είναι επιβλαβή σε διαφορετικό βαθμό, ανάλογα με την κοινωνική και προσωπική κατάσταση του παιδιού ή του εφήβου.

«Οι συστάσεις σχετικά με τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης από παιδιά και εφήβους θα πρέπει να βασίζονται σε αποδεικτικά στοιχεία και στις βέλτιστες διαθέσιμες επιστημονικές μελέτες.»

— ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ CHRISTOPH RIEH,
ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ
ΨΥΧΟΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΣΥΝΕΧΙΖΟΜΕΝΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ KREMS

Οι ανήλικοι που ανήκουν σε φυλετικές, εθνοτικές και θρησκευτικές μειονοτικές ομάδες, προέρχονται από οικογένειες μεταναστών, είναι μέλη της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙ+, έχουν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και αναπηρίες ή προϋπάρχουσες ψυχικές νόσους μπορεί να είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένοι σε κινδύνους στο διαδίκτυο. Η έκθεση αυτή μεγεθύνεται από τις ψηφιακές υπηρεσίες που ενσωματώνουν επιβλαβές, χειριστικό ή εθιστικό περιεχόμενο ή σχεδιασμό. Καθώς τα χαρακτηριστικά αυτά εξελίσσονται, θα πρέπει να εξελίσσεται και η έρευνα και η συλλογή στοιχείων.

Για να υλοποιηθεί η έρευνα αυτή, ένα συστατικό είναι ιδιαίτερος σημαντικός: τα αξιόπιστα δεδομένα που προέρχονται απευθείας από την πηγή — τους ίδιους τους παρόχους. Μόνο μέσω της πρόσβασης σε σχετικά δεδομένα μπορούν οι ερευνητές, οι εκπαιδευτές και οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής να κατανοούν τους συστημικούς κινδύνους, να παρακολουθούν τις αναδυόμενες απειλές και να σχεδιάζουν κατάλληλες διασφαλίσεις.

Η ΕΕ έχει λάβει σημαντικά μέτρα για να διασφαλίσει ότι η έρευνα διευκολύνεται μέσω της ουσιαστικής, αναλογικής και αποτελεσματικής πρόσβασης σε δεδομένα από επιγραμμικές πλατφόρμες, ιδίως στο πλαίσιο της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες, η οποία διευκολύνει την πρόσβαση τόσο σε δημόσια όσο και σε μη δημόσια δεδομένα για τη μελέτη συστημικών κινδύνων που επηρεάζουν τους ανηλίκους στο διαδίκτυο. Με βάση αυτό το υφιστάμενο πλαίσιο και τις δράσεις που θα πρέπει να αναλάβουν οι πάροχοι (βλ. επίσης τις συστάσεις στο κεφάλαιο 4), θα μπορούσαν να εξεταστούν οι ακόλουθες συστάσεις:

ΣΥΣΤΑΣΗ 1**Αξιοποίηση στοιχείων σε τομείς που δεν έχουν μελετηθεί επαρκώς για την ενίσχυση της τεκμηριωμένης χάραξης πολιτικής**

Οι ερευνητές θα πρέπει να αξιοποιήσουν περαιτέρω στοιχεία σχετικά με τους κινδύνους και τις ευκαιρίες που σχετίζονται με τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ από τα παιδιά και τους εφήβους σε τομείς που δεν έχουν μελετηθεί επαρκώς. Στους βασικούς τομείς που πρέπει να ενισχυθούν περιλαμβάνονται οι ετερογενείς επιπτώσεις της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ από τους ανηλίκους καθ' όλη τη διάρκεια της ανάπτυξης, η χρήση χρημάτων από τους ανηλίκους στο διαδίκτυο (μεταξύ άλλων σε διαδικτυακές αγορές), τα εργαλεία ΤΝ (συμπεριλαμβανομένων των συντρόφων ΤΝ) και ο δεοντολογικός σχεδιασμός των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+. Οι ελεγχόμενες μελέτες χρηστών σε συγκεκριμένα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και ψηφιακές υπηρεσίες είναι σημαντικές για τη διερεύνηση του αντίκτυπου ορισμένων σχεδιαστικών χαρακτηριστικών ή μιας ομάδας αυτών. Για να αποσαφηνιστούν οι αιτιώδεις συνέπειες ορισμένων χαρακτηριστικών, θα πρέπει να διενεργηθούν τυχαιοποιημένες ελεγχόμενες μελέτες (RCT). Οι πάροχοι έχουν σημαντική ευθύνη για τη διευκόλυνση των εν λόγω μελετών, με την παροχή πρόσβασης σε ανεξάρτητους ερευνητές.

Οι πιθανές θετικές επιπτώσεις της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+, για παράδειγμα σε δομημένα περιβάλλοντα φροντιστών ή εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, είναι ένας άλλος τομέας που θα πρέπει να διερευνηθεί περαιτέρω. Θα πρέπει επίσης να εξεταστούν περαιτέρω οι κοινωνικοί και ατομικοί παράγοντες που επηρεάζουν τον αντίκτυπο της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ στην ανάπτυξη των ανηλίκων, καθώς και η αλληλεπίδραση μεταξύ αυτών των παραγόντων. Οι πληροφορίες αυτές είναι απαραίτητες για την τεκμηρίωση και την ενίσχυση της τεκμηριωμένης χάραξης πολιτικής για την προώθηση της ασφάλειας και της ενδυνάμωσης των παιδιών στο διαδίκτυο.

ΣΥΣΤΑΣΗ 2**Οι πάροχοι θα πρέπει να εξασφαλίζουν την ενεργό συμμετοχή ανεξάρτητων πανεπιστημιακών εμπειρογνομόνων στον σχεδιασμό στρατηγικών και εργαλείων μετριασμού των κινδύνων**

Πέρα από τη συμμόρφωσή τους με τους ισχύοντες κανόνες, οι πάροχοι μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών θα πρέπει να εξασφαλίζουν την ενεργό συμμετοχή ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων και ανηλίκων στον σχεδιασμό των στρατηγικών και των εργαλείων τους για τον μετριασμό των κινδύνων, καθώς και κατά την ανάπτυξη ειδικών χαρακτηριστικών και υπηρεσιών για τους ανηλίκους στο διαδίκτυο. Θα πρέπει να εξασφαλίζεται η συμμετοχή εμπειρογνομόνων από ευρύ φάσμα επιστημονικών κλάδων και που χρησιμοποιούν διαφορετικές μεθόδους, ώστε να εξασφαλίζονται αξιόπιστες και βάσιμες πληροφορίες.

ΣΥΣΤΑΣΗ 3

Διάθεση μακροπρόθεσμης χρηματοδότησης για ευρωπαϊκή διαχρονική έρευνα μεγάλης κλίμακας και συνέχιση της στήριξης τυχαιοποιημένων ελεγχόμενων δοκιμών

Παραδείγματα όπως η North American Adolescent Brain Cognitive Development (ABCD) Study (μελέτη της γνωστικής ανάπτυξης του εγκεφάλου των εφήβων της Βορείου Αμερικής) θα μπορούσαν να αποτελέσουν έμπνευση για ευρωπαϊκές διαχρονικές έρευνες μεγάλης κλίμακας σχετικά με την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο. Η διαθεσιμότητα ευρωπαϊκών διαχρονικών στοιχείων μεγάλης κλίμακας (που να καλύπτουν περίοδο δέκα ετών ή μεγαλύτερη) είναι σημαντική για την υποστήριξη μιας αναπτυξιακής και νευροβιολογικής προσέγγισης σχετικά με την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο. Θα συμβάλει στην αντιμετώπιση των κενών στα σε μεγάλο βαθμό συσχετιστικά πορίσματα στο ευρωπαϊκό πλαίσιο σχετικά με τον αντίκτυπο της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ στην ανάπτυξη, τη σωματική και ψυχική υγεία των ανηλίκων και την έκθεσή τους σε βλάβες στο διαδίκτυο.

Οι τυχαιοποιημένες ελεγχόμενες δοκιμές (RCT) είναι επίσης σημαντικές για την ενίσχυση της βάσης τεκμηρίωσης της πολιτικής. Η χρηματοδότηση της έρευνας θα πρέπει να υποστηρίζει ρητά αναπτυξιακές και ψυχοπαθολογικές προσεγγίσεις για τη διερεύνηση της ευαισθησίας των ανηλίκων σε διαδικτυακούς κινδύνους, η οποία επηρεάζεται από κοινωνικούς και ατομικούς παράγοντες σε ολόκληρη την παιδική και την εφηβική ηλικία.

ΣΥΣΤΑΣΗ 4

Επένδυση σε ασφαλείς, κοινές ευρωπαϊκές ερευνητικές υποδομές που θα επιτρέπουν την ασφαλή πρόσβαση σε δεδομένα ανηλίκων

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να επενδύσουν σε ασφαλείς, κοινές ευρωπαϊκές ερευνητικές υποδομές με βάση τις κατευθυντήριες αρχές FAIR (βλ. [κατωτέρω](#)), ώστε να παράσχουν στους ερευνητές και τους υπευθύνους χάραξης πολιτικής τη δυνατότητα να έχουν επίσης πρόσβαση σε ευαίσθητα, μη δημόσια δεδομένα σχετικά με την προστασία των ανηλίκων στο διαδίκτυο, με πλήρη σεβασμό της ισχύουσας νομοθεσίας για την προστασία της ιδιωτικής ζωής και των δεδομένων.

Οι κοινές υποδομές θα πρέπει να ενσωματώνουν τις κατευθυντήριες αρχές FAIR (ευρεσιμότητα, προσβασιμότητα, διαλειτουργικότητα και δυνατότητα επαναχρησιμοποίησης)¹, προκειμένου η διαχείριση και η διατήρηση των επιστημονικών δεδομένων να διασφαλίζει το κύρος, την αξιοπιστία και τη δυνατότητα επαναχρησιμοποίησης των δεδομένων και της έρευνας. Θα πρέπει να συνεργάζονται με την ερευνητική κοινότητα για τη διασφάλιση της συνεχούς βελτίωσης και διαθεσιμότητας των δεδομένων, καθώς και της χρήσης μεθοδολογικών καινοτομιών.

Οι πάροχοι των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών θα πρέπει να ενθαρρύνονται να συμβάλλουν στην ανάπτυξη κοινών ερευνητικών υποδομών για την ενίσχυση της βάσης τεκμηρίωσης για μέτρα προστασίας των ανηλίκων στο διαδίκτυο.

1. Οι κατευθυντήριες αρχές FAIR για τη διαχείριση και την επιμελητεία επιστημονικών δεδομένων θεσπίστηκαν το 2016 σε δημοσίευση στο περιοδικό «Scientific Data». Οι αρχές αποσκοπούν στη βελτίωση των υποδομών που υποστηρίζουν την επαναχρησιμοποίηση ακαδημαϊκών δεδομένων μέσω της ενίσχυσης της ικανότητας των μηχανών και των ατόμων να βρίσκουν και να χρησιμοποιούν δεδομένα. Βλέπε: Wilkinson, M.D., et al. (2016). [The FAIR Guiding Principles for scientific data management and stewardship](#). Scientific Data, 3.

ΣΥΣΤΑΣΗ 5

Ενίσχυση της επιβολής των κανόνων σχετικά με την πρόσβαση στα δεδομένα και τον έλεγχο δεδομένων από ερευνητές

Η κατ' εξουσιοδότηση πράξη για την πρόσβαση στα δεδομένα βάσει του άρθρου 40 της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες του Ιουλίου του 2025 άνοιξε, καταρχήν, μια νέα οδό για την πρόσβαση διαπιστευμένων ερευνητών σε δεδομένα επιγραμμικών πλατφορμών. Τα δεδομένα αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη διεξαγωγή έρευνας που συμβάλλει στην ανίχνευση, τον εντοπισμό και την κατανόηση συστημικών κινδύνων, καθώς και στην αξιολόγηση των μέτρων περιορισμού των κινδύνων που προωθούν την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο.

Το κατά πόσον η οδός αυτή επιτυγχάνει τους στόχους της εξαρτάται από τη συμμόρφωση των παρόχων μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών και την αποτελεσματική επιβολή από τις ρυθμιστικές αρχές. Βασίζεται επίσης στο εύρος των καλυπτόμενων υπηρεσιών, καθώς και στην ποιότητα και τη συνέχεια των παρεχόμενων δεδομένων. Η Επιτροπή θα πρέπει να αξιολογήσει τις επιχειρησιακές επιδόσεις των απαιτήσεων πρόσβασης σε δεδομένα και ελέγχου δεδομένων του άρθρου 40 μετά τις αρχικές εμπειρίες των ερευνητών στο πλαίσιο της κατ' εξουσιοδότηση πράξης. Η αξιολόγηση αυτή είναι σημαντική για να διασφαλιστεί ότι οι επιγραμμικές πλατφόρμες δίνουν συνέχεια σε αιτήματα πρόσβασης σε δεδομένα για σκοπούς συμμόρφωσης, εκτίμησης κινδύνου και έρευνας.

Οι υποχρεώσεις πρόσβασης σε δεδομένα δεν αποτελούν μόνο βασικό στοιχείο της εργαλειοθήκης διαφάνειας της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες, αλλά αποτελούν επίσης μέρος των ευρύτερων ευθυνών των παρόχων μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών όσον αφορά τον μετριασμό των κινδύνων. Οι μικρότερες πλατφόρμες θα πρέπει επίσης να ενθαρρύνονται να επιτρέπουν την πρόσβαση των ερευνητών σε δεδομένα, λαμβανομένων υπόψη των κινδύνων που ενέχουν οι πλατφόρμες αυτές για τους ανηλίκους και του ρόλου που διαδραματίζει ο ανεξάρτητος έλεγχος στην αντιμετώπιση αυτών των κινδύνων. Η χρήση των κατευθυντήριων αρχών FAIR για τη διαχείριση και την επιμελητεία επιστημονικών δεδομένων θα πρέπει να αποτελεί το πρότυπο για την εφαρμογή του άρθρου 40.

03

Προστασία των ανηλίκων σε ένα ταχέως μεταβαλλόμενο περιβάλλον στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+

Στο προηγούμενο κεφάλαιο διερευνήθηκαν οι διάφοροι κίνδυνοι στους οποίους η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών εκθέτει την ψυχική και σωματική υγεία και ευεξία των παιδιών και των εφήβων, καθώς και ο τρόπος αλληλεπίδρασης των κινδύνων αυτών με κοινωνικούς και ατομικούς παράγοντες με αποτέλεσμα να αυξάνεται η έκθεση των ανηλίκων σε βλάβες.

Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζεται πώς η υφιστάμενη νομοθεσία και τα εργαλεία που έχουν επί του παρόντος στη διάθεσή τους η ΕΕ και τα κράτη μέλη της αντιμετωπίζουν αυτούς τους κινδύνους και ενισχύουν την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο.

Η ανάλυση αυτή βασίζεται στον τρίτο και στον τέταρτο πυλώνα των έξι κατευθυντήριων αρχών που παρουσίασαν οι συμπρόεδροι, οι οποίες θα καθοδηγούν τις προσπάθειες ενίσχυσης της ασφάλειας των παιδιών στο διαδίκτυο: προστασία των παιδιών, λογοδοσία των παρόχων μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών και δικαιώματα των καταναλωτών. Το παρόν κεφάλαιο εξετάζει καταρχάς τις κύριες νομοθετικές πράξεις και τα εργαλεία που έχουν στη διάθεσή τους η ΕΕ και τα κράτη μέλη, παραθέτοντας παραδείγματα επιτυχούς επιβολής τους μέχρι σήμερα.

Οι κύριες νομοθετικές πράξεις της ΕΕ στον τομέα της ασφάλειας των παιδιών στο διαδίκτυο αποτέλεσαν ένα από τα βασικά σημεία εκκίνησης του προβληματισμού των συμπροέδρων σχετικά με τρόπους ενίσχυσης της προστασίας των ανηλίκων στο διαδίκτυο. Η κατανόηση του περιεχομένου και του πεδίου εφαρμογής των ισχυρότερων εργαλείων σε επίπεδο ΕΕ και ο εντοπισμός κενών στη νομοθεσία και/ή την επιβολή της ήταν επίσης μεταξύ των κύριων θεμάτων που συζητήθηκαν στις συνεδριάσεις της ειδικής ομάδας.

Αναγνωρίζεται ευρέως ότι το νομοθετικό πλαίσιο που έχει θεσπίσει η ΕΕ είναι ισχυρό —ωστόσο, οι τεχνολογίες αναπτύσσονται ραγδαία, τα επιχειρηματικά μοντέλα προσαρμόζονται, τα νέα χαρακτηριστικά εξελίσσονται και οι ρυθμιστικές αρχές πρέπει να προσαρμοστούν αναλόγως, είτε για την επιβολή των υφιστάμενων κανόνων είτε για την κάλυψη των κενών. Για την προστασία των ανηλίκων σε ένα περιβάλλον μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ που μεταβάλλεται ταχέως απαιτείται συνεχής αξιολόγηση και προσοχή ώστε η προστασία να συμβαδίζει με τις εξελίξεις.

Στην ενότητα «Εκκρεμή ζητήματα», προσδιορίζονται διάφοροι τομείς στους οποίους πρέπει να ενισχυθούν οι υφιστάμενες πράξεις και τα εργαλεία. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την παρουσίαση σειράς συστάσεων σχετικά με τρόπους ενίσχυσης της επιβολής των εν λόγω υφιστάμενων πράξεων και καλύτερης αντιμετώπισης των επιβλαβών πρακτικών, καθώς και με την παρουσίαση των χαρακτηριστικών και λειτουργιών που αναπτύσσουν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες για την ενίσχυση της προστασίας των παιδιών στο διαδίκτυο.

Η ανάγκη ηλικιακά κατάλληλης προστασίας των παιδιών στο διαδίκτυο

Όπως αναλύεται στο κεφάλαιο 1, για να είναι αποτελεσματική η προσέγγιση για την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο, πρέπει να βασίζεται στην αντίληψη ότι η ανάπτυξη των παιδιών και των εφήβων πραγματοποιείται σε στάδια. Στα διάφορα στάδια της πορείας τους προς την ενηλικίωση, οι ανήλικοι εκτίθενται ιδιαίτερα σε συγκεκριμένους κινδύνους. Οι εξελισσόμενες ικανότητες των παιδιών και των εφήβων καθορίζουν, εν μέρει, τον βαθμό στον οποίο μπορούν να ανταποκριθούν σ' αυτούς τους κινδύνους.

Η παρούσα ανάλυση λαμβάνει ως σημείο εκκίνησης τα αντίστοιχα διεθνή και ενωσιακά πλαίσια για τα δικαιώματα του παιδιού^α. Τα μέτρα για την προώθηση της ασφάλειας των παιδιών στο διαδίκτυο πρέπει να βασίζονται στην αναγνώριση των δικαιωμάτων των παιδιών. Οι μεταβαλλόμενοι ρόλοι των φροντιστών και των εκπαιδευτών όσον αφορά την επίβλεψη της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών από τους ανηλίκους πρέπει επίσης να λαμβάνονται περισσότερο υπόψη στα μέσα προστασίας των παιδιών.

Η αυξανόμενη πολιτική δυναμική για τον περιορισμό της πρόσβασης και της χρήσης δυνητικά επιβλαβών μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών από τα παιδιά και τους εφήβους αποτελεί ένα βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση για τη διαμόρφωση μιας πιο ευαίσθητης από αναπτυξιακή άποψη προσέγγισης όσον αφορά την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο. Τα πρώτα αποτελέσματα από χώρες (για παράδειγμα, την Αυστραλία) που έχουν θεσπίσει καθολική απαγόρευση πρόσβασης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης βάσει ηλικίας δείχνουν ότι οι περισσότεροι ανήλικοι βρίσκουν τρόπο να παρακάμψουν αυτές τις πολιτικές²³³.

Παράλληλα, ορισμένοι ανήλικοι δεν χρησιμοποιούν πλέον τα επικίνδυνα μέσα κοινωνικής δικτύωσης⁺ και έχουν τώρα περισσότερο χρόνο για μη διαδικτυακές δραστηριότητες (συμπεριλαμβανομένων αθλητικών δραστηριοτήτων και διά ζώσης κοινωνικών αλληλεπιδράσεων). Η εξέλιξη αυτή δείχνει ότι είναι δυνατή και πρέπει να αναγνωριστεί η σταδιακή αλλαγή των κανόνων που διέπουν τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών από ανηλίκους.

Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν αρκετές προκλήσεις όσον αφορά την επιτυχή εφαρμογή ηλικιακών περιορισμών για να ενισχυθεί η προστασία των ανηλίκων στο διαδίκτυο και για να τους δοθεί η δυνατότητα να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες που προσφέρει ο ψηφιακός κόσμος. Οι προκλήσεις αυτές διερευνώνται σε μεταγενέστερο σημείο του παρόντος κεφαλαίου στο πλαίσιο της ενότητας «Εκκρεμή ζητήματα».

^α. Ειδικότερα: Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού και γενικές παρατηρήσεις της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα του παιδιού.

Διασφάλιση ασφαλών σχεδιαστικών χαρακτηριστικών στο διαδίκτυο

Όλο και περισσότερα στοιχεία καταδεικνύουν τις δυνητικά επιβλαβείς επιπτώσεις της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών από ανηλίκους, όπως αναλύεται στο κεφάλαιο 2. Οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζουν τα παιδιά και οι έφηβοι στα περιβάλλοντα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ δεν είναι τυχαίοι. Σε πολλές περιπτώσεις, είναι αποτέλεσμα σκόπιμων επιλογών των παρόχων μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών, οι οποίες έχουν σχεδιαστεί έτσι ώστε να μεγιστοποιούν την αλληλεπίδραση των χρηστών, μεταξύ άλλων των ανηλίκων που μπορούν εύκολα να έχουν πρόσβαση σ' αυτά. Η συνεχής εξέλιξη των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ με σκοπό την προσέλκυση της προσοχής των χρηστών και τη διατήρηση της αλληλεπίδρασής τους έχει καταστεί μέρος των βασικών επιχειρηματικών μοντέλων πολλών παρόχων.

Όλο και περισσότερες εκκλήσεις απευθύνονται προς τις ρυθμιστικές αρχές για την εφαρμογή προσέγγισης βάσει κινδύνου και την αντιμετώπιση των εγγενών κινδύνων, συμπεριλαμβανομένης της εθιστικής ή ψυχαναγκαστικής χρήσης, που ενέχουν ορισμένα χαρακτηριστικά και λειτουργίες για τα παιδιά και τους εφήβους, ώστε να διασφαλιστεί ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες είναι «ασφαλή εκ σχεδιασμού». Παρά τα πολλά παραδείγματα επιτυχούς επιβολής της νομοθεσίας για την αντιμετώπιση τέτοιων ζητημάτων, οι ρυθμιστικές αρχές συχνά βρίσκονται «σε θέση άμυνας».

Επί του παρόντος, οι ρυθμιστικές αρχές καλούνται συνήθως να αποδείξουν ότι ειδικά χαρακτηριστικά και λειτουργίες είναι επιβλαβείς αφού διατεθούν στην ενιαία αγορά και ενδεχομένως αφού έχουν χρησιμοποιηθεί από εκατομμύρια παιδιά και εφήβους. Οι πάροχοι μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών θα πρέπει να έχουν μεγαλύτερη ευθύνη να διασφαλίζουν και να αποδεικνύουν ότι τα χαρακτηριστικά των υπηρεσιών τους δεν είναι επιβλαβείς πριν τις καταστήσουν διαθέσιμες σε ανηλίκους.

Θα μπορούσε, συνεπώς, να καταστεί ο κανόνας οι πάροχοι μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών που δρομολογούν, διαχειρίζονται ή επικαιροποιούν υπηρεσίες που ενδέχεται να ενέχουν κινδύνους για τα παιδιά και τους εφήβους να πρέπει να αποδεικνύουν ότι οι υπηρεσίες τους ή οι νέες λειτουργικότητές τους είναι ασφαλείς για χρήση από ανηλίκους πριν από την ανάπτυξή τους στην αγορά. Η προστασία των παιδιών και των εφήβων θα πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της αρχιτεκτονικής των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ και θα πρέπει να αποτελεί βασικό πρότυπο ήδη από την αρχή της ανάπτυξης και του σχεδιασμού της.

«Κανένα παιχνίδι, φάρμακο ή όχημα δεν φτάνει στα παιδιά χωρίς ανεξάρτητη αξιολόγηση πριν από τη διάθεσή του στην αγορά· τα ψηφιακά προϊόντα αποτελούν την εμφανή εξαίρεση, καθώς υποβάλλονται σε έλεγχο μόνον αφού η βλάβη είναι ήδη ορατή».

— ALEX COONEY,
ΔΙΕΥΘΥΝΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΙΔΡΥΤΗΣ
ΤΗΣ CYBERSAFEKIDS

Ενίσχυση της επιβολής και της αξιολόγησης

Τέλος, πρέπει να ενισχυθεί η επιβολή της υφιστάμενης νομοθεσίας σε ενωσιακό και εθνικό επίπεδο. Η ΕΕ διαθέτει μία από τις πιο προηγμένες νομοθετικές εργαλειακές στον κόσμο, την οποία μπορεί να χρησιμοποιήσει για να διασφαλίζει την πλοήγηση των ανηλίκων στον διαδικτυακό κόσμο με ασφάλεια και σιγουριά. Ωστόσο, η αποτελεσματικότητα των κανόνων αυτών εξαρτάται από την επιβολή τους. Τα κενά της υφιστάμενης νομοθεσίας πρέπει να καλυφθούν και η συνεργασία μεταξύ των ρυθμιστικών αρχών πρέπει να ενισχυθεί σε ενωσιακό και εθνικό επίπεδο.

Ενδέχεται να χρειαστούν πρόσθετοι πόροι για την ενίσχυση της ικανότητας επιβολής. Η αξιολόγηση των υφιστάμενων πράξεων είναι απαραίτητη για να διασφαλιστεί ότι η νομοθεσία και η επιβολή της αποφέρουν αποτελέσματα. Στο πλαίσιο αυτό, η συμβολή της κοινωνίας των πολιτών και των ερευνητών είναι σημαντική. Ο ρόλος τους θα πρέπει να ενισχυθεί προκειμένου να διασφαλίζεται ότι η νομοθεσία σχεδιάζεται και εφαρμόζεται αποτελεσματικά για την επίτευξη του στόχου της ασφαλούς ανάπτυξης των παιδιών και των εφήβων στο διαδίκτυο.

Υφιστάμενη νομοθεσία της ΕΕ

Στην ενότητα που ακολουθεί εξετάζονται η υφιστάμενη νομοθεσία της ΕΕ και τα εργαλεία που έχουν στη διάθεσή τους η ΕΕ και τα κράτη μέλη για την προστασία των ανηλίκων^β στο διαδίκτυο. Η ανάλυση αυτή επικεντρώνεται στη νομοθεσία της ΕΕ η οποία, κατά την άποψη των συμπροέδρων της ειδικής ομάδας, χρειάζεται περαιτέρω ενίσχυση ή αποτελεσματικότερη επιβολή. Υπάρχουν φυσικά πολλές σημαντικές πράξεις που δεν διερευνώνται λεπτομερώς στο παρόν κεφάλαιο, αλλά αποτελούν ουσιαστικό μέρος της υφιστάμενης πολιτικής της ΕΕ.

Ειδικότερα, μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται η απόφαση-πλαίσιο του 2008 για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, η οδηγία για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της εξοικείων βίας, η οδηγία σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, η οδηγία για τα δικαιώματα των θυμάτων και η σύσταση της Επιτροπής σχετικά με τα ολοκληρωμένα συστήματα προστασίας των παιδιών.

Προληπτικές πολιτικές, όπως η ψηφιακή εκπαίδευση και ο ψηφιακός γραμματισμός (συμπεριλαμβανομένου του γραμματισμού στον τομέα της ΤΝ), η εκπαίδευση για την ευεξία και η στήριξη των ανηλίκων, των φροντιστών και των εκπαιδευτών, εξετάζονται στο κεφάλαιο 4, το οποίο επικεντρώνεται στην ενδυνάμωση των παιδιών και των εφήβων στο διαδίκτυο.

ΠΡΑΞΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ (DSA) ΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ

ΓΡΑΜΜΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

Η πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες (DSA) θεσπίζει πλήρως εναρμονισμένους κανόνες για την παροχή ενδιάμεσων υπηρεσιών με σκοπό τη δημιουργία ενός ασφαλούς, προβλέψιμου και αξιόπιστου επιγραφμικού περιβάλλοντος που σέβεται τα δικαιώματα των χρηστών, ιδίως των ανηλίκων. Η πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες εκδόθηκε το 2022 και άρχισε να εφαρμόζεται πλήρως στις πολύ μεγάλες

β. Σημείωση: στις επόμενες ενότητες του παρόντος κεφαλαίου, οι όροι «παιδιά» και «ανήλικοι» χρησιμοποιούνται με την ίδια έννοια με αυτήν που χρησιμοποιείται σε συγκεκριμένες νομοθετικές πράξεις.

επιγραμμικές πλατφόρμες (VLOP) και στις πολύ μεγάλες επιγραμμικές μηχανές αναζήτησης (VLOSE)^γ στις 25 Αυγούστου 2023. Η πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες άρχισε να εφαρμόζεται σε όλες τις άλλες υπηρεσίες που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της στις 17 Φεβρουαρίου 2024.

Εν μέσω της αύξησης των ψηφιακών υπηρεσιών, οι οποίες έχουν εξελιχθεί σε σημαντικό μέρος της καθημερινής μας ζωής στην ψηφιακή εποχή, η πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες αναπτύσσει τις θεμελιώδεις αρχές που κατοχυρώνονται στην οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο από το 2000 με σκοπό την αντιμετώπιση των νέων κινδύνων και προκλήσεων που ενέχει για τους ανηλίκους σήμερα το διαδίκτυο και την προώθηση της υπεύθυνης συμπεριφοράς των παρόχων ψηφιακών υπηρεσιών.

Τέλος, η πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες επιδιώκει να δημιουργήσει ένα επιγραμμικό περιβάλλον στο οποίο όλοι θα μπορούν να απολαμβάνουν τα θεμελιώδη δικαιώματά τους. Στο πλαίσιο αυτό περιλαμβάνεται η επιβολή στις επιγραμμικές πλατφόρμες υποχρεώσεων διασφάλισης υψηλού επιπέδου ιδιωτικότητας, ασφάλειας και προστασίας των ανηλίκων στο διαδίκτυο²³⁴.

Πεδίο εφαρμογής

Συγκεκριμένα, η πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες θεσπίζει ρυθμίσεις για τους παρόχους ενδιάμεσων υπηρεσιών. Πρόκειται για ψηφιακές υπηρεσίες που διευκολύνουν τη φιλοξενία περιεχομένου τρίτων και τις αλληλεπιδράσεις στο διαδίκτυο. Ο ορισμός των ενδιάμεσων υπηρεσιών καλύπτει τους παρόχους που απλώς διαβιβάζουν πληροφορίες (για παράδειγμα, τους παρόχους διαδικτυακών υπηρεσιών), τις υπηρεσίες «αποθήκευσης σε κρυφή μνήμη» (διαβίβαση πληροφοριών με προσωρινή αποθήκευση), συμπεριλαμβανομένων των φορέων εκμετάλλευσης δικτύων και τη φιλοξενία δεδομένων κατόπιν αιτήματος των χρηστών (για παράδειγμα, πάροχοι υπηρεσιών υπολογιστικού νέφους και επιγραμμικές πλατφόρμες).

Για παράδειγμα, στις ενδιάμεσες υπηρεσίες περιλαμβάνονται όλες οι επιγραμμικές πλατφόρμες, όπως οι επιγραμμικές αγορές, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τα διαδικτυακά παιχνίδια ή τα βιντεοπαιχνίδια στα οποία οι χρήστες μπορούν να παίζουν και να δημιουργούν το δικό τους περιεχόμενο (εκτός εάν τα χαρακτηριστικά αυτά αποτελούν απλώς «πρόσθετα» ήσσονος σημασίας σε υφιστάμενο βιντεοπαιχνίδι), τα καταστήματα εφαρμογών λογισμικού, οι ιστότοποι ανταλλαγής βίντεο και συνεχούς ροής και οι επιγραμμικές πλατφόρμες όπου οι χρήστες μπορούν να βλέπουν, να αναρτούν και να μοιράζονται περιεχόμενο.

Η πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες δεν εφαρμόζεται σε ιδιωτικές ή άμεσες (διαπροσωπικές) υπηρεσίες ή χαρακτηριστικά ανταλλαγής μηνυμάτων ή σε ψηφιακές υπηρεσίες χωρίς ενδιάμεση λειτουργία^δ. Για να διασφαλίζεται η αναλογικότητα, ορισμένες από τις υποχρεώσεις που επιβάλλει η πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες στις επιγραμμικές πλατφόρμες δεν επιβάλλονται στους παρόχους επιγραμμικών πλατφορμών που χαρακτηρίζονται ως πολύ μικρές ή μικρές επιχειρήσεις λόγω των εσόδων τους και του αριθμού των μελών του προσωπικού τους. Η εξαίρεση αυτή δεν ισχύει εάν οι εν λόγω υπηρεσίες ορίζονται ως πολύ μεγάλες επιγραμμικές πλατφόρμες λόγω του αριθμού των χρηστών τους.

γ. Σύμφωνα με την πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες, οι πολύ μεγάλες επιγραμμικές πλατφόρμες και οι πολύ μεγάλες επιγραμμικές μηχανές αναζήτησης ορίζονται ως υπηρεσίες με περισσότερους από 45 εκατομμύρια μηνιαίους ενεργούς χρήστες στην ΕΕ.

δ. Η «ενδιάμεση λειτουργία» αφορά υπηρεσίες που διευκολύνουν το περιεχόμενο τρίτων μεταξύ διαφορετικών αποδεκτών της εν λόγω υπηρεσίας. Παραδείγματα μη ενδιάμεσων υπηρεσιών θα μπορούσαν να είναι οι διαδικτυακές επιχειρήσεις λιανικής πώλησης, πολλά βιντεοπαιχνίδια χωρίς αλληλεπιδράσεις τρίτων ή δημιουργία περιεχομένου, ή μεμονωμένοι ιστότοποι ή εφαρμογές.

Επιβολή

Η πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες εξουσιοδοτεί την Επιτροπή να κινεί επίσημες έρευνες κατά των μεγαλύτερων πλατφορμών με βάση ευρύ φάσμα κινδύνων για τους ανηλίκους και, παράλληλα, να διατηρεί την ευελιξία αντίδρασης σε νέους κινδύνους και τεχνολογικές εξελίξεις. Οι έρευνες πρέπει πάντοτε να συμμορφώνονται με τη δέουσα διαδικασία και όλες τις άλλες αναγκαίες νομικές εγγυήσεις για τις εταιρείες.

Δεδομένων των πλήρως εναρμονισμένων κανόνων της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες, η οποία αποτελεί άμεσα εφαρμοστέο κανονισμό, τα κράτη μέλη της ΕΕ δεν μπορούν να θεσπίζουν ή να διατηρούν εθνική νομοθεσία που επικαλύπτει την πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες ή επιβάλλει υποχρεώσεις στους παρόχους ενδιάμεσων υπηρεσιών. Στο πλαίσιο αυτό περιλαμβάνεται η επιβολή υποχρεώσεων επαλήθευσης της ηλικίας στις επιγραμμικές πλατφόρμες.

Η προσέγγιση αυτή θα επηρεάσει την άμεση και ομοιόμορφη εφαρμογή των κανόνων σε ολόκληρη την ενιαία αγορά. Ωστόσο, το εθνικό δίκαιο, σε συμμόρφωση με το δίκαιο της Ένωσης, μπορεί να ορίσει ελάχιστη ηλικία για την πρόσβαση σε ορισμένα προϊόντα ή υπηρεσίες, όπως αναφέρεται επίσης στις κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής για την προστασία των ανηλίκων.

Η επιβολή της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες βασίζεται σε ένα σύστημα κοινών εξουσιών εποπτείας και επιβολής μεταξύ του εθνικού επιπέδου και του ενωσιακού επιπέδου. Όσον αφορά τις πολύ μεγάλες επιγραμμικές πλατφόρμες και τις πολύ μεγάλες επιγραμμικές μηχανές αναζήτησης (βλ. κατωτέρω), η Επιτροπή έχει αποκλειστικές εξουσίες εποπτείας των εν λόγω παρόχων.

Πολύ μεγάλες επιγραμμικές πλατφόρμες και πολύ μεγάλες επιγραμμικές μηχανές αναζήτησης

Σύμφωνα με την πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες, στις πολύ μεγάλες επιγραμμικές πλατφόρμες (VLOP) και τις πολύ μεγάλες επιγραμμικές μηχανές αναζήτησης (VLOSE)^ε επιβάλλονται πρόσθετες υποχρεώσεις, δεδομένης της εκτεταμένης εμβέλειας και επίδρασής τους. Οι υποχρεώσεις αυτές ανταποκρίνονται στις ανησυχίες σχετικά με τους εκτεταμένους κινδύνους που έχουν τη δυνατότητα να προκαλέσουν οι εν λόγω υπηρεσίες, δυνατότητα που απαιτεί το υψηλότερο πρότυπο δέουσας επιμέλειας.

Σύμφωνα με την πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες²³⁵, οι πολύ μεγάλες επιγραμμικές πλατφόρμες και οι πολύ μεγάλες επιγραμμικές μηχανές αναζήτησης πρέπει να εντοπίζουν, να αξιολογούν και να μετρίζουν προορατικά πραγματικούς και προβλέψιμους συστημικούς κινδύνους που απορρέουν από την παροχή των υπηρεσιών τους, συμπεριλαμβανομένων των κινδύνων που επηρεάζουν τους ανηλίκους. Όσον αφορά τις πλατφόρμες με λιγότερους από 45 εκατομμύρια μηνιαίους χρήστες, αρμόδιες για την επιβολή της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες είναι οι εθνικές αρχές του κράτους μέλους της ΕΕ στο οποίο έχει την έδρα της η εταιρεία.

Οι πολύ μεγάλες επιγραμμικές πλατφόρμες και οι πολύ μεγάλες επιγραμμικές μηχανές αναζήτησης πρέπει να εφαρμόζουν εύλογα, αναλογικά και αποτελεσματικά μέτρα για τον μετριασμό των κινδύνων που εντοπίζονται. Τα μέτρα αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν την προσαρμογή του σχεδιασμού, των χαρακτηριστικών και της λειτουργίας των υπηρεσιών τους, καθώς και την προσαρμογή των αλγοριθμικών συστημάτων που αναπτύσσονται στο πλαίσιο των υπηρεσιών τους. Οι πολύ μεγάλες επιγραμμικές πλατφόρμες

^ε. Για πλήρη κατάλογο των καθορισμένων πολύ μεγάλων επιγραμμικών πλατφορμών και πολύ μεγάλων επιγραμμικών μηχανών αναζήτησης, βλ.: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2026). [Εποπτεία των καθορισμένων πολύ μεγάλων διαδικτυακών πλατφορμών και μηχανών αναζήτησης στο πλαίσιο της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες](#).

και οι πολύ μεγάλες επιγραμμικές μηχανές αναζήτησης πρέπει να παρέχουν στους χρήστες τουλάχιστον μία επιλογή για καθένα από τα οικεία συστήματα συστάσεων, η οποία δεν βασίζεται στην κατάρτιση προφίλ.

Δεδομένης της ανάγκης να διασφαλίζεται η επαλήθευση από ανεξάρτητους ειδικούς, οι πάροχοι πολύ μεγάλων επιγραμμικών πλατφορμών και πολύ μεγάλων επιγραμμικών μηχανών αναζήτησης λογοδοτούν μέσω ανεξάρτητου ελέγχου για τη συμμόρφωσή τους με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες.

Κατευθυντήριες γραμμές της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες σχετικά με την προστασία των ανηλίκων

Οι κατευθυντήριες γραμμές της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες σχετικά με την προστασία των ανηλίκων καθορίζουν το κριτήριο αναφοράς για την επιβολή της νομοθεσίας, ώστε να διασφαλίζεται ότι όλες οι επιγραμμικές πλατφόρμες που είναι προσβάσιμες σε ανηλίκους τηρούν υψηλό επίπεδο ιδιωτικότητας, ασφάλειας και προστασίας για τους ανηλίκους που χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες τους.

Τα κύρια μέτρα που συνιστώνται στις κατευθυντήριες γραμμές περιλαμβάνουν τα εξής:

- // Ορισμός των ρυθμίσεων για τους λογαριασμούς ανηλίκων στο υψηλότερο προεπιλεγμένο επίπεδο ιδιωτικότητας, ασφάλειας και προστασίας, όπως ο γεωεντοπισμός και οι συστάσεις για άλλους λογαριασμούς.
- // Ρύθμιση επαλήθευσης ηλικίας όταν ορισμένα προϊόντα ή υπηρεσίες ενέχουν υψηλό κίνδυνο για τους ανηλίκους (για παράδειγμα, πρόσβαση σε πορνογραφικό περιεχόμενο) και όταν οι κίνδυνοι αυτοί δεν μπορούν να μετριαστούν με λιγότερο περιοριστικά μέτρα. Ορισμός με σαφήνεια του τι θεωρεί η πλατφόρμα περιεχόμενο και συμπεριφορά επιβλαβή για τους ανηλίκους. Περιλαμβάνεται κάθε περιεχόμενο και συμπεριφορά που είναι παράνομο βάσει του ενωσιακού ή του εθνικού δικαίου. Κοινοποίηση πληροφοριών σχετικά με τα εν λόγω πρότυπα και τις προσδοκίες. Θέσπιση πολιτικών και διαδικασιών ελέγχου περιεχομένου οι οποίες θα καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο ανιχνεύονται και ελέγχονται το περιεχόμενο και η συμπεριφορά, ώστε να περιορίζεται η έκθεση των ανηλίκων σ' αυτό.

«Οι κατευθυντήριες γραμμές του άρθρου 28 της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες πρέπει να καταστούν υποχρεωτικές για τους παρόχους ψηφιακών υπηρεσιών. Η προσέγγιση αυτή θα είναι αποτελεσματική, νόμιμη, σύμφωνη με τις ισχύουσες νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις και, το σημαντικότερο, θα αποτελέσει ζωτικής σημασίας μέσο για τον σεβασμό των δικαιωμάτων των παιδιών στο ψηφιακό περιβάλλον.»

— SONIA LIVINGSTONE,
ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΣΤΟ LONDON SCHOOL OF
ECONOMICS AND POLITICAL SCIENCE ΚΑΙ
ΜΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ EU KIDS ONLINE

- // Αποτροπή της επικοινωνίας άγνωστων λογαριασμών με ανηλίκους και απόκρυψη των προσωπικών τους πληροφοριών, των δεδομένων τους και του περιεχομένου τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης από λογαριασμούς με τους οποίους δεν είναι συνδεδεμένοι. Για παράδειγμα, δύο καθορισμένες πολύ μεγάλες επιγραφμικές πλατφόρμες έχουν ορίσει αυτόματα τα προφίλ των χρηστών ηλικίας κάτω των 16 ετών ως ιδιωτικά. Αυτό σημαίνει ότι τα βίντεο που αναφορτώνουν μπορούν να προβληθούν μόνο από τα άτομα που εγκρίνουν.
- // Απαγόρευση στους λογαριασμούς να τηλεφορτώνουν ή να καταγράφουν στιγμιότυπα οθόνης περιεχομένου που αναρτάται από ανηλίκους, με στόχο την πρόληψη του σεξουαλικού εκβιασμού.
- // Τροποποίηση των συστημάτων συστάσεων ώστε να μειωθεί ο κίνδυνος οι ανήλικοι να συναντούν επιβλαβές περιεχόμενο ή να εγκλωβίζονται στο λεγόμενο φαινόμενο των «αλγοριθμικών λαγουμιών» (rabbit hole effects), στο οποίο οι ανήλικοι εκτίθενται σε διαδοχικές ακολουθίες περιεχομένου σχετικού με διατροφικές διαταραχές, αυτοτραυματισμό ή αυτοκτονία.
- // Εφαρμογή διασφαλίσεων όσον αφορά τα διαλογικά ρομπότ ΤΝ που είναι ενσωματωμένα σε επιγραφμικές πλατφόρμες. Προειδοποίηση των ανηλίκων ότι οι αλληλεπιδράσεις με λειτουργίες ΤΝ διαφέρουν από τις ανθρώπινες αλληλεπιδράσεις και ότι οι πληροφορίες που παρέχουν οι εν λόγω λειτουργίες μπορεί να είναι πραγματολογικά ανακριβείς ή παραπλανητικές.
- // Θέσπιση μέτρων για τη βελτίωση των εργαλείων ελέγχου. Διασφάλιση ότι οι μηχανισμοί υποβολής αναφορών, παρατηρήσεων και καταγγελιών από τους χρήστες είναι αποτελεσματικοί, εμφανείς, φιλικόι προς τα παιδιά και εύκολα προσβάσιμοι. Διασφάλιση ότι οι μηχανισμοί αυτοί επιτρέπουν την υποβολή αναφορών και παρατηρήσεων για όλα τα σχετικά στοιχεία της εμπειρίας των ανηλίκων στην πλατφόρμα.
- // Καθορισμός ελάχιστων απαιτήσεων για τα εργαλεία γονικού ελέγχου. Τα εργαλεία αυτά θα πρέπει να είναι ηλικιακά κατάλληλα και εύκολα στη χρήση, την πρόσβαση και την ενεργοποίηση. Θα πρέπει επίσης να είναι διαλειτουργικά, αποτελεσματικά και να μην περιορίζουν δυσανάλογα τα δικαιώματα των ανηλίκων στην ιδιωτικότητα ή την πρόσβαση σε υπηρεσίες.
- // Καθιέρωση εργαλείων υποστήριξης χρηστών. Τα εργαλεία αυτά περιλαμβάνουν άμεσα ορατά προειδοποιητικά μηνύματα, συνδέσμους προς τις σχετικές γραμμές υποστήριξης ή άλλες πηγές όταν οι ανήλικοι αναζητούν, αναρτούν, παράγουν, κοινοποιούν και λαμβάνουν περιεχόμενο που είναι δυνητικά παράνομο. Θα μπορούσαν επίσης να αναπτυχθούν επιλογές για να διατηρηθεί ο έλεγχος επί των εμπειριών των ανηλίκων μέσω του περιορισμού των αλληλεπιδράσεων και των επαφών.
- // Διασφάλιση της προστασίας των ανηλίκων από πρακτικές οικονομικής εκμετάλλευσης. Οι ανήλικοι δεν πρέπει να εκτίθενται σε πρακτικές και τεχνικές που μπορούν να οδηγήσουν σε υπερβολικές ή ανεπιθύμητες δαπάνες ή σε εθιστικές συμπεριφορές (για παράδειγμα, επί πληρωμή «σεντούκια θησαυρού»).
- // Καθιέρωση πρακτικών διακυβέρνησης, συμπεριλαμβανομένων εσωτερικών πολιτικών, διαδικασιών, ρόλων και αρμοδιοτήτων για την προώθηση μιας νοοτροπίας ασφάλειας για τους ανηλίκους που χρησιμοποιούν την υπηρεσία τους.
- // Διασφάλιση ότι όλες οι πληροφορίες, οι προειδοποιήσεις και κάθε άλλη επικοινωνία είναι φιλικές προς τα παιδιά, ηλικιακά κατάλληλες, εύκολα κατανοητές και προσβάσιμες για όλους τους ανηλίκους, καθώς και ότι παρουσιάζονται με σαφήνεια και στο σχετικό σημείο χρήσης. Γενικότερα, βάσει της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες, όλοι οι χρήστες, συμπεριλαμβανομένων των ανηλίκων,

προστατεύονται από ελάχιστες απαιτήσεις (για παράδειγμα, οι επιγραμμικές πλατφόρμες πρέπει να καθιστούν τους όρους και τις προϋποθέσεις τους κατανοητούς στην τοπική γλώσσα της ΕΕ, ώστε οι χρήστες, συμπεριλαμβανομένων των ανηλίκων, να γνωρίζουν τους όρους και τις προϋποθέσεις που αποδέχονται).

Προσέγγιση βάσει κινδύνου

Οι κατευθυντήριες γραμμές της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες υιοθετούν μια προσέγγιση βάσει κινδύνου, καθώς οι διάφορες επιγραμμικές πλατφόρμες ενδέχεται να ενέχουν διαφορετικές μορφές ή επίπεδα κινδύνων για τους ανηλίκους. Οι κατευθυντήριες γραμμές αναγνωρίζουν ότι οι κίνδυνοι αυτοί μπορεί να ποικίλλουν ανάλογα με το μέγεθος, την εμβέλεια και το είδος της πλατφόρμας, τη φύση της, την προβλεπόμενη ή τρέχουσα χρήση της, τα χαρακτηριστικά και τη βάση χρηστών, τον αντίκτυπό της στα δικαιώματα των παιδιών και σε άλλα δικαιώματα και ελευθερίες. Οι πλατφόρμες θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη αυτούς τους παράγοντες κατά την εφαρμογή των κατευθυντήριων γραμμών.

Σύμφωνα με την εν λόγω προσέγγιση βάσει κινδύνου, οι κατευθυντήριες γραμμές καθορίζουν πώς οι πάροχοι θα πρέπει να εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους για την παροχή υψηλού επιπέδου ιδιωτικότητας, ασφάλειας και προστασίας των ανηλίκων με αναλογικό και κατάλληλο τρόπο. Οι πάροχοι θα πρέπει να εξετάζουν τον αντίκτυπο των προστατευτικών μέτρων που λαμβάνουν στα δικαιώματα των παιδιών και σε άλλα δικαιώματα και ελευθερίες, βασίζοντας τα εν λόγω μέτρα στα υψηλότερα διαθέσιμα πρότυπα, στην οπτική και στα δικαιώματα των παιδιών. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να εφαρμόζεται η αρχή της προφύλαξης όταν υπάρχουν ενδείξεις ότι μια πρακτική, ένα χαρακτηριστικό ή μια σχεδιαστική επιλογή ενέχει κινδύνους για τα παιδιά, έως ότου αποδειχθεί ότι δεν είναι επιβλαβείς.

Ειδικές απαγορεύσεις βάσει της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες

Όσον αφορά τη διαφήμιση, η πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες απαγορεύει στους παρόχους επιγραμμικών πλατφορμών να παρουσιάζουν διαφημίσεις βάσει κατάρτισης προφίλ με τη χρήση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ανηλίκων, όταν γνωρίζουν με εύλογη βεβαιότητα ότι ο αποδέκτης της υπηρεσίας είναι ανήλικος.

Η πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες απαγορεύει επίσης τον «παραπλανητικό σχεδιασμό». Πρόκειται για τον τρόπο με τον οποίο οι επιγραμμικές διεπαφές σχεδιάζονται έτσι ώστε να πείθουν ή να χειραγωγούν τους χρήστες προκειμένου να κάνουν ορισμένες επιλογές ενάντια στα συμφέροντά τους. Η απαγόρευση του παραπλανητικού σχεδιασμού εφαρμόζεται σε καταστάσεις που δεν καλύπτονται ήδη από το δίκαιο σε θέματα προστασίας των καταναλωτών [οδηγία για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές (ΟΑΕΠ)] και τους κανόνες για την προστασία των δεδομένων [γενικός κανονισμός για την προστασία δεδομένων (ΓΚΠΔ)].

Αξιόπιστες πηγές επισήμανσης παράνομου περιεχομένου

Η πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες διευκολύνει επίσης την καταγγελία παράνομου περιεχομένου (όπως η παράνομη ρητορική μίσους και το υλικό σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών) και αγαθών από τους χρήστες, επιβάλλοντας φιλικά προς τον χρήστη συστήματα επισήμανσης, μεταξύ άλλων και για ανηλίκους. Στις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, οι οποίες γνωρίζουν σε βάθος πώς να εντοπίζουν ορισμένα είδη παράνομου περιεχομένου στο διαδίκτυο, μπορεί να χορηγηθεί το καθεστώς της «αξιόπιστης πηγής επισήμανσης παράνομου περιεχομένου».

Οι ειδοποιήσεις παράνομου περιεχομένου προς τις πλατφόρμες εκ μέρους αξιόπιστων πηγών επισήμανσης παράνομου περιεχομένου εξετάζονται κατά προτεραιότητα. Επί του παρόντος, περισσότερες από 70 οργανώσεις έχουν οριστεί ως αξιόπιστες πηγές επισήμανσης παράνομου περιεχομένου από τους συντονιστές ψηφιακών υπηρεσιών, οι οποίες αντιπροσωπεύουν τομείς ειδικευσης που κυμαίνονται από την προστασία των ανηλίκων στο διαδίκτυο, την εξαπάτηση και την απάτη έως την καταπολέμηση των προϊόντων παραποίησης/απομίμησης.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ (ΓΚΠΔ)

Ο γενικός κανονισμός για την προστασία δεδομένων (ΓΚΠΔ) υιοθετεί μια προσέγγιση βάσει κινδύνου όσον αφορά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Όσο μεγαλύτερος είναι ο κίνδυνος που ενέχει η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των φυσικών προσώπων, τόσο αυστηρότερες είναι οι υποχρεώσεις που επιβάλλονται στους υπευθύνους επεξεργασίας δεδομένων και τόσο ισχυρότερες πρέπει να είναι οι εγγυήσεις που πρέπει να παρέχονται.

Ο ΓΚΠΔ προβλέπει συγκεκριμένα ότι τα παιδιά απαιτούν ειδική προστασία. Σε περίπτωση πρόσβασης παιδιών σε επιγραμμική υπηρεσία, απαιτείται να διασφαλίζεται ότι εφαρμόζονται ειδικά μέτρα προστασίας των δεδομένων ώστε να εξασφαλίζεται κατάλληλο επίπεδο προστασίας έναντι των κινδύνων που ενέχει η χρήση της υπηρεσίας από τα παιδιά. Ο κανονισμός αναγνωρίζει ότι τα παιδιά ενδέχεται να μην έχουν πλήρη επίγνωση των κινδύνων και των συνεπειών που απορρέουν από τον τρόπο με τον οποίο θα χρησιμοποιηθούν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που τα αφορούν.

Σχετικές αρχές προστασίας δεδομένων

Οι οργανισμοί που επεξεργάζονται δεδομένα υποχρεούνται να τηρούν τις αρχές προστασίας των δεδομένων, οι οποίες είναι πολύ σημαντικές για την προστασία των παιδιών στο διαδίκτυο. Για παράδειγμα, η αρχή της ελαχιστοποίησης των δεδομένων απαιτεί από τους οργανισμούς να ελαχιστοποιούν τον όγκο των δεδομένων παιδιών που συλλέγονται και την επακόλουθη χρήση τους.

Σύμφωνα με την αρχή του περιορισμού του σκοπού, όταν τα δεδομένα παιδιών συλλέγονται για έναν σκοπό, δεν θα πρέπει να χρησιμοποιούνται από τον οργανισμό για οποιονδήποτε άλλο σκοπό. Η αρχή της ακεραιότητας και της εμπιστευτικότητας απαιτεί από τον οργανισμό να λαμβάνει κατάλληλα μέτρα ασφαλείας για την προστασία των δεδομένων του παιδιού από παράνομη ή μη εξουσιοδοτημένη χρήση.

Ένα άλλο σημαντικό μέτρο είναι η υποχρέωση των οργανισμών που συλλέγουν και χρησιμοποιούν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα να συμμορφώνονται με την υποχρέωση προστασίας των δεδομένων ήδη από τον σχεδιασμό και εξ ορισμού²³⁶. Για τον σκοπό αυτόν, πρέπει να ενσωματώνονται στην υπηρεσία μέτρα προστασίας των δεδομένων ήδη από τον σχεδιασμό τους και να χρησιμοποιούνται εξ ορισμού οι αυστηρότερες ρυθμίσεις απορρήτου.

Επίσης, σύμφωνα με τις απαιτήσεις αυτές, ο οργανισμός πρέπει να λαμβάνει κατάλληλα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα για την προστασία των ανηλίκων. Η συμμόρφωση με την εν λόγω αρχή μπορεί να απαιτεί διαφορετικά μέτρα, ανάλογα με την προσφερόμενη υπηρεσία και τον κίνδυνο για το υποκείμενο των δεδομένων. Τα μέτρα θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν τα εξής:

- // διασφάλιση ότι τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα των παιδιών δεν κοινοποιούνται συστηματικά σε τρίτους·
- // διασφάλιση ότι η ταυτότητα ή τα στοιχεία επικοινωνίας των παιδιών δεν καθίστανται διαθέσιμα σε άλλους χωρίς γονική συναίνεση·

// απενεργοποίηση του γεωεντοπισμού εξ ορισμού

// αποφυγή τεχνικών «ώθησης» που ενθαρρύνουν τα παιδιά να παρέχουν περιττές πληροφορίες ή παρέχουν σχετικά κίνητρα.

Ο ΓΚΠΔ καθορίζει επίσης ειδικές απαιτήσεις διαφάνειας για τα παιδιά. Απαιτεί, όταν τα παιδιά χρησιμοποιούν προϊόν ή υπηρεσία που επεξεργάζεται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που τα αφορούν (για παράδειγμα, εάν έχουν λογαριασμό σε συγκεκριμένη υπηρεσία), να παρέχονται εύκολα προσβάσιμες εξηγήσεις σε σαφή και απλή γλώσσα σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο θα χρησιμοποιηθούν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα του παιδιού.

Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό, καθώς ορισμένα παιδιά δεν γνωρίζουν τι σημαίνουν προσωπικά δεδομένα (για παράδειγμα, φωτογραφίες και βίντεο) ούτε ότι τα δεδομένα τους μπορούν να χρησιμοποιηθούν για σκοπούς, όπως η εξατομίκευση στοχευμένων διαφημίσεων και εμπειριών εντός της εφαρμογής.

Νομική βάση

Βασικό χαρακτηριστικό ασφάλειας του ΓΚΠΔ είναι ότι ο οργανισμός που επεξεργάζεται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα (ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεδομένων) πρέπει να διαθέτει νομική βάση για την επεξεργασία αυτή. Πρέπει να στηρίζεται σε μία από τις έξι νομικές βάσεις που προβλέπονται στον ΓΚΠΔ²³⁷. Δεν υπάρχει ιεράρχηση όσον αφορά τις προβλεπόμενες έξι νομικές βάσεις. Οι υπεύθυνοι επεξεργασίας δεδομένων θα πρέπει να επιλέγουν την καταλληλότερη βάση, λαμβάνοντας υπόψη τις απαιτήσεις καθεμίας από τις διαφορετικές νομικές βάσεις.

Μία από αυτές τις νομικές βάσεις είναι η συγκατάθεση. Η συγκατάθεση πρέπει να είναι ελεύθερη, συγκεκριμένη, εν πλήρει επιγνώσει και αδιαμφισβήτητη, να εκφράζεται με σαφή θετική ενέργεια, ενώ τα άτομα πρέπει να είναι σε θέση να την ανακαλούν με την ίδια ευκολία με την οποία την παρέχουν²³⁸. Η συγκατάθεση δεν μπορεί να είναι ελεύθερη εάν τα παιδιά δεν έχουν πραγματική επιλογή ή αισθάνονται αναγκασμένα να τη δώσουν. Για να είναι η συγκατάθεση εν επιγνώσει, ο υπεύθυνος επεξεργασίας πρέπει να εξηγεί με σαφή και απλή διατύπωση, προσβάσιμη σε παιδιά, πώς προτίθεται να επεξεργαστεί τα δεδομένα που συλλέγει²³⁹.

Όταν η συγκατάθεση χρησιμοποιείται ως νομική βάση από μια «υπηρεσία της κοινωνίας των πληροφοριών»²⁴⁰ (όπως πλατφόρμες μέσων κοινωνικής δικτύωσης και βιντεοπαιχνίδια), τα παιδιά μπορούν να παρέχουν τη συγκατάθεσή τους για την επεξεργασία των προσωπικών τους δεδομένων από την ηλικία των 16 ετών.

Ο ΓΚΠΔ παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να μειώσουν το όριο αυτό σε οποιαδήποτε ηλικία μεταξύ 13 και 16 ετών. Όταν το παιδί είναι ηλικίας κάτω των 16 ετών, η επεξεργασία είναι σύμφωνη εάν η συγκατάθεση παρέχεται ή εγκρίνεται από το πρόσωπο που έχει τη γονική μέριμνα.

στ. Οι περισσότερες επιγραμμικές υπηρεσίες θεωρούνται υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται εφαρμογές, μηχανές αναζήτησης, πλατφόρμες μέσων κοινωνικής δικτύωσης, επιγραμμικές υπηρεσίες ανταλλαγής μηνυμάτων ή υπηρεσίες φωνητικής τηλεφωνίας μέσω διαδικτύου, επιγραμμικές αγορές, υπηρεσίες συνεχούς ροής περιεχομένου (για παράδειγμα, υπηρεσίες βίντεο, μουσικής ή παιχνιδιών), ειδησεογραφικοί ή εκπαιδευτικοί ιστότοποι, καθώς και οποιοδήποτε ιστότοποι προσφέρουν άλλα προϊόντα ή υπηρεσίες σε χρήστες μέσω του διαδικτύου. Βλέπε: άρθρο 4 σημείο 25) του ΓΚΠΔ.

Τα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει διαφορετικά ηλικιακά όρια όταν οι υπηρεσίες της κοινωνίας των πληροφοριών βασίζονται στη συγκατάθεση. Σύμφωνα με τα στοιχεία που ήταν διαθέσιμα στα τέλη του 2025, 7 κράτη μέλη έχουν ορίσει ως ελάχιστη ηλικία για τη συγκατάθεση το 13ο έτος, 6 κράτη μέλη το 14ο, 5 κράτη μέλη το 15ο και 9 κράτη μέλη το 16ο.

Σύμφωνα με την αρχή της λογοδοσίας, ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεδομένων πρέπει να είναι σε θέση να αποδείξει ότι έχει συμμορφωθεί με τον ΓΚΠΔ. Πρέπει, μεταξύ άλλων, να διασφαλίζει την εγκυρότητα της συγκατάθεσης που έχει λάβει. Ωστόσο, στην πράξη, μπορεί να είναι δύσκολο για τον υπεύθυνο επεξεργασίας να διασφαλίσει ότι η συγκατάθεση που έλαβε από το πρόσωπο που έχει τη γονική μέριμνα, κατά περίπτωση, είναι έγκυρη. Μπορεί να είναι δύσκολο να επιβεβαιωθεί ότι το άτομο που παρέχει τη συγκατάθεση για το παιδί έχει τη νόμιμη εξουσία να το πράξει.

Επιπλέον, σύμφωνα με την αρχή της ελαχιστοποίησης των δεδομένων, ο υπεύθυνος επεξεργασίας θα πρέπει να επεξεργάζεται μόνο τα δεδομένα που είναι αναγκαία για τον σκοπό αυτόν και θα πρέπει να αποφεύγει την επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (όπως έγγραφα που περιέχουν ευαίσθητες πληροφορίες σχετικά με τη φροντίδα του παιδιού) για να αποδειχθεί επαρκώς η εγκυρότητα της συγκατάθεσης.

Ωστόσο, η απαίτηση εξασφάλισης της συγκατάθεσης του προσώπου που έχει τη γονική μέριμνα δεν ισχύει όταν τα δεδομένα υποβάλλονται σε επεξεργασία βάσει άλλης νομικής βάσης, όπως σύμβαση ή έννομο συμφέρον (βλ. κατωτέρω). Αυτό σημαίνει ότι, όταν μια εταιρεία μέσω κοινωνικής δικτύωσης στηρίζεται σε μία από αυτές τις βάσεις για την επεξεργασία δεδομένων παιδιών (για παράδειγμα, για τη δημιουργία του λογαριασμού τους ώστε να μπορούν να έχουν πρόσβαση στην υπηρεσία και για τις αλληλεπιδράσεις τους στην υπηρεσία), δεν εφαρμόζονται οι πρόσθετες εγγυήσεις που απορρέουν από την επεξεργασία δεδομένων παιδιών βάσει συγκατάθεσης.

Όταν ένας οργανισμός επεξεργάζεται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα βάσει σύμβασης, εναπόκειται σε κάθε κράτος μέλος να καθορίσει την ηλικία κατά την οποία ένα παιδί μπορεί να συνάψει σύμβαση.

Μια άλλη βάση στην οποία στηρίζονται οι επιγραμμικές υπηρεσίες είναι το έννομο συμφέρον. Αφορά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα παιδιού για τους σκοπούς του έννομου συμφέροντος του υπευθύνου επεξεργασίας ή τρίτου, εκτός εάν έναντι του συμφέροντος αυτού υπερισχύει το συμφέρον ή τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι ελευθερίες του ατόμου. Το έννομο συμφέρον δεν αποτελεί «προεπιλεγμένη» νομική βάση για την επεξεργασία.

Όταν οι υπεύθυνοι επεξεργασίας επικαλούνται έννομο συμφέρον για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα παιδιών βάσει του ΓΚΠΔ, σύμφωνα με την αρχή της λογοδοσίας, πρέπει να διασφαλίζουν ότι πληρούν όλες τις απαιτήσεις του άρθρου 6 παράγραφος 1 στοιχείο στ) του ΓΚΠΔ πριν από την επεξεργασία^ζ. Μία από τις απαιτήσεις αυτές είναι ότι τα έννομα συμφέροντα του υπευθύνου επεξεργασίας δεν πρέπει να υπερισχύουν των συμφερόντων ή των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών του παιδιού²⁴⁰.

ζ. Όπως επιβεβαιώθηκε από το ΔΕΕ, το άρθρο 6 παράγραφος 1 στοιχείο στ) του ΓΚΠΔ επιβάλλει τρεις σωρευτικές προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν για να είναι νόμιμη η επεξεργασία: «πρώτον, την επιδίωξη εννόμου συμφέροντος εκ μέρους του υπευθύνου επεξεργασίας ή τρίτου· δεύτερον, την αναγκαιότητα της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για την εξυπηρέτηση του επιδιωκόμενου εννόμου συμφέροντος και, τρίτον, την απαίτηση να μην υπερισχύουν του εννόμου συμφέροντος του υπευθύνου επεξεργασίας ή του τρίτου τα συμφέροντα ή οι ελευθερίες και τα θεμελιώδη δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων». Βλέπε: υπόθεση C-252/21, Meta κατά Bundeskartellamt (ECLI:EU:C:2023:537), σκέψη 106.

Το ΔΕΕ έχει επισημάνει ότι, όταν ο υπεύθυνος επεξεργασίας διενεργεί τέτοια αξιολόγηση, είναι αναγκαίο να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην περίπτωση που το υποκείμενο των δεδομένων είναι παιδί. Επισημάνει ότι, σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 38 του ΓΚΠΔ, τα παιδιά απαιτούν ειδική προστασία. Επιπρόσθετα, το ΔΕΕ έχει αποφανθεί ότι η εν λόγω ειδική προστασία θα πρέπει να ισχύει για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα παιδιών με σκοπό την εμπορία ή τη δημιουργία προφίλ προσωπικότητας ή προφίλ χρήστη ή για την παροχή υπηρεσιών που προσφέρονται άμεσα σε παιδιά²⁴¹.

Οι υπεύθυνοι επεξεργασίας θα πρέπει επίσης να εξετάζουν την έκταση και την ένταση κάθε παρέμβασης στα δικαιώματα και τις ελευθερίες του παιδιού. Θα πρέπει να είναι σε θέση να αποδείξουν ότι συνεκτιμήθηκε το υπέρτατο συμφέρον των παιδιών ως παράμετρος πρωταρχικής σημασίας και ότι εφαρμόστηκαν κατάλληλες διασφαλίσεις²⁴². Το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού θα πρέπει να αποτελεί παράμετρο πρωταρχικής σημασίας κατά τη στάθμιση τυχόν αντικρουόμενων συμφερόντων.

Οι υπεύθυνοι επεξεργασίας θα πρέπει επίσης να λαμβάνουν υπόψη τις εύλογες προσδοκίες του παιδιού όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο θα χρησιμοποιηθούν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν. Οι προσδοκίες του παιδιού μπορεί επίσης να διαφέρουν ανάλογα με την ηλικία του παιδιού²⁴³. Ανάλογα με την πολυπλοκότητα της επεξεργασίας, η περιορισμένη ικανότητα του παιδιού να κατανοήσει τη σημασία της επεξεργασίας δεδομένων αυξάνει τον κίνδυνο απροσδόκητων ή δυσανάλογων συνεπειών της επεξεργασίας.

Επισημαίνεται ότι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προστασίας Δεδομένων (ΕΣΠΔ) εκτιμά ότι ορισμένα είδη πράξεων επεξεργασίας δεδομένων, όπως η εκτεταμένη κατάρτιση προφίλ και οι δραστηριότητες στοχευμένης διαφήμισης²⁴⁴, με την επιφύλαξη ορισμένων περιορισμένων εξαιρέσεων, δεν ευθυγραμμίζονται εν γένει με την υποχρέωση διασφάλισης της ειδικής προστασίας των παιδιών²⁴⁵.

Όταν τα έννομα συμφέροντα του υπευθύνου επεξεργασίας συγκρούονται με τα συμφέροντα ή τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες του παιδιού, θα πρέπει γενικά να υπερισχύουν τα συμφέροντα και τα δικαιώματα του παιδιού. Όταν αυτό δεν είναι εφικτό, ο υπεύθυνος επεξεργασίας θα πρέπει να στηρίζεται σε άλλη νομική βάση για την επεξεργασία των δεδομένων ή να παύει την επεξεργασία των δεδομένων.

Άλλες σχετικές διατάξεις

Ο ΓΚΠΔ παρέχει επίσης αυξημένη προστασία στα παιδιά όσον αφορά το δικαίωμα διαγραφής, λαμβάνοντας υπόψη ότι το παιδί ενδέχεται να μην είχε πλήρη επίγνωση των κινδύνων που ενέχει η επεξεργασία και επιθυμεί αργότερα τη διαγραφή των εν λόγω δεδομένων²⁴⁶. Προβλέπει επίσης ότι τα παιδιά δεν θα πρέπει να υπόκεινται σε κατάρτιση προφίλ ή σε αυτοματοποιημένη λήψη αποφάσεων²⁴⁷, και παρέχει στα παιδιά ειδική προστασία κατά την εμπορία²⁴⁸.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προστασίας Δεδομένων (ΕΣΠΔ) έχει αποφανθεί ότι «οι οργανισμοί θα πρέπει, γενικά, να αποφεύγουν να καταρτίζουν προφίλ παιδιών για σκοπούς εμπορικής προώθησης [...] και ότι η εν λόγω κατάρτιση προφίλ θα πρέπει να επιτρέπεται σε πολύ περιορισμένες περιπτώσεις, όπως όταν είναι αναγκαίο για την προστασία της ευημερίας/ευεξίας του παιδιού»²⁴⁹.

Ο ΓΚΠΔ καθορίζει επίσης τις περιστάσεις υπό τις οποίες απαιτείται εκτίμηση αντικτύπου σχετικά με την προστασία των δεδομένων (ΕΑΠΔ). Στο πλαίσιο αυτό, απαιτείται από τους οργανισμούς να αξιολογούν τους κινδύνους που συνδέονται με την προτεινόμενη επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των χρηστών και, όπου απαιτείται, να μειώνουν τον κίνδυνο για τους χρήστες, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών. Κατά τη διενέργεια των εκτιμήσεων κινδύνου θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι διαφορετικές ηλικίες και αναπτυξιακές ανάγκες των παιδιών-χρηστών.

Στις εκτιμήσεις κινδύνου για τα παιδιά θα πρέπει επίσης να εξετάζονται οι κίνδυνοι που προκύπτουν από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα παιδιών για τη γενική ευημερία τους. Οι κίνδυνοι αυτοί περιλαμβάνουν κάθε σωματική, ψυχική ή οικονομική βλάβη που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν ως αποτέλεσμα της επεξεργασίας. Η αρχή του υπέρτατου συμφέροντος του παιδιού πρέπει να αποτελεί ένα από τα κύρια εργαλεία αξιολόγησης κινδύνου κατά τη διενέργεια ΕΑΠΔ σχετικά με την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα παιδιών.

Όταν ο κίνδυνος εξακολουθεί να είναι υψηλός παρά την εφαρμογή των προτεινόμενων μέτρων, ο οργανισμός υποχρεούται να ζητήσει τη γνώμη της οικείας αρχής προστασίας δεδομένων (ΑΠΔ). Η ΑΠΔ υποχρεούται να παρέχει γραπτώς συμβουλές και δύναται επίσης να χρησιμοποιήσει οποιαδήποτε από τις εξουσίες της, συμπεριλαμβανομένης της έκδοσης απαγόρευσης επεξεργασίας όταν οι κίνδυνοι είναι υπερβολικά υψηλοί και δεν μπορούν να μετριαστούν επαρκώς²⁵⁰.

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ

(ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΝ)

Εκτός από την πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες, ο κανονισμός για την τεχνητή νοημοσύνη (κανονισμός για την ΤΝ) θεσπίζει ολοκληρωμένο νομικό πλαίσιο για τη ρύθμιση της τεχνητής νοημοσύνης (ΤΝ) στην ΕΕ. Ο κανονισμός για την ΤΝ διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση της προστασίας των δικαιωμάτων των παιδιών με την επιβολή διασφαλίσεων για την προστασία της υγείας, της ασφάλειας και των θεμελιωδών δικαιωμάτων κατά την ανάπτυξη και την εφαρμογή της ΤΝ. Ο κανονισμός για την ΤΝ ακολουθεί μια προσέγγιση βάσει κινδύνου και θεσπίζει κανόνες για τα συστήματα ΤΝ με βάση το πιθανό επίπεδο κινδύνου που ενέχουν.

Αρκετές περιπτώσεις χρήσης ΤΝ με σημαντικές επιπτώσεις στα δικαιώματα των παιδιών ταξινομούνται ως υψηλού κινδύνου βάσει του κανονισμού για την ΤΝ, όπως όταν χρησιμοποιείται στον τομέα της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης. Τα συστήματα ΤΝ υψηλού κινδύνου πρέπει να πληρούν ορισμένες απαιτήσεις, όπως η διαχείριση κινδύνων, η διαφάνεια και η ανθρώπινη εποπτεία, ώστε να διασφαλίζεται ότι είναι ασφαλή και αξιόπιστα. Ειδικότερα, το σύστημα διαχείρισης κινδύνου ενός συστήματος ΤΝ υψηλού κινδύνου πρέπει να εξετάζει αν υπάρχει πιθανότητα δυσμενών επιπτώσεων σε πρόσωπα ηλικίας κάτω των 18 ετών.

Κατά την αξιολόγηση των επιπτώσεων που έχει στα θεμελιώδη δικαιώματα η συγκεκριμένη χρήση ενός συστήματος ΤΝ υψηλού κινδύνου^η, ορισμένοι φορείς εφαρμογής των εν λόγω συστημάτων πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις κατηγορίες ατόμων και ομάδων που ενδέχεται να επηρεαστούν από τη χρήση του συστήματος, στις οποίες μπορεί να περιλαμβάνονται παιδιά. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε σχέδιο κατευθυντήριων γραμμών, το οποίο θα τεθεί σε δημόσια διαβούλευση, σχετικά με την ταξινόμηση των συστημάτων ΤΝ υψηλού κινδύνου, το οποίο περιλαμβάνει παραδείγματα πρακτικών που εμπίπτουν ή δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού για την ΤΝ²⁵¹.

Επιπλέον, λόγω του εξελισσόμενου χαρακτήρα των συστημάτων ΤΝ, οι συννομοθέτες συμφώνησαν γρήγορα στη δέσμη μέτρων Omnibus για την ΤΝ στον ψηφιακό τομέα με σκοπό την περαιτέρω ενίσχυση των κανόνων που συμβάλλουν επίσης στην καλύτερη προστασία των ανηλίκων. Ειδικότερα, οι νέοι κανόνες απαγορεύουν τα συστήματα ΤΝ που παράγουν μη συναινετικό, σαφούς σεξουαλικού και προσωπικού χαρακτήρα περιεχόμενο ή υλικό σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, όπως οι εφαρμογές «γυμνοποίησης»

^η Οι υποχρεώσεις για τα συστήματα ΤΝ υψηλού κινδύνου, όπως συμφωνήθηκαν στη δέσμη μέτρων Omnibus για την ΤΝ, θα αρχίσουν να ισχύουν τον Δεκέμβριο του 2027 (για τα αυτόνομα συστήματα ΤΝ, όπως ορισμένα συστήματα ΤΝ στην εκπαίδευση) και τον Αύγουστο του 2028 (για τα συστήματα ΤΝ που είναι ενσωματωμένα σε ρυθμιζόμενα προϊόντα, για παράδειγμα παιχνίδια).

της TN. Οι υποχρεώσεις για τα συστήματα TN υψηλού κινδύνου, όπως συμφωνήθηκαν στη δέσμη μέτρων Omnibus για την TN, θα αρχίσουν να ισχύουν τον Δεκέμβριο του 2027 (για τα αυτόνομα συστήματα TN, όπως ορισμένα συστήματα TN στην εκπαίδευση) και τον Αύγουστο του 2028 (για τα συστήματα TN που είναι ενσωματωμένα σε ρυθμιζόμενα προϊόντα, όπως παιχνίδια).

Απαγορευμένες πρακτικές

Ο κανονισμός για την TN απαγορεύει τις πρακτικές TN που χειραγωγούν, εξαπατούν ή εκμεταλλεύονται τα τρωτά σημεία των παιδιών. Στόχος των απαγορεύσεων αυτών είναι να αποτρέψουν τα συστήματα TN από τη χειραγωγή ανηλίκων ή την εκμετάλλευση γνωστικών και άλλων περιορισμών που ενδέχεται να έχουν τα παιδιά κατά τη λήψη αποφάσεων τις οποίες διαφορετικά δεν θα είχαν λάβει, καθώς και να τα προστατεύσουν από επιβλαβή αθέμιτη επιρροή, χειραγωγή και εκμετάλλευση.

Οι απαγορεύσεις αυτές άρχισαν να ισχύουν στις 2 Φεβρουαρίου 2025. Η Επιτροπή δημοσίευσε κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις απαγορευμένες πρακτικές TN, οι οποίες περιλαμβάνουν παραδείγματα πρακτικών που εμπίπτουν ή δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού για την TN²⁵².

Παράδειγμα απαγορευμένης πρακτικής TN είναι μια εφαρμογή που βασίζεται στην TN και ενθαρρύνει τους ανηλίκους να ολοκληρώνουν ολοένα και πιο επικίνδυνες προκλήσεις, όπως να σκαρφαλώσουν σε έπιπλα, να εξερευνήσουν ράφια που βρίσκονται σε ύψος ή να χειριστούν αιχμηρά αντικείμενα, με αντάλλαγμα ψηφιακές ανταμοιβές και εικονική επιδοκιμασία. Τα συστήματα αυτά εκμεταλλεύονται τα τρωτά σημεία των παιδιών κάνοντας κατάχρηση της φυσικής τους περιέργειας και της επιθυμίας τους για ανταμοιβές, και ενέχουν τον κίνδυνο να τους προκαλέσουν σημαντική βλάβη.

Ένα άλλο παράδειγμα απαγορευμένης πρακτικής TN είναι τα παιχνίδια που έχουν σχεδιαστεί ώστε να είναι εξαιρετικά εθιστικά, εκμεταλλευόμενα τα τρωτά σημεία που είναι εγγενή στα παιδιά και τους εφήβους (συμπεριλαμβανομένης της έλλειψης αυτοελέγχου). Τα παιχνίδια αυτά χρησιμοποιούν TN για να αναλύουν την ατομική συμπεριφορά και τις προτιμήσεις των παιδιών, βάσει των οποίων δημιουργούν εξατομικευμένες και απρόβλεπτες ανταμοιβές μέσω εθιστικών προγραμμάτων ενίσχυσης και βρόχων τύπου ντοπαμίνης. Με τον τρόπο αυτόν ενθαρρύνεται το υπέρμετρο παιχνίδι και η ψυχαναγκαστική χρήση.

Τα παιχνίδια αυτά έχουν σχεδιαστεί έτσι ώστε να είναι εξαιρετικά εθιστικά (ή να έχουν ως αποτέλεσμα τον σημαντικό εθισμό), εκμεταλλευόμενα τα εγγενή τρωτά σημεία των παιδιών. Τέτοια τρωτά σημεία είναι, μεταξύ άλλων, η περιορισμένη ικανότητά τους να κατανοούν μακροπρόθεσμες συνέπειες, η επιδεκτικότητά τους στην πίεση, η έλλειψη αυτοελέγχου και η τάση για στιγμιαία ικανοποίηση.

Μοντέλα TN γενικού σκοπού

Όσον αφορά τα μοντέλα TN γενικού σκοπού (GPAI) υψηλών επιδόσεων με συστημικό κίνδυνο, ο κανονισμός για την TN επιβάλλει ειδικές υποχρεώσεις εκτίμησης και μετριασμού των κινδύνων. Οι πλέον κορυφαίοι πάροχοι μοντέλων TN γενικού σκοπού, για να συμμορφωθούν με τους κανόνες αυτούς, έχουν υπογράψει τον κώδικα ορθής πρακτικής για την TN γενικού σκοπού²⁵³.

Οι πάροχοι τεχνητής νοημοσύνης γενικού σκοπού πρέπει να αξιολογούν και να μετριάζουν συγκεκριμένα σενάρια κινδύνου. Στο πλαίσιο αυτό μπορεί να περιλαμβάνονται η αξιολόγηση των κινδύνων διάδοσης παράνομου, ψευδούς περιεχομένου ή περιεχομένου που εισάγει διακρίσεις οι οποίοι προέρχονται από παράνομο, βίαιο, μισαλλόδοξο, ριζοσπαστικοποιητικό ή ψευδές περιεχόμενο, και η αναφορά των αποτελεσμάτων αυτής της διαδικασίας διαχείρισης κινδύνου στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή πριν από τη διάθεση στην αγορά.

Μέρος των μέτρων μετριασμού που πρέπει να λαμβάνουν οι πάροχοι μοντέλων ΤΝ γενικού σκοπού είναι η παρακολούθηση και το φιλτράρισμα των δεδομένων εισόδου του μοντέλου. Αυτό περιλαμβάνει την πρόληψη της παραγωγής επιβλαβούς περιεχομένου. Οι υποχρεώσεις για τα μοντέλα ΤΝ γενικού σκοπού τέθηκαν σε εφαρμογή στις 2 Αυγούστου 2025.

Υποχρεώσεις διαφάνειας

Ο κανονισμός για την ΤΝ, για να συμβάλει στην αποφυγή των περιπτώσεων απάτης, πλαστοπροσωπίας και εξαπάτησης, επιβάλλει υποχρεώσεις διαφάνειας στους παρόχους και στους φορείς εφαρμογής ορισμένων συστημάτων ΤΝ²⁵⁴. Σύμφωνα με τον κανονισμό για την ΤΝ, οι πάροχοι πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα συστήματα ΤΝ που προορίζονται για άμεση αλληλεπίδραση με άτομα (όπως τα διαλογικά ρομπότ) σχεδιάζονται και αναπτύσσονται κατά τρόπο που επιτρέπει στους ενδιαφερομένους να ενημερώνονται ότι αλληλεπιδρούν με σύστημα ΤΝ, εκτός εάν αυτό είναι προφανές. Η υποχρέωση αυτή ισχύει σε κάθε περίπτωση για τα διαλογικά ρομπότ που αλληλεπιδρούν με παιδιά.

Η γνωστοποίηση δεν αντιμετωπίζει πλήρως τους κινδύνους συναισθηματικής εξάρτησης. Ωστόσο, ο δι-αδραστικός και συχνά ελκυστικός χαρακτήρας αυτών των συστημάτων καθιστά απαραίτητο οι χρήστες να ενημερώνονται ρητά ότι αλληλεπιδρούν με ένα σύστημα ΤΝ, το οποίο έχει προγραμματιστεί για να ενισχύει την αλληλεπίδρασή τους, και όχι με ένα πρόσωπο.

Συστήματα παραγωγικής ΤΝ

Υποχρέωση των παρόχων και των φορέων εφαρμογής συστημάτων παραγωγικής ΤΝ είναι να επισημαίνουν και να καθιστούν δυνατή την ανίχνευση περιπτώσεων τεχνητής παραγωγής ή χειρισμού περιεχομένου, όπως εικόνες, ήχος ή βίντεο, καθώς και να επισημαίνουν τα προϊόντα βαθυπαραποίησης και ορισμένες δημοσιεύσεις που παράγονται από ΤΝ για δημόσια θέματα.

Οι φορείς εφαρμογής συστήματος αναγνώρισης συναισθημάτων ή συστήματος βιομετρικής κατηγοριοποίησης πρέπει να ενημερώνουν τα άτομα που εκτίθενται στη λειτουργία του συστήματος. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διευκολύνει τη συμμόρφωση με τις υποχρεώσεις αυτές μέσω, μεταξύ άλλων, της δημοσίευσης κώδικα ορθής πρακτικής για τη σήμανση και την επισήμανση περιεχομένου που παράγεται από ΤΝ²⁵⁵, και κατευθυντήριων γραμμών που βρίσκονται επί του παρόντος σε στάδιο κατάρτισης αφού δημοσιευτούν προς δημόσια διαβούλευση ²⁵⁶. Οι υποχρεώσεις σχετικά με τις απαιτήσεις διαφάνειας θα αρχίσουν να ισχύουν από τις 2 Αυγούστου 2026.

Σύντροφοι ΤΝ

Οι σύντροφοι ΤΝ γίνονται όλο και πιο δημοφιλείς μεταξύ των παιδιών, ωστόσο έχουν εντοπιστεί ορισμένοι κίνδυνοι που συνδέονται με τη χρήση τους. Σύμφωνα με τον κανονισμό, η ταξινόμηση των συντρόφων ΤΝ και παρόμοιων διαλογικών ρομπότ εξαρτάται πρωτίστως από τον επιδιωκόμενο σκοπό, τη λειτουργικότητα και το πλαίσιο χρήσης τους.

Ανάλογα με τους παράγοντες αυτούς, ο σύντροφος ΤΝ μπορεί να συνιστά απαγορευμένη πρακτική (για παράδειγμα, σε περιπτώσεις που αφορούν την εκμετάλλευση των τρωτών σημείων των παιδιών με ιδιαίτερα επιβλαβείς τρόπους). Ενδέχεται επίσης να εμπίπτει στην κατηγορία των συστημάτων ΤΝ υψηλού κινδύνου (για παράδειγμα, όταν ενσωματώνει λειτουργικότητες αναγνώρισης συναισθημάτων ή σε ορισμένες περιπτώσεις χρήσης στο πλαίσιο της εκπαίδευσης). Τέλος, ενδέχεται να υπόκειται σε υποχρεώσεις διαφάνειας σύμφωνα με τις οποίες οι χρήστες πρέπει να ενημερώνονται ότι δεν αλληλεπιδρούν με κάποιο πρόσωπο.

ΜΕΣΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ

Στο πλαίσιο της αντιμετώπισης των βλαβών στις οποίες εκτίθενται τα παιδιά στο ψηφιακό περιβάλλον, είναι σημαντικό να εξεταστούν οι προσεγγίσεις της ποινικής ευθύνης καθώς και της αστικής ευθύνης και της ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων.

Η ποινική ευθύνη θα μπορούσε να καλύπτει την απαγόρευση και την τιμωρία συγκεκριμένων επιβλαβών συμπεριφορών, όπως η διανομή υλικού σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών ή η αθέμιτη προσέγγιση στο διαδίκτυο, ενώ βασίζεται στη δίωξη από το κράτος και στις ποινικές κυρώσεις. Η δίωξη των ποινικών αδικημάτων, παρότι απαραίτητη για τα σοβαρότερα αδικήματα, παρεμβαίνει κατά κύριο λόγο εκ των υστέρων. Συνήθως κινείται μετά την επέλευση της βλάβης, προσδιορίζει και στοχεύει μεμονωμένους παραβάτες και όχι τις συστημικές συνθήκες που καθιστούν δυνατή τη βλάβη. Ωστόσο, η ποινικοποίηση ορισμένων συμπεριφορών εμπεριέχει επίσης σημαντικά στοιχεία πρόληψης και πρόβλεψης.

Από την άλλη πλευρά, μια προσέγγιση αστικής ευθύνης και ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων θα μπορούσε να προβλέπει προληπτικά και αντισταθμιστικά μέτρα μεταξύ διαφόρων ιδιωτών. Αφορά την κατανομή δικαιωμάτων, υποχρεώσεων και ευθυνών μεταξύ ιδιωτών, συμπεριλαμβανομένων των εταιρειών που σχεδιάζουν και διαχειρίζονται μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες, καθώς και την παροχή μέσων έννομης προστασίας σε περίπτωση παραβίασης των εν λόγω υποχρεώσεων.

Η νομοθεσία για την προστασία των καταναλωτών διαδραματίζει καίριο ρόλο σε υποθέσεις αστικής ευθύνης και ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων. Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι η προσέγγιση αυτή επιτρέπει στις ρυθμιστικές αρχές και στους ιδιώτες διαδίκους να αμφισβητούν τις επιλογές σχεδιασμού των παρόχων επιγραμμικών υπηρεσιών. Αυτή ακριβώς η προσέγγιση της ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων οδήγησε στις πιο σημαντικές πρόσφατες νομικές εξελίξεις στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες, μία από τις πρόσφατες υποθέσεις που αφορούσε τον εθιστικό σχεδιασμό σε πλατφόρμες βασίζεται στο δίκαιο σε θέματα προστασίας των καταναλωτών. Σώμα ενόρκων του Νέου Μεξικού αποφάνθηκε τον Μάρτιο του 2026 ότι η Meta, ως διαχειρίστρια των επιγραμμικών πλατφορμών της, παραβίασε εκ δόλου τη νομοθεσία για

την προστασία των καταναλωτών, διατάσσοντας την εταιρεία να καταβάλει 375 εκατ. δολάρια ΗΠΑ (USD).

Η υπόθεση κινήθηκε από τον γενικό εισαγγελέα βάσει της νομοθεσίας για τις αθέμιτες πρακτικές, με αντικείμενο τον σχεδιασμό των πλατφορμών και τις πρακτικές ασφάλειας, συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων συστάσεων που εκθέτουν ανήλικους σε επιτήδειους. Το σώμα των ενόρκων διαπίστωσε ότι η εταιρεία είχε παραπλανήσει τους καταναλωτές σχετικά με την ασφάλεια των υπηρεσιών της, ενώ εσωτερικά έγγραφα έδειχναν ότι είχε επίγνωση της βλάβης.

Παράλληλα, στο Λος Άντζελες, στην πρώτη δίκη-πilotο που αφορούσε «εθισμό στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης» το σώμα των ενόρκων κατέληξε σε απόφαση κατά της Meta και του YouTube σχετικά με ισχυρισμούς που περιλάμβαναν, μεταξύ

«Οι πλατφόρμες θα πρέπει να εξελίσσονται μαζί με το παιδί. [...] Κάθε σύστημα συστάσεων που εξυπηρετεί ανήλικο πρέπει να είναι προσανατολισμένο στην ευημερία του εν λόγω παιδιού και όχι στην αύξηση του χρόνου αλληλεπίδρασής του.»

— GABRIELE BATTIMELLI,
ΚΑΛΥΤΕΡΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ+
(BIK+) ΠΡΕΣΒΕΥΤΗΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

άλλων, αμελή σχεδιασμό και μη προειδοποίηση. Η υπόθεση βασίζεται στο ιδιωτικό δίκαιο περί αδικοπραξιών. Το δικαστήριο προσδιόρισε ρητά χαρακτηριστικά, όπως η απεριόριστη κύλιση (scrolling), οι αλγοριθμικές τροφοδοσίες, η αυτόματη αναπαραγωγή και οι μηχανισμοί μεγιστοποίησης της αλληλεπίδρασης, ως στοιχεία που συνέβαλαν στη βλάβη που υπέστη ο ανήλικος. Η απόφαση αναγνωρίζει ότι τα εθιστικά σχεδιαστικά χαρακτηριστικά μπορεί να συνιστούν ελαττώματα του προϊόντος για τα οποία μπορεί να ασκηθεί προσφυγή, ιδίως όταν οι εταιρείες γνωρίζουν τους κινδύνους και δεν τους μετριάζουν.

Στην ΕΕ, η νομοθεσία της ΕΕ για την προστασία των καταναλωτών εφαρμόζεται στα παιδιά ως κατηγορία ευάλωτων καταναλωτών μέσω διαφόρων πράξεων. Λειτουργεί ως οριζόντιο «δίκτυ ασφαλείας» που εφαρμόζεται σε όλους τους εμπόρους, τα αγαθά ή τις υπηρεσίες που απευθύνονται στους καταναλωτές, μεταξύ άλλων και στο ψηφιακό περιβάλλον, ανεξάρτητα από το επιχειρηματικό μοντέλο ή τις τεχνολογίες που χρησιμοποιούνται.

Οι υφιστάμενοι κανόνες της ΕΕ για την προστασία των καταναλωτών, ιδίως η οδηγία για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές (ΟΑΕΠ), αναγνωρίζουν τα παιδιά ως ευάλωτους καταναλωτές που απαιτούν ενισχυμένη προστασία. Η οδηγία για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές απαγορεύει τις παραπλανητικές και επιθετικές εμπορικές πρακτικές που εκμεταλλεύονται την ακρισία ή την έλλειψη πείρας των παιδιών.

Απαγορεύει επίσης την πιεστική πρόσκληση προς τα παιδιά να αγοράσουν ή να πείσουν τους γονείς να τους αγοράσουν τα διαφημιζόμενα προϊόντα. Όπως εξηγείται στις κατευθυντήριες γραμμές της ΟΑΕΠ²⁵⁷, τα σκοτεινά μοτίβα, τα χαρακτηριστικά μεγιστοποίησης των δαπανών ή της προσοχής (για παράδειγμα, τα ασαφή νομίσματα εντός εφαρμογής) ή το αθέμιτο μάρκετινγκ επηρεαστών μπορούν επίσης να ισοδυναμούν με αθέμιτες εμπορικές πρακτικές. Παρά ταύτα, κατά τον έλεγχο καταλληλότητας για την ψηφιακή δικαιοσύνη²⁵⁸ διαπιστώθηκε ότι οι καταναλωτές εν γένει και τα παιδιά και οι έφηβοι ειδικότερα χρειάζονται ενισχυμένη προστασία στο διαδίκτυο.

Η οδηγία για τα δικαιώματα των καταναλωτών (ΟΔΚ) επιβάλλει προσυμβατικές υποχρεώσεις, για παράδειγμα διαφάνεια όσον αφορά την τιμολόγηση, την ταυτότητα του εμπόρου ή το δικαίωμα υπαναχώρησης. Παρότι δεν αφορά ειδικά τα παιδιά, εφαρμόζεται σε όλες τις ψηφιακές συναλλαγές (για παράδειγμα, στην αγορά εικονικών νομισμάτων εντός παιχνιδιού), συμπεριλαμβανομένων εκείνων στις οποίες εμπλέκονται ανήλικοι.

Επιπλέον, η οδηγία σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων καθιστά τις ρήτρες σύμβασης που δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης καταχρηστικές και μη δεσμευτικές, εάν δημιουργούν εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία. Αυτό ισχύει και για την περίπτωση που ο καταναλωτής είναι ανήλικος.

Τέλος, ο κανονισμός για τη γενική ασφάλεια των προϊόντων (GPSR) απαιτεί όλα τα καταναλωτικά προϊόντα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του, συμπεριλαμβανομένων των συνδεδεμένων προϊόντων, να είναι ασφαλή. Το πεδίο εφαρμογής του εν λόγω κανονισμού είναι ευρύ, ώστε να μπορεί να λειτουργεί ως δίκτυ ασφαλείας για όλα τα προϊόντα που διατίθενται ή καθίστανται διαθέσιμα στην αγορά της ΕΕ.

Κατά την αξιολόγηση της ασφάλειας των προϊόντων, οι κατασκευαστές πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις κατηγορίες καταναλωτών που χρησιμοποιούν το προϊόν, ελέγχοντας τον κίνδυνο που ενέχει για τους ευάλωτους καταναλωτές, όπως τα παιδιά. Πρέπει επίσης να λαμβάνουν ανάλογα μέτρα μετριασμού του κινδύνου. Ο κανονισμός επικεντρώνεται στην προστασία τόσο της σωματικής όσο και της ψυχικής υγείας των καταναλωτών, η οποία μπορεί να είναι σημαντική, για παράδειγμα, για εφαρμογές ή διαλογικά ρομπότ που είναι δημοφιλή σε ανήλικους.

ΟΔΗΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΘΥΝΗ ΛΟΓΩ ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ (ΟΕΕΠ)

Η οδηγία για την ευθύνη λόγω ελαττωματικών προϊόντων (ΟΕΕΠ) είναι ένα εναρμονισμένο πλαίσιο αστικής ευθύνης που διασφαλίζει ότι τα θύματα ελαττωματικών προϊόντων μπορούν να αξιώσουν αποζημίωση από τον παραγωγό σε περίπτωση ζημίας. Η νέα ΟΕΕΠ άρχισε να ισχύει στις 8 Δεκεμβρίου 2024 και πρέπει να μεταφερθεί στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών έως τις 9 Δεκεμβρίου 2026.

Η αναθεωρημένη ΟΕΕΠ διατηρεί ανέπαφα τα βασικά στοιχεία της αρχικής ΟΕΕΠ. Εναπόκειται στο θύμα να αποδείξει ότι ένα προϊόν είναι ελαττωματικό και ότι υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της ελαττωματικότητας και της συγκεκριμένης ζημίας που υπέστη. Η αναθεωρημένη ΟΕΕΠ αποσαφηνίζει το πεδίο εφαρμογής ώστε να καλύπτει το λογισμικό, συμπεριλαμβανομένων των εφαρμογών, των λειτουργικών συστημάτων και των συστημάτων ΤΝ και προσδιορίζει τους κανόνες ευθύνης σε περίπτωση ουσιώδους τροποποίησης των προϊόντων που τους δίνει «δεύτερη ζωή».

Διευκρινίζει επίσης ότι η αποζημιώσιμη ζημία βάσει της ΟΕΕΠ μπορεί να περιλαμβάνει ιατρικά αναγνωρισμένη βλάβη στην ψυχική υγεία. Η ΟΕΕΠ προσαρμόζει επίσης τους κανόνες περί ευθύνης στις ολόενα και πιο σύνθετες παγκόσμιες αξιακές αλυσίδες, διασφαλίζοντας ότι μπορεί να προσδιοριστεί τουλάχιστον ένας υπεύθυνος οικονομικός φορέας εγκατεστημένος εντός της ΕΕ (συμπεριλαμβανομένων δυνητικά των πλατφορμών).

Η νέα ΟΕΕΠ παρέχει τη δυνατότητα αποζημίωσης σε περιπτώσεις στις οποίες ελαττωματικά ψηφιακά προϊόντα προκαλούν βλάβη στα παιδιά. Για παράδειγμα, ένα παιδί που εκδηλώνει κατάθλιψη λόγω του εθιστικού σχεδιασμού μιας εφαρμογής ή που επιδίδεται σε αυτοτραυματισμό επειδή έλαβε μη ασφαλείς απαντήσεις από διαλογικό ρομπότ, μπορεί πλέον να δικαιούται αποζημίωση βάσει της ΟΕΕΠ.

ΟΔΗΓΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ (AVMSD)

Η οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων αποτελεί την κύρια νομοθετική πράξη της ΕΕ για τα μέσα επικοινωνίας η οποία ρυθμίζει το οπτικοακουστικό περιεχόμενο. Καθορίζει ειδικές ανά τομέα υποχρεώσεις για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων και τις πλατφόρμες διαμοιρασμού βίντεο (VSP) με σκοπό την προστασία των ανηλίκων από επιβλαβές οπτικοακουστικό περιεχόμενο.

Σύμφωνα με την οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων, οι πάροχοι υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων, ανεξάρτητα από το μέγεθός τους, πρέπει να περιλαμβάνουν στους όρους και τις προϋποθέσεις τους τα πρότυπα της ΕΕ για το περιεχόμενο των μέσων επικοινωνίας. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται εκείνα που αποσκοπούν στην προστασία των ανηλίκων από περιεχόμενο που μπορεί να βλάψει τη σωματική, πνευματική ή ηθική τους ανάπτυξη. Υποχρεούνται επίσης να λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα (για παράδειγμα, μηχανισμούς αναφοράς ή επισήμανσης επιβλαβούς περιεχομένου, επαλήθευση της ηλικίας, γονικό έλεγχο και συστήματα διαβάθμισης περιεχομένου) για την αποτροπή της προβολής επιβλαβούς οπτικοακουστικού περιεχομένου από ανηλίκους. Το πλέον επιβλαβές είδος περιεχομένου, όπως η πορνογραφία ή η αδικαιολόγητη βία, πρέπει να υπόκειται σε αυστηρότατα μέτρα για την αποτροπή της προβολής επιβλαβούς περιεχομένου από ανηλίκους.

Η υπό εξέλιξη αξιολόγηση και η επικείμενη επανεξέταση της οδηγίας για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων που έχει προγραμματιστεί για το τρίτο τρίμηνο του 2026 θα δώσουν ιδιαίτερη έμφαση στην προστασία των ανηλίκων ως ευάλωτων θεατών στο διαδίκτυο. Θα εξετάσουν τη συνάφεια των ισχυόντων κανόνων και θα εντοπίσουν πιθανές ελλείψεις της υφιστάμενης νομοθεσίας. Στο πλαίσιο αυτό θα αξιολογηθεί, μεταξύ άλλων, αν θα πρέπει να καταβληθούν περισσότερες προσπάθειες για να διασφαλιστεί ότι οι θεατές, ιδίως οι ανήλικοι, προστατεύονται επαρκώς όταν βλέπουν οπτικοακουστικό περιεχόμενο

στο διαδίκτυο. Η αξιολόγηση θα καλύπτει και το περιεχόμενο που διατίθεται από επηρεαστές γνώμης, με συνεκτίμηση των εξελίξεων στην αγορά και των κανονιστικών εξελίξεων. Οι εξελίξεις αυτές και οι μεταβαλλόμενες συνθήκες θέασης δημιουργούν προκλήσεις που ενδέχεται να θέσουν σε κίνδυνο τους θεατές, ιδίως τους ανηλίκους.

Νέες απειλές και κίνδυνοι έχουν ανακύψει στο διαδικτυακό περιβάλλον και έχουν οδηγήσει σε αυξημένη έκθεση των ανηλίκων σε επιβλαβές οπτικοακουστικό περιεχόμενο, όπως ο κυβερνοεκφοβισμός, οι διατροφικές διαταραχές και η ενθάρρυνση της αυτοκτονίας ή του αυτοτραυματισμού. Στο πλαίσιο της επανεξέτασης θα εξεταστεί αν απαιτείται περαιτέρω προσδιορισμός της έννοιας του επιβλαβούς οπτικοακουστικού περιεχομένου και ποια μέτρα είναι αναγκαία για να διασφαλιστεί ότι οι ανήλικοι δεν παρακολουθούν τέτοιο περιεχόμενο.

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΒΟΛΗ (PAR)

Ο κανονισμός για την πολιτική διαφημιστική προβολή (PAR) θεσπίζει υποχρεώσεις διαφάνειας και δέουσας επιμέλειας για την παροχή υπηρεσιών πολιτικής διαφημιστικής προβολής. Ο κανονισμός θεσπίζει ειδικές απαιτήσεις για τη χρήση τεχνικών στόχευσης και παράδοσης διαφημίσεων στην επιγραμμική πολιτική διαφημιστική προβολή οι οποίες βασίζονται στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Ο κανονισμός προωθεί την προστασία των ανηλίκων, ενώ παράλληλα εξασφαλίζει ίσους όρους για τους ψηφοφόρους που ψηφίζουν για πρώτη φορά.

Από τη μία πλευρά, ο κανονισμός για την πολιτική διαφημιστική προβολή απαγορεύει τη χρήση κατάρτισης προφίλ που περιλαμβάνει την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ανηλίκων οι οποίοι είναι γνωστό ότι είναι τουλάχιστον ένα έτος νεότεροι από την εθνική ηλικία ψήφου. Από την άλλη πλευρά, ο κανονισμός επιτρέπει η διαφανής πολιτική διαφημιστική προβολή να απευθύνεται σε όσους ψηφίζουν για πρώτη φορά, ώστε να μπορούν να ασκούν τις δημοκρατικές επιλογές τους με ενημερωμένο τρόπο.

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ

ΚΑΙ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Η σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση παιδιών στο διαδίκτυο συγκαταλέγονται στους πλέον επιβλαβείς κινδύνους που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν τα παιδιά και οι έφηβοι στον ψηφιακό κόσμο. Οι δράστες δεν είναι μόνο ενήλικες, αλλά και άλλοι ανήλικοι. Τα παιδιά και οι έφηβοι πρέπει να ενημερώνονται σχετικά με τους κινδύνους, συμπεριλαμβανομένων του σέξτινγκ και του σεξουαλικού εκβιασμού, καθώς και σχετικά με τις πιθανές νομικές συνέπειες για τους δράστες.

Για τα θύματα που αποτελούν αντικείμενο εκμετάλλευσης από συγγενείς και φροντιστές συχνά χρειάζονται μέτρα προστασίας παιδιών που βασίζονται στο αστικό δίκαιο, σε συνδυασμό με κοινωνική υποστήριξη και μεταφορά σε ασφαλές περιβάλλον. Πολλά θύματα μπορεί να χρειάζονται ψυχοθεραπεία.

Τα μέτρα για την προστασία των παιδιών από τη σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση στο διαδίκτυο αποτελούν μέρος της ποινικής διάστασης της προστασίας των παιδιών, η οποία βρίσκεται στο σημείο τομής των αρμοδιοτήτων της ΕΕ και των κρατών μελών.

Τα μέσα αυτά, καθώς καθορίζουν ποιο περιεχόμενο αποτελεί αυτό καθεαυτό παράνομη δραστηριότητα ή ποιο σχετίζεται με παράνομη δραστηριότητα, ενεργοποιούν επίσης τις σχετικές διατάξεις δέουσας επιμέλειας της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες. Αντιμετωπίζουν τις περιπτώσεις στις οποίες εφαρμόζονται οι κανόνες για το παράνομο περιεχόμενο και παρέχουν ένα αποτελεσματικό πλαίσιο κατά της διάδοσης του εν λόγω περιεχομένου.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει λάβει μέτρα για την πρόληψη και την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών στο διαδίκτυο. Το 2022 υπέβαλε πρόταση για ένα μόνιμο και ολοκληρωμένο κανονιστικό πλαίσιο της ΕΕ με σκοπό την πρόληψη και την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών. Αυτό επιβάλλει στους παρόχους επιγραμμικών υπηρεσιών υποχρεώσεις να αποτρέπουν τη διάδοση υλικού σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών και την αθέμιτη προσέγγιση παιδιών στις υπηρεσίες τους. Μόνο όταν τα μέτρα πρόληψης δεν επαρκούν, οι πάροχοι επιγραμμικών υπηρεσιών θα μπορούσαν να υποχρεωθούν να εντοπίζουν, να καταγγέλλουν, να αφαιρούν ή να αποκλείουν την πρόσβαση σε υλικό σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών στο διαδίκτυο.

Σύμφωνα με την πρόταση, οι αρμόδιες εθνικές αρχές θα έχουν την εξουσία να ζητούν την έκδοση εντολών εντοπισμού, αφαίρεσης ή αποκλεισμού από δικαστικές ή ανεξάρτητες διοικητικές αρχές. Οι εντολές θα εκδίδονται μόνο κατόπιν ενδελεχούς αξιολόγησης της αναγκαιότητας και της αναλογικότητάς τους.

Η πρόταση προβλέπει επίσης τη δημιουργία νέου κέντρου της ΕΕ για την πρόληψη και την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, το οποίο θα βοηθά τους παρόχους ψηφιακών υπηρεσιών και τις αρχές να συμμορφώνονται με τις υποχρεώσεις τους όπως αυτές απορρέουν από τον κανονισμό. Οι διαπραγματεύσεις για τον κανονισμό βρίσκονται σε εξέλιξη. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στηρίζει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο στην επίτευξη συμφωνίας που θα διασφαλίζει την αποτελεσματική προστασία των παιδιών με πλήρη σεβασμό όλων των σχετικών θεμελιωδών δικαιωμάτων, καθώς και τη συνοχή με την υφιστάμενη νομοθεσία, ιδίως με την πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες (DSA).

Παράλληλα, η πρόσφατη συμφωνία των συννομοθετών σχετικά με την αναδιτύπωση της οδηγίας για τη σεξουαλική κακοποίηση παιδιών ενίσχυσε περαιτέρω το πλαίσιο της ΕΕ κατά της σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης παιδιών, τόσο εντός όσο και εκτός διαδικτύου. Οι αναθεωρημένοι κανόνες επικαιροποιούν το υφιστάμενο πλαίσιο ώστε να διασφαλίζεται η ποινικοποίηση και η αποτελεσματική δίωξη νέων απειλών, όπως το υλικό σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών που παράγεται από ΤΝ, η αθέμιτη προσέγγιση και ο σεξουαλικός εκβιασμός, καθώς και η σεξουαλική κακοποίηση παιδιών σε ζωντανή μετάδοση.

Οι αναθεωρημένοι κανόνες θα ενισχύσουν επίσης το νομικό πλαίσιο για την πρόληψη της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών και την παροχή βοήθειας στα θύματα. Αυτό θα επιτευχθεί με την επιβολή ελέγχων ιστορικού για τα άτομα που εργάζονται σε στενή και άμεση επαφή με παιδιά ή με τη διασφάλιση ότι τα θύματα μπορούν να ασκήσουν δίωξη για επαρκές χρονικό διάστημα μετά τη διάπραξη του αδικήματος.

Εκτός από τις νομοθετικές πρωτοβουλίες, η ΕΕ αναλαμβάνει επίσης μη νομοθετικές δράσεις, όπως χρηματοδότηση και διευκόλυνση του συντονισμού και της συνεργασίας. Για παράδειγμα, στο δίκτυο για την πρόληψη της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών συμμετέχουν πενήντα εμπειρογνώμονες με σκοπό την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών, τη συμβολή στην έρευνα και τη στήριξη της ανάπτυξης και της εφαρμογής αυστηρά αξιολογημένων μέτρων πρόληψης της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, μεταξύ άλλων και στο διαδίκτυο.

Το ποινικό δίκαιο είναι απαραίτητο για την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, αλλά δεν μπορεί να είναι το μόνο εργαλείο για την αποτελεσματική αντιμετώπιση αυτού του φρικτού εγκλήματος. Για την προστασία των παιδιών από τη σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση πρέπει να υιοθετηθεί μια προσέγγιση που θα αφορά το σύνολο της κοινωνίας. Θα πρέπει να αφορά τις δημόσιες αρχές, τις αρχές επιβολής του νόμου, τις δικαστικές αρχές, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, τις οικογένειες, τις κοινότητες και τους παρόχους μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών. Η αποτελεσματική πρόληψη και αντιμετώπιση αυτών των εγκλημάτων δεν εξαρτάται μόνο από την εφαρμογή ισχυρών νομοθετικών μέτρων, αλλά και από συντονισμένες προσπάθειες και διατομεακή, πολυεπίπεδη δράση.

ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Ο κανονισμός της ΕΕ για το τρομοκρατικό περιεχόμενο στο διαδίκτυο προστατεύει τους ευάλωτους πληθυσμούς, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών, από την έκθεση σε ριζοσπαστικοποιητικό υλικό στο διαδίκτυο. Ο κανονισμός υποχρεώνει τους παρόχους υπηρεσιών φιλοξενίας να αφαιρούν τρομοκρατικό περιεχόμενο εντός μίας ώρας από την παραλαβή εντολής αφαίρεσης από αρμόδια εθνική αρχή.

Η υποχρέωση αυτή συμπληρώνεται από διάφορες μη νομοθετικές πρωτοβουλίες. Ένα τέτοιο μέτρο είναι το φόρουμ της ΕΕ για το διαδίκτυο. Το φόρουμ είναι μια πλατφόρμα δημόσιου-ιδιωτικού τομέα στην οποία συμμετέχουν τα κράτη μέλη της ΕΕ, οι αρχές επιβολής του νόμου, η βιομηχανία και η κοινωνία των πολιτών για τον συντονισμό των δράσεων κατά της κακόβουλης χρήσης. Παράδειγμα τέτοιας χρήσης είναι, μεταξύ άλλων, η εκμετάλλευση επιγραμμικών πλατφορμών από τρομοκράτες, βίαιους εξτρεμιστές, καθώς και άλλους κακόβουλους παράγοντες, όπως εκείνοι που προσεγγίζουν παιδιά με αθέμιτο τρόπο με σκοπό τη σεξουαλική κακοποίηση, τη διακίνηση ναρκωτικών, το οργανωμένο έγκλημα, την εμπορία ανθρώπων ή την παράνομη διακίνηση μεταναστών.

Τα παιδιά σε ολόκληρη την ΕΕ αντιμετωπίζουν κίνδυνο να πέσουν θύματα εγκληματικών πράξεων ή να παρακινηθούν να διαπράξουν εγκλήματα, εντός και εκτός διαδικτύου. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καταρτίζει επί του παρόντος σχέδιο δράσης για την προστασία των παιδιών από την εγκληματικότητα. Το σχέδιο αυτό αναμένεται να συμπληρώσει τα υφιστάμενα μέσα εντοπίζοντας τα εναπομένοντα κενά και να παράσχει μια πιο συνεκτική και συντονισμένη προσέγγιση για τη βελτίωση της προστασίας των παιδιών από την εγκληματικότητα, τόσο ως θυμάτων όσο και ως δραστών, εντός και εκτός διαδικτύου.

ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΟΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ

Ο κυβερνοεκφοβισμός αποτελεί όλο και μεγαλύτερο πρόβλημα για τα παιδιά και τους εφήβους στον κόσμο του διαδικτύου, με σημαντικές επιπτώσεις στην ψυχική υγεία και ευεξία, στη συμμετοχή και στην ανάπτυξη των παιδιών.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, για να αντιμετωπίσει την ανησυχητική εκτεταμένη παρουσία του, ενέκρινε τον Μάρτιο του 2026 το σχέδιο δράσης κατά του κυβερνοεκφοβισμού²⁵⁹. Στόχος του σχεδίου δράσης είναι η πρόληψη του κυβερνοεκφοβισμού, η διευκόλυνση της αναφοράς του και η διασφάλιση της αποτελεσματικής στήριξης των θυμάτων. Στο πλαίσιο του σχεδίου δράσης, τα κράτη μέλη της ΕΕ ενθαρρύνονται να αναλάβουν συμπληρωματική δράση σε εθνικό επίπεδο.

Τέτοιου είδους δράση είναι, μεταξύ άλλων, η ανάπτυξη εθνικών στρατηγικών κατά του εκφοβισμού, με σκοπό την ενίσχυση της πρόληψης και της έγκαιρης ανίχνευσής του στα σχολεία και σε άλλα περιβάλλοντα όπου τα παιδιά περνούν τον χρόνο τους. Η βελτίωση των υπηρεσιών υποστήριξης θυμάτων και η διασφάλιση ότι τα συστήματα αναφοράς παραπέμπουν στις κατάλληλες υπηρεσίες νομικής, κοινωνικής, ψυχολογικής και εκπαιδευτικής υποστήριξης αποτελούν άλλους σημαντικούς τομείς δράσης στο πλαίσιο του σχεδίου δράσης.

Παράλληλα, η σύσταση της Επιτροπής σχετικά με την ανάπτυξη και την ενίσχυση ολοκληρωμένων συστημάτων προστασίας των παιδιών με γνώμονα το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού²⁶⁰ καλεί τα κράτη μέλη της ΕΕ να λάβουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα για την πρόληψη και την προστασία των παιδιών από τον εκφοβισμό, μεταξύ άλλων και στο διαδίκτυο. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνεται και η ανάπτυξη ολοκληρωμένων σχεδίων κατά του εκφοβισμού.

ΕΝΩΣΙΑΚΗ ΛΥΣΗ ΕΠΑΛΗΘΕΥΣΗΣ ΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Παράλληλα με την ισχύουσα νομοθεσία, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει δημιουργήσει και διευρύνει μια επιχειρησιακή εργαλειοθήκη για την επαλήθευση της ηλικίας με σκοπό την προστασία των παιδιών και των εφήβων στο διαδίκτυο και τον περιορισμό της έκθεσής τους σε επιβλαβές περιεχόμενο. Η εργαλειοθήκη αυτή προσφέρει δίκτυα, πλατφόρμες, τεχνικές λύσεις και διαύλους για την προστασία και την ενδυνάμωση των ανηλίκων στο διαδίκτυο.

Η Επιτροπή έχει αναπτύξει μια εύρωστη, φιλική προς τον χρήστη ενωσιακή λύση επαλήθευσης της ηλικίας που προστατεύει την ιδιωτικότητα. Για τον σκοπό αυτόν, έχει τεθεί στη διάθεση των κρατών μελών σχέδιο στρατηγικής το οποίο θα εξατομικεύσουν και θα θέσουν σε εφαρμογή. Όταν εξατομικευτεί, μπορεί να λαμβάνει υπόψη διαφορετικές ηλικιακές ομάδες. Τα κράτη μέλη μπορούν να δημοσιεύσουν τη λύση ως αυτόνομη εφαρμογή και/ή να την ενσωματώσουν ως λειτουργικότητα επαλήθευσης της ηλικίας στα πορτοφόλια ψηφιακής ταυτότητας της ΕΕ. Η λύση είναι ανοικτής πηγής, επομένως τρίτες χώρες ή παράγοντες της αγοράς μπορούν επίσης να την υιοθετήσουν και να την αναπτύξουν περαιτέρω.

Η ενωσιακή λύση επαλήθευσης της ηλικίας θα μπορούσε να αποτελέσει κατάλληλο εργαλείο για την επιβολή ηλικιακών περιορισμών στην πράξη, εάν συνοδεύεται από κατάλληλες επιλογές μέσω των οποίων οι ανήλικοι θα αποδεικνύουν την ηλικία τους. Τα κράτη μέλη της ΕΕ εφαρμόζουν διαφορετικές προσεγγίσεις όσον αφορά τη χρήση και την έκδοση εγγράφων ταυτότητας ή ηλεκτρονικών ταυτοτήτων, συνεπώς δεν μπορούν όλοι οι ανήλικοι να διαθέτουν δικό τους διαβατήριο. Ως εκ τούτου, ο ορισμός αξιόπιστων παρόχων βεβαιώσεων απόδειξης της ηλικίας που μπορούν να εκδίδουν αποδεικτικό ηλικίας για την απαιτούμενη ηλικία είναι απαραίτητος για την αποτελεσματική λειτουργία της επαλήθευσης της ηλικίας στην ΕΕ.

Για να επιταχυνθεί η διαδικασία αυτή, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε σύσταση σχετικά με τη θέσπιση κοινού πλαισίου για τις τεχνολογίες επαλήθευσης της ηλικίας σε επίπεδο ΕΕ. Στο πλαίσιο της σύστασης, η Επιτροπή καθορίζει ενωσιακό σύστημα επαλήθευσης της ηλικίας σε συνεργασία με τα κράτη μέλη. Το σύστημα θα περιγράφει λεπτομερώς τις απαιτήσεις σχετικά με το μοντέλο εμπιστοσύνης, τη διακυβέρνηση και τις απαιτήσεις που πρέπει να πληρούν οι πάροχοι βεβαιώσεων απόδειξης ηλικίας και λύσεων επαλήθευσης της ηλικίας.

Η σύσταση ενθαρρύνει τα κράτη μέλη της ΕΕ να κάνουν χρήση του σχεδίου στρατηγικής της ΕΕ για την επαλήθευση της ηλικίας, να το προσαρμόσουν στα εθνικά τους πλαίσια και να καταστήσουν διαθέσιμες λύσεις επαλήθευσης της ηλικίας έως τις 31 Δεκεμβρίου 2026 με βάση το σχέδιο στρατηγικής.

Τα κράτη μέλη κλήθηκαν επίσης να υποβάλουν στην Επιτροπή έως τις 30 Ιουνίου 2026 σχέδιο εφαρμογής στο οποίο θα περιγράφεται ο τρόπος με τον οποίο προτίθενται να καταστήσουν διαθέσιμη μια ενωσιακή λύση επαλήθευσης της ηλικίας. Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να συνεργαστούν μεταξύ τους καθώς και με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τους ερευνητές και την κοινωνία των πολιτών για την ανάπτυξη των εθνικών τους λύσεων. Οι προκλήσεις που θέτει η επαλήθευση της ηλικίας, συμπεριλαμβανομένων των πιθανών κινδύνων ρυθμιστικής κατάτμησης μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, διερευνώνται σε μεταγενέστερο σημείο του παρόντος κεφαλαίου στην ενότητα «Εκκρεμή ζητήματα».

Αποτελέσματα της υφιστάμενης επιβολής

Η αποτελεσματικότητα της υφιστάμενης νομοθεσίας της ΕΕ εξαρτάται από την εφαρμογή της. Η πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες καθιέρωσε μια ριζικά νέα αρχιτεκτονική επιβολής, στο πλαίσιο της οποίας η κεντρική αρμοδιότητα επιβολής, όσον αφορά τις μεγαλύτερες πλατφόρμες, ασκείται από την Επιτροπή σε συνδυασμό με εθνική επιβολή μέσω των συντονιστών ψηφιακών υπηρεσιών. Η αρχιτεκτονική αυτή

παράγει πλέον αποφάσεις, διαδικασίες και ορατές αλλαγές όσον αφορά τη συμμόρφωση, ενώ αρχίζει να διαμορφώνεται ένα ιστορικό επιβολής.

Ο κανονισμός για την ΤΝ επιλέγει μια παρομοίως προσαρμοσμένη δομή επιβολής, στο πλαίσιο της οποίας η κεντρική αρμοδιότητα επιβολής ασκείται από την Επιτροπή για τα μοντέλα ΤΝ γενικού σκοπού και τα περισσότερα συστήματα ΤΝ που βασίζονται σε μοντέλα ΤΝ γενικού σκοπού όταν ο πάροχος του συστήματος και του μοντέλου ΤΝ είναι ο ίδιος (ή εντός της ίδιας επιχείρησης). Το Omnibus για την ΤΝ εισάγει μια περαιτέρω καινοτομία, με την κεντρική αρμοδιότητα επιβολής όσον αφορά τα συστήματα ΤΝ που έχουν χαρακτηριστεί ή ενσωματωθεί σε πολύ μεγάλες επιγραμμικές πλατφόρμες ή πολύ μεγάλες επιγραμμικές μηχανές αναζήτησης στο πλαίσιο της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες να ασκείται επίσης από την Επιτροπή.

Ο ΓΚΠΔ επιβάλλεται από τις ανεξάρτητες εθνικές αρχές προστασίας δεδομένων (ΑΠΔ). Εξακολουθούν να εκδίδουν αποφάσεις, επιβάλλοντας σημαντικά πρόστιμα και άλλα διορθωτικά μέτρα όταν οι ΑΠΔ διαπιστώνουν ότι οι υπεύθυνοι επεξεργασίας δεδομένων έχουν παραβιάσει τους κανόνες προστασίας των δεδομένων.

Η επιβολή της οδηγίας για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων (AVMSD) διασφαλίζεται από τις εθνικές ρυθμιστικές αρχές και φορείς. Η οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων θέσπισε απαιτήσεις για τη διασφάλιση της θεσμικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας των εθνικών ρυθμιστικών αρχών και φορέων, οι οποίες ενισχύθηκαν με τον ευρωπαϊκό κανονισμό για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης.

Η επιβολή της νομοθεσίας για την προστασία των καταναλωτών, συμπεριλαμβανομένων των κανόνων που απορρέουν από τις οδηγίες και τους κανονισμούς της ΕΕ, αποτελεί πρωτίστως αρμοδιότητα των αρχών και των δικαστηρίων των κρατών μελών. Παρότι η Επιτροπή δεν διαθέτει επί του παρόντος άμεσες εξουσίες επιβολής στον τομέα του δικαίου σε θέματα προστασίας των καταναλωτών, συντονίζει και στηρίζει το έργο επιβολής των κρατών μελών στο πλαίσιο του κανονισμού για τη συνεργασία όσον αφορά την προστασία των καταναλωτών (ΣΠΚ). Ο κανονισμός αυτός θεσπίζει πλαίσιο διασυννοριακής συνεργασίας για την επιβολή της νομοθεσίας, ώστε οι αρχές ΣΠΚ των κρατών μελών να αντιμετωπίζουν από κοινού τις διασυννοριακές και τις ενωσιακές παραβιάσεις του δικαίου σε θέματα προστασίας των καταναλωτών.

ΔΟΜΗ ΕΠΙΒΟΛΗΣ ΤΗΣ ΠΡΑΞΗΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Η δομή επιβολής της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες προβλέπει άμεση και κεντρική αρμοδιότητα της Επιτροπής για τις πολύ μεγάλες επιγραμμικές πλατφόρμες και τις πολύ μεγάλες επιγραμμικές μηχανές αναζήτησης, καθώς και συντονισμό και συνεργασία με διάφορες εθνικές αρχές, ιδίως στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού συμβουλίου ψηφιακών υπηρεσιών, το οποίο επικουρείται επίσης από ειδική ομάδα εργασίας για την προστασία των ανηλίκων.

Πρόκειται για νέο πλαίσιο επιβολής, το οποίο έχει το πλεονέκτημα ότι συγκεντρώνει την αρμοδιότητα επιβολής στην Επιτροπή για τις μεγαλύτερες πλατφόρμες, οι οποίες λειτουργούν απρόσκοπτα σε διασυννοριακό επίπεδο. Ορισμένες από αυτές τις πλατφόρμες συγκαταλέγονται μεταξύ των μεγαλύτερων εταιρειών στον κόσμο με τους περισσότερους πόρους, και με έσοδα που συχνά υπερβαίνουν το ΑΕΠ των κρατών μελών της ΕΕ. Το πλαίσιο αυτό προωθεί επίσης τη συνεκτική εφαρμογή των κανόνων σε ολόκληρη την ΕΕ και σε εθνικό επίπεδο (για παράδειγμα, μέσω των κατευθυντήριων γραμμών για την προστασία των ανηλίκων και της νομολογίας).

Το αποτρεπτικό αποτέλεσμα είναι σημαντικό, με μία από τις μεγαλύτερες εξουσίες επιβολής προστίμων στον κόσμο και με προσωρινά μέτρα που μπορούν να οδηγήσουν σε ταχεία αλλαγή των πρακτικών των πλατφορμών, όπως δείχνουν οι δεσμεύσεις του TikTok και η απόσυρση του TikTok Lite στην ΕΕ²⁶¹. Στο πλαίσιο των ερευνών, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαθέτει ισχυρά εργαλεία επιβολής και εξουσίες έρευνας. Ειδικότερα, μεταξύ αυτών περιλαμβάνεται η δυνατότητα να ζητούνται αναλυτικά, ευαίσθητα δεδομένα και πληροφορίες και να διενεργούνται επιθεωρήσεις στις εγκαταστάσεις των παρόχων. Είναι επίσης δυνατή για πρώτη φορά η πρόσβαση στα συστήματα, τον σχεδιασμό και τις αποφάσεις των παρόχων.

Σε ακραίες περιπτώσεις στις οποίες η παράβαση συνεχίζεται, προκαλώντας σοβαρές και επείγουσες επιβλαβείς συνέπειες, η Επιτροπή μπορεί να ζητήσει από τον συντονιστή ψηφιακών υπηρεσιών (DSC) του κράτους μέλους εγκατάστασης του παρόχου να ζητήσει από την αρμόδια δικαστική αρχή να διατάξει τον προσωρινό περιορισμό της πρόσβασης στην υπηρεσία²⁶².

Τα μέτρα επιβολής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής έχουν απαιτήσει σημαντική ανάπτυξη ικανοτήτων και τώρα επιταχύνονται όλο και περισσότερο. Σταδιακά, καθίστανται πιο αποτελεσματικά από άποψη χρόνου, όπως δείχνουν τα προκαταρκτικά πορίσματα σχετικά με το TikTok όσον αφορά τον δυνητικά εθιστικό σχεδιασμό και τη Meta όσον αφορά τη διασφάλιση της ηλικίας. Τα κριτήρια αναφοράς για τη συμμόρφωση που καθορίζονται στις κατευθυντήριες γραμμές για την προστασία των ανηλίκων συνέβαλαν στην επίτευξη αυτού του στόχου.

Η πρώτη παρουσίαση των προσδοκιών της Επιτροπής σχετικά με καίρια ζητήματα των μέτρων επιβολής, συμπεριλαμβανομένων των προκαταρκτικών πορισμάτων και δεσμεύσεων, θα πρέπει επίσης να καθοδηγεί την τρέχουσα πρακτική των κύκλων εκτίμησης και μετριασμού των κινδύνων των παρόχων και να αποτυπώνεται σ' αυτήν. Αυτό αναμένεται να οδηγήσει σε αλλαγές στις υπηρεσίες πλατφόρμας προτού καν απαιτηθεί να κινηθούν επίσημα μέτρα επιβολής.

Λαμβανομένων υπόψη των πόρων που απαιτούνται για την κίνηση νομικών διαδικασιών κατά εταιρειών επί των οποίων η Επιτροπή ασκεί αρμοδιότητα επιβολής, κάθε πλαίσιο επιβολής θα πρέπει να διασφαλίζει ότι επενδύεται επίσης χρόνος στην τήρηση των διαδικαστικών απαιτήσεων και ότι λαμβάνονται όλες οι πιθανές προφυλάξεις ώστε οι υποθέσεις να είναι νομικά ισχυρές σε κάθε βαθμό δικαιοδοσίας.

Η βάση κινδύνου και τεχνολογικά ουδέτερη προσέγγιση της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες αποτελεί τη βάση για μέτρα επιβολής ανθεκτικά στις μελλοντικές εξελίξεις. Η προσέγγιση αυτή εξελίσσεται, χάρη στους κύκλους εκτίμησης κινδύνου και ελέγχου των πλατφορμών, στις σχετικές δεσμεύσεις ή σε άλλες αντιδράσεις τους στα μέτρα επιβολής, καθώς και στον χαρακτηρισμό νέων υπηρεσιών. Η πρόσφατη έναρξη έρευνας κατά του X σχετικά με το σύστημα TN Grok που χρησιμοποιεί και τη μη συναινετική κοινοποίηση εικόνων προσωπικής φύσης (συμπεριλαμβανομένων εκείνων που παράγονται από TN) δείχνει πώς η επιβολή στο πλαίσιο της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες μπορεί να καλύψει γρήγορα νέες προβληματικές πρακτικές ή χαρακτηριστικά που ενσωματώνονται σε επιγραμμικές πλατφόρμες.

Επίσης, ο πρόσφατος χαρακτηρισμός του WhatsApp ως πολύ μεγάλης επιγραμμικής πλατφόρμας δείχνει πώς οι υπηρεσίες μπορούν να υπαχθούν στο πεδίο εφαρμογής της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες, όταν αποκτούν χαρακτηριστικά και γνωρίσματα επιγραμμικών πλατφορμών.

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΒΑΣΕΙ ΤΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

ΓΙΑ ΤΙΣ ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Κατά την περίοδο από την έναρξη εφαρμογής της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και οι εθνικές αρχές κίνησαν ή ολοκλήρωσαν σειρά μέτρων επιβολής σχετικά με την προστασία των ανηλίκων. Οι αποφάσεις και οι διαδικασίες που αναφέρονται κατωτέρω αποτέλεσαν το σημείο εκκίνησης του λειτουργικού κριτηρίου αναφοράς βάσει του οποίου αξιολογείται πλέον η συμμόρφωση των πλατφορμών. Αυτό θα συνεχίσει να εξελίσσεται παράλληλα με την εξέλιξη των μέτρων επιβολής, για παράδειγμα για να καλύψει και άλλες υπηρεσίες και ζητήματα, και θα βασίζεται σε συνεχή εκτίμηση και μετριασμό των κινδύνων, καθώς και σε κύκλους ελέγχου.

Τον Φεβρουάριο του 2026 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε προκαταρκτικά πορίσματα σύμφωνα με τα οποία ο δυνητικά εθιστικός σχεδιασμός του TikTok δεν τηρεί τα πρότυπα προστασίας της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες. Σύμφωνα με τα πορίσματα αυτά, το TikTok πρέπει να αλλάξει τον βασικό σχεδιασμό της υπηρεσίας του, για παράδειγμα απενεργοποιώντας βασικά εθιστικά χαρακτηριστικά, όπως η «απεριόριστη κύλιση» (scrolling), εφαρμόζοντας αποτελεσματικά «διαλείμματα από τον χρόνο παραμονής μπροστά στην οθόνη» (μεταξύ άλλων κατά τη διάρκεια της νύχτας) και προσαρμόζοντας το σύστημα συστάσεων του²⁶³.

Τον Μάρτιο του 2026 η Επιτροπή εξέδωσε προκαταρκτικά πορίσματα κατά τεσσάρων πολύ μεγάλων πορνογραφικών πλατφορμών (Pornhub, XNXX, Stripchat και XVideos) για τη μη εγκατάσταση κατάλληλης επαλήθευσης της ηλικίας²⁶⁴. Η διαδικασία αυτή συμπληρώθηκε με συντονισμένη δράση του ευρωπαϊκού συμβουλίου ψηφιακών υπηρεσιών κατά μικρότερων πλατφορμών πορνογραφικού περιεχομένου²⁶⁵.

Τον Απρίλιο του 2026 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε επίσης προκαταρκτική έκθεση στην οποία διαπιστώθηκε ότι η Meta παραβίασε τις υποχρεώσεις της επειδή δεν εμπόδισε τη χρήση του Instagram και του Facebook από ανηλίκους κάτω των 13 ετών²⁶⁶.

Βρίσκονται επίσης σε εξέλιξη μέτρα επιβολής κατά του Snapchat για να διερευνηθούν εικαζόμενες ανεπαρκείς ρυθμίσεις διασφάλισης της ηλικίας και προεπιλεγμένες ρυθμίσεις, η ανεπαρκής προστασία των ανηλίκων από την αθέμιτη προσέγγιση ή τη στρατολόγηση για εγκληματικές δραστηριότητες, καθώς και τα αναποτελεσματικά εργαλεία ελέγχου περιεχομένου που να αποτρέπουν τη διάδοση πληροφοριών που κατευθύνουν τους χρήστες στην πώληση παράνομων προϊόντων, συμπεριλαμβανομένων των ναρκωτικών, και αγαθών που υπόκεινται σε περιορισμό ηλικίας²⁶⁷.

Μεταξύ των δεσμεύσεων που έγιναν δεκτές περιλαμβάνεται η συμφωνία της AliExpress για προεπιλεγμένο σύστημα που περιορίζει την προβολή προϊόντων που προορίζονται για ενήλικες, όπως, μεταξύ άλλων, το αυτόματο θάμπωμα εικόνων προϊόντων για ενήλικες με τη χρήση σάρωσης σε πραγματικό χρόνο που λειτουργεί με ΤΝ²⁶⁸.

Σε εθνικό επίπεδο, η ολλανδική ρυθμιστική αρχή για τους καταναλωτές και τις αγορές (ACM) διερευνά την πλατφόρμα βιντεοπαιχνιδιών Roblox σε σχέση με πιθανούς κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι ανήλικοι στην πλατφόρμα²⁶⁹.

Έχουν κινηθεί περαιτέρω διαδικασίες σχετικά με τον εθιστικό σχεδιασμό, τα συστήματα συστάσεων, τη διάδοση παράνομου περιεχομένου (συμπεριλαμβανομένου υλικού σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών), και τις εγγυήσεις των αγορών κατά του Facebook, του Instagram, του X όσον αφορά το Grok²⁷⁰, του Shein²⁷¹ και του Temu²⁷². Προηγούμενη έρευνα σχετικά με το TikTok Lite οδήγησε σε απόφαση ανάληψης δεσμεύσεων της Επιτροπής και στη μόνιμη απόσυρση αυτού του χαρακτηριστικού από την αγορά της ΕΕ.

Τα αποτελέσματα των επικείμενων μέτρων επιβολής όσον αφορά τις υπηρεσίες και τα ζητήματα που αναφέρονται ανωτέρω θα καταστήσουν σαφείς τις συγκεκριμένες προσδοκίες της Επιτροπής και θα θέσουν ψηλά τον πήχη όσον αφορά τη συμμόρφωση. Η διαδικασία αυτή θα συμβάλει στην αλλαγή της παροχής υπηρεσιών όχι μόνο από υπό έρευνα μεμονωμένες επιγραμμικές πλατφόρμες, αλλά και από όλους τους άλλους παρόχους που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες.

Για να αξιοποιηθεί πλήρως το δυναμικό της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες, τώρα που η εν λόγω αρχιτεκτονική επιβολής έχει τεθεί σε λειτουργία, ενδέχεται να χρειαστεί να ενισχυθεί περαιτέρω ώστε να διασφαλιστεί ότι οι υποθέσεις επιβολής μπορούν να διεκπεραιώνονται με την αναγκαία ταχύτητα και επιτακτικότητα και να εξασφαλίζεται η πλήρης αποτελεσματικότητα της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες. Για τον σκοπό αυτόν, όλες οι αρχές που συμμετέχουν στην επιβολή σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο θα πρέπει να διαθέτουν σε μόνιμη βάση τους κατάλληλους πόρους για την εκπλήρωση της εντολής τους.

ΔΟΜΗ ΕΠΙΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΝ

Η δομή επιβολής του κανονισμού για την ΤΝ προβλέπει την άσκηση άμεσης και κεντρικής αρμοδιότητας επιβολής από την Επιτροπή όσον αφορά τα μοντέλα ΤΝ γενικού σκοπού (συμπεριλαμβανομένων των μοντέλων ΤΝ γενικού σκοπού με συστημικό κίνδυνο) και τα συστήματα ΤΝ που βασίζονται σε μοντέλα ΤΝ γενικού σκοπού, όταν το μοντέλο και το σύστημα αναπτύσσονται από τον ίδιο πάροχο ή από πάροχο που αποτελεί μέρος της ίδιας επιχείρησης.

Ο κανονισμός Omnibus για την ΤΝ εισάγει μια περαιτέρω καινοτομία: η αρμοδιότητα επιβολής όσον αφορά τα συστήματα ΤΝ που έχουν χαρακτηριστεί ως πολύ μεγάλες επιγραμμικές πλατφόρμες ή πολύ μεγάλες επιγραμμικές μηχανές αναζήτησης ή ενσωματωθεί σε τέτοιες πλατφόρμες ή μηχανές αναζήτησης στο πλαίσιο της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες ασκείται επίσης σε κεντρικό επίπεδο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Η επιβολή όσον αφορά άλλα συστήματα ΤΝ που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού για την ΤΝ εμπίπτει στην αρμοδιότητα των εθνικών αρχών εποπτείας της αγοράς.

Οι εξουσίες επιβολής της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας ΤΝ και των εθνικών αρχών εποπτείας της αγοράς θα αρχίσουν να ισχύουν στις 2 Αυγούστου 2026. Από αυτή την ημερομηνία, η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία ΤΝ θα επιβάλλει τους κανόνες όσον αφορά τα μοντέλα ΤΝ γενικού σκοπού²⁷³, τα συστήματα ΤΝ γενικού σκοπού με συστημικό κίνδυνο²⁷⁴ και τα συστήματα ΤΝ που βασίζονται σε μοντέλα ΤΝ γενικού σκοπού, όταν το μοντέλο και το σύστημα αναπτύσσονται από τον ίδιο πάροχο ή από πάροχο που αποτελεί μέρος της ίδιας επιχείρησης, καθώς και όσον αφορά τα συστήματα ΤΝ που είναι ενσωματωμένα σε πολύ μεγάλες επιγραμμικές μηχανές πλατφόρμες και σε πολύ μεγάλες επιγραμμικές μηχανές αναζήτησης. Οι υποχρεώσεις για τα συστήματα ΤΝ υψηλού κινδύνου, όπως συμφωνήθηκαν στη δέσμη μέτρων Omnibus για την ΤΝ, θα αρχίσουν να ισχύουν τον Δεκέμβριο του 2027 (για τα αυτόνομα συστήματα ΤΝ, όπως ορισμένα συστήματα ΤΝ στην εκπαίδευση) και τον Αύγουστο του 2028 (για τα συστήματα ΤΝ που είναι ενσωματωμένα σε ρυθμιζόμενα προϊόντα, όπως παιχνίδια).

ΔΟΜΗ ΕΠΙΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΓΚΠΔ

Ο ΓΚΠΔ επιβάλλεται από τις αρχές προστασίας δεδομένων σε κάθε κράτος μέλος της ΕΕ, οι οποίες είναι εξουσιοδοτημένες να διερευνούν καταγγελίες, να διενεργούν ελέγχους, να διατάσσουν διορθωτικά μέτρα και να επιβάλλουν διοικητικά πρόστιμα για παραβιάσεις της νομοθεσίας για την προστασία των δεδομένων.

Όταν μια εταιρεία (υπεύθυνος επεξεργασίας δεδομένων) επεξεργάζεται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα σε περισσότερα από ένα κράτη μέλη, η επικεφαλής αρχή προστασίας δεδομένων, δηλαδή η αρχή προστασίας δεδομένων της χώρας στην οποία η εταιρεία έχει την κύρια εγκατάστασή της, είναι υπεύθυνη για την εποπτεία της εν λόγω εταιρείας.

Η επικεφαλής εποπτική αρχή συνεργάζεται και συντονίζει τις ενέργειές της με τις εποπτικές αρχές προστασίας δεδομένων των άλλων κρατών μελών της ΕΕ στα οποία η επεξεργασία δεδομένων έχει αντίκτυπο. Πρόκειται για τον λεγόμενο μηχανισμό «μίας στάσης».

Οι αρχές προστασίας δεδομένων μπορούν να κινούν έρευνες βάσει μεμονωμένων καταγγελιών, υποχρεωτικών κοινοποιήσεων παραβιάσεων, αναφορών στα μέσα επικοινωνίας ή δικών τους ερευνών. Οι οργανισμοί οι οποίοι διαπιστώνεται ότι παραβιάζουν τους κανόνες προστασίας των δεδομένων μπορεί να αντιμετωπίσουν απαγορεύσεις επεξεργασίας, εντολές συμμόρφωσης ή πρόστιμα ύψους έως 20 εκατ. EUR ή 4 % του παγκόσμιου ετήσιου κύκλου εργασιών, ανάλογα με το ποιο ποσό είναι υψηλότερο.

Όπως ορίζεται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και επαναλαμβάνεται στον ΓΚΠΔ, όλες οι αρχές προστασίας δεδομένων πρέπει να είναι ανεξάρτητες. Όλα τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι αρχές προστασίας δεδομένων διαθέτουν τους ανθρώπινους, τεχνικούς και οικονομικούς πόρους για την αποτελεσματική εκτέλεση των καθηκόντων και των εξουσιών τους.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προστασίας Δεδομένων (ΕΣΠΔ) συγκεντρώνει όλες τις εποπτικές αρχές για τη διασφάλιση της συνεπούς εφαρμογής του ΓΚΠΔ. Παρέχει καθοδήγηση σχετικά με την εφαρμογή του ΓΚΠΔ. Το ΕΣΠΔ επεξεργάζεται επί του παρόντος κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων παιδιών. Το ΕΣΠΔ προωθεί επίσης τη συνεργασία μεταξύ των αρχών προστασίας δεδομένων.

Ο ΓΚΠΔ είναι τεχνολογικά ουδέτερος και υιοθετεί μια προσέγγιση βάσει κινδύνου. Αυτό σημαίνει ότι οι οργανισμοί πρέπει να εφαρμόζουν τα σχετικά τεχνικά και οργανωτικά μέτρα κατ' αναλογία με τον κίνδυνο που ενέχουν οι δραστηριότητες επεξεργασίας δεδομένων που ασκούν.

Στα τέλη του περασμένου έτους εκδόθηκε ο διαδικαστικός κανονισμός ΓΚΠΔ. Θέσπισε νέους κανόνες για τη βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των εθνικών φορέων προστασίας δεδομένων κατά την επιβολή του ΓΚΠΔ, ώστε να επιταχυνθεί η διαδικασία χειρισμού των διασυννοριακών καταγγελιών για την προστασία των δεδομένων. Τον Μάιο του 2025 οι αρχές προστασίας δεδομένων δημοσίευσαν τη δήλωση του Ελσίνκι σχετικά με την ενίσχυση της σαφήνειας, της στήριξης και της συνεργασίας. Στη δήλωση αυτή, οι αρχές συμφώνησαν να ενισχύσουν τη συνοχή της εφαρμογής και της επιβολής του ΓΚΠΔ.

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΕΠΙΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΓΚΠΔ

Ο ΓΚΠΔ βρίσκεται σε ισχύ από το 2018. Στο διάστημα αυτό, έχουν επιβληθεί σε οργανισμούς πρόστιμα άνω των 7 δισ. EUR για παραβίαση των κανόνων προστασίας των δεδομένων²⁷⁵. Οι αρχές προστασίας δεδομένων μπορούν να χρησιμοποιούν τις εξουσίες τους για να υποχρεώνουν τις εταιρείες να διασφαλίζουν τη συμμόρφωση των δραστηριοτήτων επεξεργασίας τους. Με τον τρόπο αυτόν, οι αρχές προστασίας δεδομένων έχουν τη δυνατότητα να συνεργάζονται με τους υπευθύνους επεξεργασίας πριν από την έναρξη μιας έρευνας, με αποτέλεσμα την εξοικονόμηση χρόνου και πόρων.

Για παράδειγμα, τον Φεβρουάριο του 2023 η ιρλανδική Επιτροπή Προστασίας Δεδομένων συνεργάστηκε με τη Meta σε σχέση με την προσθήκη ετικέτας (tagging) στο Instagram. Όταν ένα παιδί επιχειρούσε να κάνει tag έναν δημόσιο λογαριασμό που δεν ακολουθούσε, εμφανιζόταν το μήνυμα «Δεν είναι δυνατή η προσθήκη tag. Κάντε τον λογαριασμό σας δημόσιο για να μπορείτε να κάνετε tag χρήστες που δεν σας ακολουθούν»²⁷⁶.

Η ειδοποίηση αυτή περιείχε επίσης κουμπί «Μετάβαση στις ρυθμίσεις», το οποίο μετέφερε τον χρήστη σε ένα μενού όπου θα μπορούσε να μετατρέψει τον λογαριασμό του από ιδιωτικό σε δημόσιο. Η διαμόρφωση αυτή δεν προειδοποιούσε τα παιδιά για τις πιθανές συνέπειες της αλλαγής αυτής, ούτε παρέπεμπε τα παιδιά σε κάποια ενότητα συχνών ερωτήσεων ή σε άρθρο του κέντρου βοήθειας.

Μετά από συζητήσεις με τον υπεύθυνο επεξεργασίας δεδομένων, έγιναν αλλαγές στις κοινοποιήσεις των χρηστών. Η ειδοποίηση επικαιροποιήθηκε ως εξής: «Δεν είναι δυνατή η προσθήκη tag. Ο λογαριασμός σας είναι ιδιωτικός, μπορείτε να κάνετε tag μόνο όσους σας ακολουθούν. Μπορείτε να αλλάξετε τις ρυθμίσεις απορρήτου στην ενότητα Ρυθμίσεις».

Το κουμπί «Μετάβαση στις ρυθμίσεις» αντικαταστάθηκε από το κουμπί «Μάθετε περισσότερα», το οποίο μεταφέρει τους χρήστες σε άρθρο του κέντρου βοήθειας όπου μπορούν να μάθουν πώς να μετατρέψουν τον λογαριασμό χρήστη τους σε ιδιωτικό ανά πάσα στιγμή, τις διαφορές μεταξύ ιδιωτικών και δημόσιων λογαριασμών, πώς μπορούν οι χρήστες να διαχειριστούν τις ρυθμίσεις απορρήτου στο Instagram, καθώς και πληροφορίες για τους γονείς σχετικά με το θέμα «ποιος μπορεί να δει τις αναρτήσεις του έφηβου παιδιού μου στο Instagram».

Οι αρχές προστασίας δεδομένων έχουν λάβει πολλαπλές αποφάσεις σχετικά με παραβιάσεις του ΓΚΠΔ που αφορούν δεδομένα παιδιών. Έχουν επίσης θεσπίσει απαγορεύσεις επεξεργασίας που απαγορεύουν σε υπεύθυνο επεξεργασίας να επεξεργάζεται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα των υποκειμένων των δεδομένων, συμπεριλαμβανομένων των δεδομένων παιδιών, έως ότου η επεξεργασία ευθυγραμμιστεί με τις απαιτήσεις του ΓΚΠΔ. Μια επιλογή τέτοιων ενεργειών επισημαίνεται κατωτέρω.

Αρκετές αρχές προστασίας δεδομένων έχουν κινήσει έρευνες για μη συμμόρφωση υπευθύνων επεξεργασίας με την αρχή της προστασίας των δεδομένων ήδη από τον σχεδιασμό και εξ ορισμού. Για παράδειγμα, η ιρλανδική Επιτροπή Προστασίας Δεδομένων επέβαλε πρόστιμο ύψους 345 εκατ. EUR στο TikTok, καθώς διαπιστώθηκε ότι παραβίαζε διάφορες διατάξεις του ΓΚΠΔ.

Η παραβίαση αφορούσε, μεταξύ άλλων, την προστασία των δεδομένων ήδη από τον σχεδιασμό και εξ ορισμού, καθώς και την αρχή της ελαχιστοποίησης των δεδομένων. Η Επιτροπή Προστασίας Δεδομένων διαπίστωσε ότι το TikTok παραβίασε τις εν λόγω διατάξεις, καθώς μετέτρεπε από προεπιλογή τους λογαριασμούς παιδιών σε δημόσιους λογαριασμούς, προσβάσιμους από οποιονδήποτε εντός ή εκτός του TikTok.

Η ιρλανδική Επιτροπή Προστασίας Δεδομένων διαπίστωσε επίσης ότι το TikTok χρησιμοποιούσε σκοτεινά μοτίβα για να ωθήσει τα παιδιά να επιλέγουν από προεπιλογή δημόσιους λογαριασμούς. Αυτό σήμαινε ότι οποιοσδήποτε μπορούσε να δει το περιεχόμενό τους, παραβιάζοντας την προστασία των δεδομένων ήδη από τον σχεδιασμό και εξ ορισμού και την αρχή του θεμιτού χαρακτήρα. Διαπίστωσε επίσης ότι το TikTok δεν διασφάλιζε ότι οι ενήλικοι χρήστες που επέβλεπαν τον λογαριασμό ενός παιδιού μέσω του «family pairing» (οικογενειακή σύνδεση λογαριασμών) ήταν πράγματι οι γονείς ή οι κηδεμόνες του παιδιού²⁷⁷.

Επιπλέον, η ιρλανδική Επιτροπή Προστασίας Δεδομένων επέβαλε πρόστιμο ύψους 450 εκατ. EUR στο Instagram, καθώς διαπίστωσε ότι είχε παραβιάσει την αρχή της προστασίας των δεδομένων ήδη από τον σχεδιασμό και εξ ορισμού. Το Instagram επέτρεπε στα παιδιά να δημιουργήσουν επαγγελματικούς λογαριασμούς, που υποχρέωναν το παιδί να προβάλει δημόσια στοιχεία επικοινωνίας στο προφίλ του. Η Επιτροπή Προστασίας Δεδομένων διαπίστωσε ότι το Instagram παραβίαζε την αρχή αυτή, καθώς όλοι οι λογαριασμοί χρηστών ήταν δημόσιοι από προεπιλογή. Αυτό σήμαινε ότι οποιοσδήποτε μπορούσε να δει το περιεχόμενο του παιδιού, εκτός εάν άλλαζε τη ρύθμιση²⁷⁸.

Η ιταλική Αρχή Προστασίας Δεδομένων επέβαλε προσωρινή απαγόρευση στις δραστηριότητες επεξεργασίας του TikTok λόγω ανησυχιών σχετικά με την ασφάλεια των παιδιών, ιδίως σε συνέχεια του θανάτου μιας 10χρονης Ιταλίδας. Η απαγόρευση επέβαλε άμεσο περιορισμό στις δραστηριότητες επεξεργασίας του TikTok για χρήστες των οποίων η ηλικία δεν μπορούσε να προσδιοριστεί με βεβαιότητα. Ως αποτέλεσμα, η πλατφόρμα επανέλεγε την ηλικία των χρηστών της στην Ιταλία και έκλεισε περισσότερους από μισό εκατομμύριο λογαριασμούς για τους οποίους υπήρχαν υπόνοιες ότι ανήκαν σε ανηλίκους κάτω των 13 ετών, δηλαδή κάτω από την ηλικία που το TikTok επιτρέπει στα παιδιά να χρησιμοποιούν την υπηρεσία του²⁷⁹.

Στις αρχές του τρέχοντος έτους, η ιρλανδική Επιτροπή Προστασίας Δεδομένων ξεκίνησε έρευνα κατά του Χ σχετικά με τη δημιουργία μη συναινετικών εικόνων με σεξουαλικό χαρακτήρα, συμπεριλαμβανομένων εικόνων παιδιών, με τη χρήση του εργαλείου TN Grok. Η Επιτροπή Προστασίας Δεδομένων θα εξετάσει τη συμμόρφωση του Χ με διάφορα άρθρα, συμπεριλαμβανομένων της ελαχιστοποίησης των δεδομένων και της προστασίας των δεδομένων ήδη από τον σχεδιασμό και εξ ορισμού²⁸⁰.

ΕΠΙΒΟΛΗ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΩΝ

ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Η προστασία των ανηλίκων αποτελεί τομέα προτεραιότητας για την επιβολή της νομοθεσίας από τις ρυθμιστικές αρχές των μέσων επικοινωνίας. Το 2024 η ομάδα των ευρωπαϊκών ρυθμιστικών αρχών για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων (ERGA) αξιολόγησε τα μέτρα που έλαβαν οι ρυθμιστικές αρχές των μέσων επικοινωνίας όσον αφορά την προστασία των ανηλίκων. Κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ήταν αναγκαίο να θεσπιστούν και να βελτιωθούν τα κριτήρια για την ταξινόμηση του επιβλαβούς περιεχομένου για ανηλίκους.

Παράδειγμα εφαρμογής της οδηγίας για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων όσον αφορά τις πλατφόρμες διαμοιρασμού βίντεο (VSP) σε σχέση με την προστασία των ανηλίκων υπάρχει στην Ιταλία. Η AGCOM, η ιταλική ρυθμιστική αρχή επικοινωνιών, διαπίστωσε την ύπαρξη στο TikTok του βίντεο «French scar» (γαλλική ουλή). Σύμφωνα με τον κανονισμό για τις πλατφόρμες διαμοιρασμού βίντεο, η AGCOM κίνησε διαδικασία παρέμβασης η οποία κατέληξε στην αφαίρεση των βίντεο από το TikTok, πλατφόρμα διαμοιρασμού βίντεο με έδρα την Ιρλανδία.

Η γερμανική ρυθμιστική αρχή DLM έχει λάβει μέτρα κατά των πλατφορμών πορνογραφίας που είναι εγκατεστημένες στην Κύπρο και στην Τσεχία. Η διασυννοριακή διαδικασία βασίστηκε στην οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο, όπως προβλέπεται στο πλαίσιο της οδηγίας για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων. Η νομική βάση ήταν η διακρατική συνθήκη για την προστασία των ανηλίκων στα μέσα επικοινωνίας (JMStV), η οποία μεταφέρει στο εθνικό δίκαιο την οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων, και η σχετική διάταξη ήταν η απαγόρευση της διανομής πορνογραφικού υλικού σε ανηλίκους και οι κανόνες για την επαλήθευση της ηλικίας.

Ο ευρωπαϊκός κανονισμός για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης²⁸¹, ο οποίος θεσπίζει διασυννοριακή διαδικασία υποβολής αιτήματος για την επιβολή των υποχρεώσεων των πλατφορμών διαμοιρασμού βίντεο που είναι εγκατεστημένες σε άλλο κράτος μέλος, έχει επίσης ενεργοποιηθεί όσον αφορά διάφορες πλατφόρμες πορνογραφίας που είναι εγκατεστημένες στην Κύπρο. Η ενεργοποίηση αυτή ώθησε τις συγκεκριμένες πλατφόρμες να συμμορφωθούν με τις υποχρεώσεις της οδηγίας για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων σχετικά με την προστασία των ανηλίκων, συμπεριλαμβανομένης της επαλήθευσης της ηλικίας. Η κυπριακή ρυθμιστική αρχή αξιολογεί επί του παρόντος τις απαντήσεις των σχετικών παρόχων (Stripchat) σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο έχουν εφαρμόσει την επαλήθευση της ηλικίας σε διάφορες χώρες, για παράδειγμα στη Γερμανία.

ΔΙΚΤΥΟ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ (ΣΠΚ)

Όπως αναφέρεται στο θεματολόγιο για τους καταναλωτές με ορίζοντα το 2030, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα προτείνει την αναθεώρηση του κανονισμού για τη συνεργασία όσον αφορά την προστασία των καταναλωτών (ΣΠΚ) με σκοπό την περαιτέρω ενίσχυση της επιβολής του δικαίου σε θέματα προστασίας των καταναλωτών. Η εν λόγω αναθεώρηση θα μπορούσε ενδεχομένως να συμβάλει στη συγκέντρωση των άμεσων εξουσιών επιβολής, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, στο επίπεδο της ΕΕ.

Με τον τρόπο αυτόν, η επιβολή βάσει του κανονισμού ΣΠΚ θα καταστεί ταχύτερη και πιο αποτρεπτική. Θα συμβάλει επίσης στην καλύτερη προστασία των ανηλίκων οι οποίοι, λόγω της αυξημένης ευπάθειάς τους και της έλλειψης πείρας, διατρέχουν υψηλό κίνδυνο έκθεσης σε αθέμιτες εμπορικές πρακτικές στο διαδίκτυο.

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ ΜΕΤΡΑ ΕΠΙΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΣΠΚ

Όσον αφορά τον ψηφιακό τομέα, τον Μάρτιο του 2025 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε την κοινή θέση του δικτύου ΣΠΚ σχετικά με το παιχνίδι Star Stable online²⁸². Το δίκτυο διαπίστωσε παραβιάσεις της οδηγίας για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές και της οδηγίας για τα δικαιώματα των καταναλωτών, όπως πιεστική πρόσκληση προς τα παιδιά, με την οποία παροτρύνονται να αγοράσουν ή να πείσουν ενήλικες να τους αγοράσουν νόμιμα ή είδη του παιχνιδιού· σκοτεινά μοτίβα (ισχυρισμοί περί έλλειψης όσον αφορά το εικονικό νόμισμα του παιχνιδιού ή το περιεχόμενο του παιχνιδιού)· έλλειψη σαφών και διαφανών πληροφοριών προσαρμοσμένων στα παιδιά σχετικά με την αγορά και τη χρήση εικονικού νομίσματος του παιχνιδιού, καθώς και έλλειψη γνωστοποίησης εμπορικού περιεχομένου από επηρεαστές γνώμης. Η Επιτροπή διευκολύνει επί του παρόντος τον διάλογο μεταξύ του δικτύου ΣΠΚ και της εταιρείας προκειμένου να δοθεί τέλος σ' αυτές τις παραβιάσεις του δικαίου της ΕΕ σε θέματα προστασίας των καταναλωτών.

Τον Μάρτιο του 2025 η Επιτροπή δημοσίευσε τις βασικές αρχές του δικτύου ΣΠΚ σχετικά με τα εικονικά νομίσματα των παιχνιδιών, οι οποίες αντικατοπτρίζουν την κοινή ερμηνεία της υφιστάμενης νομοθεσίας της ΕΕ για την προστασία των καταναλωτών (κυρίως της οδηγίας για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές και της οδηγίας για τα δικαιώματα των καταναλωτών) από τις αρχές ΣΠΚ. Αυτές οι βασικές αρχές έχουν ως στόχο την προώθηση της διαφάνειας και της δικαιοσύνης στη χρήση αγοραζόμενων εικονικών νομισμάτων από τον κλάδο των βιντεοπαιχνιδιών και τη διασφάλιση του σεβασμού των τρωτών σημείων των καταναλωτών, ιδίως των παιδιών²⁸³.

Το θέμα των πρακτικών εμπορικής προώθησης των επηρεαστών γνώμης παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον για το δίκτυο ΣΠΚ, μεταξύ άλλων όταν οι πρακτικές αυτές αφορούν παιδιά. Το 2023 οι εθνικές αρχές ΣΠΚ από 22 κράτη μέλη πραγματοποίησαν σάρωση στις αναρτήσεις 576 επηρεαστών γνώμης, προκειμένου να εξακριβώσουν αν γνωστοποιούν τις διαφημιστικές τους δραστηριότητες, όπως απαιτείται από το δίκαιο της ΕΕ σε θέματα προστασίας των καταναλωτών. Ως αποτέλεσμα της σάρωσης, 62 % των επηρεαστών γνώμης που ελέγχθηκαν επιλέχθηκαν για περαιτέρω έρευνα²⁸⁴. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δρομολόγησε επίσης το Influencer Legal Hub, όπου οι επηρεαστές γνώμης μπορούν να βρουν πρακτικές πληροφορίες σχετικά με τη συμμόρφωση με τη νομοθεσία της ΕΕ²⁸⁵.

Τον Φεβρουάριο του 2022 το δίκτυο ΣΠΚ κίνησε συντονισμένη δράση κατά του TikTok. Η δράση κινήθηκε μετά τη διατύπωση από τις αρχές ΣΠΚ ανησυχιών σχετικά με κεκαλυμμένο μάρκετινγκ, επιθετικές διαφημιστικές τεχνικές που στόχευαν παιδιά και ορισμένους συμβατικούς όρους στις πολιτικές του TikTok που θα μπορούσαν να θεωρηθούν παραπλανητικοί και παράγοντες σύγχυσης για τους καταναλωτές.

Τον Ιούνιο του 2022 το TikTok δεσμεύτηκε να ευθυγραμμίσει τις πρακτικές του με τους κανόνες της ΕΕ για τη διαφήμιση και την προστασία των καταναλωτών²⁸⁶. Οι αρχές ΣΠΚ παρακολουθούν τη συμμόρφωση του TikTok, ιδίως αν οι εμπορικές πρακτικές του (για παράδειγμα, η διαφήμιση) είναι επαρκώς διαφανείς ώστε τα παιδιά να κατανοούν τη φύση τους.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΝΝΟΜΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ

Μέσω της πρόσφατης έκδοσης της οδηγίας (ΕΕ) 2025/2647, η οποία επανεξετάζει την οδηγία για την εναλλακτική επίλυση διαφορών, οι καταναλωτές μπορούν να καταφύγουν στην εξωδικαστική επίλυση διαφορών για την επίλυση διαφορών που σχετίζονται με ψηφιακές υπηρεσίες και περιεχόμενο, καθώς και διαφορών που σχετίζονται με την παροχή προσυμβατικών πληροφοριών μετά την οριστικοποίησης μιας σύμβασης.

Με την επέκταση του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας η εξωδικαστική επίλυση διαφορών προσαρμόστηκε στην ψηφιακή εποχή, καθώς διασφαλίζεται η δυνατότητα επίλυσης μεγαλύτερου αριθμού καταναλωτικών διαφορών με τον τρόπο αυτόν. Παραδείγματα θα μπορούσαν να είναι μια διαφορά που σχετίζεται με τη συνδρομή σε βιντεοπαιχνίδι ή με την περιγραφή που παρέχεται σχετικά με ένα προϊόν που απευθύνεται σε ανηλίκους. Η οδηγία για τις αντιπροσωπευτικές αγωγές δίνει τη δυνατότητα σε καθορισμένους νομιμοποιούμενους φορείς, όπως οργανώσεις καταναλωτών και δημόσιοι φορείς, να ασκούν αγωγές για την προστασία των συλλογικών συμφερόντων των καταναλωτών. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται οι ανήλικοι που θίγονται από τις παράνομες πρακτικές των εμπόρων.

Οι αγωγές μπορούν να επιδιώκουν την παύση παράνομων πρακτικών και τη συλλογική έννομη προστασία των καταναλωτών. Μπορούν να ασκηθούν αγωγές για την επιβολή των δικαιωμάτων των καταναλωτών που καλύπτονται από περισσότερες από 70 πράξεις της ΕΕ που απαριθμούνται στο παράρτημα Ι της οδηγίας, όπως η οδηγία για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές, ο ΓΚΠΔ, η πράξη για τις ψηφιακές αγορές, η πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες ή ο κανονισμός για την ΤΝ. Κάθε φορά που οι νομοθέτες της ΕΕ εξετάζουν το ενδεχόμενο έκδοσης νέας πράξης της ΕΕ σχετικά με την προστασία των συλλογικών συμφερόντων των καταναλωτών, αυτή μπορεί να προστεθεί στο παράρτημα, ώστε να καταστεί δυνατή η επιβολή της μέσω του μοντέλου συλλογικής έννομης προστασίας των καταναλωτών της ΕΕ.

Εκκρεμή ζητήματα

ΑΝΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΕΠΙΒΛΑΒΟΥΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Παρόλο που η επιβολή της υφιστάμενης νομοθεσίας βρίσκεται σε πολλές περιπτώσεις στα αρχικά της στάδια, εφόσον διατεθούν επαρκής χρόνος και πόροι, αναμένεται να επιφέρει αλλαγές στο επιχειρηματικό μοντέλο των παρόχων μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών, καθορίζοντας ποια στοιχεία αυτού του μοντέλου είναι τελικά συμβατά με τα θεμελιώδη δικαιώματα στην ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων του παιδιού.

Σαφές παράδειγμα είναι η απαγόρευση των διαφημίσεων που βασίζονται στην κατάρτιση προφίλ όταν απευθύνονται σε ανηλίκους. Όπως και η απαγόρευση των διαφημίσεων που βασίζονται στην κατάρτιση προφίλ με τη χρήση ειδικών κατηγοριών ευαίσθητων δεδομένων, η απαγόρευση αυτή απορρίπτει άμεσα την αποδοχή μιας πρακτικής που βρίσκεται στον πυρήνα του επιχειρηματικού μοντέλου διαφόρων πλατφορμών.

Ένα άλλο παράδειγμα είναι οι υποχρεώσεις εκτίμησης και μετριασμού των κινδύνων που επιβάλλονται στους παρόχους μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών. Οι υποχρεώσεις αυτές

αναγκάζουν τους παρόχους να επενδύουν περαιτέρω στην κατανόηση των κινδύνων που ενέχουν οι υπηρεσίες τους για τα θεμελιώδη δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων του παιδιού, καθώς και να προλαμβάνουν και να μετριάζουν αυτούς τους κινδύνους.

Παρόλα αυτά, εξακολουθούν να υπάρχουν αρκετές ελλείψεις. Πρώτον, η υφιστάμενη νομοθεσία της ΕΕ συχνά βασίζεται σε πρακτικές που απαριθμούνται στη νομοθεσία (για παράδειγμα, συγκεκριμένα εθιστικά χαρακτηριστικά). Αυτό δημιουργεί μια δομική υστέρηση. Οι προσεγγίσεις με βάση τα χαρακτηριστικά ενδέχεται να οδηγήσουν σε ρυθμιστικά κενά, καθώς οι ψηφιακές υπηρεσίες εξελίσσονται με την πάροδο του χρόνου πέρα από τα χαρακτηριστικά που απαριθμούνται και καλύπτονται ειδικά στη νομοθεσία. Η εξέλιξη αυτή μπορεί να είναι σκόπιμη για να αποφευχθεί η επιβολή από τις ρυθμιστικές αρχές.

Επιπλέον, οι κίνδυνοι είναι συχνά εγκάρσιοι και δεν οφείλονται σε ένα χαρακτηριστικό ή σε μία λειτουργία και μόνο, αλλά στην αλληλεπίδραση πολλαπλών λειτουργιών ή στον σχεδιασμό μιας υπηρεσίας γενικότερα. Για παράδειγμα, οι νέες μορφές οπτικοακουστικού περιεχομένου. Τα εμβυθιστικά περιβάλλοντα που βασίζονται, για παράδειγμα, στην τεχνολογία διευρυμένης πραγματικότητας και στα βίντεο αυτόματης αναπαραγωγής με μορφότυπο μικρής διάρκειας έχουν δημιουργήσει κινδύνους για τα παιδιά οι οποίοι δεν είχαν προβλεφθεί όταν τέθηκαν σε εφαρμογή οι σχετικές νομοθετικές πράξεις.

Η νομοθεσία μπορεί να προσαρμοστεί κατά τη διάρκεια της εφαρμογής, όπως αποδεικνύεται από την έρευνα κατά X/Grok βάσει της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες και τον χαρακτηρισμό του WhatsApp ως πολύ μεγάλης επιγραμμικής πλατφόρμας. Ωστόσο, η προσαρμογή αυτή πραγματοποιείται σταδιακά, χαρακτηριστικό προς χαρακτηριστικό, αφού έχει εντοπιστεί η βλάβη και με τον ρυθμό των επίσημων διαδικασιών επιβολής.

«Στόχος μας δεν είναι να αποκλείσουμε τα παιδιά, αλλά να διασφαλίσουμε ότι ο ψηφιακός κόσμος ανταποκρίνεται στις ανάγκες τους όσο μεγαλώνουν. Εάν οι πάροχοι τεχνολογίας θέλουν να έχουν πρόσβαση στα παιδιά μας, θα πρέπει να αποδείξουν ότι πληρούν τα απαιτούμενα πρότυπα.»

— LEANDA BARRINGTON-LEACH,
ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ, 5RIGHTS
FOUNDATION

Επιπλέον, η υφιστάμενη νομοθεσία της ΕΕ αντιμετωπίζει τη βασική δραστηριότητα των πλατφορμών με έμμεσο τρόπο, παρέχοντας ένα πλαίσιο βασισμένο στα θεμελιώδη δικαιώματα εντός του οποίου θα πρέπει να λειτουργεί κάθε επιχειρηματικό μοντέλο. Για παράδειγμα, οι πάροχοι πολύ μεγάλων επιγραμμικών πλατφορμών και πολύ μεγάλων επιγραμμικών μηχανών αναζήτησης πρέπει να τηρούν τις ειδικές απαιτήσεις διαφάνειας και σχεδιασμού που σχετίζονται με τα συστήματα συστάσεων²⁸⁷, και οι πάροχοι πολύ μεγάλων επιγραμμικών πλατφορμών υποχρεούνται να προσφέρουν τουλάχιστον μία επιλογή για καθένα από τα συστήματα συστάσεων τους που δεν βασίζεται σε κατάρτιση προφίλ²⁸⁸, ωστόσο ο συγκεκριμένος τρόπος με τον οποίο θα πρέπει ή δεν θα πρέπει να σχεδιάζουν τα συστήματα συστάσεων τους μπορεί να καθορίζεται στο πλαίσιο μέτρων επιβολής.

Επί του παρόντος, οι ρυθμιστικές αρχές βρίσκονται συχνά σε «θέση άμυνας» προσπαθώντας να επιβάλουν τη νομοθεσία σε ένα περιβάλλον μέσω κοινωνικής δικτύωσης+ που εξελίσσεται ραγδαία, η οποία μπορεί να προσδιορίζει ρητά χαρακτηριστικά και λειτουργίες που εξακολουθούν να

εξελίσσονται, ακόμη και μετά τη διάθεση των ψηφιακών υπηρεσιών στην αγορά. Η κατάσταση αυτή εκθέτει δυνητικά εκατομμύρια χρήστες, συμπεριλαμβανομένων παιδιών και εφήβων, σε κινδύνους βλάβης. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι κίνδυνοι μπορεί να εκδηλωθούν ή να γίνουν αντιληπτοί μόνο μετά τη διάθεση των υπηρεσιών στην αγορά, για παράδειγμα λόγω του τρόπου με τον οποίο τα εν λόγω χαρακτηριστικά ή οι λειτουργίες χρησιμοποιούνται στην πράξη ή ανάλογα με το πλαίσιο. Όσον αφορά την επιβολή, όταν οι αρχές αμφισβητούν ότι οι πάροχοι έχουν εκπληρώσει τις υποχρεώσεις δέουσας επιμέλειας που υπέχουν, το βάρος της απόδειξης μπορεί —σήμερα— να το φέρουν συχνά οι ενωσιακοί και εθνικοί φορείς επιβολής, οι οποίοι καλούνται να αποδείξουν ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες είναι επιβλαβή μέσω εκτεταμένων και δαπανηρών νομικών διαδικασιών κατά μεγάλων εταιρειών που έχουν πολλά μέσα στη διάθεσή τους.

Θα μπορούσε, συνεπώς, να καταστεί ο κανόνας οι πάροχοι μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών που δρομολογούν, διαχειρίζονται ή επικαιροποιούν υπηρεσίες που ενδέχεται να ενέχουν κινδύνους για τα παιδιά και τους εφήβους να πρέπει να αποδεικνύουν ότι οι υπηρεσίες τους ή οι νέες λειτουργικότητές τους είναι ασφαλείς για χρήση από ανηλίκους πριν από την ανάπτυξή τους στην αγορά.

ΑΠΟΚΛΙΝΟΥΣΕΣ ΕΘΝΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΟΥΣ

ΗΛΙΚΙΑΚΟΥΣ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Το ζήτημα της ηλικίας είναι το πιο αισθητό κενό πολιτικής της υφιστάμενης νομοθεσίας. Θα πρέπει να εξεταστούν δύο συνιστώσες αυτού του ζητήματος. Πρώτον, ο ΓΚΠΔ έχει θέσει εν γένει την ηλικία των 16 ετών ως όριο για να μπορούν να παρέχουν τα παιδιά τη συγκατάθεσή τους σε «υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας» για την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που τα αφορούν. Ο ΓΚΠΔ παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να μειώσουν το όριο αυτό σε οποιαδήποτε ηλικία μεταξύ 13 και 16 ετών. Όταν το παιδί είναι κάτω των 16 ετών (ή άλλη ηλικία που έχουν καθιερώσει τα κράτη μέλη), η επεξεργασία είναι σύμφωνη μόνο εάν η συγκατάθεση παρέχεται ή εγκρίνεται από το πρόσωπο που έχει τη γονική μέριμνα.

Δεύτερον, αρκετά κράτη μέλη της ΕΕ θεσπίζουν επί του παρόντος νομοθεσία, ή εξετάζουν το ενδεχόμενο να θεσπίσουν νομοθεσία, σχετικά με τους ηλικιακούς περιορισμούς όσον αφορά την πρόσβαση των ανηλίκων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε άλλες ψηφιακές υπηρεσίες, ενώ ορισμένα έχουν μάλιστα υιοθετήσει διαφορετικές προσεγγίσεις όσον αφορά τα όρια συγκατάθεσης της ΕΕ και των κρατών μελών. Οι προσεγγίσεις των κρατών μελών όσον αφορά τα κατώτατα όρια ηλικίας διαφέρουν ως προς το πεδίο εφαρμογής, το όριο ηλικίας, τις καλυπτόμενες υπηρεσίες και το αν η γονική συναίνεση μπορεί να υπερισχύσει του ορίου.

Η πληθώρα των εθνικών πρωτοβουλιών που θέτουν ηλικιακούς περιορισμούς στην πρόσβαση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε άλλες ψηφιακές υπηρεσίες ενέχει κινδύνους όσον αφορά τον κατακερματισμό της ενιαίας αγοράς και τα ανομοιόμορφα επίπεδα προστασίας των ανηλίκων σε ολόκληρη την ΕΕ. Αρκετά κράτη μέλη, μεταξύ των οποίων η Αυστρία, η Κύπρος, η Δανία, η Γαλλία, το Λουξεμβούργο, η Ελλάδα, η Ισπανία και η Σλοβενία, ζητούν να διαμορφωθεί μια προσέγγιση σε επίπεδο ΕΕ όσον αφορά τους ηλικιακούς περιορισμούς για την πρόσβαση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+.

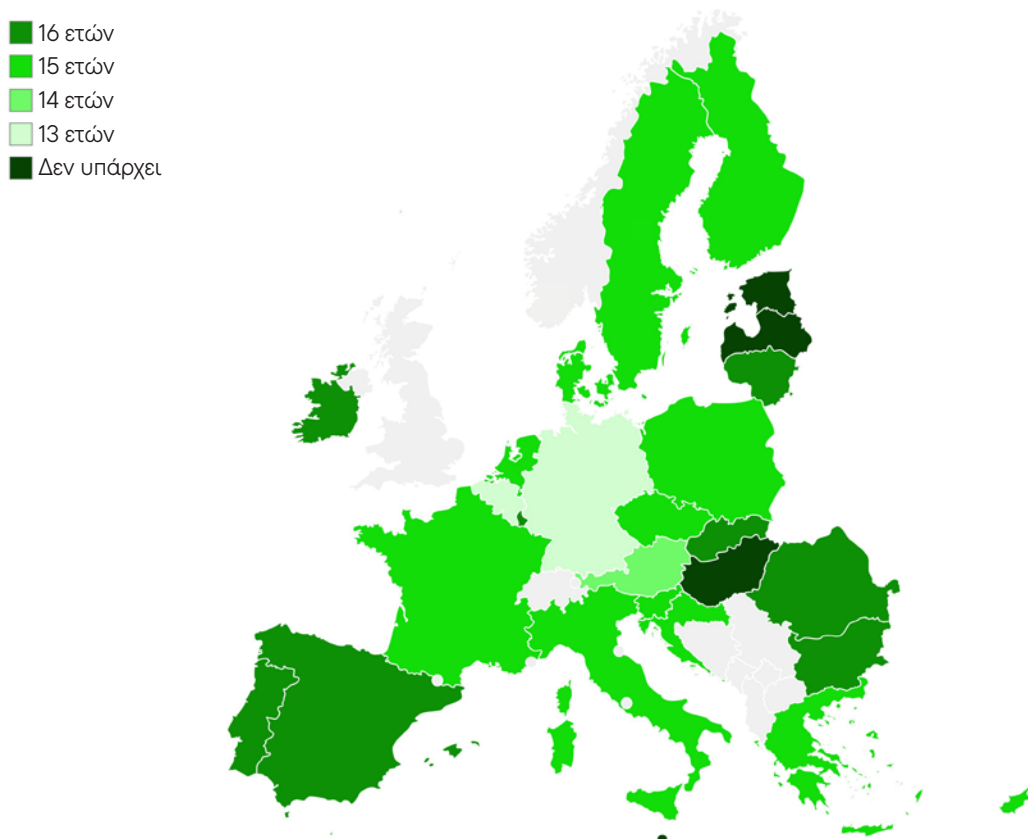
Η δήλωση της Γιουτλάνδης που υπογράφηκε τον Οκτώβριο του 2025 από 25 κράτη μέλη κατόπιν πρωτοβουλίας της δανικής προεδρίας του Συμβουλίου ζητούσε ένα ασφαλέστερο ψηφιακό περιβάλλον για τους ανηλίκους, μεταξύ άλλων μέσω της επαλήθευσης της ηλικίας και του προσδιορισμού, μέσω εκτιμήσεων, της ηλικίας στην οποία θα πρέπει να επιτρέπεται στους ανηλίκους η πρόσβαση στα μέσα

κοινωνικής δικτύωσης και σε άλλες ψηφιακές υπηρεσίες. Στα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2025 και στα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 19ης Μαρτίου 2026 τονίζεται η σημασία της προστασίας των ανηλίκων στο διαδίκτυο.

Σε όλα τα κράτη μέλη, είτε στα εθνικά κοινοβούλια, είτε στις κυβερνήσεις, είτε στην κοινωνία των πολιτών, βρίσκονται σε εξέλιξη συζητήσεις με επίκεντρο τη θέσπιση ηλικιακών περιορισμών σε διάφορα επίπεδα. Οι προτεινόμενοι περιορισμοί εκτείνονται από την ηλικία των 13 ετών έως την ηλικία των 16 ετών, επιτρέποντας ενίοτε διαφορετικά επίπεδα ηλικίας, με ή χωρίς γονική συναίνεση. Η Ιταλία, η Γαλλία και η Ελλάδα κοινοποίησαν επίσημα στην Επιτροπή σχέδια νόμων μέσω του συστήματος πληροφοριών για τους τεχνικούς κανονισμούς (TRIS).

Η Γαλλία, η Ιταλία και η Δανία εξετάζουν το ενδεχόμενο επιβολής περιορισμών για την ηλικία κάτω των 15 ετών. Η Κύπρος και η Ρουμανία προτείνουν όριο ηλικίας 16 ετών και η Γερμανία 13 ετών. Η Ελλάδα και η Δανία προτείνουν δύο βαθμίδες με περιορισμένη πρόσβαση κάτω των 15 ετών και πρόσβαση μόνο με γονική συναίνεση για τις ηλικίες 12 έως 15 ετών (13 έως 15 ετών για τη Δανία).

Διάγραμμα 1: Τα κράτη μέλη της ΕΕ προτείνουν ή εξετάζουν το ενδεχόμενο επιβολής ηλικιακών περιορισμών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε άλλες ψηφιακές υπηρεσίες

Δεδομένου ότι πολλά κράτη μέλη εξετάζουν το ενδεχόμενο θέσπισης ελάχιστου ορίου ηλικίας για τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+, με αποκλίνοντα πεδία εφαρμογής και συνοδευτικές υποχρεώσεις, η θέσπιση εναρμονισμένης προσέγγισης σε επίπεδο ΕΕ θα ήταν σημαντική για να διασφαλιστεί ότι οι ανήλικοι απολαμβάνουν το ίδιο επίπεδο προστασίας στο διαδίκτυο σε ολόκληρη την ΕΕ. Για να εξασφαλιστεί το ίδιο επίπεδο προστασίας, έχει επίσης ζωτική σημασία να εξεταστεί η σχέση των δυνητικών ηλικιακών περιορισμών με τα μέτρα ασφαλείας, ιδίως εκείνα που επιβάλλονται από τη νομοθεσία της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες.

Οι ηλικιακοί περιορισμοί που προτείνουν τα κράτη μέλη μπορεί να συνδέονται ή να επιδιώκουν την αντιμετώπιση συγκεκριμένων κινδύνων που παρουσιάζουν μεμονωμένες μορφές μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών. Για να εξασφαλιστεί το ίδιο επίπεδο προστασίας για τους ανηλίκους, η υιοθέτηση εναρμονισμένης προσέγγισης όσον αφορά την επαλήθευση της ηλικίας πρέπει να συνοδεύεται από μέτρα ασφαλείας που επιβάλλονται αποτελεσματικά από τις ρυθμιστικές αρχές και από χαρακτηριστικά ασφαλείας που αναπτύσσουν οι πάροχοι μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών (μέσω μιας προσέγγισης ασφαλείας είτε εκ σχεδιασμού είτε εξ ορισμού).

«Η καθιέρωση σαφούς ελάχιστου ορίου ηλικίας σε επίπεδο ΕΕ θα στηρίξει άμεσα τους γονείς, θα μειώσει την πίεση που δέχονται τα παιδιά από συνομηλίκους και την κοινωνική πίεση και θα δημιουργήσει ισχυρό κίνητρο για τον εκ νέου σχεδιασμό των υπηρεσιών των πλατφορμών σύμφωνα με την ασφάλεια και την ευημερία των παιδιών».

— LIES CRAEYNEST,
ΙΔΡΥΤΡΙΑ, KIDSUNPLUGGED

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΟΣΩΝ ΑΦΟΡΑ ΤΟΥΣ ΗΛΙΚΙΑΚΟΥΣ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ

Κράτος μέλος	Τρέχουσα κατάσταση των εθνικών συζητήσεων και πιθανών δράσεων σχετικά με τους ηλικιακούς περιορισμούς για τις ψηφιακές υπηρεσίες στα κράτη μέλη	Προτεινόμενο ή υπό εξέταση κατώτατο όριο ηλικίας	Ηλικία συγκατάθεσης του παιδιού στην επεξεργασία δεδομένων στο διαδίκτυο
Βέλγιο	Τον Απρίλιο του 2026 η φλαμανδική κυβέρνηση ενέκρινε προσχέδιο διατάγματος για τη θέσπιση νόμιμου ορίου ηλικίας 13 ετών για ορισμένες επιγραμμικές πλατφόρμες που ενδέχεται να είναι επιβλαβείς για ανηλίκους.	13	13
Βουλγαρία	Τον Μάιο του 2026 ένα πολιτικό κόμμα που δεν συμμετέχει στην κυβέρνηση πρότεινε τροποποιήσεις στον νόμο για την προστασία των παιδιών με σκοπό τον περιορισμό της πρόσβασης των παιδιών ηλικίας κάτω των 16 ετών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Η πρόσβαση θα μπορούσε να επιτρέπεται από την ηλικία των 13 ετών με γονική συγκατάθεση.	16	14
Τσεχία	Δεν έχει υποβληθεί ακόμη πρόταση. Το κυβερνών κόμμα ANO (PřF) σχεδιάζει να προτείνει φέτος νομοθεσία για την απαγόρευση της πρόσβασης παιδιών ηλικίας κάτω των 15 ετών.	15	15
Δανία	Νομοθετική πρόταση υπό εκπόνηση. Τον Νοέμβριο του 2025 η κυβέρνηση ανακοίνωσε πολιτική συμφωνία σχετικά με την απαγόρευση της πρόσβασης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για παιδιά κάτω των 15 ετών, αλλά η πρόσβαση θα επιτρέπεται από την ηλικία των 13 ετών με γονική συγκατάθεση.	15	15
Εσθονία	Γενική αντίθεση στην ιδέα της επιβολής ηλικιακών περιορισμών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.	Δεν υπάρχει	13
Γερμανία	Μέχρι στιγμής δεν έχει υποβληθεί νομοθετική πρόταση. Τον Νοέμβριο του 2025 η κυβέρνηση εξέφρασε κατ' αρχήν την υποστήριξή της για πιθανή ρύθμιση και συγκρότηση επιτροπή εμπειρογνομόνων η οποία δημοσίευσε την έκθεσή της στις 24 Ιουνίου, προτείνοντας τα 13 έτη ως κατώτατο όριο και περιορισμούς στην πρόσβαση στην αγορά για υπηρεσίες που δεν είναι ασφαλείς και ζητώντας να υιοθετηθεί μια προσέγγιση σε επίπεδο ΕΕ. Τα πολιτικά κόμματα και οι ΜΚΟ έχουν υποβάλει διάφορες προτάσεις.	13	16
Ιρλανδία	Δεν έχει αναληφθεί ακόμη νομοθετική πρωτοβουλία. Ο Tánaiste (αντιπρόεδρος της κυβέρνησης) εξέφρασε την υποστήριξή του για τον περιορισμό της πρόσβασης παιδιών κάτω των 16 ετών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Η Μεικτή Επιτροπή Τεχνών, Μέσων, Επικοινωνιών, Πολιτισμού και Αθλητισμού δεν υποστήριξε την απαγόρευση αυτή τον Μάιο του 2026.	16	16
Ελλάδα	Ο νόμος αναμένεται να ψηφιστεί το καλοκαίρι του 2026 και να εφαρμοστεί από τον Ιανουάριο του 2027.	15	15
Ισπανία	Τον Απρίλιο του 2025 η ισπανική κυβέρνηση υπέβαλε νομοθετική πρόταση για την αύξηση της ηλικίας συγκατάθεσης των παιδιών στην επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που τα αφορούν. Τον Φεβρουάριο του 2026 ο πρόεδρος ανακοίνωσε ότι η Ισπανία θα απαγορεύσει την πρόσβαση σε ψηφιακές πλατφόρμες για παιδιά κάτω των 16 ετών.	16	14
Γαλλία	Νομοθετική πρόταση που υποβλήθηκε το 2025 (αμφότερα τα κοινοβουλευτικά σώματα έχουν εγκρίνει τις θέσεις τους, αλλά δεν έχουν ακόμη συμφωνήσει επί του συμβιβαστικού κειμένου). Ο νόμος αναμένεται να αρχίσει να ισχύει τον Σεπτέμβριο του 2026. Η Γαλλία προτείνει ένα διαφοροποιημένο καθεστώς, με απαγόρευση της πρόσβασης παιδιών κάτω των 15 ετών σε ορισμένες υπηρεσίες μέσω κοινωνικής δικτύωσης που έχουν χαρακτηριστεί επιβλαβείς και γονική συγκατάθεση για την πρόσβασή τους σε άλλες υπηρεσίες μέσω κοινωνικής δικτύωσης.	15	15

Κράτος μέλος	Τρέχουσα κατάσταση των εθνικών συζητήσεων και πιθανών δράσεων σχετικά με τους ηλικιακούς περιορισμούς για τις ψηφιακές υπηρεσίες στα κράτη μέλη	Προτεινόμενο ή υπό εξέταση κατώτατο όριο ηλικίας	Ηλικία συγκατάθεσης του παιδιού στην επεξεργασία δεδομένων στο διαδίκτυο
Κροατία	Η νομοθετική πρόταση που υποβλήθηκε το 2025 απορρίφθηκε τον Μάρτιο του 2026.	15	16
Ιταλία	Η κυβέρνηση σχεδιάζει νομοθετική πρωτοβουλία για την απαγόρευση της πρόσβασης παιδιών ηλικίας κάτω των 15 ετών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Παράλληλα, το 2024 και το 2026 υποβλήθηκαν δύο χωριστές κοινοβουλευτικές πρωτοβουλίες, οι οποίες επί του παρόντος δεν προχωρούν, καθώς η πρωθυπουργός δήλωσε ότι η απαγόρευση ενδέχεται να μην είναι η προτιμώμενη επιλογή.	15	14
Κύπρος	Ανακοινώθηκε νομοθετική πρωτοβουλία από την κυβέρνηση το 2026.	15	14
Λετονία	Δεν έχει αναληφθεί ακόμη νομοθετική πρωτοβουλία. Τον Μάρτιο του 2026 ο κυβερνητικός συνασπισμός συμφώνησε να εκπονήσει κανονισμό για τον περιορισμό της πρόσβασης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης παιδιών κάτω από μια ορισμένη ηλικία.	Δεν υπάρχει	13
Λιθουανία	Υποβλήθηκε νομοθετική πρόταση το 2026.	16	14
Λουξεμβούργο	Ψήφισμα του κοινοβουλίου (Ιανουάριος 2026) με το οποίο ζητείται η δημιουργία ενός ενωσιακού πλαισίου ή ο συντονισμός των δράσεων με το Βέλγιο, τη Γερμανία και τη Γαλλία.	16	16
Ουγγαρία	Δεν έχει υποβληθεί ακόμη πρόταση.	Δεν υπάρχει	16
Μάλτα	Τον Φεβρουάριο του 2026 πραγματοποιήθηκε δημόσια διαβούλευση σχετικά με τη μεταρρύθμιση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Επί του παρόντος βρίσκεται στο στάδιο μετά τη διαβούλευση.	Δεν υπάρχει	13
Κάτω Χώρες	Στα σχέδια του συνασπισμού (Ιανουάριος 2026) περιλαμβάνεται αίτημα καθορισμού κατώτατου ορίου ηλικίας για την πρόσβαση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης σε επίπεδο ΕΕ.	15	16
Αυστρία	Ανακοίνωση της ομοσπονδιακής κυβέρνησης: αναμένεται να εκδοθεί νομοθετική πρόταση το καλοκαίρι του 2026.	14	14
Πολωνία	Ανακοινώσεις ορισμένων βουλευτών της κάτω βουλής του κοινοβουλίου (Sejm) και του Υπουργείου Ψηφιακών Υποθέσεων.	15	16
Πορτογαλία	Κατάρτιση κοινοβουλευτικής νομοθετικής πρωτοβουλίας το 2026 (στάδιο ακρόασης).	16	13
Ρουμανία	Δημοσιεύτηκε νομοθετική πρόταση για το όριο της ψηφιακής ενηλικίωσης το 2025. Συζητούνται επίσης άλλες προτάσεις σε διάφορα διαδικαστικά στάδια.	15-16	16
Σλοβενία	Τον Φεβρουάριο του 2026 η κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι προετοιμάζεται για τη ρύθμιση της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης για παιδιά ηλικίας έως 15 ετών.	15	15
Σλοβακία	Το 2026 ανακοινώθηκε νομοθετική πρόταση από το Υπουργείο Επενδύσεων, Περιφερειακής Ανάπτυξης και Πληροφορικής.	16	16
Φινλανδία	Ο πρωθυπουργός και το κόμμα του δημοσίευσαν τον Νοέμβριο του 2025 έγγραφο θέσης στο οποίο υποστηρίζουν την απαγόρευση της πρόσβασης παιδιών κάτω των 15 ετών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Οι εθνικές συστάσεις συνιστούν να μη γίνεται χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης σε ηλικία κάτω των 13 ετών.	15	13
Σουηδία	Η κυβέρνηση συγκρότησε επιτροπή για τη διερεύνηση πιθανής απαγόρευσης της πρόσβασης των παιδιών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης κάτω από μια ορισμένη ηλικία, η οποία πρότεινε όριο ηλικίας τα 15 έτη για τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.	15	13

ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΝΩΣΙΑΚΗΣ ΛΥΣΗΣ ΕΠΑΛΗΘΕΥΣΗΣ ΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ

Η ενωσιακή λύση επαλήθευσης της ηλικίας είναι τεχνολογικά προηγμένη λύση και το σχέδιο στρατηγικής της είναι έτοιμο για προσαρμογή από τα κράτη μέλη και τους παράγοντες της αγοράς. Ωστόσο, η αποτελεσματικότητα των εργαλείων αυτών όσον αφορά την ενίσχυση της προστασίας των παιδιών στο διαδίκτυο θα καθοριστεί τελικά από την πραγματική υιοθέτησή τους από τα κράτη μέλη, τους παράγοντες της αγοράς και τους παρόχους μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών.

Ο ορισμός αξιόπιστων παρόχων βεβαιώσεων απόδειξης της ηλικίας είναι επίσης απαραίτητος για την αποτελεσματική λειτουργία της ενωσιακής λύσης επαλήθευσης της ηλικίας. Παρά τις επανειλημμένες εκκλήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, πολλά κράτη μέλη δεν έχουν ακόμη προβεί στον ορισμό αξιόπιστων παρόχων βεβαιώσεων απόδειξης της ηλικίας.

Δεν μπορεί να επιβληθεί σε επίπεδο ΕΕ εναρμονισμένος ηλικιακός περιορισμός για την πρόσβαση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε άλλες ψηφιακές υπηρεσίες χωρίς ένα οικοσύστημα επαλήθευσης της ηλικίας που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την απόδειξη της ηλικίας των ανηλίκων. Η τρέχουσα ενωσιακή λύση επαλήθευσης της ηλικίας μπορεί από τεχνική άποψη να επεκταθεί από τα 18+ σε άλλες ηλικίες, συμπεριλαμβανομένων, για παράδειγμα, των εφήβων, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία.

Ωστόσο, χωρίς αξιόπιστους παρόχους βεβαιώσεων απόδειξης της ηλικίας που να μπορούν να εκδώσουν διαπιστευτήρια ηλικίας σε ανηλίκους, οι πάροχοι μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών κινδυνεύουν να στραφούν σε άλλες λιγότερο αξιόπιστες μεθόδους (για παράδειγμα, σε υπεύθυνες δηλώσεις) και/ή μεθόδους πιο περιορισμένης προστασίας της ιδιωτικότητας, και τα κράτη μέλη ενδέχεται να δυσκολευτούν να διασφαλίζουν την αποτελεσματική επαλήθευση της ηλικίας.

ΑΝΑΓΚΕΣ ΕΠΙΒΟΛΗΣ: ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ, ΤΑΧΥΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

ΜΕΤΑΞΥ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ

Η μέχρι σήμερα επιβολή καταδεικνύει ότι οι υφιστάμενες νομοθετικές πράξεις μπορούν να οδηγήσουν σε αποφάσεις και σε εμφανείς αλλαγές από άποψη συμμόρφωσης. Επιπλέον, αναδεικνύει διάφορες προκλήσεις.

Η αποτελεσματική επιβολή έχει καίρια σημασία για τη διαφύλαξη της ασφάλειας των παιδιών στο διαδίκτυο. Για τον σκοπό αυτόν, οι αρχές πρέπει να διαθέτουν επαρκείς εξουσίες και πόρους. Στην πράξη, οι αντικρουόμενες αρχιτεκτονικές επιβολής μπορεί να δημιουργήσουν διάφορα ζητήματα. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται η περαιτέρω διασπορά των περιορισμένων πόρων, ο χρόνος που απαιτείται για την έναρξη λειτουργίας, η αυξημένη πολυπλοκότητα και η ύπαρξη δυνητικά ανταγωνιστικών ή αλληλεπικαλυπτόμενων αρμοδιοτήτων. Τα ζητήματα αυτά ενδέχεται να αποθαρρύνουν τη συμμόρφωση ή ακόμη και να προσφέρουν ενδεχομένως στους παρόχους μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών πρόσφορο έδαφος για να αποφεύγουν ή να καθυστερούν τη συμμόρφωση.

Μια σημαντική πρόκληση για τις ρυθμιστικές αρχές είναι η διατήρηση επαρκούς προσωπικού με την αναγκαία εμπειρογνώσια. Καθώς οι δραστηριότητες των παρόχων γίνονται όλο και πιο περίπλοκες, οι ρυθμιστικές αρχές πρέπει να διασφαλίζουν ότι διαθέτουν επαρκές και κατάλληλα ειδικευμένο προσωπικό που να μπορεί να αξιολογεί αποτελεσματικά αν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες συμμορφώνονται με τη νομοθεσία. Αυτό ισχύει τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και σε εθνικό επίπεδο.

Γενικότερα, η διαθεσιμότητα και ο συντονισμός των ανθρώπινων και οικονομικών πόρων που διατίθενται στα συστήματα προστασίας των παιδιών (μεταξύ άλλων για τη στήριξη της δημόσιας επιβολής) αποτελεί ακόμη μία πρόκληση²⁸⁹. Η αντιστροφή του βάρους της απόδειξης για την επιβολή, όπως αναλύεται ανωτέρω, μπορεί να συμβάλει στην ενίσχυση της ικανότητας επιβολής και να αποφέρει καλύτερα αποτελέσματα, χωρίς να επιβαρύνει περαιτέρω τους περιορισμένους πόρους των ρυθμιστικών αρχών τόσο σε ενωσιακό όσο και σε εθνικό επίπεδο.

ΚΕΝΟ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ:

ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Ο προσωρινός κανονισμός, ο οποίος εφαρμόστηκε από το 2021 έως τις 3 Απριλίου 2026, θέσπισε προσωρινούς κανόνες που παρεκκλίνουν από ορισμένες υποχρεώσεις της οδηγίας για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες. Αυτό έδωσε τη δυνατότητα στους παρόχους ορισμένων υπηρεσιών διαπροσωπικών επικοινωνιών να χρησιμοποιούν τεχνολογίες για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και άλλων δεδομένων με σκοπό τον εντοπισμό και την καταγγελία υλικού σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών και αθέμιτης προσέγγισης παιδιών, καθώς και για την αφαίρεση υλικού από τις υπηρεσίες τους.

Τον Δεκέμβριο του 2025 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε την παράταση του προσωρινού κανονισμού έως το 2028 ως προσωρινή λύση εν αναμονή της έκδοσης του μακροπρόθεσμου κανονισμού για την πρόληψη και την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών. Ωστόσο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο δεν κατέληξαν σε συμφωνία επί της πρότασης. Ως εκ τούτου, ο προσωρινός κανονισμός έπαυσε να εφαρμόζεται από τις 3 Απριλίου 2026, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί ανασφάλεια δικαίου σε επίπεδο ΕΕ.

Πρέπει να βρεθεί το συντομότερο δυνατόν λύση στο πλαίσιο του μακροπρόθεσμου κανονισμού για τον εντοπισμό της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών στις ιδιωτικές επικοινωνίες, όπου διαπράττονται τα περισσότερα από τα εγκλήματα αυτά. Ο προδραστικός εντοπισμός από τους παρόχους αυτών των υπηρεσιών αποτελεί την κύρια πηγή ερευνών περιπτώσεων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών εδώ και περισσότερα από 15 χρόνια.

Το πεδίο εφαρμογής του εντοπισμού θα πρέπει να καλύπτει όχι μόνο γνωστό υλικό σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών για την πρόληψη της επαναθυματοποίησης, αλλά και νέο υλικό σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, κάτι το οποίο συχνά αποτελεί ένδειξη συνεχιζόμενης κακοποίησης, και περιλαμβάνει το υλικό σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών που παράγεται από ΤΝ. Το τελευταίο αυτό υλικό έχει αυξηθεί εκθετικά τα τελευταία χρόνια (από 5 000 καταγγελίες το 2023 σε 1,3 εκατομμύριο καταγγελίες το 2025). Ο εντοπισμός θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνει την αθέμιτη προσέγγιση παιδιών με σκοπό την πρόληψη επικείμενης κακοποίησης και τον τερματισμό της συνεχιζόμενης κακοποίησης, η οποία έχει επίσης αυξηθεί εκθετικά (έχει δωδεκαπλασιαστεί την τελευταία τριετία).

Άλλα κενά στην ισχύουσα νομοθεσία σχετίζονται με αναδυόμενες μορφές σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης παιδιών που συνδέονται με τις τεχνολογικές εξελίξεις, όπως το υλικό σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών που παράγεται από ΤΝ⁹, η αθέμιτη προσέγγιση παιδιών μέσω διαδικτύου, η κακοποίηση σε ζωντανή μετάδοση, η διάδοση οδηγιών διάπραξης αδικημάτων και η λειτουργία διαδικτυακής

⁹. Για να διασφαλιστεί η μεγαλύτερη προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο συμφώνησαν, στο πλαίσιο του Omnibus για την ΤΝ, να συμπεριλάβουν απαγόρευση των συστημάτων ΤΝ που παράγουν μη συναινετικό περιεχόμενο προσωπικού χαρακτήρα και υλικό σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών. Η απαγόρευση αυτή θα τεθεί σε εφαρμογή στις 2 Δεκεμβρίου 2026.

υπηρεσίας για τους σκοπούς της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών. Τα ζητήματα αυτά εξετάζονται στην προτεινόμενη αναθεώρηση του πλαισίου ποινικού δικαίου (οδηγία 2011/93/ΕΕ).

Συστάσεις

ΣΥΣΤΑΣΗ 1

Πρόταση για ενωσιακό εναρμονισμένο περιορισμό της πρόσβασης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε άλλες ψηφιακές υπηρεσίες για παιδιά κάτω των 13 ετών

Είναι απαραίτητο να θεσπιστεί ενωσιακός εναρμονισμένος περιορισμός της πρόσβασης σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες για παιδιά κάτω των 13 ετών. Ο εναρμονισμένος περιορισμός της πρόσβασης θα διευκόλυνε την εφαρμογή αναλογικής διασφάλισης της ηλικίας με σεβασμό στα δικαιώματα και θα ενθάρρυνε τους παρόχους μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών να ακολουθήσουν τις απαιτήσεις ασφάλειας εκ σχεδιασμού. Τα παιδιά ηλικίας κάτω των 13 ετών θα πρέπει να έχουν χρονικά περιορισμένη πρόσβαση σε ηλικιακά κατάλληλα περιβάλλοντα μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ μόνο με την άδεια και την επίβλεψη των γονέων τους ή σε εκπαιδευτικά πλαίσια. Από την ηλικία των 13 ετών, οι έφηβοι θα πρέπει να ωφελούνται από την προοδευτικά αυτόνομη χρήση ηλικιακά κατάλληλων και ασφαλών μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών.

Οι εναρμονισμένοι κανόνες για κατώτατο όριο ηλικίας 13 ετών στην ΕΕ θα συμβάλουν στην ορθή λειτουργία της ενιαίας αγοράς, διασφαλίζοντας ένα ενιαίο πλαίσιο συμμόρφωσης για τους παρόχους. Οι εναρμονισμένοι κανόνες θα διευκολύνουν την επιβολή και την εποπτεία από τις ρυθμιστικές αρχές τόσο σε εθνικό όσο και σε ενωσιακό επίπεδο. Θα διασφαλίσουν επίσης ισότιμο επίπεδο προστασίας για όλους τους ανηλίκους στο διαδίκτυο σε ολόκληρη την ΕΕ, ανεξάρτητα από το κοινωνικοοικονομικό, πολιτιστικό και εθνικό πλαίσιο.

ΣΥΣΤΑΣΗ 2

Θέσπιση αποτελεσματικών συστημάτων διασφάλισης της ηλικίας για τον έλεγχο της ηλικίας και την υποστήριξη ηλικιακά κατάλληλων προσεγγίσεων ασφάλειας εκ σχεδιασμού με στόχο την προστασία και την ενδυνάμωση των ανηλίκων στο διαδίκτυο

Οι μέθοδοι διασφάλισης της ηλικίας —τόσο η επαλήθευση της ηλικίας όσο και η εκτίμηση της ηλικίας— πρέπει να είναι αναλογικές και να τηρούν τις ελάχιστες απαιτήσεις, ιδίως όσον αφορά τα θεμελιώδη δικαιώματα των χρηστών, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των παιδιών και των σχετικών εγγυήσεων. Κάθε μέθοδος που χρησιμοποιείται για τον έλεγχο της ηλικίας θα πρέπει να τηρεί τα υψηλότερα πρότυπα προστασίας της ιδιωτικότητας και των δεδομένων και δεν θα πρέπει να οδηγεί στην επεξεργασία εγγράφων ταυτότητας και βιομετρικών δεδομένων για τον σκοπό της εκτίμησης της ηλικίας. Θα πρέπει να εφαρμοστούν τεχνικά πρότυπα, όπως η μέθοδος «απόδειξης μηδενικής γνώσης», ώστε να διασφαλίζεται ότι τόσο η πλατφόρμα που υποχρεούται να αξιολογήσει την ηλικία όσο και ο πάροχος επαλήθευσης της ηλικίας δεν λαμβάνουν πληροφορίες που μπορούν να οδηγήσουν στην παρακολούθηση ή την ταυτοποίηση του χρήστη.

Οι μέθοδοι διασφάλισης της ηλικίας θα πρέπει να είναι ακριβείς για τον προσδιορισμό της ηλικίας ή των ηλικιακών ομάδων σύμφωνα με τις απαιτήσεις, καθώς και εύχρηστες και αξιόπιστες στην πράξη, σε πραγματικές συνθήκες. Οι μέθοδοι θα πρέπει να είναι άρτιες για την αποφυγή της καταστρατήγησης και των απειλών κατά της κυβερνοασφάλειας, συμπεριληπτικές (και να μην εισάγουν διακριτική μεταχείριση), και να είναι εξίσου διαθέσιμες σε όλους όσοι πρέπει να τις χρησιμοποιούν. Οι πάροχοι μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών πρέπει να τηρούν την υποχρέωση που υπέχουν όσον αφορά την αποτροπή της έκθεσης ανηλίκων σε επικίνδυνες υπηρεσίες ή σε χρήστες που υποδύονται παιδιά και εφήβους.

Για να επιβληθεί στην πράξη ενωσιακός εναρμονισμένος περιορισμός ηλικίας, οι πάροχοι θα πρέπει να μπορούν να βασίζονται σε σαφείς κατευθυντήριες γραμμές και κριτήρια σχετικά με τη χρήση τεχνολογιών διασφάλισης της ηλικίας για τους σκοπούς της εφαρμογής των περιορισμών ηλικίας. Επιπρόσθετα, για την επιβολή του περιορισμού στην πράξη, οι χρήστες και οι πάροχοι θα πρέπει να μπορούν να έχουν πρόσβαση σε αποτελεσματικές, ασφαλείς, συμπεριληπτικές και φιλικές προς τον χρήστη τεχνολογίες επαλήθευσης της ηλικίας που προστατεύουν την ιδιωτικότητα. Στο πλαίσιο αυτό, οι ενωσιακές λύσεις επαλήθευσης της ηλικίας, με βάση το σχέδιο στρατηγικής της ΕΕ για την επαλήθευση της ηλικίας, θα μπορούσαν να παράσχουν ένα εναρμονισμένο, προηγμένο και διαλειτουργικό εργαλείο για την επιβολή των εν λόγω υποχρεώσεων σε επίπεδο ΕΕ, το οποίο θα προστατεύει την ιδιωτικότητα.

Για την περαιτέρω ενίσχυση αυτού του πλαισίου, τα κράτη μέλη, καθώς και οι παράγοντες της αγοράς, πρέπει να καταστήσουν διαθέσιμα επιχειρησιακά εργαλεία επαλήθευσης της ηλικίας, ευθυγραμμισμένα ή βασιζόμενα στο σχέδιο στρατηγικής της ΕΕ για την επαλήθευση της ηλικίας, και να ακολουθήσουν τη σύσταση της Επιτροπής σχετικά με τη θέσπιση κοινού πλαισίου για τις τεχνολογίες επαλήθευσης της ηλικίας σε επίπεδο ΕΕ. Η σύσταση της Επιτροπής παρουσιάζει ένα σύστημα που θα καθορίζει τις απαιτήσεις για το μοντέλο εμπιστοσύνης, τη διακυβέρνηση και τις υποχρεώσεις των παρόχων λύσεων επαλήθευσης της ηλικίας και βεβαιώσεων απόδειξης της ηλικίας.

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να προβούν ταχέως στον ορισμό αξιόπιστων παρόχων βεβαιώσεων απόδειξης της ηλικίας. Για την αποτελεσματική επαλήθευση της ηλικίας των ανηλίκων, θα πρέπει επίσης να διασφαλίζουν την παροχή και/ή την αναγνώριση διαπιστευτηρίων ότι ο χρήστης είναι κάτω των 18 ετών. Θα πρέπει επίσης να διασφαλίζουν ότι όλοι οι ανήλικοι μπορούν να έχουν πρόσβαση σε ορισμένα μέσα για να αποδείξουν την ηλικία τους ακόμη και χωρίς εθνικό δελτίο ταυτότητας.

Είναι σημαντικό να υπάρχει σαφής νομική βάση που να έχει θεσπιστεί από την ΕΕ για την εφαρμογή λύσεων επαλήθευσης της ηλικίας, ώστε να διασφαλίζεται ότι οι πάροχοι μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών αποδέχονται αξιόπιστους παρόχους βεβαιώσεων απόδειξης της ηλικίας. Η διασφάλιση της ηλικίας έχει καίρια σημασία για την εύρυθμη λειτουργία των συστημάτων υποβολής καταγγελιών που δίνουν τη δυνατότητα στα παιδιά και στους εφήβους να ασκούν τα δικαιώματά τους και να πλοηγούνται με ασφάλεια στο διαδίκτυο.

ΣΥΣΤΑΣΗ 3

Επέκταση και εναρμόνιση των κανόνων σχετικά με τα βασικά χαρακτηριστικά ασφάλειας στον σχεδιασμό των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών

Θα πρέπει να ενσωματωθούν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε άλλες ψηφιακές υπηρεσίες η σαφής ασφάλεια εκ σχεδιασμού και ηλικιακά κατάλληλες διασφαλίσεις [για παράδειγμα, πιθανά όρια στην απεριόριστη κύλιση (scrolling), την αυτόματη αναπαραγωγή, τις ειδοποιήσεις αυτόματης προώθησης και

τα προβληματικά εξατομικευμένα συστήματα συστάσεων]. Για την αντιμετώπιση του εθιστικού σχεδιασμού, των παραπλανητικών μοτίβων, της ανεπίκλητης επικοινωνίας και των «αλγοριθμικών λαγουμιών» (rabbit holes), οι προστατευτικές προεπιλεγμένες ρυθμίσεις θα πρέπει να αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών. Η επέκταση και η εναρμόνιση των κανόνων σχετικά με τα βασικά χαρακτηριστικά ασφάλειας θα κατοχυρώσουν τη βεβαιότητα και την ομοιομορφία σε ολόκληρο το περιβάλλον των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+. Λόγω της ταχείας εξέλιξης της τεχνολογίας, οι κανόνες σχετικά με τα βασικά χαρακτηριστικά ασφάλειας θα πρέπει να μπορούν να προσαρμόζονται ώστε να ανταποκρίνονται συνεχώς στα νέα επιβλαβή χαρακτηριστικά σχεδιασμού.

ΣΥΣΤΑΣΗ 4

Μετατόπιση του βάρους της απόδειξης ότι τα προϊόντα και οι υπηρεσίες είναι ασφαλή για τους ανηλίκους στους παρόχους μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών

Θα πρέπει να εφαρμόζονται ειδικοί ηλικιακοί περιορισμοί έως ότου καθοριστούν από τους παρόχους μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών βασικά χαρακτηριστικά σχεδιασμού ασφάλειας για την προστασία των παιδιών και των εφήβων. Έως ότου οι πάροχοι επιδείξουν ασφαλή και ηλικιακά κατάλληλα χαρακτηριστικά και συμμορφωθούν με τα ενωσιακά και εθνικά μέτρα, δεν θα πρέπει να έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες τους ανήλικα άτομα. Όταν υπάρχει «εξ ορισμού ασφαλής» έκδοση, τα ηλικιακά ακατάλληλα χαρακτηριστικά (χαρακτηριστικά για ενηλίκους) θα πρέπει να ενεργοποιούνται μόνο μετά από αποτελεσματικές διασφαλίσεις της ηλικίας.

ΣΥΣΤΑΣΗ 5

Ενίσχυση των ικανοτήτων επιβολής και αξιολόγησης

Λόγω των πολλαπλών κανόνων που ισχύουν πλέον για την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο (πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες, ΓΚΠΔ, πράξη για την ΤΝ κ.λπ.), οι εποπτικές αρχές θα πρέπει να εντείνουν τη συνεργασία και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των νομικών πλαισίων. Αυτό είναι καίριας σημασίας για την αποφυγή ασυνεπειών και τη διασφάλιση ενός συνεκτικού, προβλέψιμου και αποτελεσματικού νομικού περιβάλλοντος που βασίζεται στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να διερευνήσει μηχανισμούς που θα επιτρέπουν την απρόσκοπτη συνεργασία μεταξύ των εποπτικών αρχών για την αξιοποίηση των υφιστάμενων δομών επιβολής. Επιπλέον, είναι αναγκαίο να εκτιμηθεί κατά πόσον απαιτούνται πρόσθετοι πόροι και αναδιάρθρωση για τις ρυθμιστικές αρχές που είναι αρμόδιες για την επιβολή και την αξιολόγηση. Θα πρέπει να εξεταστούν δράσεις για την ενίσχυση του ρόλου της κοινωνίας των πολιτών στην επιβολή και τη συμβολή τους στην ικανότητα επιβολής, μεταξύ άλλων μέσω των υφιστάμενων δομών. Η επιβολή θα πρέπει να είναι συμπληρωματική και να αποφεύγει αντικρουόμενες δράσεις.

ΣΥΣΤΑΣΗ 6

Ταχεία θέσπιση μέτρων για να διασφαλιστεί ότι οι πάροχοι μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών έχουν σαφείς υποχρεώσεις ως προς την πρόληψη, την ανίχνευση, την καταγγελία και την παρεμπόδιση της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών στο διαδίκτυο, μεταξύ άλλων στη διαπροσωπική επικοινωνία

Το κενό που υπάρχει επί του παρόντος όσον αφορά την ασφάλεια των παιδιών λόγω της λήξης ισχύος του προσωρινού κανονισμού για τη θέσπιση κανόνων με σκοπό την πρόληψη και την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών (προσωρινός κανονισμός για τη σεξουαλική κακοποίηση παιδιών) πρέπει να καλυφθεί γρήγορα. Οι συννομοθέτες της ΕΕ θα πρέπει να εκδώσουν ταχέως τον προτεινόμενο μακροπρόθεσμο κανονισμό για την πρόληψη και την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών. Πάνω από το 80 % των ερευνών σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών ξεκινά από αναφορές που υποβάλλονται από παρόχους μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών. Τα παιδιά συχνά δεν καταγγέλλουν την κακοποίηση επειδή φοβούνται. Ο εντοπισμός υλικού σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, μεταξύ άλλων στη διαπροσωπική επικοινωνία, είναι συχνά ο μόνος τρόπος για να σταματήσει η κακοποίηση αυτή.

Σε συνδυασμό με την αναδιατύπωση της οδηγίας για τη σεξουαλική κακοποίηση παιδιών, η οποία συμφωνήθηκε πρόσφατα από τους συννομοθέτες, οι πράξεις αυτές θα ενισχύσουν το πλαίσιο της ΕΕ κατά της σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης παιδιών, τόσο εντός όσο και εκτός διαδικτύου. Θα βελτιώσουν την πρόληψη, τη διερεύνηση και την υποστήριξη των θυμάτων. Επιπρόσθετα, οι επιγραμμικές πλατφόρμες θα πρέπει να ενισχύσουν την ενδοκλαδική συνεργασία για την αντιμετώπιση σοβαρών διαδικτυακών εγκλημάτων που επηρεάζουν παιδιά μέσω της ανταλλαγής ενδείξεων κινδύνου για επιβλαβές περιεχόμενο και κακόβουλους παράγοντες. Οι πάροχοι μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών θα πρέπει να ενισχύσουν τη συνεργασία με το φόρουμ της ΕΕ για το διαδίκτυο με σκοπό την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με αναδυόμενες απειλές και τάσεις κακοποίησης. Με τον τρόπο αυτόν θα υποστηριχθεί ο έγκαιρος εντοπισμός και η αναφορά εικαζόμενων ποινικών αδικημάτων. Επιπλέον, είναι αναγκαίο να ενταθεί η επιβολή των νομικών πλαισίων προστασίας των παιδιών, όπως η οδηγία για τα δικαιώματα των θυμάτων ή η οδηγία για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της εξ οικείων βίας.

ΣΥΣΤΑΣΗ 7

Τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίσουν πρόσθετους προληπτικούς περιορισμούς πρόσβασης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε άλλες ψηφιακές υπηρεσίες από τα 13

Οι πρόσθετοι προληπτικοί περιορισμοί πρόσβασης θα πρέπει να είναι συμπληρωματικοί προς τον ενωσιακό περιορισμό της πρόσβασης σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε άλλες ψηφιακές υπηρεσίες για παιδιά κάτω των 13 ετών. Οι έφηβοι μπορούν να έχουν πρόσβαση μόνο σε ένα περιβάλλον μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ που είναι ασφαλές, όσον αφορά το περιεχόμενο και τα χαρακτηριστικά σχεδιασμού, ηλικιακά κατάλληλο και σχεδιασμένο με γνώμονα τα δικαιώματα και τις ανάγκες τους. Τα κράτη μέλη έχουν διαφορετικά ιστορικά και εθνικά πλαίσια και ενδέχεται να προτιμούν να θεσπίσουν υψηλότερο όριο ηλικίας από τα 13 έτη. Όλοι οι πρόσθετοι προληπτικοί εθνικοί περιορισμοί πρόσβασης θα πρέπει να υποκεινται σε συνεχή αξιολόγηση και, ενδεχομένως, να επαναξιολογηθούν, μόλις τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες καταστούν εξ ορισμού ασφαλείς για τα παιδιά και τους εφήβους.

ΣΥΣΤΑΣΗ 8

Ενίσχυση των πολιτικών προστασίας των καταναλωτών για την προστασία των παιδιών

Η νομοθεσία για την προστασία των καταναλωτών διαδραματίζει σημαντικό ρόλο ως μέσο προστασίας των παιδιών που καλύπτει όλα τα είδη εμπορών —διαδικτυακά καταστήματα ηλεκτρονικού εμπορίου, συνδρομητικές υπηρεσίες συνεχούς ροής και ψηφιακό περιεχόμενο και υπηρεσίες, βιντεοπαιχνίδια και εφαρμογές— διασφαλίζοντας ότι κανένας έμπορος που αλληλεπιδρά με παιδιά δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των εκτελεστών υποχρεώσεων προστασίας των καταναλωτών. Θα πρέπει να ενισχυθεί η προστασία των παιδιών από παραπλανητικές, επιθετικές και επιβλαβείς πρακτικές μάρκετινγκ στο διαδίκτυο, μεταξύ άλλων από διαδικτυακούς επηρεαστές γνώμης.

Το δίκτυ ασφαλείας και οι κανόνες που διέπουν την επιβολή του θα πρέπει να ενισχυθούν, ώστε να διασφαλιστεί ότι κάθε παιδί που αλληλεπιδρά με εμπορική ψηφιακή υπηρεσία στην Ευρωπαϊκή Ένωση απολαμβάνει βασικό επίπεδο προστασίας των καταναλωτών, ανεξάρτητα από το είδος της υπηρεσίας, το είδος του εμπορεύματος ή το κράτος μέλος στο οποίο είναι εγκατεστημένος ο έμπορος.

Η επικείμενη πράξη για την ψηφιακή δικαιοσύνη και η αναθεώρηση του κανονισμού για τη συνεργασία όσον αφορά την προστασία των καταναλωτών (ΣΠΚ) αποτελούν καίρια ευκαιρία για την τοποθέτηση της προστασίας των παιδιών και των εφήβων στο επίκεντρο του δικαίου της ΕΕ σε θέματα προστασίας των καταναλωτών.

ΣΥΣΤΑΣΗ 9

Διαρκής παρακολούθηση και αξιολόγηση του αντικτύπου των μέτρων που εφαρμόζονται

Όλα τα νέα μέσα που προτείνονται σύμφωνα με τις συστάσεις του παρόντος κεφαλαίου θα πρέπει να περιλαμβάνουν μηχανισμούς και προσεγγίσεις που βασίζονται στα δεδομένα για τη συνεχή αξιολόγηση του αντικτύπου και της αποτελεσματικότητάς τους. Η Επιτροπή θα πρέπει επίσης να βελτιώσει τον συντονισμό των προσπαθειών επιβολής και τον εξορθολογισμό των διαδικασιών αξιολόγησης και παρακολούθησης ειδικά όσον αφορά την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο.

Με βάση το μοντέλο που εφαρμόζεται στην Αυστραλία για την παρακολούθηση της εφαρμογής της νομοθεσίας για τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (συμπεριλαμβανομένης της συνεχούς ενσωμάτωσης γνώσεων και πληροφοριών από εμπειρογνώμονες), η θέσπιση περιορισμού της πρόσβασης σε επίπεδο ΕΕ θα πρέπει να συνοδεύεται από ολοκληρωμένη αξιολόγηση. Θα πρέπει να επικεντρωθεί στην αποτελεσματικότητα, τον αντίκτυπο και τις προσαρμογές του καθεστώτος ορίου ηλικίας, δίνοντας προτεραιότητα στη συμμετοχή των παιδιών. Ο στόχος αυτός θα μπορούσε να επιτευχθεί με τη χρήση υφιστάμενων μηχανισμών, όπως η πλατφόρμα της ΕΕ για τη συμμετοχή των παιδιών και η πλατφόρμα «Καλύτερο διαδίκτυο για τα παιδιά» (BIK+), και με τον εξορθολογισμό της έρευνας για το θέμα αυτό σε ολόκληρη την ΕΕ και σε διάφορα πεδία μελέτης, μεταξύ άλλων και στη δομή των ερευνητικών προγραμμάτων.

Οι αξιολογήσεις αυτές μπορούν να βασίζονται στις εργασίες που βρίσκονται υπό εξέλιξη στο πλαίσιο της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες και του ευρωπαϊκού κέντρου για την αλγοριθμική διαφάνεια (ECAT). Το κέντρο παρακολουθεί συνεχώς τον τρόπο με τον οποίο εξελίσσεται το τοπίο της ασφάλειας των παιδιών στο διαδίκτυο όσον αφορά την ανάπτυξη τάσεων, τις λειτουργικές δυνατότητες και τη χρήση νέων και αναδυόμενων τεχνολογιών. Αυτό μπορεί να αποτελέσει τη βάση για τη δημιουργία ενός συστήματος

δομημένης και τακτικής απόκτησης δεδομένων από αντιπροσωπευτικά δείγματα ανηλίκων σχετικών ηλικιακών ομάδων σε ολόκληρη την ΕΕ.

Στο επίκεντρο της αξιολόγησης βρίσκεται η ευημερία των ανηλίκων. Τα πλαίσια αξιολόγησης θα πρέπει να περιλαμβάνουν αναπτυξιακά αποτελέσματα, δείκτες ψυχικής υγείας, μέτρα ευημερίας και αποτελέσματα ως προς την ανάπτυξη ανθεκτικότητας, αντί να εστιάζουν αποκλειστικά στη συμμόρφωση, στην έκθεση ή στη χρήση δεικτών μέτρησης. Οι πολιτικές για την ασφάλεια των παιδιών θα πρέπει τελικά να αξιολογούνται με βάση τη συμβολή τους στην υγιή ανάπτυξη.

ΣΥΣΤΑΣΗ 10

Κατά την επεξεργασία δεδομένων που ανήκουν σε παιδιά, βάσει του ΓΚΠΔ, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι πρωταρχικό μέλημα αποτελεί το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού

Όταν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες, ως υπεύθυνοι επεξεργασίας ή εκτελούντες την επεξεργασία, επεξεργάζονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα παιδιών, θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι στηρίζονται στην καταλληλότερη νομική βάση βάσει του ΓΚΠΔ. Οι αρχές προστασίας δεδομένων αξιολογούν αν οι υπεύθυνοι επεξεργασίας επεξεργάζονται δεδομένα παιδιών βάσει κατάλληλης νομικής βάσης και αν πληρούνται οι σχετικές προϋποθέσεις.

Εάν κάποιος υπεύθυνος επεξεργασίας επιλέξει να επεξεργαστεί τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ενός παιδιού βάσει συγκατάθεσης, θα πρέπει να διασφαλίζει ότι έχει λάβει έγκυρη συγκατάθεση από το παιδί και, όπου απαιτείται, τη συγκατάθεση του προσώπου που έχει τη γονική μέριμνα.

Εάν ο υπεύθυνος επεξεργασίας επιλέξει να επικαλεστεί έννομο συμφέρον ως νομική βάση για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα παιδιών, θα πρέπει να διασφαλίζει ότι πληρούνται όλες οι απαιτήσεις του άρθρου 6 παράγραφος 1 στοιχείο στ) πριν από τη διενέργεια της επεξεργασίας. Μία από τις απαιτήσεις αυτές είναι ότι τα έννομα συμφέροντα του υπευθύνου επεξεργασίας δεν υπερσχύουν των συμφερόντων ή των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των ελευθεριών του οικείου υποκειμένου των δεδομένων. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή όταν το υποκείμενο των δεδομένων είναι παιδί.

Όπως επισημαίνεται στις κατευθυντήριες γραμμές του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Προστασίας Δεδομένων (ΕΣΠΔ) σχετικά με το έννομο συμφέρον, κατά τη διενέργεια της εν λόγω αξιολόγησης, οι υπεύθυνοι επεξεργασίας θα πρέπει να εξετάζουν την έκταση και την ένταση κάθε παρέμβασης στα δικαιώματα και στις ελευθερίες του παιδιού. Θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις εύλογες προσδοκίες του παιδιού όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο θα χρησιμοποιηθούν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν. Επιπλέον, θα πρέπει να αποδεικνύουν ότι συνεκτιμήθηκε το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού ως παράμετρος πρωταρχικής σημασίας και ότι εφαρμόζονται κατάλληλες διασφαλίσεις. Το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού θα πρέπει να αποτελεί παράμετρο πρωταρχικής σημασίας κατά τη στάθμιση των διακυβευόμενων αντικρουόμενων συμφερόντων.

Όταν τα έννομα συμφέροντα του υπευθύνου επεξεργασίας συγκρούονται με τα συμφέροντα ή τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες του παιδιού, θα πρέπει γενικά να υπερσχύουν τα συμφέροντα και τα δικαιώματα του παιδιού. Εάν αυτό δεν μπορεί να διασφαλιστεί, ο υπεύθυνος επεξεργασίας θα πρέπει είτε να βρει καταλληλότερη νομική βάση είτε να μην επεξεργαστεί τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα του παιδιού.

ΣΥΣΤΑΣΗ 11

Διασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής της οδηγίας για την ευθύνη λόγω ελαττωματικών προϊόντων (ΟΕΕΠ)

Η οδηγία, η οποία εκδόθηκε αρχικά το 1985, επικαιροποιήθηκε κατά την τελευταία θητεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ώστε να αντικατοπτρίζει τις σημαντικές τεχνολογικές, οικονομικές και νομολογιακές εξελίξεις. Στόχος ήταν να διασφαλιστούν ισότιμοι όροι ανταγωνισμού, να παρασχεθεί ασφάλεια δικαίου στις επιχειρήσεις και, παράλληλα, να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική έννομη προστασία των θυμάτων. Η αναθεωρημένη οδηγία άρχισε να ισχύει στις 8 Δεκεμβρίου 2024 και πρέπει να μεταφερθεί στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών έως τις 9 Δεκεμβρίου 2026.

Λαμβανομένων υπόψη των εξελισσόμενων υποθέσεων ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων κατά ψηφιακών υπηρεσιών σε ολόκληρο τον κόσμο, έχει ζωτική σημασία να διασφαλιστεί η αποτελεσματική και έγκαιρη μεταφορά της ΟΕΕΠ στο εθνικό δίκαιο καθώς και η εφαρμογή της. Επιπλέον, οι ρυθμιστικές αρχές θα πρέπει να ενημερώνουν αποτελεσματικά τους πολίτες σχετικά με τα δικαιώματα που απορρέουν από την ΟΕΕΠ (για παράδειγμα, παρέχοντας πληροφορίες για τους επικαιροποιημένους μηχανισμούς έννομης προστασίας στα άτομα που επιδιώκουν να ασκήσουν αγωγή για τη χρήση ελαττωματικού προϊόντος, ιδίως για λογισμικό).

04

Ενδυνάμωση των ανηλίκων ώστε να πλοηγούνται με ασφάλεια στον ψηφιακό κόσμο

Στο προηγούμενο κεφάλαιο εξετάστηκαν η υφιστάμενη νομοθεσία και τα εργαλεία που έχουν στη διάθεσή τους η ΕΕ και τα κράτη μέλη για την προστασία των παιδιών στο διαδίκτυο, παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα της υπό εξέλιξη επιβολής και εντοπίστηκαν τομείς στους οποίους η νομοθεσία και τα εργαλεία πρέπει να ενισχυθούν και να συμπληρωθούν για την ενίσχυση της ασφάλειας των παιδιών στο διαδίκτυο.

Ωστόσο, ο κόσμος των μέσων κοινωνικής δικτύωσης^α δεν μπορεί να περιοριστεί μόνο στους κινδύνους. Είναι επίσης χώρος ευκαιριών για δημιουργικότητα και συμμετοχή. Στο παρόν κεφάλαιο διερευνώνται τα στοιχεία, παρότι περιορισμένα συγκριτικά, που αποδεικνύουν τις ευκαιρίες που προσφέρει η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών από ανηλίκους. Λαμβάνονται υπόψη οι εισηγήσεις της εκπροσώπου της νεολαίας, κ. Marta Gonçalves, η οποία συμμετείχε στις συνεδριάσεις της ειδικής ομάδας και στις συζητήσεις που οδήγησαν στη διατύπωση των συστάσεων από τους συμπερόεδρους.

Το παρόν κεφάλαιο συνεχίζεται με την εξέταση επιλεγμένων πολιτικών και εργαλείων της ΕΕ που προωθούν την ενδυνάμωση και τη συμμετοχή των ανηλίκων στο διαδίκτυο. Ολοκληρώνεται με μια σειρά συστάσεων σχετικά με τον τρόπο στήριξης των παιδιών και του υποστηρικτικού περιβάλλοντός τους (γονείς και φροντιστές, εκπαιδευτικοί και εκπαιδευτές) ώστε να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες του διαδικτυακού κόσμου.

Το παρόν κεφάλαιο βασίζεται στον πέμπτο και στον έκτο πυλώνα των έξι κατευθυντήριων αρχών που παρουσίασαν οι συμπερόεδροι, οι οποίες θα καθοδηγούν τις προσπάθειες ενίσχυσης της ασφάλειας των παιδιών στο διαδίκτυο: ενδυνάμωση και γραμματισμός στα μέσα επικοινωνίας, καθώς και δικαιώματα και συμμετοχή των παιδιών. Η ανάλυση αυτή λαμβάνει ως σημείο εκκίνησης τα αντίστοιχα διεθνή και ενωσιακά πλαίσια για τα δικαιώματα του παιδιού^α.

Τα μέτρα προστασίας των παιδιών στο διαδίκτυο, για να είναι αποτελεσματικά, πρέπει να συνοδεύονται από δράσεις που προωθούν την ενδυνάμωση και τη συμμετοχή των ανηλίκων. Τα μέτρα πρέπει να είναι ηλικιακά κατάλληλα για τις εξελισσόμενες ικανότητες των παιδιών και των εφήβων και ειδικά προσαρμοσμένα στους μεταβαλλόμενους ρόλους των φροντιστών και των εκπαιδευτών κατά την πορεία των ανηλίκων προς την ενηλικίωση.

^α. Ειδικότερα: Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού και γενικές παρατηρήσεις της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα του παιδιού.

Πέρα από τους κινδύνους, θα πρέπει να αναγνωριστεί ότι ο ψηφιακός κόσμος προσφέρει επίσης πολλές ευκαιρίες στα παιδιά και στους εφήβους. Όταν οι ανήλικοι έχουν τη δυνατότητα να αλληλεπιδρούν με ασφάλεια στο διαδίκτυο και διαθέτουν ισχυρές ψηφιακές δεξιότητες, η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών θα μπορούσε να είναι επωφελής για την ευημερία και την κοινωνική συνδεσιμότητα και να προσφέρει υποστηρικτικά δίκτυα συνομηλίκων, ευκαιρίες αυτοέκφρασης, συμμετοχής στα κοινά και ανεξάρτητης μάθησης.

Στην επόμενη ενότητα εξετάζονται πιθανές ευκαιρίες που σχετίζονται με τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ από παιδιά και εφήβους. Όμως, καταρχάς, το παρόν κεφάλαιο δίνει τον λόγο σε μια εκπρόσωπο της νεολαίας.

Διαμόρφωση ενός καλύτερου ψηφιακού κόσμου

ΕΚΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΔΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ Κ. MARTA GONÇALVES,

ΠΡΕΣΒΕΙΡΑΣ ΤΗΣ ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΦΟΡΜΑ

«ΚΑΛΥΤΕΡΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ+»

Μεγάλωσα σε έναν κόσμο στον οποίο το διαδίκτυο ήταν πάντα άρρηκτα συνδεδεμένο με την καθημερινή ζωή. Για τη γενιά μου, η σύνδεση στο διαδίκτυο δεν αποτελεί περιστασιακή δραστηριότητα. Ο ψηφιακός χώρος είναι αυτός όπου μαθαίνουμε, δημιουργούμε, επικοινωνούμε, καλλιεργούμε φιλίες, ανακαλύπτουμε ευκαιρίες και αναπτύσσουμε την ταυτότητά μας. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η ενδυνάμωση των παιδιών και των νέων ώστε να χρησιμοποιούν με ασφάλεια τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές τεχνολογίες δεν αφορά απλώς την προστασία τους από βλάβες. Στόχος είναι να τους δοθεί η δυνατότητα να συμμετέχουν πλήρως στον κόσμο στον οποίο μεγαλώνουν.

Πολύ συχνά, οι συζητήσεις σχετικά με την ψηφιακή ζωή των παιδιών γίνονται χωρίς τα ίδια τα παιδιά. Οι κυβερνήσεις, οι επιχειρήσεις, οι εκπαιδευτές και οι ενήλικες λαμβάνουν αποφάσεις για λογαριασμό των νέων, ενώ σπάνια ρωτούν εκείνους που επηρεάζονται περισσότερο τι χρειάζονται πραγματικά. Αυτό δεν είναι μόνο άδικο, αλλά και αντιπαραγωγικό. Δεν μπορούμε να οικοδομήσουμε καλύτερα ψηφιακά περιβάλλοντα κάνοντας εικασίες για τις εμπειρίες των παιδιών.

Μέσα από την ενασχόλησή μου με τη συμβουλευτική συνομηλίκων και την εκπροσώπηση των νέων, έχω δει τις απίστευτες δυνατότητες των νέων όταν τους δείχνουμε εμπιστοσύνη και τους αναθέτουμε ευθύνες. Τα παιδιά και οι έφηβοι μπορούν να πετύχουν σπουδαία πράγματα μέσω της δημιουργικότητας, της ενσυναίσθησης, της αποφασιστικότητας και της προθυμίας τους να βοηθήσουν το ένα το άλλο. Όταν οι νέοι δραστηριοποιούνται μαζί, δεν κάνουν απλώς παθητική χρήση της τεχνολογίας. Τη χρησιμοποιούν για να μάθουν, να δημιουργήσουν, να λύσουν προβλήματα και να δημιουργήσουν κοινότητες. Λειτουργούν ως πρότυπα για τους συνομηλίκους τους με τρόπους που οι ενήλικες δεν μπορούν.

Οι νέοι γνωρίζουν καλύτερα από όλους τη δική τους πραγματικότητα. Γνωρίζουν τις ευκαιρίες που έχουν αξία για αυτούς, τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν και τις λύσεις που θα κάνουν πραγματικά τη διαφορά. Η ουσιαστική συμμετοχή των νέων δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως συμβολική διαδικασία, αλλά να αναγνωρίζεται ως ουσιαστικό μέρος του σχεδιασμού ψηφιακών πολιτικών, πλατφορμών και υπηρεσιών που λειτουργούν πραγματικά.

Η διαδικασία της ειδικής ομάδας πρόσφερε ένα ισχυρό παράδειγμα της μορφής που μπορεί να έχει η ουσιαστική συμμετοχή των νέων. Καθ' όλη τη διάρκεια των τριών συνεδριάσεων, τα παιδιά και οι νέοι εκπρόσωποι συμμετείχαν πλήρως στις συζητήσεις, μαζί με άλλους ειδικούς, συνεισφέροντας τις απόψεις τους και εκφράζοντας τις ανησυχίες που τους απασχολούν περισσότερο.

Επιπλέον, είχα την ευκαιρία να συμμετάσχω στη σύνταξη της ίδιας της έκθεσης, να γράψω ενότλητές της και να συνεισφέρω καθ' όλη τη διάρκεια της ανάπτυξης των συστάσεων. Δεν ζητήθηκε απλώς η γνώμη μου, συμμετείχα ουσιαστικά στη διαδικασία και συνέβαλα σ' αυτήν με τις γνώσεις και τις εμπειρίες μου, όπως αποτυπώνονται στο παρόν κεφάλαιο (βλ., για παράδειγμα, την ενότητα σχετικά με τη συμβουλευτική συνομηλίκων). Η συμμετοχή στις συζητήσεις που διαμόρφωσαν τις αποφάσεις, η ανταλλαγή επιχειρημάτων, η κατανόηση διαφορετικών απόψεων και η απόκτηση νέων γνώσεων ενίσχυσαν την αξία της συμμετοχής των νέων καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας καθώς και την αναγνώριση των εμπειριών που βιώνουν ως πολύτιμη γνώση.

Παρότι η ειδική ομάδα επικεντρώθηκε πρωτίστως στην ανάπτυξη μιας προσέγγισης για τη διατήρηση της ασφάλειας των παιδιών στο διαδίκτυο, εγώ δεσμεύτηκα επίσης να συμβάλω στην ανάδειξη των ευκαιριών που προσφέρει ο ψηφιακός κόσμος.

Ο διαδικτυακός κόσμος άνοιξε πόρτες τις οποίες οι προηγούμενες γενιές δύσκολα θα μπορούσαν να φανταστούν. Επιτρέπει στα παιδιά να μαθαίνουν νέες γλώσσες, να μάθουν να παίζουν μουσικά όργανα, να ανακαλύπτουν επιστημονικά θέματα, να αναπτύσσουν καλλιτεχνικές δεξιότητες, να εξερευνούν νέους πολιτισμούς και να έρχονται σε επαφή με άτομα που μοιράζονται τα πάθη τους, ανεξάρτητα από τη γεωγραφική θέση τους. Για πολλούς νέους, ιδίως για εκείνους που μπορεί να αισθάνονται απομονωμένοι στις τοπικές τους κοινότητες, οι ψηφιακοί χώροι μετατρέπονται σε μέρη που τους προσφέρουν την αίσθηση του ανήκειν, έμπνευση και αυτοπεποίθηση. Το διαδίκτυο μπορεί να δημιουργήσει ευκαιρίες που διαμορφώνουν τη ζωή, αλλά μόνο εάν παρέχονται στα παιδιά οι γνώσεις και η υποστήριξη για την ασφαλή πλοήγησή τους.

Η πείρα που απέκτησα μου έχει επίσης διδάξει ότι τα ενημερωμένα παιδιά είναι ενδυναμωμένα παιδιά. Όταν οι νέοι κατανοούν πώς λειτουργούν οι ψηφιακές πλατφόρμες, πώς να προστατεύσουν την ιδιωτική τους ζωή, πώς να εντοπίσουν προσπάθειες χειραγώγησης, παραπληροφόρησης ή επιβλαβούς συμπεριφοράς, αποκτούν μεγαλύτερη σιγουριά στο να αναγνωρίζουν πότε κάτι δεν πάει καλά. Είναι καλύτερα εφοδιασμένα για να αναζητήσουν βοήθεια, να στηρίξουν φίλους και να συμβάλουν σε ασφαλέστερες διαδικτυακές κοινότητες. Ψηφιακός γραμματισμός δεν είναι να μάθουν τα παιδιά να φοβούνται τις τεχνολογίες. Είναι να αποκτήσουν την αυτοπεποίθηση και τις γνώσεις που χρειάζονται για να τις χρησιμοποιούν με κριτικό πνεύμα, υπευθυνότητα και θετικό τρόπο.

Η γνώση είναι ένα από τα ισχυρότερα εργαλεία που μπορούμε να προσφέρουμε σε ένα παιδί. Οι πληροφορίες επιτρέπουν τη λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων, ενισχύουν την ανθεκτικότητα και δημιουργούν ανεξαρτησία. Κάθε παιδί δικαιούται να έχει πρόσβαση σε σαφή και ηλικιακά κατάλληλη καθοδήγηση που να το βοηθά να κατανοήσει τόσο τις ευκαιρίες όσο και τους κινδύνους του ψηφιακού κόσμου. Όσο περισσότερο επενδύουμε στην εκπαίδευση, τη συμμετοχή και τον ψηφιακό γραμματισμό, τόσο περισσότερο ενδυναμώνουμε τους νέους ώστε να προστατεύονται οι ίδιοι αλλά να προστατεύουν και τους άλλους στο διαδίκτυο.

Το μέλλον του ψηφιακού κόσμου θα διαμορφωθεί από τα σημερινά παιδιά. Δεν είναι απλώς μελλοντικοί πολίτες, αλλά ήδη ενεργοί συμμετέχοντες των οποίων η φωνή, οι ιδέες και οι εμπειρίες έχουν σημασία. Εάν τους ενδυναμώσουμε σήμερα, δεν θα πλοηγούνται απλώς στον ψηφιακό κόσμο. Θα τον επαναπροσδιορίσουν προς το καλύτερο.

Marta Gonçalves,

*Καλύτερο διαδίκτυο για τα παιδιά +
πρέσβειρα, Πορτογαλία*

Marta Gonçalves

Ευκαιρίες που προσφέρει ο ψηφιακός κόσμος στους ανηλίκους

ΣΥΝΔΕΣΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΕΚΦΡΑΣΗ

Όπως ήδη επισημάνθηκε στο κεφάλαιο 2, πολλά παιδιά και έφηβοι χρησιμοποιούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+ για να επικοινωνούν, να αλληλεπιδρούν και να μοιράζονται τα ενδιαφέροντά τους με άλλους στο διαδίκτυο —και τα στοιχεία επιβεβαιώνουν αυτά τα ευρήματα²⁹⁰.

«Είναι επιτακτική ανάγκη να υιοθετηθεί, όσον αφορά τους νέους, μια προσέγγιση με βάση την αυτονομία. Τα παιδιά δέχονται πολύπλευρες πιέσεις από ανήσυχους γονείς, και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αποτελούν μέσο διαφυγής από αυτές. Οι νέοι πρέπει να συμμετέχουν στις αποφάσεις και τις συζητήσεις σχετικά με τους διαδικτυακούς χώρους, διότι μόνο τότε θα τηρήσουν τους κανονισμούς και θα ενδυναμωθούν μέσω της ανάπτυξης ανθεκτικότητας, ώστε να διαθέτουν δεξιότητες κριτικής πρόσληψης και αυτοδιαχείρισης για το απρόβλεπτο ψηφιακό μέλλον».

— ZUZANNA,
17ΧΡΟΝΗ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ ΤΗΣ ΠΛΑΤΦΟΡΜΑΣ
ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+ μπορούν επίσης να δώσουν τη δυνατότητα στους εφήβους να μοιραστούν στο διαδίκτυο τα ενδιαφέροντά τους με συνομηλίκους τους, να καλλιεργήσουν φιλίες που ξεκίνησαν εκτός διαδικτύου και να παραμείνουν σε επαφή με στενούς φίλους και συγγενείς που ζουν πολύ μακριά²⁹¹.

Γενικότερα, η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών μπορεί να επιτρέψει στους εφήβους να συμμετέχουν από κοινού σε δραστηριότητες ψυχαγωγίας και να αναστοχάζονται πάνω σε κοινές διαδικτυακές εμπειρίες, ενώ έρευνες παρέχουν ενδείξεις δυνητικών οφελών για τη διάθεση και την ευημερία των εφήβων²⁹².

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+ μπορούν επίσης να προσφέρουν στους εφήβους χώρους για να εκφραστούν και να εξερευνήσουν την ταυτότητά τους²⁹³. Σύμφωνα με έρευνες, οι διαδικτυακοί χώροι μπορούν να προσφέρουν περιβάλλοντα που γίνονται αντιληπτά ως «χαμηλότερου κινδύνου» για επιλεκτική αυτοαποκάλυψη²⁹⁴. Επιπλέον, ορισμένοι ανήλικοι μπορεί να χρησιμοποιούν ιδιωτικούς λογαριασμούς μέσων κοινωνικής δικτύωσης με τρόπους παρόμοιους με τα προσωπικά ημερολόγια²⁹⁵.

Οι έφηβοι χρησιμοποιούν όλο και περισσότερο τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+, ιδίως ως δημιουργική διέξοδο. Έρευνα του 2022 σε 1 316 εφήβους από τις ΗΠΑ διαπίστωσε ότι το 71 % θεωρούσε τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ως χώρο έκφρασης της δημιουργικότητάς του²⁹⁶. Ωστόσο, τέτοιες χρήσεις ενδέχεται να εκθέσουν τους εφήβους σε βλάβες.

Εν συντομία, τα δυνητικά οφέλη της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών από τους ανηλίκους για σκοπούς σύνδεσης με άλλα άτομα και αυτοέκφρασης πρέπει να σταθμίζονται από το υποστηρικτικό περιβάλλον έναντι των κινδύνων για την ασφάλεια, την υγεία και την ευζωία των παιδιών και των εφήβων. Σ' αυτούς περιλαμβάνονται κίνδυνοι ανεπιθύμητης επαφής και έκθεσης σε ηλικιακά ακατάλληλο διαδικτυακό περιεχόμενο, ιδίως κίνδυνοι αθέμιτης προσέγγισης και σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών.

Η διατήρηση ανοικτής επικοινωνίας με τους ανηλίκους σχετικά με τις εμπειρίες τους στο διαδίκτυο έχει καίρια σημασία για να διασφαλίζεται ότι τα παιδιά και οι έφηβοι αισθάνονται άνετα να αναφέρουν ανεπιθύμητες επαφές ή εμπειρίες, ιδίως στους γονείς ή τους φροντιστές. Επιπρόσθετα, οι φροντιστές και οι εκπαιδευτές πρέπει να διαθέτουν τις δεξιότητες για να επιβλέπουν (και, όπου είναι αναγκαίο, να περιορίζουν) τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ από τους ανηλίκους και να γνωρίζουν πού να απευθυνθούν για να λάβουν επαγγελματική βοήθεια, όταν χρειάζεται.

ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΚΑΙ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Πολλοί έφηβοι χρησιμοποιούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες για να αναζητήσουν υποστήριξη σχετικά με ζητήματα που αντιμετωπίζουν στο διαδίκτυο. Ορισμένες έρευνες δείχνουν ότι η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ από τους εφήβους μπορεί να προωθήσει την ανοικτή επικοινωνία και να τους επιτρέψει να βρουν βοήθεια στο διαδίκτυο²⁹⁷.

Μια αντίληψη που επικρατεί ευρέως μεταξύ των ανηλίκων είναι ότι οι διαδικτυακοί χώροι προσφέρουν «ασφαλείς» εναλλακτικές λύσεις για αυτοέκφραση ή πιο προσιτές πηγές υποστήριξης σε σύγκριση με τις «παραδοσιακές» επιλογές, συμπεριλαμβανομένης της συζήτησης με γονείς ή συμβούλους²⁹⁸.

Όπως αναλύεται στο κεφάλαιο 2, οι έφηβοι με μεγάλη αυτοεκτίμηση και φιλίες εκτός διαδικτύου μπορεί να καταφέρουν να ενισχύσουν τις μη διαδικτυακές σχέσεις τους και να βρουν υποστήριξη στο διαδίκτυο. Ωστόσο, όσον αφορά τα άτομα με χαμηλότερη αυτοεκτίμηση και πιο περιορισμένα μη διαδικτυακά κοινωνικά δίκτυα, τα περιβάλλοντα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ μπορεί να αυξήσουν την έκθεση των εφήβων σε ανεπιθύμητη επαφή και σε ηλικιακά ακατάλληλο περιεχόμενο.

Οι ευάλωτοι ανήλικοι, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που ανήκουν σε κοινότητες ΛΟΑΤΚΙ+, έχουν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, αντιμετωπίζουν προβλήματα ψυχικής υγείας και διατροφικές διαταραχές ή επιδίδονται σε αυτοτραυματισμό μπορεί να είναι ιδιαίτερα επιρρεπείς στη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών για να συνδεθούν με άλλους που έχουν παρόμοιες εμπειρίες ή για να αναζητήσουν υποστήριξη.

Περιορισμένες έρευνες δείχνουν ότι ορισμένοι έφηβοι μπορεί να βρίσκουν παρηγοριά, όσον αφορά ζητήματα που βιώνουν, όχι μόνο στην άμεση αλληλεπίδραση στο διαδίκτυο, αλλά και στη γνώση ότι και άλλοι έχουν παρόμοιες εμπειρίες²⁹⁹.

Ωστόσο, η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ από ανηλίκους για την αναζήτηση υποστήριξης μπορεί να εκθέσει ήδη ευάλωτα άτομα σε κινδύνους, όπως ο κυβερνοεκφοβισμός και ο κοινωνικός αποκλεισμός, με πιθανές αρνητικές συνέπειες για την υγεία και την ευημερία τους.

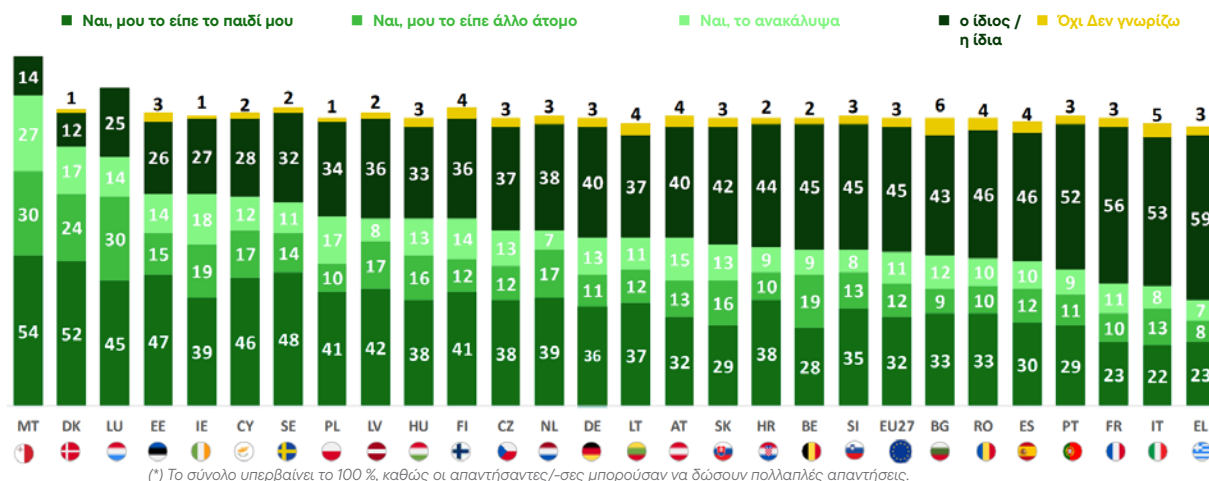
Με τις κατάλληλες διασφαλίσεις, οι χώροι των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ μπορεί να είναι σε θέση να προσφέρουν στους ανηλίκους υποστήριξη. Για παράδειγμα, τα διαχειριζόμενα φόρουμ διαδικτυακών συζητήσεων που εποπτεύονται από επαγγελματίες του τομέα της υγείας θα μπορούσαν να αποτελέσουν μια εναλλακτική λύση για όσους αναζητούν βοήθεια ή πληροφορίες σε πλατφόρμες μέσων κοινωνικής δικτύωσης+.

Ορισμένα στοιχεία δείχνουν ότι η συμμετοχή σ' αυτό το είδος φόρουμ μπορεί να βοηθήσει τους εφήβους να ξεπεράσουν την απροθυμία τους να αναζητήσουν επαγγελματική βοήθεια σε «παραδοσιακές» μορφές³⁰⁰. Μπορεί επίσης να συμβάλει στην αντιμετώπιση προβλημάτων που σχετίζονται με τη διάδοση παραπληροφόρησης και εσφαλμένης πληροφόρησης στο διαδίκτυο, για παράδειγμα όσον αφορά ιατρικά ζητήματα.

Οι φροντιστές, οι εκπαιδευτές και οι δημόσιες υπηρεσίες (συμπεριλαμβανομένων των παρόχων υπηρεσιών ψυχικής υγείας και σεξουαλικής υγείας) θα πρέπει να εξετάσουν ποιοι είναι οι καλύτεροι τρόποι ενημέρωσης και υποστήριξης των ανηλίκων ώστε να χρησιμοποιούν με ασφάλεια τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες ως πηγή πληροφοριών ή υποστήριξης.

Διάγραμμα 1: Επίγνωση των αρνητικών εμπειριών των ανηλίκων στο διαδίκτυο από την οικογένεια

Ερώτηση: Σας έχει πλησιάσει ποτέ το παιδί σας για να σας πει ότι είχε κάποια αρνητική εμπειρία στο διαδίκτυο ή έχετε ποτέ ανακαλύψει κάτι τέτοιο;

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2026). *Impact of excessive screen time and social media on young people's mental health* (Εντυπώσεις του υπερβολικού χρόνου έκθεσης σε οθόνες και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στην ψυχική υγεία των νέων) — Ιούνιος 2026 — Έρευνα του Ευρωβαρόμετρου.

ΜΑΘΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

Μελέτες σχετικά με τη χρήση ψηφιακών εργαλείων για μάθηση δείχνουν ότι η χρήση ψηφιακών εργαλείων και υπηρεσιών μπορεί να έχει μικρή έως μέτρια θετική επίδραση στα μαθησιακά αποτελέσματα των παιδιών σε επίπεδο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης³⁰¹.

Οι ψηφιακές τεχνολογίες παρέχουν στους εκπαιδευτικούς και στους μαθητές πρόσθετες ευκαιρίες διδασκαλίας και μάθησης και φαίνεται να είναι πιο αποτελεσματικές όταν χρησιμοποιούνται συμπληρωματικά, αντί να αντικαθιστούν την παραδοσιακή εκπαίδευση³⁰².

Σε τομείς όπως οι θετικές επιστήμες, τα μαθηματικά και οι γλώσσες, οι ψηφιακές τεχνολογίες μπορούν να εμπλουτίσουν τη μάθηση μέσω διαδραστικών εμπειριών. Σ' αυτές περιλαμβάνονται προσομοιώσεις, μοντελοποίηση, κινούμενα σχέδια, ψηφιακά παιχνίδια, πόροι πολυμέσων και ηχητικά εφέ. Οι προσεγγίσεις αυτές μπορούν να αυξήσουν τη συμμετοχή των μαθητών και να συμβάλουν ώστε αφηρημένες ή πολύπλοκες έννοιες να γίνουν πιο προσιτές και κατανοητές³⁰³.

Τα ψηφιακά εργαλεία και οι ψηφιακές υπηρεσίες μπορούν επίσης να στηρίξουν την εξατομικευμένη μάθηση. Επιτρέποντας στους μαθητές να προχωρούν με τον δικό τους ρυθμό και να διερευνούν θέματα από διαφορετικές οπτικές γωνίες, εισάγουν μεγαλύτερη ευελιξία στη μαθησιακή διαδικασία. Αυτό μπορεί να ενισχύσει τα κίνητρα, ιδίως στους μαθητές που μαθαίνουν καλύτερα με συχνή επανάληψη ή με αυτοκαθοδηγούμενη διερεύνηση³⁰⁴.

Οι τεχνολογίες που βασίζονται στην ΤΝ αποτελούν πρόσθετο εργαλείο που μπορεί να υποστηρίξει την εξατομικευμένη εκπαίδευση. Τα εργαλεία αυτά προσφέρουν στους εκπαιδευτικούς την ευκαιρία να προσαρμόζουν τις μεθόδους ανάλογα με τις επιδόσεις των μαθητών, να παρέχουν έγκαιρη ανατροφοδότηση και προσαρμογή και να προσαρμόζουν ανάλογα την εξατομικευμένη στήριξη³⁰⁵.

Έρευνες δείχνουν ότι η χρήση της παραγωγικής ΤΝ έχει εξελιχθεί σε αναπόσπαστο μέρος των διαδικασιών μελέτης των μαθητών³⁰⁶. Παρόλο που οι μαθητές αναγνωρίζουν τους κινδύνους για τη μάθηση και τη γνωστική τους ανάπτυξη, τείνουν να επικεντρώνονται στις πιθανές ευκαιρίες³⁰⁷, για παράδειγμα στον χρόνο που εξοικονομούν χρησιμοποιώντας ένα εργαλείο ΤΝ.

Η χρήση πλατφορμών μάθησης στα σχολεία μπορεί να επιτρέψει στους μαθητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης να έχουν πρόσβαση σε ευρύτερο φάσμα ποιοτικών μαθησιακών πόρων, καθιστώντας δυνατή την ανεξάρτητη μάθηση καθώς και την αυτοαξιολόγηση και την επανεξέταση από τους συνομηλίκους τους³⁰⁸.

Οι ευκαιρίες αυτές πρέπει να σταθμίζονται έναντι των κινδύνων, συμπεριλαμβανομένων της δυνατότητας των ψηφιακών συσκευών να αποσπούν την προσοχή των παιδιών και των εφήβων από τη μάθηση, των σωματικών κινδύνων (για παράδειγμα, όσον αφορά την όραση των ανηλίκων) και της «υπερψηφιοποίησης» της εκπαίδευσης.

Ο αντίκτυπος των εργαλείων ΤΝ στην εκπαίδευση και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων των παιδιών και των εφήβων πρέπει να αναλυθεί διεξοδικότερα ώστε να γίνουν κατανοητά τα δυνητικά οφέλη και οι δυνητικοί κίνδυνοι, όπως αναλύεται στο κεφάλαιο 2. Ομοίως, απαιτούνται περισσότερα στοιχεία σχετικά με τις πιθανές θετικές επιπτώσεις της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα.

Η ψηφιακή εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένου του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και στην ΤΝ, έχει ζωτική σημασία για την ενδυνάμωση των παιδιών και των εφήβων ώστε να πλοηγούνται με ασφάλεια στον διαδικτυακό κόσμο. Το κύριο ερώτημα είναι πώς μπορεί να ενσωματωθεί στην πράξη η απόκτηση ψηφιακών δεξιοτήτων και

«Οι νέοι χρειάζονται σαφή δικαιώματα, κατανοητές πληροφορίες, αποτελεσματικά εργαλεία αναφοράς και πραγματική φωνή στη διαμόρφωση των ψηφιακών χώρων που χρησιμοποιούν καθημερινά. Το διαδίκτυο δεν είναι μόνο ένας χώρος κινδύνων. Για πολλούς νέους, αποτελεί επίσης χώρο μάθησης, σύνδεσης, δημιουργικότητας και υποστήριξης. Επομένως, αντί να επιβάλλετε απαγορεύσεις ή περιορισμούς, μετατρέψτε τον σε χώρο έμπνευσης, ασφαλή για όλους. Για αυτό, το μήνυμά μου είναι απλό: αναπτύξτε το διαδίκτυο με μας, όχι μόνο για μας».

— ΑΥΑΤΑ,
15ΧΡΟΝΗ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ ΤΗΣ ΠΛΑΤΦΟΡΜΑΣ
ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

γραμματισμού στα εκπαιδευτικά προγράμματα με τρόπους επωφελείς για τη συνολική μάθηση και ανάπτυξη των ανηλίκων.

Οι νοοτροπίες και οι στάσεις απέναντι στη χρήση ψηφιακών συσκευών και εργαλείων σε μαθησιακά περιβάλλοντα ποικίλλουν σε μεγάλο βαθμό μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Ωστόσο, αναγνωρίζεται ευρέως η σημασία της ενίσχυσης των ικανοτήτων των ανηλίκων, των φροντιστών και των εκπαιδευτών, της παροχής ασφαλών και ηλικιακά κατάλληλων εργαλείων μάθησης, καθώς και η ανάγκη ενσωμάτωσης της έννοιας της ψηφιακής ευημερίας στα σχολεία.

ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΣΤΑ ΕΞΥΠΝΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ ΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Τα κινητά τηλέφωνα είναι πανταχού παρόντα στη ζωή των παιδιών και των εφήβων σε ολόκληρη την Ευρώπη. Όπως αναλύεται στο κεφάλαιο 1, η χρήση έξυπνων τηλεφώνων από ανηλίκους στο σχολείο μπορεί να αποσπάσει την προσοχή τους από τη μάθηση, να απειλήσει τις ακαδημαϊκές τους επιδόσεις, να μειώσει την κοινωνική αλληλεπίδραση και, ταυτόχρονα, να αυξήσει τους κινδύνους βλάβης, όπως ο κυβερνοεκφοβισμός και ο κοινωνικός αποκλεισμός.

Για τους εφήβους, η χρήση έξυπνων τηλεφώνων μπορεί να αυξήσει τον κίνδυνο εμφάνισης προβλημάτων ψυχικής υγείας, συμπεριλαμβανομένων άγχους και κατάθλιψης. Γενικότερα, η χρήση έξυπνων τηλεφώνων από ανηλίκους στην τάξη μπορεί να προκαλέσει στους εκπαιδευτικούς «άγχος παρακολούθησης» και πρόσθετο στρες που σχετίζεται με την ανάγκη επιτήρησης της χρήσης συσκευών.

Αυτοί οι κίνδυνοι που εντοπίστηκαν έχουν πυροδοτήσει συζητήσεις στα κράτη μέλη της ΕΕ και εκτός της ΕΕ σχετικά με την απαγόρευση της χρήσης έξυπνων τηλεφώνων στο σχολείο από παιδιά και εφήβους. Τα προτεινόμενα μέτρα εκτείνονται από καθολικές απαγορεύσεις κατά τη διάρκεια των σχολικών ωρών έως πιο διαφοροποιημένες πολιτικές περιορισμού που προβλέπουν χρήση υπό όρους ή υπό επιτήρηση.

Στα τέλη του 2025, τα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ είχαν εφαρμόσει ή σχεδίαζαν να εφαρμόσουν κάποια μορφή περιορισμού της χρήσης κινητών τηλεφώνων στα σχολεία. Τα μέτρα ποικίλλουν, από καθολικές απαγορεύσεις κατά τη διάρκεια της σχολικής ημέρας (Αυστρία, Βέλγιο, Κύπρος, Γαλλία, Ουγγαρία, Πορτογαλία και Σλοβενία), οι οποίες συχνά περιλαμβάνουν την υποχρεωτική συλλογή των συσκευών, έως περιορισμούς που εφαρμόζονται μόνο στην τάξη και αφήνουν τη λήψη ευρύτερων ρυθμίσεων στη διακριτική ευχέρεια του σχολείου (Κάτω Χώρες, Ρουμανία και Σλοβακία). Ορισμένες χώρες (Βουλγαρία και Σουηδία) βρίσκονται σε μεταβατικό στάδιο από τα συμβουλευτικά πλαίσια σε νομικά δεσμευτικούς κανόνες.

Οι ολόήμερες απαγορεύσεις είναι η συνηθέστερη λύση, αλλά η επιβολή ποικίλλει (για παράδειγμα, στη Σουηδία υπήρξε θετική αντίδραση από το 80 %, ενώ το 20 % δυσκολεύτηκε να εφαρμόσει τις απαγορεύσεις)³⁰⁹.

Μεταξύ των προκλήσεων που εντοπίστηκαν και των ακούσιων συνεπειών των περιοριστικών μέτρων περιλαμβάνεται η πίεση που ασκείται στο μη εκπαιδευτικό προσωπικό για τη συλλογή των συσκευών, τα αποτελέσματα υποκατάστασης (οι ανήλικοι αντικαθιστούν τη χρήση έξυπνων τηλεφώνων, για παράδειγμα με ταμπλέτες ή φορητούς υπολογιστές), η μετατόπιση του κυβερνοεκφοβισμού σε ώρες εκτός σχολείου και η υπεραντιστάθμιση της χρήσης έξυπνων τηλεφώνων τα απογεύματα.

Πολιτικές και εργαλεία της ΕΕ

Αφού εξετάστηκαν οι ευκαιρίες που προσφέρει η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών από παιδιά και εφήβους και σταθμίστηκαν έναντι των κινδύνων που ενέχουν οι δραστηριότητες αυτές για την υγεία και την ευημερία των ανηλίκων, στην επόμενη ενότητα παρουσιάζονται επιλεγμένες πολιτικές και εργαλεία της ΕΕ για την προώθηση της ενδυνάμωσης και της συμμετοχής των ανηλίκων στο διαδίκτυο.

Η ανάλυση επικεντρώνεται σε πολιτικές και εργαλεία τα οποία, κατά την άποψη των συμπροέδρων, μπορούν να συμπληρωθούν ή να ολοκληρωθούν με περαιτέρω δράσεις.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε τη στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα του παιδιού το 2021 ως ολοκληρωμένο πλαίσιο πολιτικής για την προάσπιση των δικαιωμάτων των παιδιών σε όλες τις πολιτικές της ΕΕ και για τη διασφάλιση της ασφαλούς πρόσβασης των ευάλωτων παιδιών σε βασικές υπηρεσίες.

Η στρατηγική διαρθρώνεται γύρω από έξι πυλώνες:

1. Συμμετοχή των παιδιών στον πολιτικό και δημοκρατικό βίο, συμπεριλαμβανομένης της πλατφόρμας της ΕΕ για τη συμμετοχή των παιδιών
2. Κοινωνικοοικονομική ένταξη, υγεία και εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένης της ευρωπαϊκής εγγύησης για τα παιδιά
3. Καταπολέμηση της βίας εις βάρος των παιδιών και εξασφάλιση της προστασίας των παιδιών
4. Φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη
5. Ψηφιακό περιβάλλον
6. Παγκόσμια διάσταση.

Ο ψηφιακός πυλώνας, ο οποίος δεσμεύτηκε να συνεχίσει να στηρίζει τα Κέντρα Ασφαλούς Διαδικτύου και το Καλύτερο Διαδίκτυο για τα Παιδιά, διασφαλίζει ότι τα παιδιά μπορούν να απολαμβάνουν ασφαλή ψηφιακά περιβάλλοντα και ισότιμη πρόσβαση σε ψηφιακά εργαλεία.

Στο πλαίσιο της στρατηγικής, κλήθηκαν τα κράτη μέλη της ΕΕ να διασφαλίσουν αποτελεσματική ισότιμη πρόσβαση σε ψηφιακά εργαλεία, να στηρίξουν δράσεις γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας μέσω της εκπαίδευσης, να αναπτύξουν την ικανότητα των παιδιών να αξιολογούν με κριτικό πνεύμα το διαδικτυακό περιεχόμενο και να εντοπίζουν την παραπληροφόρηση και το υλικό κακοποίησης.

Επιπλέον, τα κράτη μέλη καλούνται να προωθήσουν και να στηρίξουν τα συγχρηματοδοτούμενα από την ΕΕ Κέντρα Ασφαλούς Διαδικτύου, τις γραμμές βοήθειας για τα παιδιά και τις ανοικτές τηλεφωνικές γραμμές αναφοράς. Τέλος, στο πλαίσιο της στρατηγικής τα κράτη μέλη της ΕΕ καλούνται να ενθαρρύνουν τη συμμετοχή των παιδιών (ιδίως των κοριτσιών) στην εκπαίδευση στους τομείς των θετικών επιστημών, της τεχνολογίας, της μηχανικής και των μαθηματικών (STEM).

Στη στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα του παιδιού, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καλεί τις εταιρείες ΤΠΕ:

- // Να διασφαλίσουν ότι τα δικαιώματα του παιδιού, συμπεριλαμβανομένων της ιδιωτικότητας, της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και της πρόσβασης σε ηλικιακά κατάλληλο περιεχόμενο, περιλαμβάνονται στα ψηφιακά προϊόντα και υπηρεσίες από τον σχεδιασμό και εξ ορισμού, μεταξύ άλλων και για τα παιδιά με αναπηρία
- // Να εφοδιάσουν τα παιδιά και τους γονείς με κατάλληλα εργαλεία για τον έλεγχο του χρόνου παραμονής και της συμπεριφοράς τους μπροστά στην οθόνη, και να τα προστατεύσουν από τις επιπτώσεις της υπερβολικής χρήσης και του εθισμού σε διαδικτυακά προϊόντα
- // Να ενισχύσουν τα μέτρα για την αντιμετώπιση του επιβλαβούς περιεχομένου και της ακατάλληλης εμπορικής επικοινωνίας, για παράδειγμα μέσω εύχρηστων διαύλων αναφοράς και φραγής ή αποτελεσματικών εργαλείων επαλήθευσης ηλικίας
- // Να συνεχίσουν τις προσπάθειές τους για τον εντοπισμό, την αναφορά και την αφαίρεση παράνομου διαδικτυακού περιεχομένου, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, από τις πλατφόρμες και τις υπηρεσίες τους, στον βαθμό που οι πρακτικές αυτές είναι νόμιμες.

ΚΑΛΥΤΕΡΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνεργάζεται απευθείας με τα παιδιά, μαζί με ειδικούς, γονείς, φροντιστές, εκπαιδευτικούς και άλλους σχετικούς συμφεροντούχους, προκειμένου να διασφαλίσει ότι λαμβάνονται υπόψη διαφορετικές οπτικές κατά την ανάπτυξη και την εφαρμογή πολιτικών που σχετίζονται με το ψηφιακό περιβάλλον.

Η στρατηγική για ένα καλύτερο διαδίκτυο για τα παιδιά (BIK+) παρέχει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο με στόχο την προστασία, την ενδυνάμωση και τον σεβασμό των ανηλίκων στο διαδίκτυο, συμπεριλαμβανομένων των πλέον ευάλωτων. Η στρατηγική στηρίζει την εφαρμογή των νομοθετικών πράξεων της ΕΕ στον τομέα αυτόν, συμπληρώνοντας τις υποχρεώσεις με μέτρα ευαισθητοποίησης, ανάπτυξης ικανοτήτων και υποστήριξης.

Η πλατφόρμα «Καλύτερο διαδίκτυο για τα παιδιά» προσφέρει μια ολοκληρωμένη συλλογή εκπαιδευτικών πόρων που έχουν σχεδιαστεί για να στηρίζουν τα παιδιά και τους νέους ώστε να αναπτύξουν τις ψηφιακές δεξιότητες που απαιτούνται για να πλοηγούνται στα διαδικτυακά περιβάλλοντα με ασφάλεια, υπευθυνότητα και σιγουριά.

Η πλατφόρμα υιοθετεί μια πολυσυμμετοχική προσέγγιση που προσφέρει ειδικές γωνιές μάθησης για παιδιά και νέους, γονείς και φροντιστές, καθώς και εκπαιδευτικούς και εκπαιδευτές. Η προσέγγιση αυτή αντικατοπτρίζει τον ρόλο των φροντιστών και των εκπαιδευτών ως μέρος του υποστηρικτικού περιβάλλοντος παιδιών και εφήβων στην επίβλεψη και την καθοδήγηση της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ από ανηλίκους.

Η Γωνιά των παιδιών

Η «Γωνιά των παιδιών» της πλατφόρμας «Καλύτερο διαδίκτυο για τα παιδιά» έχει σχεδιαστεί έτσι ώστε να δίνει στα παιδιά και στους νέους τη δυνατότητα να πλοηγούνται στον ψηφιακό κόσμο, παρέχοντας ποικίλο ελκυστικό και διαδραστικό μαθησιακό υλικό. Το υλικό αυτό περιλαμβάνει εκπαιδευτικά παιχνίδια που ενισχύουν τις γνώσεις και την ευαισθητοποίηση σχετικά με την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο,

την υπεύθυνη διαδικτυακή συμπεριφορά και την πρόληψη της υπερβολικής και καταχρηστικής χρήσης του διαδικτύου.

Η «Γωνιά των παιδιών» παρέχει επίσης μαθησιακό υλικό που παρουσιάζει στα παιδιά το έργο της ΕΕ και ευκαιρίες για συμμετοχή στα κοινά μέσω πρωτοβουλιών, όπως η πλατφόρμα της ΕΕ για τη συμμετοχή των παιδιών (εξετάζεται σε επόμενο σημείο του παρόντος κεφαλαίου).

Η γωνιά των γονέων

Η «Γωνιά των γονέων» της πλατφόρμας «Καλύτερο διαδίκτυο για τα παιδιά» στηρίζει τους γονείς, τους φροντιστές και τους ενήλικες που έχουν υπό την ευθύνη τους παιδιά, παρέχοντας πρακτική καθοδήγηση και τεκμηριωμένους εκπαιδευτικούς πόρους σχετικά με μια σειρά ζητημάτων που συνδέονται με τις διαδικτυακές εμπειρίες των παιδιών.

Σε ειδικές ενότητες εξετάζονται θέματα, όπως τα εργαλεία γονικής επίβλεψης, τα διαδικτυακά παιχνίδια και η διαχείριση του χρόνου παραμονής μπροστά στην οθόνη. Επιπλέον, η πλατφόρμα προσφέρει μια σειρά μαθησιακών ενοτήτων και συνεδριών εμβάθυνσης που έχουν ως στόχο να ενισχύσουν την κατανόηση, από τους γονείς, τόσο των κινδύνων όσο και των ευκαιριών που παρουσιάζουν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και οι ψηφιακές τεχνολογίες.

Οι βασικές ενότητες κατάρτισης καλύπτουν θέματα όπως η κυβερνοασφάλεια, η αντιμετώπιση της έμφυλης βίας στο διαδίκτυο, τα διαδικτυακά παιχνίδια, οι χειριστικές πρακτικές μάρκετινγκ παιχνιδιών, η κατανόηση της εσφαλμένης πληροφόρησης και της παραπληροφόρησης, το σέξιτινγκ, ο κυβερνοεκφοβισμός και ο ρόλος των γονέων στην υποστήριξη και την εκπαίδευση των παιδιών στον ψηφιακό κόσμο.

Κάθε ενότητα ενσωματώνει επεξηγηματικό περιεχόμενο, προτεινόμενες δραστηριότητες και συμπληρωματικούς πόρους για τη διευκόλυνση της μάθησης στον ρυθμό που καθορίζει ο ίδιος ο συμμετέχων.

Η Γωνιά των εκπαιδευτικών

Τέλος, η «Γωνιά των εκπαιδευτικών» παρέχει σε εκπαιδευτές, παιδαγωγούς και άλλους επαγγελματίες που ασχολούνται με παιδιά και νέους μια σειρά εκπαιδευτικών πόρων που έχουν σχεδιαστεί για την ενίσχυση της ικανότητάς τους να αντιμετωπίζουν την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο και την ιδιότητα του ψηφιακού πολίτη εντός εκπαιδευτικών πλαίσίων.

Οι εισαγωγικές ενότητες μάθησης επικεντρώνονται στις θεμελιώδεις πτυχές της ασφάλειας των παιδιών στο διαδίκτυο και στις ευθύνες των εκπαιδευτών όσον αφορά τη στήριξη των παιδιών και των νέων. Καλύπτουν θέματα όπως οι βασικοί κίνδυνοι για την ασφάλεια στο διαδίκτυο, η διδασκαλία του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και της ιδιότητας του ψηφιακού πολίτη στα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, η εφαρμογή ολιστικών σχολικών προσεγγίσεων ως προς την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο, και τα δικαιώματα των παιδιών στον ψηφιακό κόσμο.

ΚΕΝΤΡΑ ΑΣΦΑΛΟΥΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

Στο επίκεντρο της στρατηγικής για ένα καλύτερο διαδίκτυο για τα παιδιά (BIK+) βρίσκεται ένα δίκτυο Κέντρων Ασφαλούς Διαδικτύου, το οποίο συγχρηματοδοτείται από την ΕΕ.

Μόνο το 2025 τα Κέντρα Ασφαλούς Διαδικτύου προσέγγισαν περισσότερους από 46,4 εκατομμύρια Ευρωπαίους, διοργάνωσαν 448 000 σχολικές επισκέψεις και προγράμματα κατάρτισης και διαχειρίστηκαν περισσότερες από 57 000 επαφές μέσω των γραμμών βοήθειας Insafe³¹⁰.

Το δίκτυο προωθεί επίσης, από κοινού με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την ετήσια Ημέρα Ασφαλούς Διαδικτύου, την παγκόσμια εκστρατεία που γιορτάζεται κάθε χρόνο τον Φεβρουάριο για την ευαισθητοποίηση σχετικά με την ασφάλεια στο διαδίκτυο.

Τα Κέντρα Ασφαλούς Διαδικτύου παρέχουν ευρύ φάσμα υπηρεσιών που αφορούν τόσο την πρόληψη όσο και τη στήριξη. Προσφέρουν προγράμματα κατάρτισης και φιλικό προς το κοινό υλικό για οικογένειες και σχολεία με στόχο την ενίσχυση του ψηφιακού γραμματισμού και την προώθηση της υπεύθυνης διαδικτυακής συμπεριφοράς.

Πολλά Κέντρα Ασφαλούς Διαδικτύου σε ολόκληρη την Ευρώπη έχουν πλέον χαρακτηριστεί ως «αξιόπιστες πηγές επισήμανσης παράνομου περιεχομένου» στο πλαίσιο της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες, καθώς ενισχύουν την προστασία των ανηλίκων στο διαδίκτυο, καθιστώντας δυνατή την κατά προτεραιότητα αναφορά παράνομου περιεχομένου που επηρεάζει παιδιά και νέους. Τα Κέντρα διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην ενημέρωση των συντονιστών ψηφιακών υπηρεσιών σχετικά με τους κινδύνους που επηρεάζουν τα παιδιά και τους νέους, στηρίζοντας την επιβολή της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες³¹¹.

Στα Κέντρα λειτουργούν επίσης τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας, οι οποίες παρέχουν άμεση υποστήριξη σε παιδιά και οικογένειες που αντιμετωπίζουν διαδικτυακούς κινδύνους, συμπεριλαμβανομένου του κυβερνοεκφοβισμού, και ανοικτές τηλεφωνικές γραμμές που επιτρέπουν την ανώνυμη αναφορά εικαζόμενου υλικού σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών.

Τα Κέντρα Ασφαλούς Διαδικτύου διεξάγουν εκστρατείες ευαισθητοποίησης σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο για την προώθηση της ασφάλειας και της ενδυνάμωσης των παιδιών στο διαδίκτυο. Σ' αυτές περιλαμβάνονται στοχευμένες πρωτοβουλίες, όπως η «DSA for YOUth», η οποία εξηγεί την πράξη της ΕΕ για τις ψηφιακές υπηρεσίες (DSA) και τις κατευθυντήριες γραμμές της για την προστασία των ανηλίκων με τρόπο προσιτό για τους νέους.

Γενικότερα, οι εκστρατείες ευαισθητοποίησης συμβάλλουν στην ενημέρωση των παιδιών, των φροντιστών και των εκπαιδευτών σχετικά με τους διαδικτυακούς κινδύνους για τους ανηλίκους και τις ασφαλείς πρακτικές. Περιλαμβάνουν πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση της έκθεσης σε ψηφιακές συσκευές κατά την πρώιμη παιδική ηλικία.

ΨΗΦΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΨΗΦΙΑΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

Τα κράτη μέλη της ΕΕ είναι υπεύθυνα για την οργάνωση των εθνικών συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης και των σχολικών προγραμμάτων σπουδών, καθώς και για την παροχή εκπαίδευσης και κατάρτισης. Η ΕΕ στηρίζει τη συνεργασία και την ανταλλαγή ορθών πρακτικών μεταξύ των κρατών μελών και παρέχει χρηματοδοτική στήριξη για πρωτοβουλίες εκπαίδευσης και κατάρτισης μέσω προγραμμάτων της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένου του Erasmus+.

Τον Μάρτιο του 2025 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε τη στρατηγική για την Ένωση Δεξιοτήτων. Η Ένωση Δεξιοτήτων έχει ως στόχο να ενισχύσει την απόκτηση βασικών και προηγμένων δεξιοτήτων, συμπεριλαμβανομένων ψηφιακών δεξιοτήτων, σε ολόκληρη την ΕΕ μέσω της προώθησης της συνεχούς διά βίου μάθησης. Ακρογωνιαίος λίθος της στρατηγικής είναι το σχέδιο δράσης για τις βασικές δεξιότητες, το οποίο επιδιώκει να αντιμετωπίσει τις ελλείψεις όσον αφορά την απόκτηση βασικών δεξιοτήτων, συμπεριλαμβανομένων των ψηφιακών δεξιοτήτων και των δεξιοτήτων που σχετίζονται με την ιδιότητα του πολίτη^β.

β. Οι δεξιότητες που σχετίζονται με την ιδιότητα του πολίτη αφορούν την ικανότητα υπεύθυνης δράσης και πλήρους συμμετοχής στα κοινά, καθώς και δεξιότητες όπως η κριτική σκέψη (που είναι σημαντική για την εποικοδομητική ενασχόληση με την τεχνητή νοημοσύνη) και ο γραμματισμός στα μέσα επικοινωνίας.

Τα πορίσματα της διεθνούς μελέτης του 2023 για τον γραμματισμό σε θέματα υπολογιστών και πληροφοριών (ICILS) δείχνουν ότι το 42,5 % των ατόμων ηλικίας 13 έως 14 ετών δεν διαθέτει βασικές γνώσεις όσον αφορά τον γραμματισμό στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές και τον πληροφοριακό γραμματισμό³¹². Το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο αποτελεί ισχυρό παράγοντα πρόβλεψης του γραμματισμού στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές και του πληροφοριακού γραμματισμού. Το ποσοστό χαμηλών επιδόσεων των μαθητών των οποίων τουλάχιστον ένας γονέας έχει ολοκληρώσει πανεπιστημιακή εκπαίδευση είναι κατά 16 εκατοστιαίες μονάδες χαμηλότερο από το ποσοστό των παιδιών των οποίων οι γονείς διαθέτουν προσόντα χαμηλότερου επιπέδου (32,4 % και 48,6 % αντίστοιχα)³¹³.

Επιπλέον, τα τελευταία στοιχεία της διεθνούς έρευνας του ΟΟΣΑ για τη διδασκαλία και τη μάθηση (TALIS) δείχνουν ότι μόνο το 45,9 % των εκπαιδευτικών στα κράτη μέλη της ΕΕ αισθάνεται έτοιμο να χρησιμοποιήσει ψηφιακούς πόρους και εργαλεία για τη διδασκαλία³¹⁴. Τα στοιχεία αυτά αναδεικνύουν την ανάγκη όχι μόνο να ενισχυθούν οι ψηφιακές δεξιότητες και ο ψηφιακός γραμματισμός των μαθητών, αλλά και οι δεξιότητες των εκπαιδευτικών και των παιδαγωγών μέσω της βελτίωσης της αρχικής και συνεχούς κατάρτισης των εκπαιδευτικών, ώστε να συμβάλλουν στην προστασία και την ενδυνάμωση των παιδιών και των εφήβων στο διαδίκτυο.

Σε επίπεδο ΕΕ, η πρωτοβουλία για τον Ευρωπαϊκό Χώρο Εκπαίδευσης προωθεί την ανάπτυξη μιας «ολιστικής σχολικής προσέγγισης για το σύνολο του συστήματος» για την αντιμετώπιση των ζητημάτων ψυχικής υγείας και ευεξίας στα σχολεία και τη δημιουργία θετικών μαθησιακών περιβαλλόντων. Τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν αναγνωρίσει τη σημασία της στήριξης των γονέων, των σχολείων και των εκπαιδευτικών για την προώθηση της ψυχικής υγείας και της ευεξίας των παιδιών³¹⁵.

Οι διαβουλεύσεις που έχουν πραγματοποιηθεί με γονείς και φροντιστές δείχνουν ότι οι γονείς συχνά αισθάνονται πελαγωμένοι και ότι «τρέχουν συνεχώς για να προλάβουν» τις τελευταίες τεχνολογικές εξελίξεις στο περιβάλλον των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+. Ταυτόχρονα, συχνά οι πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο στήριξης των παιδιών όταν αντιμετωπίζουν επιβλαβές ή παράνομο περιεχόμενο είναι περιορισμένες³¹⁶.

Τα κράτη μέλη έχουν επίσης τονίσει την ανάγκη οι πάροχοι μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών να μην αναπτύσσουν σκόπιμα εθιστικές πρακτικές σχεδιασμού που στοχεύουν παιδιά και να προωθούν τον ηλικιακά κατάλληλο σχεδιασμό των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών³¹⁷.

«Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών πρέπει να αναγνωριστεί ως μη νομοθετικός πυλώνας για την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο [...] Η ψηφιακή εκπαίδευση πρέπει να ενσωματωθεί σε όλα τα προγράμματα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών με ολοκληρωμένο τρόπο και πρέπει να προωθηθεί η ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών ώστε να συνεργάζονται αποτελεσματικά με τους γονείς».

— LOUISE HEERAN FLYNN,
ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ, TRINITY COLLEGE DUBLIN

ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΨΗΦΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η ψηφιακή εκπαίδευση και ο ψηφιακός γραμματισμός έχουν θεμελιώδη σημασία για τον εφοδιασμό των παιδιών και των εφήβων με τις δεξιότητες που χρειάζονται για να πλοηγούνται με ασφάλεια στον διαδικτυακό κόσμο. Ωστόσο, οι ψηφιακές δεξιότητες και ο ψηφιακός γραμματισμός των παιδιών και των εφήβων δεν μπορούν να ακολουθήσουν τον ρυθμό των τεχνολογικών αλλαγών στο περιβάλλον των μέσων κοινωνικής δικτύωσης³¹⁸, σε αντίθεση με την ιδέα ότι οι ανήλικοι είναι σήμερα «ψηφιακοί αυτόχθονες».

Η ενσωμάτωση των ψηφιακών δεξιοτήτων και του ψηφιακού γραμματισμού στα εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα έχει καίρια σημασία. Σύμφωνα με έρευνα του Ευρωβαρόμετρου του 2025, το 92 % των Ευρωπαίων συμφωνεί ότι οι ψηφιακές δεξιότητες θα πρέπει να διδάσκονται σε όλους και σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και ότι τα σχολεία θα πρέπει να διδάσκουν στους μαθητές πώς να διαχειρίζονται τον αντίκτυπο των ψηφιακών τεχνολογιών (συμπεριλαμβανομένων των μέσων κοινωνικής δικτύωσης) στην ψυχική και σωματική τους υγεία³¹⁸.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, για να βοηθήσει τα κράτη μέλη της ΕΕ να παρέχουν υψηλής ποιότητας, συμπεριληπτική και προσιτή ψηφιακή εκπαίδευση, υλοποιεί το σχέδιο δράσης για την ψηφιακή εκπαίδευση (2021-2027). Το σχέδιο δίνει τη δυνατότητα στα κράτη μέλη της ΕΕ να προσαρμόσουν τα εκπαιδευτικά τους συστήματα στις ραγδαίες τεχνολογικές αλλαγές και στην όλο και μεγαλύτερη σημασία των ψηφιακών δεξιοτήτων.

Οι δύο κύριες στρατηγικές προτεραιότητες του σχεδίου δράσης για την ψηφιακή εκπαίδευση είναι η οικοδόμηση ισχυρού ευρωπαϊκού οικοσυστήματος ψηφιακής εκπαίδευσης και η ενίσχυση των ψηφιακών δεξιοτήτων και ικανοτήτων. Συγκεκριμένα, το σχέδιο στηρίζει τη βελτίωση των υποδομών και των περιβαλλόντων ψηφιακής μάθησης, τη συνδεσιμότητα στο διαδίκτυο και τον ψηφιακό εξοπλισμό στα σχολεία, την παροχή ψηφιακού περιεχομένου και πλατφορμών μάθησης υψηλής ποιότητας, καθώς και την κατάρτιση των εκπαιδευτικών στη χρήση ψηφιακών εργαλείων και παιδαγωγικών μεθόδων.

Στο πλαίσιο του σχεδίου δράσης για την ψηφιακή εκπαίδευση, τον Μάρτιο του 2026 η Επιτροπή δημοσίευσε τέσσερις δέσμες κατευθυντήριων γραμμών³¹⁹ για τη στήριξη των εκπαιδευτικών και των εκπαιδευτών σε διάφορα θέματα, συμπεριλαμβανομένων της αντιμετώπισης της παραπληροφόρησης και της προώθησης του ψηφιακού γραμματισμού, της δεοντολογικής χρήσης της ΤΝ και των δεδομένων στην εκπαίδευση, του υψηλής ποιότητας ψηφιακού εκπαιδευτικού περιεχομένου και της διδασκαλίας της πληροφορικής.

Οι κατευθυντήριες γραμμές για εκπαιδευτές και παιδαγωγούς σχετικά με την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης και την προώθηση του ψηφιακού γραμματισμού μέσω της εκπαίδευσης και της κατάρτισης προσφέρουν πόρους σχετικά με την ενημερωμένη και ασφαλή χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, την παραγωγική ΤΝ και την προ-αποδόμηση ή ψυχολογική ανοσοποίηση (pre-bunking)^γ και παρέχουν σχέδια μαθημάτων για εκπαιδευτικούς με σκοπό την αντιμετώπιση του κυβερνοεκφοβισμού παράλληλα με θέματα όπως τα έμφυλα στερεότυπα και τα προϊόντα βαθυπαραποίησης³²⁰.

Στο πλαίσιο του σχεδίου δράσης για την ψηφιακή εκπαίδευση, ο ευρωπαϊκός κόμβος ψηφιακής εκπαίδευσης παρέχει μια διαδικτυακή κοινότητα στην οποία συμμετέχουν εκπαιδευτές, υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής, ερευνητές και άλλοι συμφεροντούχοι. Χρησιμοποιώντας τον κόμβο, ανταλλάσσουν γνώσεις και ορθές πρακτικές και συνδημιουργούν λύσεις ψηφιακής εκπαίδευσης. Ο κόμβος στηρίζει επίσης τους

γ. Η προ-αποδόμηση ή ψυχολογική ανοσοποίηση είναι ένα προληπτικό μέτρο που έχει ως στόχο να προετοιμάσει το κοινό ώστε να αναγνωρίζει και να αντιστέκεται στους κινδύνους πληροφόρησης, συμπεριλαμβανομένων της εσφαλμένης πληροφόρησης και της παραπληροφόρησης.

εκπαιδευτικούς και τους εκπαιδευτές να συνδέονται και να συμμετέχουν σε δραστηριότητες, όπως η μάθηση από ομοτίμους, σχετικά με την ψηφιακή εκπαίδευση.

Επιπλέον, τα προγράμματα Erasmus+ και Ευρωπαϊκό Σώμα Αλληλεγγύης, καθώς και η Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα Σχολικής Εκπαίδευσης (ESEP) και η κοινότητα του eTwinning, προσφέρουν πρόσθετη στήριξη για την ενδυνάμωση των ανηλίκων και των εκπαιδευτών στο διαδίκτυο. Η στήριξη αυτή περιλαμβάνει ευκαιρίες για μη τυπική μάθηση και συμμετοχή, καθώς και υποστήριξη για χώρους στους οποίους οι σχολικές κοινότητες μπορούν να αλληλεπιδρούν, να αναπτύσσονται και να καλλιεργούν τις δεξιότητές τους.

Στα τέλη του 2026 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα δρομολογήσει δέσμη μέτρων για την εκπαίδευση. Η δέσμη μέτρων θα στηρίξει τη «θωράκιση» των εθνικών εκπαιδευτικών οικοσυστημάτων έναντι των μελλοντικών εξελίξεων, αντιμετωπίζοντας τις διαρθρωτικές προκλήσεις, συμπεριλαμβανομένης της ανάγκης για ασφαλείς, κυρίαρχες και αξιόπιστες ευρωπαϊκές υποδομές ψηφιακής εκπαίδευσης. Η δέσμη μέτρων θα βοηθήσει τα παιδιά και τους εφήβους να εφοδιαστούν με βασικές δεξιότητες ώστε να ενασχολούνται εποικοδομητικά με την ΤΝ και τις ψηφιακές τεχνολογίες, επιδιώκοντας την ενσωμάτωση της ψηφιακής ευημερίας και του ψηφιακού γραμματισμού καθώς και της διαδικτυακής ασφάλειας στα εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα.

«AI ≠ HUMAN CAMPAIGN – TALK TO A PERSON»

Οι πρωτοβουλίες ευαισθητοποίησης σε εθνικό επίπεδο, συμπεριλαμβανομένης της εκστρατείας «AI ≠ Human – Talk to a person», δείχνουν πόσο σημαντικό είναι να στηριχθούν τα παιδιά και οι έφηβοι ώστε να κατανοήσουν τη φύση και τους περιορισμούς των εργαλείων που βασίζονται στην ΤΝ, συμπεριλαμβανομένων των διαλογικών ρομπότ, και τον τρόπο χρήσης αυτών των εργαλείων με κριτικό πνεύμα και υπευθυνότητα.

Οι πρωτοβουλίες αυτές στέλνουν ένα σαφές μήνυμα στα παιδιά και στους εφήβους: παρόλο που η τεχνητή νοημοσύνη μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο όταν χρησιμοποιείται με τις κατάλληλες διασφαλίσεις, δεν μπορεί να αντικαταστήσει τις ανθρώπινες σχέσεις.

Η εκστρατεία πραγματοποιήθηκε την άνοιξη του 2026 και αναπτύχθηκε από το Υπουργείο Παιδείας, Παιδιών και Νεολαίας του Λουξεμβούργου, σε συνεργασία με το Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου «BEE SECURE», το Κέντρο Ψυχοκοινωνικής και Σχολικής Υποστήριξης (CePAS) και την Ένωση Σπουδαστών Λουξεμβούργου (CNEL).

Επέστησε την προσοχή σε ορισμένους δυνητικούς κινδύνους που συνδέονται με την άκριτη ή υπερβολική χρήση της ΤΝ. Σ' αυτούς περιλαμβάνονται η πιθανότητα αυξημένης κοινωνικής απομόνωσης, η χρήση της ΤΝ ως υποκατάστατου της ανθρώπινης αλληλεπίδρασης και η μείωση του πραγματικού διαλόγου και της διά ζώσης επικοινωνίας.

Επιπλέον, η εκστρατεία αναδεικνύει ανησυχίες σχετικά με τη «γνωστική εκφόρτωση» (cognitive offloading), η οποία αναφέρεται σε καταστάσεις στις οποίες οι χρήστες βασίζονται όλο και περισσότερο σε συστήματα ΤΝ για να διαρθρώσουν τις σκέψεις τους, να δώσουν απαντήσεις ή να λάβουν αποφάσεις. Αυτό μπορεί δυνητικά να μειώσει τις δυνατότητες ανεξάρτητου αναστοχασμού και ενεργούς γνωστικής εμπλοκής. Η εκστρατεία υπογραμμίζει επίσης ζητήματα σχετικά με την προστασία των δεδομένων και της ιδιωτικότητας όσον αφορά τη χρήση της ΤΝ.

ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΤΝ

Τον Ιούνιο του 2026 ο ΟΟΣΑ και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασαν ένα πλαίσιο γραμματισμού στον τομέα της ΤΝ για την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση³²¹. Η πρωτοβουλία προωθεί κοινές προσεγγίσεις για την ανάπτυξη του γραμματισμού στον τομέα της ΤΝ στα εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα.

Το πλαίσιο στηρίζει τους εκπαιδευτικούς, τα εκπαιδευτικά συστήματα και τα σχολεία ώστε να εφοδιάσουν τα παιδιά με τις ικανότητες που χρειάζονται για να κατανοήσουν και να ασχοληθούν με κριτικό πνεύμα με την ΤΝ. Στόχος του είναι να δώσει τη δυνατότητα στα παιδιά να αλληλεπιδρούν με ασφάλεια, να διαχειρίζονται και να διαμορφώνουν την ανάπτυξη της ΤΝ και να αξιολογούν με κριτικό πνεύμα τις ευκαιρίες και τους κινδύνους που παρουσιάζουν τα εργαλεία αυτά.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Πρέπει να δοθούν στα παιδιά και στους εφήβους ουσιαστικές ευκαιρίες συμμετοχής στον δημοκρατικό βίο και συστηματικής συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων που επηρεάζουν την καθημερινή τους ζωή. Στο πλαίσιο αυτό περιλαμβάνεται ο σχεδιασμός και η εφαρμογή πολιτικών που προωθούν την προστασία και την ενδυνάμωση των ανηλίκων στο διαδίκτυο.

Η ουσιαστική συμμετοχή των παιδιών βασίζεται στον αμοιβαίο σεβασμό, στη διαφάνεια και στον εθελοντικό χαρακτήρα της συμμετοχής. Κάθε συμμετοχή που περιλαμβάνει παιδιά θα πρέπει να παρέχει σαφείς και ηλικιακά κατάλληλες πληροφορίες σχετικά με τους στόχους και τη διαδικασία που αφορούν τη συμμετοχή τους και να περιγράφει τις κατάλληλες διασφαλίσεις. Οι ανήλικοι θα πρέπει να ενημερώνονται με σαφήνεια σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο θα χρησιμοποιηθούν οι πληροφορίες που παρέχουν.

«Οι προσπάθειες για τη βελτίωση της ασφάλειας των παιδιών στο διαδίκτυο θα πρέπει να επικεντρωθούν στη δημιουργία ασφαλών και υποστηρικτικών ψηφιακών περιβαλλόντων και, παράλληλα, στη διατήρηση των ευκαιριών των παιδιών να μαθαίνουν, να παίζουν, να συμμετέχουν, να επικοινωνούν και να έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες».

— ALEXANDRA WEILENMANN,
ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗΣ,
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΟΥ ΓΚΕΤΕΜΠΟΡΓΚ

Η διασφάλιση της αναγνώρισης των ανηλίκων ως συμφεροντούχων στις αποφάσεις που διαμορφώνουν τη ζωή τους έχει θεμελιώδη σημασία για την προάσπιση των δικαιωμάτων τους, τόσο εντός όσο και εκτός διαδικτύου. Ο πρώτος πυλώνας της στρατηγικής της ΕΕ για τα δικαιώματα του παιδιού αναγνωρίζει τη σημασία της συμμετοχής των παιδιών, η οποία προωθείται, για παράδειγμα, μέσω της πλατφόρμας της ΕΕ για τη συμμετοχή των παιδιών.

Οι δράσεις συμμετοχής των νέων, συμπεριλαμβανομένων της αξιολόγησης του αντικτύπου της ΕΕ από τη σκοπιά της νεολαίας, των διαλόγων πολιτικής με τη νεολαία, της συμβουλευτικής επιτροπής νέων της προέδρου και του διαλόγου της ΕΕ για τη νεολαία, διαδραματίζουν επίσης σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση της συμμετοχής των νέων στη χάραξη πολιτικής σε επίπεδο ΕΕ.

Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής, εξασφαλίζοντας την ενεργό συμμετοχή των παιδιών και των εφήβων στις συζητήσεις σχετικά με την ασφάλεια στο διαδίκτυο, όχι μόνο εκπληρώνουν νομικές και

δεοντολογικές υποχρεώσεις, αλλά αξιοποιούν επίσης τη μοναδική οπτική των ανηλίκων όσον αφορά την προστασία και την προάσπιση των δικαιωμάτων τους στο διαδίκτυο. Θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για να διασφαλιστεί ότι η συμμετοχή παιδιών περιλαμβάνει παιδιά και εφήβους από διαφορετικά περιβάλλοντα και γεωγραφικές περιοχές, ώστε να διασφαλίζεται η συμπεριληπτικότητα και η αποτελεσματικότητα των μέτρων που έχουν σχεδιαστεί για την προστασία και την ενδυνάμωση των ανηλίκων στο διαδίκτυο.

Επιπλέον, έχει καίρια σημασία τα παιδιά και οι έφηβοι να έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στη διαδικασία ενίσχυσης της ασφάλειας του χώρου των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+. Οι καταγγελίες ανηλίκων πρέπει να διεκπεραιώνονται κατά προτεραιότητα στο πλαίσιο των διαδικασιών ελέγχου περιεχομένου από τους παρόχους μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών.

Η σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την ανάπτυξη και την ενίσχυση ολοκληρωμένων συστημάτων προστασίας των παιδιών καλεί τα κράτη μέλη της ΕΕ να διασφαλίσουν τη συμμετοχή των παιδιών, να αναπτύξουν συνεκτικό νομικό πλαίσιο και πολιτικό πλαίσιο για την προστασία των παιδιών, να θέσουν σε εφαρμογή ασφαλείς, εμπιστευτικούς και φιλικούς προς τα παιδιά μηχανισμούς υποβολής καταγγελιών και αναφοράς, καθώς και να μεριμνήσουν για τη μετάβαση σε ποιοτική φροντίδα και υπηρεσίες σε επίπεδο οικογένειας και τοπικής κοινότητας³²².

ΠΛΑΤΦΟΡΜΑ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους και οι απόψεις τους πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σε θέματα που τα αφορούν³²³. Για την εφαρμογή αυτών των δικαιωμάτων στην πράξη, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημιούργησε την πλατφόρμα της ΕΕ για τη συμμετοχή των παιδιών.

Η πλατφόρμα της ΕΕ για τη συμμετοχή των παιδιών προσφέρει έναν ειδικό χώρο στον οποίο τα παιδιά ηλικίας κάτω των 18 ετών μπορούν να επικοινωνούν απευθείας με τους υπευθύνους χάραξης πολιτικής και τους φορείς λήψης αποφάσεων. Η πλατφόρμα παρέχει στα παιδιά και στους εφήβους έναν ασφαλή χώρο για να μοιράζονται τις απόψεις τους και να συζητούν θέματα που τα επηρεάζουν. Η πλατφόρμα διοργανώνει δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένων συναντήσεων, εργαστηρίων, προγραμμάτων κατάρτισης, διαδικτυακών και διά ζώσης ερευνών για τη συγκέντρωση των απόψεων των παιδιών.

Μέσω της πλατφόρμας της ΕΕ για τη συμμετοχή των παιδιών, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει ζητήσει τη γνώμη χιλιάδων παιδιών, μεταξύ άλλων για θέματα όπως ο κυβερνοεκφοβισμός, η ασφάλεια στο διαδίκτυο και η ψηφιακή ευημερία, καθώς και η επικείμενη πράξη για την ψηφιακή δικαιοσύνη. Η διαδικασία αυτή είχε ως αποτέλεσμα τη σύνταξη «Έκκλησης προς τους υπευθύνους λήψης αποφάσεων της ΕΕ για ανάληψη δράσης»³²⁴ η οποία αφορούσε θέματα που έχουν τη μεγαλύτερη σημασία για τα παιδιά.

Στο πλαίσιο αυτών των διαβουλεύσεων, τα παιδιά τόνισαν την επιθυμία τους να συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση των κανόνων που επηρεάζουν τις δραστηριότητές τους στο διαδίκτυο. Πολλά κατέστησαν επίσης σαφές ότι οι ενήλικες —και όχι τα παιδιά— είναι υπεύθυνοι για τον τρόπο με τον οποίο έχουν σχεδιαστεί και λειτουργούν σήμερα ο διαδικτυακός κόσμος και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+, και ότι δεν θα πρέπει να «τιμωρούνται» τα παιδιά για τις αδυναμίες του.

Το μήνυμα των παιδιών είναι σαφές: θέλουν ασφαλέστερο, δικαιότερο και πιο κατανοητό διαδικτυακό κόσμο, με αυστηρότερους κανόνες στις περιπτώσεις που οι διαδικτυακές υπηρεσίες μπορεί να είναι αθέμιτες, επιβλαβείς ή εθιστικές. Ζήτησαν επίσης εναλλακτικές λύσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+, συμπεριλαμβανομένων εξωσχολικών και αθλητικών δραστηριοτήτων, ενώ κάλεσαν τους υπευθύνους λήψης αποφάσεων να εξετάσουν τα ζητήματα ευεξίας και ψυχικής υγείας που σχετίζονται με τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης από παιδιά.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Από τις 16 έως τις 18 Απριλίου 2026 20 παιδιά και νέοι από διάφορα κράτη μέλη της ΕΕ συναντήθηκαν στο Βερολίνο για να λάβουν μέρος στην επίσκεψη μελέτης της πλατφόρμας της ΕΕ για τη συμμετοχή των παιδιών με θέμα την ευεξία και την ψυχική υγεία.

Σε διάστημα δύο ημερών, μοιράστηκαν εμπειρίες, έμαθαν και διατύπωσαν συστάσεις σχετικά με το πώς τα παιδιά μπορούν να νιώθουν ασφάλεια, να νιώθουν ότι υποστηρίζονται και αντιμετωπίζονται με σεβασμό και ότι η φωνή τους ακούγεται όσον αφορά ζητήματα ψυχικής υγείας, καθώς και το πώς οι ενήλικες, τα σχολεία, οι οικογένειες και οι υπηρεσίες μπορούν να στηρίξουν καλύτερα την ευεξία των παιδιών.

Στο πλαίσιο της επίσκεψης μελέτης, τα παιδιά διατύπωσαν διάφορες συστάσεις σχετικά με το τι χρειάζονται για να ενισχύσουν την ευεξία τους:

- // Θα πρέπει να έχουμε την ελευθερία να παραμένουμε σε μια συζήτηση ή να αποχωρούμε από αυτήν, να διαθέτουμε έναν ασφαλή χώρο που μας επιτρέπει να εκφράζουμε τη γνώμη μας και να γνωρίζουμε σε ποιον μπορούμε να απευθυνθούμε*
- // Χρειαζόμαστε σταθερά και αξιόπιστα συστήματα υποστήριξης, δομές για να εκφράζουμε τη γνώμη μας και μια κοινότητα στην οποία θα μπορούμε να βασιστούμε*
- // Θα πρέπει να έχουμε πρόσβαση σε «συναισθηματικές διεξόδους»: σε άσκηση και αθλητισμό, χόμπι, καταγραφή σκέψεων σε προσωπικό ημερολόγιο, χαλάρωση, ασφαλείς χώρους παιχνιδιού και δραστηριοποίησης*
- // Τα σχολεία θα πρέπει να κανονικοποιήσουν τις συζητήσεις για την ψυχική υγεία και να καθιερώσουν προγραμματισμένες ημέρες αφιερωμένες στην ψυχική ευεξία. Θα πρέπει να δημιουργηθούν ασφαλή περιβάλλοντα όπου θα νιώθουμε άνετα να συζητάμε για την ψυχική μας υγεία, ενώ οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να εκπαιδεύονται στην υποστήριξη της ψυχικής υγείας, όπως είναι εκπαιδευμένοι στην παροχή πρώτων βοηθειών. Κάθε σχολείο θα πρέπει να διαθέτει εκπαιδευμένο ψυχολόγο ή σύμβουλο, στον οποίο θα μπορούμε πραγματικά να έχουμε πρόσβαση και τον οποίο θα μπορούν να εμπιστευτούν οι μαθητές*
- // Χρειαζόμαστε σαφή, ανοικτή και αποτελεσματική επικοινωνία με τους ενήλικες*
- // Χρειαζόμαστε σαφή καθοδήγηση για να γνωρίζουμε ποιους ενήλικες μπορούμε να προσεγγίσουμε για βοήθεια σε διαφορετικά περιβάλλοντα και για διαφορετικά ζητήματα*
- // Τα θέματα υγείας πρέπει να καλύπτονται επαρκώς στα σχολεία, ώστε να μη χρειάζεται να χρησιμοποιούμε διαδικτυακούς χώρους για να καλύψουμε τα κενά⁸.

8. Στη Βουλγαρία, για παράδειγμα, τα παιδιά ανέφεραν ότι συγκεντρώνουν πληροφορίες σχετικά με θέματα υγείας κυρίως μέσω εργαλείων ΤΝ.

Συμβουλευτική συνομηλίκων

Η συμβουλευτική συνομηλίκων μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην προώθηση της ευημερίας των παιδιών και των εφήβων τόσο εντός όσο και εκτός διαδικτύου, δημιουργώντας ένα υποστηρικτικό περιβάλλον για τη συζήτηση των προκλήσεων με εκπαιδευμένους συνομηλίκους. Καθώς τα παιδιά συχνά βρίσκουν ευκολότερο να εμπιστευτούν κάποιον κοντά στην ηλικία τους, η συμβουλευτική συνομηλίκων μπορεί να ενθαρρύνει την έγκαιρη αναζήτηση βοήθειας και να συμβάλει στην πρόληψη της κλιμάκωσης των ζητημάτων, καθώς και να εξασφαλίσει την ύπαρξη ασφαλούς μη διαδικτυακού χώρου όπου τα παιδιά μπορούν να έρθουν σε επαφή και να δημιουργήσουν ουσιαστικούς δεσμούς με βάση κοινές εμπειρίες.

Στο πλαίσιο της ασφάλειας των παιδιών στο διαδίκτυο, οι συνομήλικοι σύμβουλοι μπορούν να συμβάλουν στην ευαισθητοποίηση σχετικά με τους κινδύνους, συμπεριλαμβανομένων του κυβερνοεκφοβισμού, της υγιούς χρήσης οθονών και μέσων κοινωνικής δικτύωσης+, της εσφαλμένης πληροφόρησης και της παραπληροφόρησης, της τεχνητής νοημοσύνης και της σημασίας της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Οι συνομήλικοι σύμβουλοι μπορούν να ενθαρρύνουν θετικές ψηφιακές συμπεριφορές, συμπεριλαμβανομένων της επικοινωνίας που διέπεται από σεβασμό, της ενσυναίσθησης, της κριτικής σκέψης και της υπεύθυνης διαδικτυακής συμμετοχής.

Δεδομένου ότι η υποστήριξη προέρχεται από άτομα παρόμοιας ηλικίας που μοιράζονται παρόμοιες εμπειρίες, η συμβουλευτική συνομηλίκων συχνά θεωρείται πιο οικεία και αξιόπιστη και λιγότερο τυπική ή αγχωτική για τα παιδιά και τους εφήβους. Μπορεί να καλλιεργήσει την αίσθηση του ανήκειν, την ένταξη και την αμοιβαία στήριξη εντός των σχολείων ή των κοινοτήτων, δίνοντας τη δυνατότητα στους ανηλίκους να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο στην αλληλοϋποστήριξη με σκοπό ασφαλείς διαδικτυακές εμπειρίες.

«Η πραγματική ασφάλεια
στο διαδίκτυο δεν
περιορίζεται στις
κανονιστικές ρυθμίσεις.
Απαιτεί ψηφιακό
γραμματισμό, προσιτή
υποστήριξη και επενδύσεις
σε μη διαδικτυακούς χώρους.»

— MARTINA ΤΟΤΗΟΝΑ,
ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΝΕΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ,
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΝΕΟΛΑΙΑΣ ΤΗΣ ΣΛΟΒΑΚΙΑΣ

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΒΕΛΤΙΣΤΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΣΥΝΟΜΗΛΙΚΩΝ

Το Κέντρο Αναφοράς για την Ψυχοκοινωνική Στήριξη της Διεθνούς Ομοσπονδίας των Εταιρειών του Ερυθρού Σταυρού και της Ερυθράς Ημισελήνου (ΔΟΕΕΣ) ανέπτυξε την εργαλειοθήκη **«Psychological First Aid for Young Peers»** (Ψυχολογικές πρώτες βοήθειες για νέους συνομηλίκους) για να βοηθήσει τους νέους να στηρίζουν τους συνομηλίκους τους σε δύσκολες στιγμές³²⁵.

Η εργαλειοθήκη αυτή ενδυναμώνει τους νέους εφοδιάζοντάς τους με τις δεξιότητες και τις γνώσεις που είναι αναγκαίες για να βοηθήσουν τους συνομηλίκους τους, ενώ παράλληλα αυξάνει την ευαισθητοποίηση σχετικά με τη σημασία της αυτοφροντίδας³²⁶. Πρωταρχικός στόχος της εργαλειοθήκης είναι να ενισχύσει την ανθεκτικότητα των νέων όταν αντιμετωπίζουν αντιξοότητες και κρίσεις και να τους εφοδιάσει με γνώσεις και δεξιότητες στον τομέα των ψυχολογικών πρώτων βοηθειών³²⁷. Περιλαμβάνει εγχειρίδιο που εισάγει την έννοια των ψυχολογικών πρώτων βοηθειών και παρέχει πρακτικά παραδείγματα για το πώς οι νέοι μπορούν να τις χρησιμοποιήσουν για να βοηθήσουν τους συνομηλίκους τους³²⁸.

Η εργαλειοθήκη παρέχει επίσης ένα πακέτο κατάρτισης για σχολεία, συλλόγους νεολαίας και αθλητικούς συλλόγους και οργανώσεις προσκόπων. Οι συμμετέχοντες μαθαίνουν τι προκλήσεις αντιμετωπίζουν τα άτομα της ηλικίας τους, τι καταστάσεις κρίσης και αντιδράσεις μπορεί να προκύψουν, πώς να εφαρμόζουν τις βασικές αρχές των ψυχολογικών πρώτων βοηθειών και πρακτικές αυτοφροντίδας³²⁹. Οι συμμετέχοντες μαθαίνουν επίσης να αναγνωρίζουν πότε κάποιος χρειάζεται βοήθεια πέρα από αυτή που μπορούν να προσφέρουν οι ίδιοι³³⁰.

Ένα άλλο παράδειγμα ορθής πρακτικής είναι η πορτογαλική πρωτοβουλία **«Líderes Digitais»** (Ψηφιακοί ηγέτες), η οποία αναπτύχθηκε από το Κέντρο Ευαισθητοποίησης SeguraNet³³¹. Μέσω μιας προσέγγισης μεταξύ συνομηλίκων, η πρωτοβουλία δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να ενεργούν ως ψηφιακοί πρεσβευτές στα σχολεία τους.

Οι συμμετέχοντες μαθητές λαμβάνουν κατάρτιση σε θέματα όπως η ιδιότητα του ψηφιακού πολίτη, η ασφάλεια στο διαδίκτυο, ο κυβερνοεκφοβισμός, η ιδιωτικότητα και η προστασία των δεδομένων, η παραπληροφόρηση, ο γραμματισμός στα μέσα επικοινωνίας και η υπεύθυνη χρήση των αναδυόμενων τεχνολογιών, συμπεριλαμβανομένης της τεχνητής νοημοσύνης. Στη συνέχεια, μοιράζονται αυτές τις γνώσεις με τους συνομηλίκους τους μέσω δραστηριοτήτων ευαισθητοποίησης, εργαστηρίων, συζητήσεων στην τάξη και άτυπης υποστήριξης, συμβάλλοντας σε μια ασφαλέστερη και πιο θετική ψηφιακή νοοτροπία εντός της σχολικής κοινότητας.

Πρωτοβουλίες υπό την καθοδήγηση συνομηλίκων, όπως το «Líderes Digitais», δείχνουν πώς τα παιδιά μπορούν να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο στην προώθηση της διαδικτυακής ευημερίας και της ψηφιακής ανθεκτικότητας. Οι πρωτοβουλίες αυτές, ενθαρρύνοντας τον διάλογο μεταξύ συνομηλίκων, προωθούν θετικές ψηφιακές συμπεριφορές, συμπεριλαμβανομένων του σεβασμού στη διαδικτυακή επικοινωνία, της κριτικής σκέψης, της ενσυναίσθησης και της υπεύθυνης συμμετοχής σε ψηφιακά περιβάλλοντα, ενισχύοντας παράλληλα το αίσθημα του ανήκειν των παιδιών και την αλληλοϋποστήριξη.

Ωστόσο, η μακροπρόθεσμη επιτυχία και η δυνατότητα κλιμάκωσης των πρωτοβουλιών συμβουλευτικής συνομηλίκων εξαρτώνται από τη συνεχή χρηματοδότηση και τη θεσμική στήριξη ώστε να διασφαλιστεί η συνέχεια και να δοθεί η δυνατότητα σε περισσότερα σχολεία και παιδιά να επωφεληθούν από αυτές τις πρωτοβουλίες. Ως εκ τούτου, είναι επιτακτική ανάγκη να αναγνωρίσουμε την αξία τους και να επενδύσουμε στη συνεχή ανάπτυξή τους, δεδομένης της σημαντικής συμβολής τους στην ασφάλεια και την ευημερία των παιδιών στο διαδίκτυο.

Συστάσεις

ΣΥΣΤΑΣΗ 1

Διεύρυνση των ασφαλών ευκαιριών ενεργού συμμετοχής των παιδιών στη διαμόρφωση του περιβάλλοντος των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+

Τα παιδιά και οι έφηβοι θα πρέπει να έχουν ουσιαστικές ευκαιρίες να διαμορφώνουν ενεργά τη νομοθεσία, τις πολιτικές και τις εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες για την προώθηση της ασφάλειας και της ενδυνάμωσης των παιδιών στο διαδίκτυο. Η χρήση των εργαλείων συμμετοχής των παιδιών και των νέων για την τεκμηρίωση αυτών των προσπαθειών θα πρέπει να επεκταθεί. Ειδικότερα, τα παιδιά θα πρέπει να περιλαμβάνονται στον από κοινού σχεδιασμό πολιτικών ασφάλειας, προγραμμάτων κατάρτισης, αξιολογήσεων και κατευθυντήριων γραμμών. Τα μέτρα θα πρέπει να παρακολουθούνται και να αξιολογούνται συνεχώς, ώστε να εκτιμάται ο αντίκτυπός τους στην ασφάλεια και τα δικαιώματα των παιδιών.

Οι διαδικασίες συμμετοχής θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα παιδιά λαμβάνουν σαφείς πληροφορίες, κατανοούν τον τρόπο με τον οποίο θα χρησιμοποιηθεί η συμβολή τους και λαμβάνουν ανατροφοδότηση σχετικά με τα αποτελέσματα. Θα πρέπει να καταβάλλονται ιδιαίτερες προσπάθειες για τη συμπερίληψη παιδιών από μειονεκτούσες, περιθωριοποιημένες και ευάλωτες ομάδες. Όλες οι δραστηριότητες συμμετοχής των παιδιών θα πρέπει να συνοδεύονται από κατάλληλα μέτρα διασφάλισης.

ΣΥΣΤΑΣΗ 2

Ενίσχυση των μηχανισμών υποβολής καταγγελιών και αναφοράς και των δικαιωμάτων των καταναλωτών για τα παιδιά και τους εφήβους

Η επεξεργασία αναφορών και καταγγελιών από παιδιά και εφήβους θα πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα στις διαδικασίες ελέγχου περιεχομένου από τους παρόχους μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών. Οι υποχρεώσεις των παρόχων βάσει των υφιστάμενων πλαισίων πρέπει να ενισχυθούν ώστε να χρηματοδοτούνται κατάλληλα οι γραμμές βοήθειας και οι μηχανισμοί υποβολής καταγγελιών. Οι μηχανισμοί αυτοί πρέπει να είναι ηλικιακά κατάλληλοι, φιλικόι προς τον χρήστη, προσβάσιμοι, αποτελεσματικοί και να προστατεύουν την ιδιωτικότητα.

ΣΥΣΤΑΣΗ 3

Χρηματοδότηση και προώθηση της δημιουργίας και χρήσης μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών που να βασίζονται στις αξίες της ΕΕ, όπου οι ανήλικοι θα μπορούν να αλληλεπιδρούν με ασφάλεια μεταξύ τους

Στήριξη, με δημόσιες επενδύσεις, της δημιουργίας και της ενσωμάτωσης μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών που βασίζονται στις αξίες της ΕΕ, είναι ασφαλή εκ σχεδιασμού και ηλικιακά κατάλληλα. Οι υπηρεσίες αυτές θα πρέπει να διασφαλίζουν τη διαθεσιμότητα αξιόπιστων πληροφοριών ώστε τα παιδιά και οι έφηβοι (αλλά και οι ενήλικες) να ενδυναμώνονται για να έχουν ασφαλείς διαδικτυακές αλληλεπιδράσεις χωρίς να εκτίθενται σε επιβλαβή χαρακτηριστικά.

ΣΥΣΤΑΣΗ 4

Ενσωμάτωση δράσεων ψηφιακής εκπαίδευσης και γραμματισμού για ανηλίκους, γονείς και φροντιστές, εκπαιδευτικούς και εκπαιδευτές

Η ψηφιακή εκπαίδευση και ο ψηφιακός γραμματισμός θα πρέπει να ενσωματωθούν σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης ως βασικές δεξιότητες για ανηλίκους, γονείς και εκπαιδευτικούς. Η ψηφιακή ευημερία θα πρέπει να ενσωματωθεί στην ψηφιακή εκπαίδευση για όλους.

Η εκπαίδευση θα πρέπει να παρέχει τη δυνατότητα στα παιδιά και τους εφήβους να αξιολογούν με κριτικό πνεύμα πληροφορίες και πηγές στο διαδίκτυο και να αναγνωρίζουν τεχνικές χειραγώγησης, συμπεριλαμβανομένων της παραπληροφόρησης, των προϊόντων βαθυπαραποίησης (deepfake) και της στοχευμένης διαφήμισης. Με την εκπαίδευση θα πρέπει επίσης να καλλιεργείται μεταξύ ανηλίκων, γονέων και εκπαιδευτικών η κατανόηση του τρόπου δημιουργίας και διαμοιρασμού ψηφιακού περιεχομένου, καθώς και του τρόπου με τον οποίο οι αλγόριθμοι διαμορφώνουν αυτό που βλέπουν και βιώνουν οι χρήστες στον κόσμο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+.

Η διαρθρωμένη εκπαίδευση για την ασφάλεια στο διαδίκτυο θα πρέπει να οικοδομεί πρακτικές δεξιότητες για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τη διαχείριση των ρυθμίσεων απορρήτου, τη διατήρηση ασφαλών ψηφιακών ταυτοτήτων και τον εντοπισμό κινδύνων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+, ιδίως στα περιβάλλοντα ανταλλαγής μηνυμάτων και παιχνιδιών. Οι δεξιότητες αυτές θα πρέπει να αναπτύσσονται σταδιακά, ξεκινώντας από τις βασικές συνήθειες ασφάλειας και προχωρώντας σε πιο σύνθετη κατανόηση των ψηφιακών αποτυπωμάτων, της συγκατάθεσης και των κινδύνων των πλατφορμών. Η υγιής έκθεση σε οθόνες θα πρέπει να αντιμετωπιστεί μέσω καθοδήγησης σχετικά με την ισορροπία, τη διαχείριση της προσοχής και την αναγνώριση υπερβολικών ή επιβλαβών μοτίβων χρήσης.

Τα Κέντρα Ασφαλούς Διαδικτύου θα πρέπει να συνεχίσουν να διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην παροχή κατάρτισης, δραστηριοτήτων ευαισθητοποίησης, πόρων και στήριξης για τα παιδιά, τους γονείς, τους φροντιστές και τους εκπαιδευτικούς. Θα πρέπει να χρηματοδοτηθεί η ανάπτυξη εύκολα προσβάσιμων διαδικτυακών μαθημάτων για γονείς, εκπαιδευτικούς και νέους χρήστες.

Παράλληλα με την ασφάλεια, η εκπαίδευση θα πρέπει να δίνει έμφαση στις ευκαιρίες και την ενδυνάμωση: πώς μπορούν οι μαθητές να χρησιμοποιούν ψηφιακά εργαλεία για τη μάθηση, τη δημιουργικότητα, τη συνεργασία και τη συμμετοχή στα κοινά.

ΣΥΣΤΑΣΗ 5

Δημιουργία περισσότερων ευκαιριών και κατάλληλων υποδομών για τη στήριξη δραστηριοτήτων εκτός διαδικτύου

Τα κράτη μέλη και οι τοπικές αρχές θα πρέπει να διατηρήσουν και να επεκτείνουν την πρόσβαση σε αθλητισμό, τέχνες, λέσχες νεολαίας, βιβλιοθήκες και κοινοτικούς χώρους που να είναι οικονομικά προσιτοί, ώστε να ενθαρρύνουν την υγιή συμμετοχή εκτός διαδικτύου και να δημιουργήσουν ελκυστικές εναλλακτικές λύσεις για τους ανηλίκους αντί της υπερβολικής έκθεσής τους σε οθόνες. Αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνει επενδύσεις σε ασφαλή, συμπεριληπτικά και ηλικιακά κατάλληλα περιβάλλοντα όπου οι ανήλικοι μπορούν να συνδέονται, να μαθαίνουν, να παίζουν και να δημιουργούν θετικές σχέσεις εντός των κοινοτήτων τους.

ΣΥΣΤΑΣΗ 6

Πρωώθηση της συνδημιουργίας κατευθυντήριων γραμμών για τους γονείς

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη μαζί με τις ενώσεις γονέων θα πρέπει να προωθήσουν την ανάπτυξη κατευθυντήριων γραμμών για τους γονείς. Οι κατευθυντήριες γραμμές θα μπορούσαν να παρέχουν σαφείς και προσβάσιμες συμβουλές για την ενδυνάμωση γονέων και φροντιστών όσον αφορά την υποστήριξη της ασφαλούς, υπεύθυνης και θετικής συμμετοχής των ανηλίκων στα περιβάλλοντα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+. Οι κατευθυντήριες γραμμές θα πρέπει να παρέχουν πρακτικές συμβουλές σε βασικούς τομείς, όπως η ασφάλεια και η ιδιωτικότητα στο διαδίκτυο, η ψηφιακή ευημερία, η δεοντολογική και υπεύθυνη χρήση και η πρόσβαση σε υποστήριξη.

ΣΥΣΤΑΣΗ 7

Διασφάλιση της συνεχούς στήριξης των γονέων και των φροντιστών με σύγχρονα και επικαιροποιημένα εργαλεία ελέγχου και επίβλεψης

Οι προσπάθειες για την ενδυνάμωση των ανηλίκων θα πρέπει να συμπληρώνονται με συνεχή στήριξη των γονέων και των φροντιστών, όχι μόνο όσον αφορά τις ψηφιακές δεξιότητες και τον ψηφιακό γραμματισμό, αλλά και τα εργαλεία που δίνουν στους φροντιστές τα κατάλληλα εφόδια για να καθοδηγούν τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών από τους ανηλίκους, χωρίς να περιορίζουν δυσανάλογα τα δικαιώματα των παιδιών. Η στήριξη αυτή περιλαμβάνει την παροχή πρακτικών εργαλείων γονικής επίβλεψης, σε συνδυασμό με αξιόπιστες πληροφορίες για τους κινδύνους, τις ασφαλείς πρακτικές και τον τρόπο επικοινωνίας με τα παιδιά, καθώς και την ενημέρωση σχετικά τα εργαλεία αυτά. Οι γονείς θα πρέπει να ενημερώνονται διά ζώσης (για παράδειγμα, σε συναντήσεις με εκπαιδευτικούς στο σχολείο, κατά τη διάρκεια παιδιατρικών επισκέψεων, άδειας τοκετού ή γονικής άδειας).

Τα εργαλεία γονικής επίβλεψης θα πρέπει να είναι αποτελεσματικά, εύχρηστα, διαλειτουργικά και ηλικιακά κατάλληλα, να συμβαδίζουν με τις εξελισσόμενες ικανότητες των ανηλίκων και να είναι σχεδιασμένα έτσι ώστε να προωθούν την επικοινωνία, τη μάθηση και την ενδυνάμωση και όχι τον έλεγχο. Αυτό έχει καίρια σημασία για να ενθαρρυνθεί η σταδιακή πορεία των ανηλίκων προς την αυτόνομη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+. Τα εργαλεία αυτά θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι αλλαγές μπορούν να γίνονται μόνο με τον ίδιο βαθμό εξουσιοδότησης που απαιτείται για την ενεργοποίησή τους, να εφαρμόζονται ανεξάρτητα από τη συσκευή ή το λειτουργικό σύστημα και να περιλαμβάνουν διασφαλίσεις ώστε οι ανήλικοι να ενημερώνονται για πιθανή καταχρηστική χρήση από τους γονείς (για παράδειγμα, με σαφή ειδοποίηση προς τους ανηλίκους όταν ενεργοποιούνται εργαλεία επίβλεψης).

ΣΥΣΤΑΣΗ 8

Διασφάλιση επαρκούς δημόσιας χρηματοδότησης και κοινών προτύπων για τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και τη συμβουλευτική ομοτίμων

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι τα Κέντρα Ασφαλούς Διαδικτύου και οι αντίστοιχες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών εξακολουθούν να λαμβάνουν επαρκείς χρηματοδοτικούς πόρους και ότι το έργο τους βασίζεται σε κοινά πρότυπα, τα οποία αναπτύσσονται από εμπειρογνώμονες.

Αυτός ο στόχος είναι ζωτικής σημασίας για τη διατήρηση και την περαιτέρω ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών ευαισθητοποίησης, κατάρτισης και υποστήριξης.

Η δημόσια χρηματοδότηση είναι ουσιώδης για τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας και της συνοχής. Η χρηματοδότηση θα πρέπει επίσης να στηρίζει την περαιτέρω ανάπτυξη της συμβουλευτικής ομοτίμων, των γραμμών βοήθειας, των ανοικτών τηλεφωνικών γραμμών, των εκπαιδευτικών πόρων, των εκστρατειών ευαισθητοποίησης και των δραστηριοτήτων ανάπτυξης ικανοτήτων. Θα πρέπει να διοχετευθούν πρόσθετες επενδύσεις για την αύξηση της προβολής, της προσβασιμότητας και της απήχησης των εν λόγω εγκαταστάσεων, μεταξύ άλλων στους ευάλωτους ανηλίκους, και για την υποστήριξη πρωτοβουλιών που προωθούν ασφαλέστερα περιβάλλοντα μέσω κοινωνικής δικτύωσης+.

ΣΥΣΤΑΣΗ 9

Ενσωμάτωση της δυνατότητας διάγνωσης και θεραπείας των εθισμών και άλλων διαταραχών ψυχικής υγείας που σχετίζονται με τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και άλλων ψηφιακών υπηρεσιών στο σύστημα υγείας

Τα συστήματα υγείας θα πρέπει να εφαρμόζουν τα διαγνωστικά πρότυπα της 11ης αναθεώρησης της διεθνούς ταξινόμησης των νόσων (ICD-11) για τους συμπεριφορικούς εθισμούς, συμπεριλαμβανομένων των διαταραχών που συνδέονται με τα διαδικτυακά παιχνίδια και της ψυχαναγκαστικής χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+. Η τεκμηριωμένη θεραπεία αυτών των διαταραχών θα πρέπει να καταστεί προσβάσιμη στο πλαίσιο του συστήματος υγειονομικής περίθαλψης. Οι επαγγελματίες του τομέα της υγείας και οι ψυχοθεραπευτές θα πρέπει να έχουν επίγνωση των πιθανών επιβλαβών συνεπειών που προκαλεί η «ψηφιακή παραμέληση» και η ακούσια έκθεση σε ηλικιακά ακατάλληλο περιεχόμενο, ο κυβερνοεκφοβισμός, η αθέμιτη προσέγγιση στο διαδίκτυο, ο σεξουαλικός εκβιασμός και άλλοι κίνδυνοι.

Τα συστήματα υγειονομικής περίθαλψης θα πρέπει να παρέχουν τεκμηριωμένες θεραπείες για τη διαταραχή μετατραυματικού άγχους και άλλες ψυχοπαθολογικές συνέπειες. Επιπλέον, τα συστήματα θα μπορούσαν να ενσωματώσουν την ψηφιακή εκτίμηση κινδύνου στον παιδιατρικό προσυμπτωματικό έλεγχο και προσεγγίσεις επιλεκτικής πρόληψης για ευάλωτους ανηλίκους. Οι προκλήσεις όσον αφορά την πρόληψη και τη συμπεριφορά, συμπεριλαμβανομένης της «διαδικτυακής νηστείας» ή της «ψηφιακής αποτοξίνωσης», θα μπορούσαν να προωθήσουν μη διαδικτυακές εμπειρίες και μια αλλαγή νοοτροπίας όσον αφορά τη χρήση του διαδικτύου από ανηλίκους.

ΣΥΣΤΑΣΗ 10

Στήριξη της κατάρτισης των εκπαιδευτικών ώστε να συμπεριληφθεί ο ψηφιακός γραμματισμός και ο γραμματισμός στα μέσα επικοινωνίας και ενθάρρυνση της συμμετοχής των γονέων

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίσουν τη συστηματική ενσωμάτωση των ψηφιακών δεξιοτήτων και του ψηφιακού γραμματισμού, συμπεριλαμβανομένου του γραμματισμού στον τομέα της ΤΝ, καθώς και της ψηφιακής ευημερίας στην αρχική και συνεχή εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να διαθέτουν τα εφόδια για να αναπτύσσουν την κριτική σκέψη και τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας των παιδιών και των εφήβων, παράλληλα με την ικανότητα ψηφιακών δεξιοτήτων για την ασφαλή χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+.

Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να γνωρίζουν τον κίνδυνο «υπερψηφιοποίησης» στα σχολεία. Νέα ψηφιακά εργαλεία, όπως η ΤΝ, θα πρέπει να χρησιμοποιούνται για συγκεκριμένους παιδαγωγικούς σκοπούς, κατά περίπτωση. Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνει τη στενή συνεργασία με τους γονείς για την καλύτερη υποστήριξη της υγιούς και ισορροπημένης χρήσης της οθόνης από τους ανηλίκους, την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο τα παιδιά και οι έφηβοι αλληλεπιδρούν με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες, καθώς και την ανάπτυξη ηλικιακά κατάλληλων στρατηγικών για τη συζήτηση των διαδικτυακών κινδύνων και εμπειριών στην τάξη και στο σπίτι.

ΣΥΣΤΑΣΗ 11

Προώθηση του γραμματισμού στον τομέα της ΤΝ ως αναπόσπαστου τμήματος της ψηφιακής εκπαίδευσης

Ο γραμματισμός στον τομέα της ΤΝ θα πρέπει να ενσωματωθεί στην ψηφιακή εκπαίδευση στα σχολεία και σε άλλα ιδρύματα εκπαίδευσης και κατάρτισης. Οι ανήλικοι θα πρέπει να κατανοούν τις ευκαιρίες, τους περιορισμούς και τους κινδύνους που συνδέονται με τις τεχνολογίες ΤΝ (δηλαδή διαλογικά ρομπότ / σύντροφοι ΤΝ, συστήματα συστάσεων και παραγωγική ΤΝ), συμπεριλαμβανομένης της πιθανότητας παροχής ανακριβών πληροφοριών, χειραγώγησης και συνθετικού περιεχομένου.

Για την προώθηση του γραμματισμού, πηγή έμπνευσης θα μπορούσε να αποτελέσει το πλαίσιο γραμματισμού στον τομέα της ΤΝ για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση που αναπτύχθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τον ΟΟΣΑ. Οι ανήλικοι δεν θα πρέπει να εκτίθενται, χωρίς επίβλεψη, σε ανθρωπόμορφους συντρόφους ΤΝ που δημιουργούν την εντύπωση ανθρώπινων σχέσεων.

ΣΥΣΤΑΣΗ 12

Τα σχολεία θα πρέπει να παρέχουν διαρθρωμένες δυνατότητες όσον αφορά τη βελτίωση της ψυχικής υγείας και της ψηφιακής ευημερίας

Τα σχολεία πρέπει να διαδραματίζουν προορατικό ρόλο στον μετριασμό των κινδύνων των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ και στη στήριξη της ψυχικής υγείας και ευεξίας των παιδιών και των εφήβων. Τα σχολεία θα πρέπει να διοργανώνουν εκδηλώσεις ενημέρωσης και κατάρτισης για τους γονείς, καθώς και για τους ανηλίκους και τους γονείς τους, με σκοπό την ενημέρωση σχετικά με την ασφάλεια, την ψυχική υγεία και ευεξία στο διαδίκτυο.

Τα σχολεία θα πρέπει να διευρύνουν την πρόσβαση σε σχολική συμβουλευτική και άλλες μορφές υποστήριξης της ψυχικής υγείας για ζητήματα που σχετίζονται με τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+ από ανηλίκους. Θα πρέπει να υπάρχουν ασφαλείς φυσικοί και διαδικτυακοί χώροι χωρίς στιγματισμό, όπου οι μαθητές θα αισθάνονται ότι μπορούν να συζητήσουν τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν (π.χ. ψυχική υγεία, ευεξία κ.λπ.) στις διαδικτυακές εμπειρίες τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+. Τα σχολεία θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε ειδικευμένους επαγγελματίες του τομέα της υγείας και της κοινωνικής φροντίδας, μεταξύ άλλων και σε υπηρεσίες κλιμακωτής φροντίδας ψυχικής υγείας. Οι επαγγελματίες του τομέα της ψυχικής υγείας θα πρέπει να λαμβάνουν εξειδικευμένη κατάρτιση σχετικά με την ψηφιακή ευημερία και τους κινδύνους στο διαδίκτυο.

Τα σχολεία θα πρέπει επίσης να καθιερώσουν προσβάσιμους, εμπιστευτικούς και φιλικούς προς τα παιδιά μηχανισμούς αναφοράς για τους ανηλίκους που αντιμετωπίζουν προβλήματα στο διαδίκτυο. Για την περαιτέρω ενίσχυση της προστασίας, θα πρέπει να υπάρχουν στα σχολεία οδοί παραπομπής σε εξωτερικές υπηρεσίες προστασίας των παιδιών, ψυχικής υγείας και εξειδικευμένης υποστήριξης.

ΣΥΣΤΑΣΗ 13

Οι απαντήσεις στον τομέα της εκπαίδευσης θα πρέπει να δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στις ευάλωτες ομάδες

Οι ανήλικοι που αντιμετωπίζουν κοινωνικοοικονομικά μειονεκτήματα, ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, αρνητικές εμπειρίες κατά την παιδική ηλικία, διακρίσεις ή προβλήματα ψυχικής υγείας ενδέχεται να εκτίθενται σε αυξημένους κινδύνους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης+. Τα μέτρα εκπαίδευσης και στήριξης θα πρέπει να είναι συμπεριληπτικά, στοχευμένα όπου είναι αναγκαίο και σχεδιασμένα έτσι ώστε να μειώνουν τις ανισότητες τόσο στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης όσο και στην ψηφιακή συμμετοχή και ευημερία.

Στα σχολεία, θα μπορούσαν να εφαρμοστούν προορατικές, στοχευμένες παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση των δυσανάλογων επιπτώσεων των διαδικτυακών κινδύνων στους ευάλωτους και περιθωριοποιημένους ανηλίκους, με σκοπό την προστασία και τη στήριξη των ευάλωτων ομάδων. Η ισότιμη πρόσβαση σε συσκευές, συνδεσιμότητα και υποστηρικτικές τεχνολογίες θα πρέπει να διευρυνθεί, μεταξύ άλλων για τα παιδιά με αναπηρία.

ΣΥΣΤΑΣΗ 14

Επένδυση σε εκπαιδευτικές ψηφιακές υποδομές ασφαλούς, ισχυρού, αξιόπιστου και προληπτικού χαρακτήρα

Τα σχολεία χρειάζονται ασφαλείς, ισχυρές και αξιόπιστες ψηφιακές υποδομές και εργαλεία για την ενίσχυση των ψηφιακών δεξιοτήτων των ανηλίκων και τη διασφάλιση της ψηφιακής κυριαρχίας της Ευρώπης. Τα ευρωπαϊκά σχολεία εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από εφαρμογές που προέρχονται από τρίτες χώρες και η υιοθέτηση λύσεων που αναπτύσσονται στην ΕΕ αντιμετωπίζει συνεχείς προκλήσεις. Η ΕΕ θα πρέπει να δώσει προτεραιότητα και να στηρίξει την ανάπτυξη και την εγκατάσταση ασφαλών και διαλειτουργικών ψηφιακών υποδομών και εργαλείων εκπαίδευσης και να μειώσει τις στρατηγικές εξαρτήσεις.

Ευχαριστίες

Το καθήκον μας ως συμπροέδρων και ειδικών συμβούλων ήταν να καθοδηγήσουμε και να κατευθύνουμε την πολυεπίπεδη διαδικασία: τη συγκέντρωση γνώσεων μέσω της συνεργασίας με ειδικούς κατά τη διάρκεια των συνεδριάσεων της ειδικής ομάδας, τη συλλογή στοιχείων από ειδικούς και τη διατήρηση ανταλλαγών και επαφών με πολλούς συμφεροντούχους.

Η παρούσα έκθεση οφείλει την ύπαρξή της σε μεγάλο αριθμό ατόμων αποφασισμένων να εξασφαλίσουν την ασφαλή πλοήγηση παιδιών και εφήβων στον κόσμο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης+. Παρότι εμείς είμαστε αποκλειστικά υπεύθυνοι για τις συστάσεις, οφείλουμε πολλά στη συμβολή άλλων διακεκριμένων ειδικών, γονέων και εκπροσώπων της νεολαίας, καθώς και στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Κατά πρώτο και κύριο λόγο, θα θέλαμε να αναγνωρίσουμε το διαρκές ενδιαφέρον και την υποστήριξη της προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, κ. **Ursula von der Leyen**, στο έργο μας. Η παρουσία και η συμμετοχή της στις συνεδριάσεις της ειδικής ομάδας επιβεβαιώνουν τη δέσμευσή της για την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο και εκτιμήθηκαν ιδιαίτερα από εμάς και όλους τους συμμετέχοντες. Ευχαριστούμε την πρόεδρο για το μακροχρόνιο ενδιαφέρον και την αφοσίωσή της στην ασφάλεια των παιδιών, χάρη στα οποία κατέστη δυνατή η εκτέλεση αυτού του έργου και η ανάπτυξη συγκεκριμένων συστάσεων για την ευημερία των παιδιών και των εφήβων σε ολόκληρη την Ευρώπη. Θα θέλαμε επίσης να ευχαριστήσουμε τον προϊστάμενο του ιδιαίτερου γραφείου της προέδρου, κ. **Björn Seibert**, ο οποίος πλαισίωσε ολόκληρη τη διαδικασία από την πρώτη στιγμή, και την κ. **Patricia Reilly**, μέλος του ιδιαίτερου γραφείου της προέδρου, για τη συνεχή υποστήριξή της.

Επιπρόσθετα, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όλους τους συμμετέχοντες στις συνεδριάσεις της ειδικής ομάδας. Είμαστε ευγνώμονες σε όλους όσους μοιράστηκαν μαζί μας έναν απίστευτο όγκο γνώσεων και εμπειριών και που επέδειξαν απίστευτη αφοσίωση για το καλό των νέων της Ευρώπης. Θα θέλαμε να εκφράσουμε την ιδιαίτερη ευγνωμοσύνη μας στην κ. **Julie Inman Grant**, επίτροπο της Αυστραλίας για την ηλεκτρονική ασφάλεια, και στον κ. **Lucas Borges**, επικεφαλής ρυθμιστικών υποθέσεων της Αρχής Προστασίας Δεδομένων της Βραζιλίας, που μας παρείχαν πληροφορίες και διδάγματα από τις χώρες τους σχετικά με την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο.

Τους ακούσαμε όλους προσεκτικά, ωστόσο τα συμπεράσματα της παρούσας έκθεσης αποτελούν δική μας ευθύνη.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΟΜΑΔΑ*:

*μη εξαντλητικός κατάλογος

- // **Ayata**, 15χρονη εκπρόσωπος της πλατφόρμας της ΕΕ για τη συμμετοχή των παιδιών
- // **Zuzanna**, 17χρονη εκπρόσωπος της πλατφόρμας της ΕΕ για τη συμμετοχή των παιδιών
- // **Kimmo Alho**, ψυχολόγος και επίτιμος καθηγητής, Πανεπιστήμιο του Ελσίνκι
- // **Mehdi Arfaoui**, κοινωνιολόγος, Commission nationale de l'informatique
- // **Leanda Barrington-Leach**, εκτελεστική διευθύντρια, 5Rights Foundation
- // **Gabriele Battimelli**, πρεσβευτής της Ιταλίας στο Καλύτερο Διαδίκτυο για τα Παιδιά+
- // **Owen Bennett**, ανεξάρτητος ειδικός σε θέματα ρύθμισης των ψηφιακών τεχνολογιών
- // **Elena Bozzola**, παιδίατρος και εθνική σύμβουλος της Ιταλικής Παιδιατρικής Εταιρείας
- // **Matthias Brand**, καθηγητής και προϊστάμενος του τμήματος γενικής ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Duisburg
- // **Urs Buscke**, ανώτερος νομικός σύμβουλος, Ευρωπαϊκή Οργάνωση Καταναλωτών
- // **Ana Caballero**, πρόεδρος της ομάδας εμπειρογνομόνων για τη βελτίωση της προστασίας των ανηλίκων στον ψηφιακό τομέα, Ισπανία
- // **Alex Cooney**, διευθύνων σύμβουλος και συνιδρυτής, CyberSafeKids
- // **Lies Craeynest**, ιδρύτρια, KidsUnplugged
- // **Jutta Croll**, πρόεδρος, Stiftung Digitale Chancen
- // **María del Mar España Martí**, διευθύντρια, Plataforma Control Z
- // **Sigge Eriksson**, πρόεδρος, Εθνικό Συμβούλιο Σουηδικών Οργανώσεων Παιδιών και Νεολαίας
- // **Marina Fernández**, πρόεδρος, Adolescència Lliure de Mòbils
- // **Louise Flynn**, επίκουρη καθηγήτρια, Trinity College Dublin
- // **Tobiáš Bruno Galia**, Συμβούλιο Παιδιών και Νεολαίας της Τσεχίας
- // **Catalina Goanta**, αναπληρώτρια καθηγήτρια ιδιωτικού δικαίου και τεχνολογίας, Πανεπιστήμιο της Ουτρέχτης
- // **Κωνσταντίνος Καραχάλιος**, σύμβουλος του εκτελεστικού διευθυντή, IEEE, και μέλος του διοικητικού συμβουλίου, 5Rights Foundation
- // **Maija Katkovska**, προϊσταμένη, Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου της Λετονίας
- // **Rasmus Kjedadhl**, διευθυντής, Børns Vilkår

- // **Petra Kogelnig**, γενική γραμματέας, Ευρωπαϊκή Ένωση Γονέων
- // **Pavel Kordik**, αναπληρωτής καθηγητής, Τεχνικό Πανεπιστήμιο της Τσεχίας
- // **Marta Gonçalves**, πρέσβειρα της Πορτογαλίας, Καλύτερο Διαδίκτυο για τα Παιδιά+
- // **Beckett LeClair**, επικεφαλής του τομέα της τεχνολογίας, 5Rights Foundation
- // **Sonia Livingstone**, καθηγήτρια κοινωνικής ψυχολογίας, London School of Economics
- // **Aisling Maloney**, Εθνικό Συμβούλιο Νεολαίας της Ιρλανδίας
- // **Giovanna Mascheroni**, καθηγήτρια, Καθολικό Πανεπιστήμιο του Μιλάνου
- // **Helen Mason**, εκτελεστική διευθύντρια, Child Helpline International
- // **Ελβίρα Μεντζελιώτη**, πρόεδρος, Εθνικό Συμβούλιο Νεολαίας
- // **Eva Möhler**, πρόεδρος και κλινική ιατρός ψυχιατρικής παιδιών και εφήβων, Πανεπιστήμιο του Saarland
- // **Alberto Monge Roffarello**, επίκουρος καθηγητής, Politecnico di Torino
- // **Théo Mouhoud**, παιδοψυχίατρος, Hopitaux de Paris
- // **Servane Mouton**, ιατρός, νευρολόγος και νευροψυχολόγος
- // **Mie Oehlenschläger**, ανεξάρτητη ερευνήτρια και σύμβουλος στους τομείς της ΤΝ, της δεοντολογίας και της δημόσιας πολιτικής
- // **James O'Higgins Norman**, καθηγητής εκπαίδευσης και κοινωνίας, Dublin City University
- // **Maja Olszewska**, πρέσβειρα της Πολωνίας, Καλύτερο Διαδίκτυο για τα Παιδιά+
- // **Brian O'Neill**, επίτιμος καθηγητής, Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο του Δουβλίνου
- // **Kerstin Paschke**, ειδικός ιατρός ψυχιατρικής παιδιών και εφήβων και ψυχοθεραπείας, Universitätsklinikum Hamburg-Eppendorf
- // **Leo Pekkala**, αναπληρωτής διευθυντής, Φινλανδικό Ινστιτούτο Οπτικοακουστικών Μέσων
- // **María Soledad Pera**, αναπληρώτρια καθηγήτρια, TU Delft
- // **Tanja Petelin**, αναπληρώτρια καθηγήτρια, Université de Poitiers
- // **Christoph Pieh**, προϊστάμενος του Τμήματος Ψυχοσωματικής Ιατρικής και Ψυχοθεραπείας, Πανεπιστήμιο Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης Krems
- // **Jessica Piotrowski**, καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο του Άμστερνταμ
- // **Declan Qualter**, επόπτης πρακτικής άσκησης και υποψήφιος διδάκτωρ, University College Dublin
- // **Kai Rannenberg**, καθηγητής και πρόεδρος της Mobile Business and Multilateral Security, Πανεπιστήμιο Goethe της Φρανκφούρτης

- // **Anna Schwabegger**, πρόεδρος του Εθνικού Συμβουλίου Νεολαίας της Αυστρίας
- // **Judith Simon**, καθηγήτρια δεοντολογίας στις τεχνολογίες των πληροφοριών, Πανεπιστήμιο του Αμβούργου
- // **Lore Sleeckx**, εκπρόσωπος της Ευρωπαϊκής Νεολαίας, Φλαμανδικό Συμβούλιο Νεολαίας
- // **Petr Slovak**, αναπληρωτής καθηγητής διάδρασης ανθρώπου-υπολογιστή, King's College London
- // **Elisabeth Staksrud**, καθηγήτρια, Τμήμα Μέσων Ενημέρωσης και Επικοινωνίας, Πανεπιστήμιο του Όσλο
- // **Sophie Stalla-Bourdillon**, επικεφαλής του τομέα της έρευνας, Law, Science, Technology & Society Research Group, VUB
- // **Αργύρης Στριγγάρης**, κλινικός επιστήμονας και πρόεδρος, ψυχιατρική παιδιών και εφήβων, University College London
- // **Lisa Thorell**, καθηγήτρια, Τμήμα Κλινικής Νευροεπιστήμης, Karolinska Institutet
- // **Hanne-Mari Schiøtz Thorud**, φυσιολόγος και καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Νοτιοανατολικής Νορβηγίας
- // **Piotr Toczyski**, αναπληρωτής καθηγητής, APS Maria Grzegorzewska University
- // **Antonia Torrens**, πρόεδρος της COFACE — Families Europe
- // **Martina Tóthová**, ανώτερη εκπρόσωπος, Συμβούλιο Νεολαίας της Σλοβακίας
- // **Δημήτρης Τσαλαβός**, πρεσβευτής νεολαίας της Κύπρου, Καλύτερο Διαδίκτυο για τα Παιδιά+
- // **Laura Vandenbosch**, αναπληρώτρια καθηγήτρια και διευθύντρια του Media Psychology Lab, KU Leuven
- // **Sørine Vesth Rasmussen**, σύμβουλος για τα δικαιώματα του παιδιού και την τεχνολογική πολιτική, Børns Vilkår
- // **Mieke Visser-Schuurman**, διευθύντρια του τμήματος δικαιωμάτων του παιδιού και ανάπτυξης ικανοτήτων, Eurochild
- // **Rareș Voicu**, πρόεδρος, Ευρωπαϊκό Φόρουμ Νεολαίας
- // **Alexandra Weilenmann**, καθηγήτρια στο Τμήμα Εφαρμοσμένης Πληροφορικής, Πανεπιστήμιο του Γκέτεμποργκ
- // **Niels Zagema**, εκπρόσωπος νεολαίας των Κάτω Χωρών, Nationale Jeugdraad

Για εμάς, είχε καίρια σημασία να εξασφαλίσουμε όχι μόνο την εκπροσώπηση των νέων ως συμμετεχόντων στις συνεδριάσεις της ειδικής ομάδας, αλλά και τη συμμετοχή τους στη συνδημιουργία της παρούσας έκθεσης. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε την κ. **Marta Gonçalves**, η οποία όχι μόνο συμμετείχε στην ομάδα ως πρέσβειρα της Πορτογαλίας στο Καλύτερο Διαδίκτυο για τα Παιδιά+, αλλά συνέβαλε και στη σύνταξη της παρούσας έκθεσης.

Η παρούσα έκθεση δεν θα ήταν δυνατή χωρίς την υποστήριξη πολλών υπαλλήλων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Πρώτον, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε την IDEA και τον ασκούντα χρέη προϊσταμένου της, κ. **David Müller**, που μας φιλοξένησε και μας πρόσφερε εξαιρετικές συνθήκες εργασίας.

Η συμβολή ειδικής ομάδας της IDEA υπήρξε καθοριστική για το έργο μας: Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε την κ. **Undine Ruge** για την εποπτεία και την υποστήριξη της διαδικασίας. Οφείλουμε πολλά στον κ. **Asen Dimitrov**, ο οποίος, ως επικεφαλής συντονιστής των συμπροέδρων της ειδικής ομάδας για την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο, ήταν το πρόσωπο-κλειδί για μας, το πρόσωπο που μας πρόσφερε βοήθεια, συμβουλές και υποστήριξη τόσο στη διαδικασία όσο και στο περιεχόμενο, προωθούσε την υλοποίηση των σχεδίων μας, διεκπεραίωσε όλες τις συνεδριάσεις και τις ανταλλαγές και συντόνιζε τις εργασίες για την έκθεση εντός της IDEA και —από κοινού με συναδέλφους της γενικής γραμματείας— εντός της Επιτροπής.

Η παρούσα έκθεση δεν θα είχε καταρτιστεί χωρίς την περαιτέρω υποστήριξη της IDEA: Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον κ. **Thomas Hopkins**, ο οποίος συνέταξε με εξαιρετικό τρόπο την αγγλική έκδοση της έκθεσης· την κ. **Anna Magdalena Comptoi**, η οποία συνεισέφερε την εμπειρογνώσια και την έρευνά της και βοήθησε σε όλα τα οργανωτικά μέτωπα, καθώς και τον κ. **Quinlan Rijks**, ο οποίος συμμετείχε στην ανάπτυξη του οπτικού υλικού. Θα θέλαμε επίσης να ευχαριστήσουμε τον κ. **Alexander Hempfing** για την ανάλυσή του, καθώς και τους κ. **Yee-Sol Chang** και **Konrad Rose** για τη συμμετοχή τους.

Από κοινού με την IDEA, συνάδελφοι από τη γενική γραμματεία συντόνισαν το έργο που επιτελέστηκε εντός της Επιτροπής και παρείχαν πολύτιμες πληροφορίες, τόσο ως προς τη διαδικασία όσο και ως προς το περιεχόμενο. Ως εκ τούτου, ευχαριστούμε τον αναπληρωτή γενικό γραμματέα, κ. **Nils Behrndt**, για τον χρόνο που διέθεσε και την αφοσίωσή του, καθώς και τους κ. **Nacira Boulehouat**, **Ioana-Maria Gligor**, **Alessandra Falcinelli**, **Tarik Draidj**, **Louis Dancourt** και **Armande Lorentz**.

Το πρώτο βήμα ήταν να κατανοήσουμε καλύτερα την υφιστάμενη νομοθεσία και τα εργαλεία που έχουν στη διάθεσή τους η ΕΕ και τα κράτη μέλη για την προστασία των παιδιών και των εφήβων στο διαδίκτυο, καθώς και την επιβολή της μέχρι σήμερα. Το πλαίσιο αυτό αποτέλεσε τη βάση για να συζητήσουμε με ειδικούς τα υφιστάμενα κενά και τη μελλοντική πορεία. Εν προκειμένω, ευχαριστούμε την ηγεσία της ΓΔ CNECT και τον γενικό διευθυντή της, κ. **Roberto Viola** και την αναπληρώτρια γενική διευθύντρια, κ. **Renate Nikolay**, καθώς και τη ΓΔ JUST και τη γενική διευθύντριά της, κ. **Ana Gallego Torres**, και τον αναπληρωτή γενικό διευθυντή, κ. **Hubert Gambs**.

Ευχαριστούμε τους εμπειρογνώμονες της ΓΔ CNECT, οι οποίοι παρείχαν πολύτιμη εμπειρογνώσια και πληροφορίες: **Prabhat Agarwal**, **Julia Van Best**, **Martin Harris Hess**, **Andrea Tognoni**, **Manon Baert**, **Emma O'Mahony** και **Irene Roche Laguna**.

Ευχαριστούμε τους εμπειρογνώμονες της ΓΔ JUST, οι οποίοι παρείχαν επίσης πολύτιμη εμπειρογνώσια και πληροφορίες: **Μαρία-Μυρτώ Κανελλοπούλου**, **Benedicte Van Ormelingen**, **Denisa Alexandroaiei**, **Caoimhe Sheridan**, **Marie-Cécile Rouillon** και **Marta Kuljon**.

Η παρούσα έκθεση περιλαμβάνει έρευνα και συνεισφορές εμπειρογνομόνων από διάφορες υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (JRC, ΓΔ SANTE, ΓΔ EAC, ΓΔ HOME, ΓΔ RTD, ΓΔ GROW, SJ και άλλες): **Andrea Ceglia**, **Yves Punie**, **Marianne Takki**, **Martine Ingvorsen**, **Francesca Maltauro**, **Marta Touykova**, **Chiara Colella**, **Marta Markowska**, **Leonie Wahlmann**, **Katarzyna Janicka-Pawlowska**, **Veronica Trivisani**, **Alessia Donna**, **Eva Gerhards**, **María del Pilar González Pantaleón**, **Amaryllis Verhoeven**, **Philipp Runge**, **Lorna Armati** και **Paul-John Loewenthal**.

Τους ευχαριστούμε όλους για την εμπειρογνώσσία τους και για την υπομονή που έδειξαν απαντώντας στις αναρίθμητες ερωτήσεις μας, καθώς και για την ικανότητά τους να συμπυκνώνουν και να καθιστούν κατανοητά περίπλοκα νομικά και τεχνικά ζητήματα.

Θα θέλαμε επίσης να ευχαριστήσουμε τους εμπειρογνώμονες της ΓΔ COMM και της Γενικής Γραμματείας που παρείχαν εξαιρετική υποστήριξη σε θέματα επικοινωνίας: κ. **Chloe Lahousse Juarez, Anguel Konstantinov Beremliysky, Emma Kristina Kvennberg** και άλλους. Επίσης, τους πολύ δημιουργικούς και υπομονετικούς γραφίστες και ειδικούς σε θέματα μετάφρασης: κ. **Laurie Janssen, Camille Palandjian** και **Benedetta Benedetto** και άλλους.

Το έργο μας δεν θα ήταν δυνατό να ολοκληρωθεί χωρίς την οργανωτική υποστήριξη πολλών συνεργατών στην Επιτροπή για τις συνεδριάσεις της ειδικής ομάδας, τα ταξίδια και άλλες συναντήσεις με συμφεροντούχους: **Carmen Tresguerres, Rozaliya Petkova, Martina Gunda, Nuria Paredes, Alexandre Verin, Mariola De Las Heras Ojeda, Anne Catherine Louppe, Margarita Biacho Varela, Hafize Balci** και **Βάια Τσιαμπάζη**.

Ως συμπρόεδροι, ωφεληθήκαμε επίσης από τη στήριξη φορέων της χώρας μας και των στενότερων συνεργατών μας στον τομέα:

την ομάδα του καθηγητή Δρ. Fegert στο Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Ulm η οποία περιλάμβανε την **PD Δρ. Franziska Köhler-Dauner**, την **επίκουρη καθηγήτρια Δρ. Ann-Christin Haag**, καθώς και τις κ. **Emily Sitarski, Lena Peter, Karen Schlaegel, Claudia Rau, Annette Claus** και **Ariane Saccarello**.

Την ομάδα της Δρ. Maria Melchior στο Ινστιτούτο Δημόσιας Υγείας της Σορβόνης με το Πανεπιστήμιο της Σορβόνης και το γαλλικό Εθνικό Ινστιτούτο Υγείας και Ιατρικής Έρευνας (INSERM): **Fabienne El Khoury, Camille Davisse-Paturet, Hamid Massoumi, Bertrand Redonnet** και **Mays Kabakibi**.

Υποσημειώσεις

- 01.** Aries, P. (1962). Centuries of childhood: A social history of family life. Knopf Doubleday Publishing Group.
- 02.** Berk, L.E. (1994). Infants and Children Prenatal Through Early Childhood.
- 03.** Kessler, R. C., Magee, W. J. (1993). Childhood adversities and adult depression: basic patterns of association in a US national survey. Psychological Medicine, 23(3), 679–690.
- 04.** Taylor, G., Sala, G., Kolak, J., Gerhardstein, P., Lingwood, J. (2024). Does adult-child co-use during digital media use improve children's learning aged 0–6 years? A systematic review with meta-analysis. Educational Research Review, 44, 100614.
- 05.** Rideout, V. (2020). The Common Sense Census: Media Use by Kids Age Zero to Eight.
- 06.** Taylor, G., Sala, G., Kolak, J., Gerhardstein, P., Lingwood, J. (2024). Does adult-child co-use during digital media use improve children's learning aged 0–6 years? A systematic review with meta-analysis. Educational Research Review, 44, 100614.
Uhls, Y. T., Ellison, N. B., Subrahmanyam, K. (2017). Benefits and costs of social media in adolescence. Pediatrics, 140 (Supplement 2), S67–S70.
- 07.** Odgers, C. L., Jensen, M. R. (2020). Annual research review: Adolescent mental health in the digital age: Facts, fears, and future directions. Journal of Child Psychology and Psychiatry, 61(3), 336–348.
Nesi, J., Telzer, E. H., Prinstein, M. J. (2020). Adolescent Development in the Digital Media Context. Psychological Inquiry, 31(3), 229–234.
- 08.** Montag, C., Lachmann, B., Herrlich, M., Zweig, K. (2019). Addictive features of social media/messenger platforms and freemium games against the background of psychological and economic theories. International journal of environmental research and public health, 16(14), 2612.
- 09.** Steinberg, L. D. (2014). Age of opportunity: Lessons from the new science of adolescence. Houghton Mifflin Harcourt.
Casey, B. J., Getz, S., Galvan, A. (2008). The adolescent brain. Developmental review, 28(1), 62–77.
- 10.** Li, C., Cheng, G., Sha, T., Cheng, W., Yan, Y. (2020). The relationships between screen use and health indicators among infants, toddlers, and preschoolers: A meta-analysis and systematic review. International Journal of Environmental Research and Public Health, 17(19), 7324.
Teague, S., Somoray, K., Shatte, A. Miller, D., Moss, K., Crawford, A. et al. (2026). Digital Media Use and Child Health and Development. Deakin University. Journal contribution.
- Jing, X., et al. (2023). Effects of foreground screen media use on vocabulary development in young children: A meta-analysis. Child Development, 94(5), 1398–1415.
- 11.** Johnston MV. Neurotransmitters and vulnerability of the developing brain. Brain Dev. 1995 Sep-Oct;17(5):301-6.
- 12.** Ahmer, A., Raza, M., Azhar, M., Rahman, A., Das, J. K., Jafri, S. K. (2025). A systematic review and meta-analysis on the impact of screen-time on the social-emotional development of children under five years. Journal of the College of Physicians and Surgeons Pakistan, 35(3), 351–358.
Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children's socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. Psychological Bulletin, 151(5), 513–543.
- 13.** Boxer, P., Groves, C. L., Docherty, M. (2015). Video games do indeed influence children and adolescents' aggression, prosocial behavior, and academic performance: A clearer reading of Ferguson (2015). Perspectives on psychological science, 10(5), 671–673.
Coyne, S. M., Radesky, J., Collier, K. M., Gentile, D. A., Linder, J. R., Nathanson, A. I., Rogers, J. (2017). Parenting and digital media. Pediatrics, 140(Supplement 2), S112–S116.
- 14.** Calvert, S. L. (2017). Parasocial relationships with media characters: Imaginary companions for young children's social and cognitive development. In Cognitive development in digital contexts (pp. 93–117). Academic Press. Mallawaarachchi S., Burley J., Mavilidi M., et al (2024). Early Childhood Screen Use Contexts and Cognitive and Psychosocial Outcomes: A Systematic Review and Meta-analysis. JAMA Pediatr. 2024;178(10):1017–1026.
- 15.** Mallawaarachchi S., Burley J., Mavilidi M., et al (2024). Early Childhood Screen Use Contexts and Cognitive and Psychosocial Outcomes: A Systematic Review and Meta-analysis. JAMA Pediatr. 2024;178(10):1017–1026.
- 16.** Calvert, S. L. (2017). Parasocial relationships with media characters: Imaginary companions for young children's social and cognitive development. In Cognitive development in digital contexts (pp. 93–117). Academic Press. Mallawaarachchi S., Burley J., Mavilidi M., et al (2024). Early Childhood Screen Use Contexts and Cognitive and Psychosocial Outcomes: A Systematic Review and Meta-analysis. JAMA Pediatr. 2024;178(10):1017–1026.
- 17.** Taylor, G., Sala, G., Kolak, J., Gerhardstein, P., Lingwood, J. (2024). Does adult-child co-use during digital media use improve children's learning aged

- 0–6 years? A systematic review with meta-analysis. *Educational Research Review*, 44, 100614.
- 18.** American Academy of Pediatrics (2024). Screen time guidelines. Center of Excellence on Social Media and Youth Mental Health.
- 19.** Qian, H., Wang, C., Li, H. (2024). Parental risk factors and moderators of prolonged digital use in preschoolers: a meta-analysis. *Education and Information Technologies*, 29(13), 17601-17619. Jackson, D. B., Testa, A., Fox, B. (2021). Adverse childhood experiences and digital media use among US children. *American journal of preventive medicine*, 60(4), 462-470.
- 20.** Li, C., Cheng, G., Sha, T., Cheng, W., Yan, Y. (2020). The relationships between screen use and health indicators among infants, toddlers, and preschoolers: A meta-analysis and systematic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(19), 7324. Ahmer, A., Raza, M., Azhar, M., Rahman, A., Das, J. K., Jafri, S. K. (2025). A systematic review and meta-analysis on the impact of screen-time on the social-emotional development of children under five years. *Journal of the College of Physicians and Surgeons Pakistan*, 35(3), 351-358.
- 21.** Bochicchio, V., Keith, K., Montero, I., Scandurra, C., Winsler, A. (2022). Digital media inhibit self-regulatory private speech use in preschool children: The “digital bubble effect”. *Cognitive development*, 62, 101180.
- 22.** Yang, C. C., Holden, S. M., Ariati, J. (2021). Social media and psychological well-being among youth: The multidimensional model of social media use. *Clinical child and family psychology review*, 24(3), 631-650. Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children’s socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 151(5), 513-543.
- 23.** Qian, H., Wang, C., Li, H. (2024). Parental risk factors and moderators of prolonged digital use in preschoolers: a meta-analysis. *Education and Information Technologies*, 29(13), 17601-17619. Jackson, D. B., Testa, A., Fox, B. (2021). Adverse childhood experiences and digital media use among US children. *American journal of preventive medicine*, 60(4), 462-470.
- 24.** Madigan, S., Browne, D., Racine, N., Mori, C., Tough, S. (2019). Association between screen time and children’s performance on a developmental screening test. *JAMA pediatrics*, 173(3), 244-250. Teague, S., Somoray, K., Shatte, A. Miller, D., Moss, K., Crawford, A. et al. (2026). Digital Media Use and Child Health and Development. Deakin University. Journal contribution.
- 25.** Calvert, S. L. (2017). Parasocial relationships with media characters: Imaginary companions for young children’s social and cognitive development. In *Cognitive development in digital contexts* (pp. 93-117). Academic Press. Marshall, S. J., Biddle, S. J., Gorely, T., Cameron, N., Murdey, I. (2004). Relationships between media use, body fatness and physical activity in children and youth: a meta-analysis. *International journal of obesity*, 28(10), 1238-1246.
- 26.** Madigan, S., Browne, D., Racine, N., Mori, C., Tough, S. (2019). Association between screen time and children’s performance on a developmental screening test. *JAMA pediatrics*, 173(3), 244-250. Mallawaarachchi S., Burley J., Mavilidi, M., et al (2024). Early Childhood Screen Use Contexts and Cognitive and Psychosocial Outcomes: A Systematic Review and Meta-analysis. *JAMA Pediatr*. 2024;178(10):1017-1026.
- 27.** Korat, O., Shamir, A., Heibal, S. (2013). Expanding the boundaries of shared book reading: E-books and printed books in parent–child reading as support for children’s language. *First language*, 33(5), 504-523. Taylor, G., Sala, G., Kolak, J., Gerhardstein, P., Lingwood, J. (2024). Does adult-child co-use during digital media use improve children’s learning aged 0–6 years? A systematic review with meta-analysis. *Educational Research Review*, 44, 100614.
- 28.** Kidron, B., Evans, A., Afia, J., Adler, J. R., Bowden-Jones, H., Hackett, L., Juj, A., Przybyski, A. K., Rudkin, A., Young Scot. (2018). Disrupted childhood: The cost of persuasive design. 5Rights Foundation. Stoilova, M., Bulger, M., Livingstone, S. (2024). Do parental control tools fulfil family expectations for child protection? A rapid evidence review of the contexts and outcomes of use. *Journal of Children and Media*. Chao, M., Lei, J., He, R., Jiang, Y., Yang, H. (2023). TikTok use and psychosocial factors among adolescents: Comparisons of non-users, moderate users, and addictive users. *Psychiatry Research*, 325, 115247.
- 29.** Taylor, G., Sala, G., Kolak, J., Gerhardstein, P., Lingwood, J. (2024). Does adult-child co-use during digital media use improve children’s learning aged 0–6 years? A systematic review with meta-analysis. *Educational Research Review*, 44, 100614. Zgambo, M., Anyango, E., Arabiat, D. H., Ngune, I., Mörelus, E., Zhang, M., Whitehead, L. C. (2025). Effect of Digital Safety Interventions on Parental Practices in Safeguarding Children’s Digital Activities: Systematic Review and Meta-Analysis. *JMIR Pediatrics and Parenting*, 8(1), e70745.
- 30.** Qian, H., Wang, C., Li, H. (2024). Parental risk factors and moderators of prolonged digital use in preschoolers: a meta-analysis. *Education and Information Technologies*, 29(13), 17601-17619. Jackson, D. B., Testa, A., Fox, B. (2021). Adverse childhood experiences and digital media use among US children. *American journal of preventive medicine*, 60(4), 462-470.
- 31.** Yang, C. C., Holden, S. M., Ariati, J. (2021). Social media and psychological well-being among youth: The multidimensional model of social media use. *Clinical*

- child and family psychology review, 24(3), 631-650. Uhls, Y. T., Ellison, N. B., Subrahmanyam, K. (2017). Benefits and costs of social media in adolescence. *Pediatrics*, 140 (Supplement 2), S67-S70.
- 32.** Teague, S., Somoray, K., Shatte, A. Miller, D., Moss, K., Crawford, A. et al. (2026). Digital Media Use and Child Health and Development. Deakin University. Journal contribution.
- 33.** Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children's socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 151(5), 513-543.
- 34.** Qian, H., Wang, C., Li, H. (2024). Parental risk factors and moderators of prolonged digital use in preschoolers: a meta-analysis. *Education and Information Technologies*, 29(13), 17601-17619. Jackson, D. B., Testa, A., Fox, B. (2021). Adverse childhood experiences and digital media use among US children. *American journal of preventive medicine*, 60(4), 462-470.
- 35.** Qian, H., Wang, C., Li, H. (2024). Parental risk factors and moderators of prolonged digital use in preschoolers: a meta-analysis. *Education and Information Technologies*, 29(13), 17601-17619. Zgambo, M., Anyango, E., Arabiat, D. H., Ngune, I., Mörelius, E., Zhang, M., Whitehead, L. C. (2025). Effect of Digital Safety Interventions on Parental Practices in Safeguarding Children's Digital Activities: Systematic Review and Meta-Analysis. *JMIR Pediatrics and Parenting*, 8(1), e70745.
- 36.** Calvert, S. L. (2017). Parasocial relationships with media characters: Imaginary companions for young children's social and cognitive development. In *Cognitive development in digital contexts* (pp. 93-117). Academic Press. Marshall, S. J., Biddle, S. J., Gorely, T., Cameron, N., Murdey, I. (2004). Relationships between media use, body fatness and physical activity in children and youth: a meta-analysis. *International journal of obesity*, 28(10), 1238-1246.
- 37.** Böttger, T., Zierer, K. (2024). To ban or not to ban? A rapid review on the impact of smartphone bans in schools on social well-being and academic performance. *Education Sciences*, 14(8), 906.
- 38.** Boztas, S. (2025, July 4). Smartphone bans in Dutch schools have improved learning, study finds. The Guardian.
- 39.** Wedekind, K. (2026, March 11). So abgelenkt sind Schüler, wenn es kein Handyverbot gibt. n-tv.
- 40.** Korat, O., Shamir, A., Heibal, S. (2013). Expanding the boundaries of shared book reading: E-books and printed books in parent-child reading as support for children's language. *First language*, 33(5), 504-523.
- 41.** Calvert, S. L. (2017). Parasocial relationships with media characters: Imaginary companions for young children's social and cognitive development. In *Cognitive development in digital contexts* (pp. 93-117). Academic Press. Marshall, S. J., Biddle, S. J., Gorely, T., Cameron, N., Murdey, I. (2004). Relationships between media use, body fatness and physical activity in children and youth: a meta-analysis. *International journal of obesity*, 28(10), 1238-1246.
- 42.** Purba, A. K., Thomson, R. M., Henery, P. M., Pearce, A., Henderson, M., Katikireddi, S. V. (2023). Social media use and health risk behaviours in young people: systematic review and meta-analysis. *bmj*, 383.
- 43.** Nesi, J., Telzer, E. H., Prinstein, M. J. (2020). Adolescent Development in the Digital Media Context. *Psychological Inquiry*, 31(3), 229-234. Uhls, Y. T., Ellison, N. B., Subrahmanyam, K. (2017). Benefits and costs of social media in adolescence. *Pediatrics*, 140 (Supplement 2), S67-S70.
- 44.** Schwartz, D., Zhang, M., Troop-Gordon, W., Taylor, L. M., Chung, J. (2025). Are social media use and popularity in the peer group linked during adolescence? A meta-analytic review. *Journal of Adolescence*, 97(3), 575-592.
- 45.** Madigan, S., Browne, D., Racine, N., Mori, C., Tough, S. (2019). Association between screen time and children's performance on a developmental screening test. *JAMA pediatrics*, 173(3), 244-250. Teague, S., Somoray, K., Shatte, A. Miller, D., Moss, K., Crawford, A. et al. (2026). Digital Media Use and Child Health and Development. Deakin University. Journal contribution.
- 46.** Children's Hospital of Philadelphia (2026). Age Limits Alone Won't Fix Smartphone Risks, Suggests Children's Hospital of Philadelphia Study. Προσπελάστηκε στις 12 Ιουλίου 2026.
- 47.** Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children's socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 151(5), 513-543. Teague, S., Somoray, K., Shatte, A. Miller, D., Moss, K., Crawford, A. et al. (2026). Digital Media Use and Child Health and Development. Deakin University. Journal contribution.
- 48.** Nesi, J., Choukas-Bradley, S., Prinstein, M. J. (2018). Transformation of adolescent peer relations in the social media context: Part 1 – A theoretical framework and application to dyadic peer relationships. *Clinical child and family psychology review*, 21(3), 267-294. Uhls, Y. T., Ellison, N. B., Subrahmanyam, K. (2017). Benefits and costs of social media in adolescence. *Pediatrics*, 140 (Supplement 2), S67-S70.
- 49.** Werling, A. M., Kuzhippallil, S., Emery, S., Walitza, S., Drechsler, R. (2022). Problematic use of digital media in children and adolescents with attention-deficit/hyperactivity disorder compared to controls: A meta-analysis. *Journal of Behavioral Addictions*, 11(2), 305-325.
- 50.** Nesi, J., Telzer, E. H., Prinstein, M. J. (2020). Adolescent Development in the Digital Media Context. *Psychological Inquiry*, 31(3), 229-234.

- Uhls, Y. T., Ellison, N. B., Subrahmanyam, K. (2017). Benefits and costs of social media in adolescence. *Pediatrics*, 140 (Supplement 2), S67-S70.
- 51.** Orben, A., Przybylski, A. K. (2019). The association between adolescent well-being and digital technology use. *Nature Human Behaviour*, 3, 173–182.
- 52.** Orben, A., Meier, A., Dalgleish, T., Blakemore, S. J. (2024). Mechanisms linking social media use to adolescent mental health vulnerability. *Nature Reviews Psychology*, 3(6), 407-423.
- 53.** Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children's socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 151(5), 513–543.
- 54.** Keles, B., McCrae, N., Grealish, A. (2020). A systematic review: The influence of social media on depression, anxiety and psychological distress in adolescents. *International Journal of Adolescence and Youth*, 25(1), 79–93. Liu, M., Kamper-DeMarco, K. E., Zhang, J., Xiao, J., Dong, D., Xue, P. (2022). Time spent on social media and risk of depression in adolescents: A dose-response metaanalysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19.
- 55.** Orben, A., Meier, A., Dalgleish, T., Blakemore, S. J. (2024). Mechanisms linking social media use to adolescent mental health vulnerability. *Nature Reviews Psychology*, 3(6), 407-423.
- 56.** Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children's socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 151(5), 513–543. Qian, H., Wang, C., Li, H. (2024). Parental risk factors and moderators of prolonged digital use in preschoolers: a meta-analysis. *Education and Information Technologies*, 29(13), 17601-17619.
- 57.** Yang, C. C., Holden, S. M., Ariati, J. (2021). Social media and psychological well-being among youth: The multidimensional model of social media use. *Clinical child and family psychology review*, 24(3), 631-650.
- 58.** Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children's socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 151(5), 513–543.
- 59.** Pagano, M., Bacaro, V., Crocetti, E. (2023). "Using digital media or sleeping... that is the question". A meta-analysis on digital media use and unhealthy sleep in adolescence. *Computers in Human Behavior*, 146, 107813. Orben, A., Przybylski, A. K. (2019). The association between adolescent well-being and digital technology use. *Nature Human Behaviour*, 3, 173–182.
- 60.** Orben, A., Meier, A., Dalgleish, T., Blakemore, S. J. (2024). Mechanisms linking social media use to adolescent mental health vulnerability. *Nature Reviews Psychology*, 3(6), 407-423.
- 61.** Uhls, Y. T., Ellison, N. B., Subrahmanyam, K. (2017). Benefits and costs of social media in adolescence. *Pediatrics*, 140 (Supplement 2), S67-S70.
- 62.** Orben, A., Meier, A., Dalgleish, T., Blakemore, S. J. (2024). Mechanisms linking social media use to adolescent mental health vulnerability. *Nature Reviews Psychology*, 3(6), 407-423.
- 63.** Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children's socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 151(5), 513–543. Teague, S., Somoray, K., Shatte, A. Miller, D., Moss, K., Crawford, A. et al. (2026). Digital Media Use and Child Health and Development. Deakin University. Journal contribution.
- 64.** Vasconcellos, R. P., Sanders, T., Lonsdale, C., Parker, P., Conigrave, J., Tang, S., Noetel, M. (2025). Electronic screen use and children's socioemotional problems: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 151(5), 513–543.
- 65.** Madigan, S., Browne, D., Racine, N., Mori, C., Tough, S. (2019). Association between screen time and children's performance on a developmental screening test. *JAMA pediatrics*, 173(3), 244-250. Teague, S., Somoray, K., Shatte, A. Miller, D., Moss, K., Crawford, A. et al. (2026). Digital Media Use and Child Health and Development. Deakin University. Journal contribution.
- 66.** Qian, H., Wang, C., Li, H. (2024). Parental risk factors and moderators of prolonged digital use in preschoolers: a meta-. *Education and Information Technologies*, 29(13), 17601-17619.
- 67.** Pagano, M., Bacaro, V., Crocetti, E. (2023). "Using digital media or sleeping... that is the question". A meta-analysis on digital media use and unhealthy sleep in adolescence. *Computers in Human Behavior*, 146, 107813.
- 68.** Odgers, C. L., Jensen, M. R. (2020). Annual research review: Adolescent mental health in the digital age: Facts, fears, and future directions. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 61(3), 336-348. Sala, A., Porcaro, L., Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. *Computers in Human Behaviours Report*, volume 14.
- 69.** Sala, A., Porcaro, L., Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. *Computers in Human Behaviours Report*, volume 14.
- 70.** Staksrud, E., Livingstone, S. (2009). Children and online risk. *Information, Communication and Society*, 12 (3).

71. Fegert, J.M. (2026). European child and adolescent psychiatry in a digital world. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 35, 309–315.
72. WeProtect (2021). Estimates of childhood exposure to online sexual harms and their risk factors, p.5.
73. European Commission (2026). Action Plan against Cyberbullying.
74. Hamm, M. P., Newton, A. S., Chisholm, A., Shulhan, J., Milne, A., Sundar, P., Ennis, H., Scott, S. D., Hartling, L. (2015). Prevalence and effect of cyberbullying on children and young people: A scoping review of social media studies. *Journal of the American Medical Association Southeast Asia. Supplement. Pediatrics*, 169, 770–777. Ronis, S., Slaunwhite, A. (2017). Gender and Geographic Predictors of Cyberbullying Victimization, Perpetration, and Coping Modalities Among Youth. *Canadian Journal of Psychology*, 34 (1).
75. European Commission (2021). Study to support the preparation of the European Commission's initiative to extend the list of EU crimes in Article 83 of the Treaty on the Functioning of the EU to hate speech and hate crime. Final report.
76. European Institute for Gender Equality (EIGE). 2026. Growing up online: how violence follows girls across platforms. Προσπελάστηκε στις 29 Ιουνίου 2026.
77. Abendroth Dias, K., Arias Cabarcos, P., Bacco, F.M., Bassani, E., Bertoletti, A., et al. (2025). Generative AI Outlook Report – Exploring the Intersection of Technology, Society and Policy. Navajas Cawood, E., Vespe, M., Kotsev, A., van Bavel, R. (editors). Publications Office of the European Union, Luxembourg, JRC142598.
78. Ofcom. (2024). A deep dive into deepfakes that demean, defraud and disinform. Προσπελάστηκε στις 29 Ιουνίου 2026.
79. Rousay, V. (2023). Sexual Deepfakes and Image-Based Sexual Abuse: Victim-Survivor Experiences and Embodied Harms. Master's thesis, Harvard University Division of Continuing Education.
80. Cataldo, I., Lepri, B., Neoh, M. J. Y., Esposito, G. (2021). Social Media Usage and Development of Psychiatric Disorders in Childhood and Adolescence: A Review. *Frontiers in Psychiatry*, 11.
81. McCrae, N., Gettings, S., Pursell, E. (2017). Social media and depressive symptoms in childhood and adolescence: A systematic review. *Adolescent Research Review*, Vol. 2, pp. 315–330.
82. Cataldo, I., Lepri, B., Neoh, M. J. Y., Esposito, G. (2021). Social Media Usage and Development of Psychiatric Disorders in Childhood and Adolescence: A Review. *Frontiers in Psychiatry*, 11.
83. Svensson, R., Johnson, B. Olsson, A. (2022). Does gender matter? The association between different digital media activities and adolescent well-being. *MC Public Health*, 10 (22), 273.
84. Svensson, R., Johnson, B. Olsson, A. (2022). Does gender matter? The association between different digital media activities and adolescent well-being. *MC Public Health*, 10 (22), 273.
85. Twenge J.M., Martin G.N. (2020). Gender differences in associations between digital media use and psychological well-being: Evidence from three large datasets. *Journal of Adolescence*, 79, 91-102.
86. Svensson, R., Johnson, B. Olsson, A. (2022). Does gender matter? The association between different digital media activities and adolescent well-being. *MC Public Health*, 10 (22), 273.
87. Dreßing, H., Hoell, A., Scharmann, L., Simon, A. M., Haag, A. C., Dölling, D., Meyer-Lindenberg, A., Fegert, J.M. (2025). Sexual Violence Against Children and Adolescents: A German Nationwide Representative Survey on Its Prevalence, Situational Context, and Consequences. *Deutsches Ärzteblatt International*, 122(11), 285.
88. Ronis, S., Slaunwhite, A. (2017). Gender and Geographic Predictors of Cyberbullying Victimization, Perpetration, and Coping Modalities Among Youth. *Canadian Journal of Psychology*, 34 (1).
89. Sala, A., Porcaro, L., and Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. *Computers in Human Behaviours Report*, 14.
90. eSafety Commissioner (2025). How common are experiences of seeing online hate among children in Australia? Accessed 16 Ιουνίου 2026.
91. Kowalski, R.M., Limber, S.P., McCord, A. (2019). A developmental approach to cyberbullying: Prevalence and protective factors. *Aggression and Violent Behavior*, 45.
92. 5Rights Foundation (2020). Why digital platforms must be designed with LGBTQ children in mind. Προσπελάστηκε στις 29 Ιουνίου 2026.
93. 5Rights Foundation (2020). Why digital platforms must be designed with LGBTQ children in mind. Προσπελάστηκε στις 29 Ιουνίου 2026.
94. FRA (2024). LGBTIQ equality at a crossroads: Progress and challenges, p.72.
95. 5Rights Foundation (2020). Why digital platforms must be designed with LGBTQ children in mind. Προσπελάστηκε στις 29 Ιουνίου 2026.
96. Ybarra, M.L., Mitchell, K.J., Palmer, N.A., Reisner, S.L. (2015). Online social support as a buffer against online and offline peer and sexual victimization among U.S. LGBT and non-LGBT youth. *Child Abuse Neglect*, 39.
97. Ronis, S., Slaunwhite, A. (2017). Gender and Geographic Predictors of Cyberbullying Victimization, Perpetration, and Coping Modalities Among Youth. *Canadian Journal of Psychology*, 34 (1).

98. Koch, T., Laaber, F., Florack, A. (2024). Socioeconomic status and young people's digital maturity: The role of parental mediation. *Computers in Human Behaviour*, 154.
Li, H., Luo, M., Duan, B., Kawulita, A., Su, M., Di, H. (2024). Family socioeconomic status and young children digital addiction: a moderated mediation model. *Frontiers in Psychology*, 27 (5).
99. Lu, Z. (2026). Mapping adolescent problematic social media use patterns across 41 countries/ regions: A multilevel latent class analysis with social determinants. *Addictive Behaviors*, 172.
Gracia, P., Fernandez-Urbano, R., Rubio-Cabañez, M., Celik, S., Cineli, B. (2026). World Happiness Report 2026. Chapter 7: Problematic social media use and adolescent wellbeing: the role of family socioeconomic status across 43 countries. Helliwell, J.F., Layard, R., Sachs, J. D., De Neve, J.-E., Aknin, L. B., Wang, S. (editors). Wellbeing Research Centre, University of Oxford.
100. Prkno, D., Grafe, N., Schulz, M.S., Kiess, W., Poulain, T. (2025). Children's and adolescents' negative internet experiences and the association with quality of life and behavioural difficulties: a cross-sectional study. *BMJ Paediatrics Open*, 17:9 (1).
101. Ofcom. (2022). Research into risk factors that may lead children to harm online.
102. Koch, T., Laaber, F., Florack, A. (2024). Socioeconomic status and young people's digital maturity: The role of parental mediation. *Computers in Human Behaviour*, 154.
103. World Happiness Report (2026). Chapter 7: Problematic social media use and adolescent wellbeing: the role of family socioeconomic status across 43 countries.
Lu, Z. (2026). Mapping adolescent problematic social media use patterns across 41 countries/ regions: A multilevel latent class analysis with social determinants. *Addictive Behaviors*, 172.
104. Ronis, S., Slaunwhite, A. (2017). Gender and Geographic Predictors of Cyberbullying Victimization, Perpetration, and Coping Modalities Among Youth. *Canadian Journal of Psychology*, 34 (1).
105. Hong, J.S., et al. (2016). Understanding the correlates of face-to-face and cyberbullying victimization among U.S. adolescents: A social-ecological analysis. *Violence and Victims*, 31(4), 638–663.
Thomas, A., Yeqing, L. (2025). Helping teens navigate online racism – study shows which parenting strategy works best.
106. FRA (2023). Online content moderation – Current challenges in detecting hate speech.
107. Bermudez-Villalva, A., Mehrnezhad, M., Toreini, E. (2025). Measuring Online Hate on 4chan using Pre-trained Deep Learning Models. *IEEE Transactions on Technology and Society*, 6 (2), June 2025.
108. FRA (2024). Being Muslim in the EU – Experiences of Muslims.
109. FRA (2023). Being Black in the EU – Experiences of people of African descent.
110. Council of Europe (2026). Hate speech levels across Europe alarming, stronger action needed. Προσπελάστηκε στις 25 Ιουνίου 2026.
111. United Nations (2021). Report of the Special Rapporteur on minority issues, Fernand de Varennes. Human Rights Council, Forty-sixth session, 22 February–19 March 2021.
112. FRA (2022). Bias in Algorithms – Artificial Intelligence and Discrimination.
113. Ofcom. (2022). Research into risk factors that may lead children to harm online. p. 27.
114. eSafety Commissioner, 2023. A new playground: The digital lives of young people with disability. Childlight Global Safety Institute (2023). The nature of online CSEA among children living with disabilities.
115. WeProtect (2025). How do we protect disabled young people from abuse and exploitation in digital spaces?
116. Childlight Global Safety Institute (2023). The nature of online CSEA among children living with disabilities.
117. eSafety Commissioner (2023). Young people with disability more likely to express themselves online despite higher rates of abuse.
118. eSafety Commissioner (2023). A new playground: The digital lives of young people with disability.
119. Werling, A.M., Kuzhippallil, S., Emery, S., Walitza, S., Drechsler, R. (2022). Problematic use of digital media in children and adolescents with a diagnosis of attention-deficit/hyperactivity disorder compared to controls. A meta-analysis. *Journal of Behavioral Addictions*, 11 (2).
120. Villar Onrubia, D., Barreda Angeles, M., Cachia, R., Economou, A., Lopez Cobo, M., (2025). Cyberbullying: Insights from science, policy and legislation. Publications Office of the European Union, Luxembourg, JRC144335.
121. Shou, Q., Yamashita, M., Mizuno, Y. (2025). Association of screen time with attention-deficit/hyperactivity disorder symptoms and their development: the mediating role of brain structure. *Translational Psychiatry*, 15:447.
122. eSafety Commissioner (2023). A new playground: The digital lives of young people with disability.
123. World Health Organization (2025). Mental health of adolescents. Προσπελάστηκε στις 29 Ιουνίου 2026.
124. European Commission (2023). Flash Eurobarometer 530: Mental health.

125. World Health Organization (2025). Mental health of adolescents. Προσπελάστηκε στις 29 Ιουνίου 2026.
126. World Health Organization (2025). Over a billion people living with mental health conditions – services require urgent scale-up. Προσπελάστηκε στις 29 Ιουνίου 2026.
127. World Health Organization (2025). Suicide. Προσπελάστηκε στις 16 Ιουνίου 2026:
128. OECD (2021). *Fitter Minds, Fitter Jobs: From Awareness to Change in Integrated Mental Health, Skills and Work Policies*. OECD Publishing, Paris.
129. Bertoni, E., Centeno, C., Cachia, R. (2025). Social media usage and adolescents' mental health in the EU. European Commission, Joint Research Centre (JRC), Ispra.
130. Bertoni, E., Centeno, C., Cachia, R. (2025). Social media usage and adolescents' mental health in the EU. European Commission, Joint Research Centre (JRC), Ispra.
131. Beullens, K., Bozzola, E., Cataldo, I., Hale, L., Kent, M., Montag, C., Nivins, S., O'reilly, M., Rubæk, L., Schiøtz Thorud, H.-M., Sterpenich, V., Vandenbosch, L. (2025). Minors' health and social media: an interdisciplinary scientific perspective. Manolios, S., Sala, A., Sundorph, E., Chaudron, S., Gomez, E. (editors), Publications Office of the European Union, Luxembourg. P.8.
132. Vidal, C., Lhaksampa, T., Miller, L., Platt, R. (2020). Social media use and depression in adolescents: A scoping review. *International Review of Psychiatry* (Abingdon, England), 32(3), 235-253.
133. Prkno, D., Grafe, N., Schulz, M.S., Kiess, W., Poulain, T. (2025). Children's and adolescents' negative internet experiences and the association with quality of life and behavioural difficulties: a cross-sectional study. *BMJ Paediatrics Open*, 17;9 (1).
134. Sarmiento, I., Olson, C., Yeo, G., Chen, Y., Toma, C., Brown, B., Bellmore, A., Mares, M. L. (2020). How does social media use relate to adolescents' internalizing symptoms? Conclusions from a systematic narrative review. *Adolescent Research Review*, 5, 381-404.
135. Sala, A., Porcaro, L., Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. *Computers in Human Behavior Reports*, Vol 14. McCrae, N., Gettings, S., Pursell, E. (2017). Social media and depressive symptoms in childhood and adolescence: A systematic review. *Adolescent Research Review*, Vol 2, 315-330.
136. Li, H., Zhang, R., Lee, Y.C., et al. (2023). Systematic review and meta-analysis of AI-based conversational agents for promoting mental health and well-being. *NPJ Digital Medicine*, 6, 236.
137. Kooli, C., Chakraoui, R. (2025). AI-driven assistive technologies in inclusive education: benefits, challenges, and policy recommendations. *Sustainable Futures*, 10.
138. Unicef (2025). Guidance on AI and Children. Προσπελάστηκε στις 29 Ιουνίου 2026.
139. Hudon, A., Stip, E. (2025) Delusional Experiences Emerging From AI Chatbot Interactions or "AI Psychosis". *JMIR Mental Health*, 3 (12). European Parliament (2026). The spread of AI companions and the challenges they generate. European Parliamentary Research Service (EPRS). Nature (2025). Can AI chatbots trigger psychosis? What the science says. Προσπελάστηκε στις 16 Ιουνίου 2026.
140. Vice (2023). 'He Would Still Be Here': Man Dies by Suicide After Talking with AI Chatbot, Widow Says. Προσπελάστηκε στις 16 Ιουνίου 2026.
141. Kurian, N. (2024). 'No, Alexa, no!': designing child-safe AI and protecting children from the risks of the 'empathy gap' in large language models. *Learning, Media and Technology*, 50.
142. Kurian, N. (2023). AI's empathy gap: the risks of conversational artificial intelligence for young children's well-being and key ethical considerations for early childhood education and care. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 26(1), 132-139.
143. Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL) (2026). L'impact des usages de l'AI sur la santé mentale des jeunes européens.
144. Ganapini, M., Panai, E. (2023). An Audit Framework for Adopting AI-Nudging on Children. Tech Ethics Lab.
145. Kurian, N. (2024). 'No, Alexa, no!': designing child-safe AI and protecting children from the risks of the 'empathy gap' in large language models. *Learning, Media and Technology*, 50.
146. Fegert, J. M. (2026). European child and adolescent psychiatry in a digital world. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 35, 309–315.
147. Sala, A., Porcaro, L., Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. *Computers in Human Behavior Reports*, Vol. 14.
148. Cataldo, I., Lepri, B., Neoh, M. J. Y., Esposito, G. (2021). Social Media Usage and Development of Psychiatric Disorders in Childhood and Adolescence: A Review. *Frontiers in Psychiatry*, 11.
149. Liu, L. (2024). Research on the relationship between virtual social interaction and the degree of loneliness based on algorithm matching technologies: A quantitative analysis on the SOUL APP-A virtual social software for strangers. *PLoS One*, 3:19.
150. eSafety Commissioner (2025). Online risks for children in your community. Προσπελάστηκε στις 17 Ιουνίου 2026.
151. 5Rights Foundation (2021). Pathways: How digital design puts children at risk. p.5.

152. Cataldo, I., Lepri, B., Neoh, M. J. Y., Esposito, G. (2021). Social Media Usage and Development of Psychiatric Disorders in Childhood and Adolescence: A Review. *Frontiers in Psychiatry*, 11.
Bottaro, R., Faraci, P. (2022). The use of social networking sites and its impact on adolescents' emotional well-being: A scoping review. *Current Addiction Reports*, 9, 518–539.
153. Keles, B., McCrae, N., Grealish, A. (2020). A systematic review: The influence of social media on depression, anxiety and psychological distress in adolescents. *International Journal of Adolescence and Youth*, 25 (1), 79–93. Ivie, E. J., Pettitt, A., Moses, L. J., Allen, N. B. (2020). A meta-analysis of the association between adolescent social media use and depressive symptoms. *Journal of Affective Disorders*, 275, 165–174.
154. Cataldo, I., Lepri, B., Neoh, M. J. Y., Esposito, G. (2021). Social Media Usage and Development of Psychiatric Disorders in Childhood and Adolescence: A Review. *Frontiers in Psychiatry*, 11.
155. Bozzola, E., Spina, G., Agostiniani, R., Barni, S., Russo, R., Scarpato, E., Di Mauro, A., Di Stefano, A. V., Caruso, C., Corsello, G., Staiano, A. (2022). The use of social media in children and adolescents: Scoping review on the potential risks. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19.
156. Course-Choi, J., Hammond, L. (2021). Social media use and adolescent well-being: A narrative review of longitudinal studies. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 24, 223–236.
157. Consumer Science and Analytics (2022). Les adolescents et l'info. Research by Milan Presse and YouTube. Notley, T., Zhong, H.F., Dezuanni, M., et al. (2023) Comparing children's and teens' news engagement practices and affective news experiences. *Journal of Youth Studies*, 26 (7): 878–893.
158. University of Southern Denmark (2025). Children and misinformation on social media. Προσπελάστηκε στις 25 Ιουνίου 2026.
159. University of Southern Denmark (2025). Children and misinformation on social media. Προσπελάστηκε στις 17 Ιουνίου 2026.
160. Calvin, A., Lenhart, A., Mann, S., and Robb, M. (2025). Teens, Trust, and Technology in the Age of AI: Navigating Trust in Online Content. *Common Sense Media*.
161. European Parliament (2025). Youth survey 2024.
162. Ali, S., DiPaola, D., Lee, I., et al. (2021). Children as creators, thinkers and citizens in an AI-driven future. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 2.
163. Howard, P.N., et al. (2021). Digital Misinformation / disinformation and children. UNICEF.
Melchior, C., Oliveira, M. (2024) A systematic literature review of the motivations to share fake news on social media platforms and how to fight them. *New Media and Society*, 26 (2): 1127–1150.
164. Howard, P.N., et al. (2021). Digital Misinformation / disinformation and children. UNICEF.
165. Ma, I., Mubashir, S., Kozyreva, A., van den Bos, W. (2025). Understanding the impact of misinformation on adolescents. *Nature Human Behaviour*, 10, 18–28.
166. NewsGuard (2021). Toxic TikTok: Popular social-media video app feeds vaccine misinformation to kids within minutes after they sign up. Προσπελάστηκε στις 17 Ιουνίου 2026.
167. Ludwig-Walz, H., Bujard, M., Fegert, J.M., et al. (2025). Integrating European contexts and needs into WHO guiding principles on online mental health content for young people: Five recommendations. *European Child and Adolescent Psychiatry*, Vol. 34, 1221–1224.
168. Moss, C., Wibberley, C., Witham, G. (2023). Assessing the impact of Instagram use and deliberate self-harm in adolescents: A scoping review. *International Journal of Mental Health Nursing*, 32, 14–29.
169. World Health Organization (2025). Suicide worldwide in 2021: Global health estimates.
170. Arendt, F., Scherr, S., Romer, D. (2019). Effects of exposure to self-harm on social media: Evidence from a two-wave panel study among young adults. *New Media and Society*, Vol. 21 (11-12).
Nesi, J., et al. (2022). Social Media Use and Self-Injurious Thoughts and Behaviors: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Clinical Psychology Review*, 8;87.
171. Nesi, J., et al. (2022). Social Media Use and Self-Injurious Thoughts and Behaviors: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Clinical Psychology Review*, 8;87.
172. Memon, A. M., Sharma, S. G., Mohite, S. S., Jain, S. (2018). The role of online social networking on deliberate self-harm and suicidality in adolescents: A systematized review of literature. *Indian Journal of Psychiatry*, 60 (4).
173. Nesi, J., et al. (2022). Social Media Use and Self-Injurious Thoughts and Behaviors: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Clinical Psychology Review*, 8;87.
174. Beullens, K., Bozzola, E., Cataldo, I., Hale, L., Kent, M., Montag, C., Nivins, S., O'reilly, M., Rubæk, L., Schiøtz Thorud, H.-M., Sterpenich, V., Vandenbosch, L. (2025). Minors' health and social media: an interdisciplinary scientific perspective. Manolios, S., Sala, A., Sundorph, E., Chaudron, S., Gomez, E. (editors), Publications Office of the European Union, Luxembourg.
175. Yue, C., Wenyaoy, G., Xudong, Y., Shuang, S., Zhuying, S., Yizheng, Z., Linlin, Z., Jinxin, C., Xingqi, W., Yujia, L. (2023). Dose-response relationship between daily screen time and the risk of low back pain among children and adolescents: A meta-analysis of 57831

- participants. *Environmental Health and Preventive Medicine*, 28, 64–64.
176. American Optometric Association. (Undated). Computer vision syndrome (Digital eye strain). American Optometric Association. Προσπελάστηκε στις 29 Ιουνίου 2026.
Thorud, H.-M. S., Aurjord, R., Falkenberg, H. K. (2021). Headache and musculoskeletal pain in school children are associated with uncorrected vision problems and need for glasses: A case-control study. *Scientific Reports*, 11(1).
Thorud, H.-M. S., Mork, R., Bjørset, C. O., Gilson, S. J., Hagen, L. A., Langaas, T., Pedersen, H. R., Svarverud, E., Vikesdal, G. H., Baraas, R. C. (2022). Labouring reading and musculoskeletal pain in school children - the role of lifestyle behaviour and eye wear: A cross-sectional study. *BMC Pediatrics*, 22(1).
Thorud, H.-M. S., Mudvari, P. R., Falkenberg, H. K. (2024). Academic performance and musculoskeletal pain in adolescents with uncorrected vision problems. *BMC Pediatrics*, 24(1).
 177. Bozzola, E., Irrera, M., Hellmann, R., Crugliano, S., Fortunato, M. (2024). Media Device Use and Vision Disorders in the Pediatric Age: The State of the Art. *Children (Basel, Switzerland)*, 11(11).
 178. Morningstar, B., Clayborne, Z., Wong, S.L., Roberts, K.C., Prince, S.A., Gariépy, G., Goldfield, G.S., Janssen, I., Lang, J.J. (2023). The association between social media use and physical activity among Canadian adolescents: a Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study. *Canadian Journal of Public Health*, 114(4): 642-650.
Foreman, J., Salim, A.T., Praveen, A., Fonseka, D., Ting, D.S.W., Guang He, M., Bourne, R.R.A., Crowston, J., Wong, T.Y., Dirani, M. (2021). Association between digital smart device use and myopia: a systematic review and meta-analysis. *Lancet Digit Health*, 3(12).
Ahmed, O., Walsh, E.I., Dawel, A., Alateeq, K., Espinoza Oyarce, D.A., Cherubin, N. (2024) Social media use, mental health and sleep: A systematic review with meta-analyses. *Journal of Affective Disorders*, 15;367: 701-712.
Purba, A.K., Thomson, R.M., Henery, P.M., Pearce, A., Henderson, M., Katikireddi, S.V. (2023) Social media use and health risk behaviours in young people: systematic review and meta-analysis. *BMJ*, 383.
 179. Czeisler, C. A. (2015). Duration, timing and quality of sleep are each vital for health, performance and safety. *Sleep Health*, 1(1), 5–8.
Matricciani, L., Paquet, C., Galland, B., Short, M., Olds, T. (2019). Children's sleep and health: A meta-review. *Sleep Medicine Reviews*, 46, 136–150.
Short, M. A., Blunden, S., Rigney, G., Matricciani, L., Coussens, S., M Reynolds, C., Galland, B. (2018). Cognition and objectively measured sleep duration in children: A systematic review and meta-analysis. *Sleep Health*, 4(3), 292–300.
 180. Wheaton, A. G., Claussen, A. H. (2021). Short Sleep Duration Among Infants, Children, and Adolescents Aged 4 Months-17 Years – United States, 2016-2018. *MMWR. Morbidity and Mortality Weekly Report*, 70(38).
 - Gariépy, G., et al. (2020). How Are Adolescents Sleeping? Adolescent Sleep Patterns and Sociodemographic Differences in 24 European and North American Countries. *Journal of Adolescent Health*, 66 (6) Supplement.
 181. Chang, A.M., Aeschbach, D., Duffy, J. F., Czeisler, C. A. (2015). Evening use of light-emitting eReaders negatively affects sleep, circadian timing, and next-morning alertness. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 112(4), 1232–1237.
Hale, L., Guan, S. (2015). Screen time and sleep among school-aged children and adolescents: A systematic literature review. *Sleep Medicine Reviews*, 21, 50–58.
 182. Tähkämö, L., Partonen, T., Pesonen, A.K. (2019). Systematic review of light exposure impact on human circadian rhythm. *Chronobiology International*, 36(2): 151-170.
 183. Lund, L., Sølvhøj, I. N., Danielsen, D., Andersen, S. (2021). Electronic media use and sleep in children and adolescents in western countries: A systematic review. *BMC Public Health*, 21(1), 1598.
 184. Mammeri, K., Riontino, L., Schwartz, S., Sterpenich, V. (2025). Influence of parental rules about screen electronic device use in the evening on sleep in adolescents. *Discover Public Health*, 22:517
 185. Perrault, A. A., Bayer, L., Peuvrier, M., Afyouni, A., Ghisletta, P., Brockmann, C., Spiridon, M., Hulo Vesely, S., Haller, D. M., Pichon, S., Perrig, S., Schwartz, S., Sterpenich, V. (2019). Reducing the use of screen electronic devices in the evening is associated with improved sleep and daytime vigilance in adolescents. *Sleep*, 42(9).
Bartel, K., Scheeren, R., Gradisar, M. (2019). Altering Adolescents' Pre-Bedtime Phone Use to Achieve Better Sleep Health. *Health Communication*, 34(4), 456–462.
 186. World Health Organization. Regional Office for Europe (2024) A focus on adolescent social media use and gaming in Europe, central Asia and Canada: Health Behaviour in School-aged Children international report from the 2021/2022 survey.
 187. Digital Services Act.
 188. European Commission (2023). Consumer protection: manipulative online practices found on 148 out of 399 online shops screened.
 189. Flayelle, M., et al. (2023). A taxonomy of technology design features that promote potentially addictive online behaviours. *Nature Reviews Psychology*, 2: 136–150.
Perales, J.C., et al. (2020). Learning to lose control: A process-based account of behavioral addiction. *Neuroscience and biobehavioural reviews*, 108: 771-780.
 190. van der Wal, A., Beyens, I., Janssen, L.H.C., Valkenburg, P.M. (2025). Diverse platforms, diverse effects: Evidence from a 100-day study on social media

- and adolescent mental health. *Current Psychology*, 45 (36).
- 191.** Owenz, M., Freed, R. (2021). The ethics of persuasive design in technology used by children and adolescents. *Ethical Human Psychology Psychiatry*, 23, 89–99.
- 192.** Andreassen, C.S., et al. (2016). The Relationship between Addictive Use of Social Media and Video Games and Symptoms of Psychiatric Disorders: A Large-Scale Cross-Sectional Study. *Psychology of Addictive Behaviors*. 30(2): 252–62.
- 193.** European Commission (2024). Commission Staff Working Document Fitness Check on EU consumer law on digital fairness.
- 194.** Saura, J.R., Palacios-Marqués, D., Iturricha-Fernández, A. (2021). Ethical design in social media: Assessing the main performance measurements of user online behavior modification. *Journal of Business Research*, 129.
- 195.** United Nations (2021). General comment No. 25 (2021) on children's rights in relation to the digital environment. Committee on the Rights of the Child. European Commission (2025). Guidelines on measures to ensure a high level of privacy, safety and security for minors online, pursuant to Article 28(4) of Regulation (EU) 2022/2065.
- 196.** Curtis, B. L., Lookatch, S. J., Ramo, D. E., McKay, J. R., Feinn, R. S., Kranzler, H. R. (2018). Meta-Analysis of the Association of Alcohol-Related Social Media Use with Alcohol Consumption and Alcohol-Related Problems in Adolescents and Young Adults. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 42(6), 978–986. Vannucci, A., Simpson, E. G., Gagnon, S., Ohannessian, C. M. (2020). Social media use and risky behaviors in adolescents: A meta-analysis. *Journal of Adolescence*, 79(1), 258–274.
- 197.** Beullens, K., Schepers, A. (2013). Display of alcohol use on Facebook: A content analysis. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 16(7), 497–503. Vanherle, R., Hendriks, H., Beullens, K. (2023). Only for Friends, Definitely Not for Parents: Adolescents' Sharing of Alcohol References on Social Media Features. *Mass Communication and Society*, 26(1), 47–73. Vranken, S., Kurten, S., Beullens, K. (2024). Time to 'Wine': A Content Analysis Investigating How Social Media Influencers Refer to Alcohol Use in Instagram's Feed Posts and Stories. *Mass Communication and Society*, 27(6), 1468–1494.
- 198.** Geusens, F., Beullens, K. (2018). The Association Between Social Networking Sites and Alcohol Abuse Among Belgian Adolescents: The Role of Attitudes and Social Norms. *Journal of Media Psychology*, 30(4), 207–216. Geusens, F., Beullens, K. (2021). Triple spirals? A three-wave panel study on the longitudinal associations between social media use and young individuals' alcohol consumption. *Media Psychology*, 24(6), 766–791. Vanherle, R., Hendriks, H., Beullens, K. (2023). Only for Friends, Definitely Not for Parents: Adolescents' Sharing of Alcohol References on Social Media Features. *Mass Communication and Society*, 26(1), 47–73.
- 199.** Geusens, F., Beullens, K. (2018). The Association Between Social Networking Sites and Alcohol Abuse Among Belgian Adolescents: The Role of Attitudes and Social Norms. *Journal of Media Psychology*, 30(4), 207–216. Geusens, F., Beullens, K. (2019). A Longitudinal Examination of the Moderating Influence of Peer and Parental Socialization on Alcohol-Related Social Media Self-Effects Among Late Adolescents. *Media Psychology*, 22(2), 273–297. Geusens, F., Beullens, K. (2021). Triple spirals? A three-wave panel study on the longitudinal associations between social media use and young individuals' alcohol consumption. *Media Psychology*, 24(6), 766–791. Vanherle, R., Hendriks, H., Beullens, K. (2023). Only for Friends, Definitely Not for Parents: Adolescents' Sharing of Alcohol References on Social Media Features. *Mass Communication and Society*, 26(1), 47–73.
- 200.** Geusens, F., Beullens, K. (2019). A Longitudinal Examination of the Moderating Influence of Peer and Parental Socialization on Alcohol-Related Social Media Self-Effects Among Late Adolescents. *Media Psychology*, 22(2), 273–297.
- 201.** Rutherford, B.N., et al. (2025). #TurntTrending: a systematic review of substance use portrayals on social media platforms. *Addiction*, 8;118 (2).
- 202.** Liu, J., Charmaraman, L., Bickham, D. (2024). Association between social media use and substance use among middle and high school-aged youth. *Substance Use and Misuse*, 59 (7).
- 203.** Europol (2025). Europol coordinates operation against terrorist content online targeting minors. Προσπελάστηκε στις 29 Ιουνίου 2026.
- 204.** Europol (2026). 2025 Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA): The changing DNA of serious and organised crime.
- 205.** Smahel, D., Machackova, H., Mascheroni, G., Dedkova, L., Staksrud, E., Ólafsson, K., Livingstone, S., Hasebrink, U. (2020). EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries. EU Kids Online. Dreßing, H., Hoell, A., Scharmann, L., Simon, A. M., Haag, A. C., Dölling, D., Meyer-Lindenberg, A., Fegert, J. M. (2025). Sexual Violence Against Children and Adolescents: A German Nationwide Representative Survey on Its Prevalence, Situational Context, and Consequences. *Deutsches Ärzteblatt International*, 122(11), 285.
- 206.** Chauviré-Geib, K., et al. (2025). The increase in online child sexual solicitation and abuse: Indicator 16.2.3 of the UN Sustainable Development Goals (SDG) documents a hidden and growing pandemic.

- Population-based surveys fail to capture the full picture. *Child Abuse and Neglect*, 164.
- Dreßing, H., Hoell, A., Scharmann, L., Simon, A. M., Haag, A. C., Dölling, D., Meyer-Lindenberg, A., Fegert, J. M. (2025). Sexual Violence Against Children and Adolescents: A German Nationwide Representative Survey on Its Prevalence, Situational Context, and Consequences. *Deutsches Ärzteblatt International*, 122(11), 285.
- 207.** Internet Watch Foundation (2026). [2025 Internet Watch Foundation Annual Data and Insights Report](#).
- 208.** Insoll, T., Ovaska, A., Vaaranen-Valkonen, N. (2024). CSAM Users in the Dark Web: Protecting Children Through Prevention. *Protect Children*.
- 209.** Internet Watch Foundation (2026). [2025 Internet Watch Foundation Annual Data and Insights Report](#).
- 210.** Our Voice (2025) Survey for survivors of sexual violence in childhood – voices of the Nordic survivors.
- 211.** Haag, A. C., Bonanno, G. A., Chen, S., Herd, T., Strong-Jones, S., S. S., Noll, J. G. (2023). Understanding posttraumatic stress trajectories in adolescent females: A strength-based machine learning approach examining risk and protective factors including online behaviors. *Development and Psychopathology*, 35 (4).
- 212.** Chauviré-Geib, K., Fegert, J. M. (2023). Victims of Technology-Assisted Child Sexual Abuse: A Scoping Review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 25(2).
- 213.** Haag, A. C., Bonanno, G. A., Chen, S., Herd, T., Strong-Jones, S., S. S., Noll, J. G. (2023). Understanding posttraumatic stress trajectories in adolescent females: A strength-based machine learning approach examining risk and protective factors including online behaviors. *Development and Psychopathology*, 35 (4).
- 214.** Chauviré-Geib, K., Fegert, J. M. (2023). Victims of Technology-Assisted Child Sexual Abuse: A Scoping Review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 25(2).
- 215.** Haag, A. C., Bonanno, G. A., Chen, S., Herd, T., Strong-Jones, S., S. S., Noll, J. G. (2023). Understanding posttraumatic stress trajectories in adolescent females: A strength-based machine learning approach examining risk and protective factors including online behaviors. *Development and Psychopathology*, 35 (4).
- Chauviré-Geib, K., Fegert, J. M. (2023). Victims of Technology-Assisted Child Sexual Abuse: A Scoping Review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 25(2).
- 216.** Haag, A. C., Bonanno, G. A., Chen, S., Herd, T., Strong-Jones, S., S. S., Noll, J. G. (2023). Understanding posttraumatic stress trajectories in adolescent females: A strength-based machine learning approach examining risk and protective factors including online behaviors. *Development and Psychopathology*, 35 (4).
- Chauviré-Geib, K., Fegert, J. M. (2023). Victims of Technology-Assisted Child Sexual Abuse: A Scoping Review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 25(2).
- 217.** Chauviré-Geib, K., Gerke, J., Haag, A. C., Sachser, C., Finkelhor, D., Rassenhofer, M., Fegert, J. M. (2025). The increase in online child sexual solicitation and abuse: Indicator 16.2.3 of the UN Sustainable Development Goals (SDG) documents a hidden and growing pandemic. *Child Abuse Neglect*, 164.
- 218.** Eurostat (2025). [EU Terrorism Situation and Trend Report](#).
- 219.** Krahé, B., Möller, I., Huesmann, L.R., Kirwil, L., Felber, J., Berger, A. (2011). Desensitization to Media Violence: Links With Habitual Media Violence Exposure, Aggressive Cognitions, and Aggressive Behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 100(4).
- 220.** Άρθρο 17 του ΓΚΠΔ.
- 221.** European Data Protection Board (2022). [Guidelines 9/2022 on personal data breach notification under GDPR. Version 2](#).
- 222.** Schlegel, L., (2022). [Playing Against Radicalization: Why extremists are gaming and how P/CVE can leverage the positive effects of video games to prevent radicalization](#).
- 223.** European Commission (2023). [Understanding the value of a European video games society – Final report](#). Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology (DG CNECT), ECORYS and KEA, section. 5.1.2.
- Kowert, R., et al. (2026). Editorial: Extremism in games. *Frontiers in Psychology*, Vol. 16, p. 12.
- 224.** European Commission (2025). [The European media industry outlook – September 2025](#). Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology (DG CNECT), p. 99.
- 225.** Radicalisation Awareness Network (2021). [Digital Grooming Tactics on Video Gaming & Video Gaming Adjacent Platforms: Threats and Opportunities – Conclusion paper](#).
- 226.** Brooks, G.A., Clark, L. (2019). Associations between loot box use, problematic gaming and gambling, and gambling-related cognitions. *Addictive Behaviors*, 96.
- 227.** Boniel-Nissim, M., Marino, C., Galeotti, T., Blinka, L., Ozoliņa, K., Craig, W., et al. (2024). [A focus on adolescent social media use and gaming in Europe, central Asia and Canada. Health Behaviour in School-aged Children international report from the 2021/2022 survey. Volume 6](#). WHO Regional Office for Europe.
- 228.** PEGI (2026). [PEGI expands age rating criteria with interactive risk categories](#). Προσπελάστηκε στις 17 Ιουνίου 2026.
- 229.** OECD (2021). Children in the digital environment – Revised typology of risks.

230. Livingstone, S., Stoilova, M. (2021). The 4Cs: Classifying Online Risk to Children (1.0.0).
231. European Commission, Joint Research Centre
232. Beullens, K., Bozzola, E., Cataldo, I., Hale, L., Kent, M., Montag, C., Nivins, S., O'reilly, M., Rubæk, L., Schiøtz Thorud, H.-M., Sterpenich, V., Vandenbosch, L. (2025). Minors' health and social media: an interdisciplinary scientific perspective. Manolios, S., Sala, A., Sundorph, E., Chaudron, S., Gomez, E. (editors), Publications Office of the European Union, Luxembourg.
233. Burszty, L., Duckworth, A., JiménezDurán, R., Leonard, A., Milojević, F., Roth, C., Sunstein, C. R. (2026). Why bans fail: Tipping points and Australia's socialmedia ban. (BFI Working Paper No. 202657). Becker Friedman Institute for Economics.
234. Άρθρο 28 της της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες (DSA).
235. Άρθρα 34 και 35 της DSA.
236. Άρθρο 25 του ΓΚΠΔ.
237. Άρθρο 6 παράγραφος 1 του ΓΚΠΔ.
238. Άρθρο 4 παράγραφος 11 του ΓΚΠΔ.
239. EDPB Guidelines 05/2020 on consent under Regulation 2016/679, pp. 62.
240. Case C-252/21, Meta v. Bundeskartellamt (ECLI:EU:C:2023:537), paragraph 106.
241. CJEU C-252/21 Bundeskartellamt, paragraph 111.
242. EDPB guidelines on legitimate interest, para 96.
243. EDPB Guidelines 1/2024 on processing of personal data based on Article 6(1)(f) GDPR, §54. Case C-252/21, Meta v. Bundeskartellamt (ECLI:EU:C:2023:537), paragraph 111.
244. EDPB Guidelines 8/2020 on the targeting of social media users, paragraph 16.
245. EDPB guidelines on legitimate interest, paragraph 95.
246. Άρθρο 17 και αιτιολογική σκέψη 65 του ΓΚΠΔ.
247. Άρθρο 22 και αιτιολογική σκέψη 71 του ΓΚΠΔ.
248. Αιτιολογική σκέψη 38 του ΓΚΠΔ.
249. Article 29 Data Protection Working Party Guidelines on Automated individual decision-making and Profiling for the purposes of Regulation 2016/679.
250. Άρθρα 35 και 36 του ΓΚΠΔ.
251. European Commission (2026). Draft Commission guidelines on the classification of high-risk AI systems.
252. European Commission (2025). Commission publishes the Guidelines on prohibited artificial intelligence (AI) practices, as defined by the AI Act. Προσπελάστηκε στις 2 Ιουλίου 2026.
253. European Commission (2026). The General-Purpose AI Code of Practice.
254. Άρθρο 50 του κανονισμού για την ΤΝ.
255. European Commission (2026). Code of Practice on marking and labelling of AI-generated content.
256. European Commission (2026). Draft of the guidelines on the implementation of the transparency obligations for certain AI systems under Article 50 of the AI Act.
257. European Commission (2021). UCPD Guidelines.
258. Digital Fairness Fitness Check.
259. European Commission (2026). Action Plan against Cyberbullying.
260. European Commission (2024). Commission Recommendation on developing and strengthening integrated child protection systems in the best interests of the child.
261. European Commission (2024). TikTok commits to permanently withdraw TikTok Lite Rewards programme from the EU to comply with the Digital Services Act. Προσπελάστηκε στις 2 Ιουλίου 2026.
262. Άρθρο 82 της DSA.
263. European Commission (2026). Commission preliminarily finds TikTok's addictive design in breach of the Digital Services Act. Προσπελάστηκε στις 2 Ιουλίου 2026.
264. European Commission (2026). Commission preliminarily finds Pornhub, Stripchat, XNXX and XVideos in breach of the Digital Services Act for allowing minors to access their services. Προσπελάστηκε στις 2 Ιουλίου 2026.
265. European Commission (2025). The European Board for Digital Services launches a coordinated action to reinforce the protection of minors as regards pornographic platforms. Προσπελάστηκε στις 2 Ιουλίου 2026.
266. European Commission (2026). Commission preliminarily finds Meta in breach of Digital Services Act for failing to prevent minors under 13 from using Instagram and Facebook. Προσπελάστηκε στις 2 Ιουλίου 2026.
267. European Commission (2026). Commission investigates Snapchat's compliance with child protection rules under the Digital Services. Προσπελάστηκε στις 2 Ιουλίου 2026.
268. European Commission (2025). Commission accepts commitments offered by AliExpress under the DSA and takes further action. Προσπελάστηκε στις 2 Ιουλίου 2026.

- European Commission (2026). Commission launches investigation into Shein under the Digital Services Act. Προσπελάστηκε στις 2 Ιουλίου 2026.
- European Commission (2025). Commission preliminarily finds Temu in breach of the Digital Services Act. Προσπελάστηκε στις 2 Ιουλίου 2026.
- 269.** Authority for Consumers and Markets (2026). ACM launches investigation into Roblox in connection with risks that minors are facing. Προσπελάστηκε στις 2 Ιουλίου 2026.
- 270.** European Commission (2026). Commission investigates Grok and X's recommender systems under the Digital Services Act. Προσπελάστηκε στις 2 Ιουλίου 2026.
- 271.** European Commission (2026). Commission launches investigation into Shein under the Digital Services Act. Προσπελάστηκε στις 2 Ιουλίου 2026.
- 272.** European Commission (2024). Commission opens formal proceedings against Temu under the Digital Services Act. Προσπελάστηκε στις 2 Ιουλίου 2026.
- 273.** Άρθρο 53 του κανονισμού για την TN.
- 274.** Άρθρο 55 του κανονισμού για την TN.
- 275.** DLA Piper (2026). DLA Piper GDPR Fines and Data Breach Survey: January 2026.
- 276.** Data Protection Commission (2023). Annual Report 2023.
- 277.** Data Protection Commission (2023). Irish Data Protection Commission announces €345 million fine of TikTok. Προσπελάστηκε στις 2 Ιουλίου 2026.
- 278.** Data Protection Commission (2022). Data Protection Commission announces decision in Instagram Inquiry. Προσπελάστηκε στις 2 Ιουλίου 2026.
- 279.** Garante per la Protezione dei Dati Personali (2021). Provvedimento del 22 gennaio 2021.
- 280.** Data Protection Commission (2026). Data Protection Commission opens investigation into X (XIUC). Προσπελάστηκε στις 2 Ιουλίου 2026.
- 281.** Άρθρο 15 του ευρωπαϊκού κανονισμού για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης .
- 282.** European Commission (undated). Social media, online games and search engines. Προσπελάστηκε στις 24 Ιουνίου 2026.
- 283.** European Commission (undated). Social media, online games and search engines. Προσπελάστηκε στις 24 Ιουνίου 2026.
- 284.** European Commission (undated). Sweeps. Προσπελάστηκε στις 24 Ιουνίου 2026.
- 285.** European Commission (undated). Influencer Legal Hub. Προσπελάστηκε στις 24 Ιουνίου 2026.
- 286.** European Commission (undated). Social media, online games and search engines. Προσπελάστηκε στις 24 Ιουνίου 2026.
- 287.** Άρθρο 37 της DSA.
- 288.** Άρθρο 38 της DSA.
- 289.** FRA (2025). Towards Integrated Child Protection Systems – Challenges, promising practices and ways forward, p.79.
- 290.** Popat, A., Tarrant, C. (2023). Exploring adolescents' perspectives on social media and mental health and well-being – A qualitative literature review. Special Issue: Social Media and Mental Health, 28 (1), p. 329.
- 291.** Singleton, A., Abeles, P., Smith, I.C. (2016). Online social networking and psychological experiences: The perceptions of young people with mental health difficulties. Computers in Human Behavior, vol. 61.
- 292.** Sala, A., Porcaro, L., and Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. Computers in Human Behavior Reports, vol. 14, p. 8.
- 293.** Sala, A., Porcaro, L., and Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. Computers in Human Behavior Reports, vol. 14, p. 8.
- 294.** Sala, A., Porcaro, L., and Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. Computers in Human Behavior Reports, vol. 14, p. 8.
- 295.** Sala, A., Porcaro, L., and Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. Computers in Human Behavior Reports, vol. 14, p. 8.
- 296.** Anderson, M., Vogels, E.A., Perrin, A., Lee, R. (2022). Connection, Creativity and Drama: Teen Life on Social Media in 2022. Pew Research Center. As cited in: Manolios, S., Chaudron, S., Fortuna, P., Sala, A., Gomez, E. (2026). Opportunities for young users on social media. European Commission, Joint Research Centre (JRC), Seville, JRC147510.
- 297.** Sala, A., Porcaro, L., and Gómez, E. (2024). Social Media Use and adolescents' mental health and well-being: An umbrella review. Computers in Human Behavior Reports, vol. 14, p. 8.
- 298.** Shankleman, M., Hammond, L., Jones, F.W. (2021). Adolescent Social Media Use and Well-Being: A Systematic Review and Thematic Meta-synthesis. Adolescent Research Review, vol. 6.
- 299.** Shankleman, M., Hammond, L., Jones, F.W. (2021). Adolescent Social Media Use and Well-Being: A Systematic Review and Thematic Meta-synthesis. Adolescent Research Review, vol. 6.
- 300.** Popat, A., Tarrant, C. (2023). Exploring adolescents' perspectives on social media and mental health and

- well-being – A qualitative literature review. Special Issue: Social Media and Mental Health, 28 (1), p. 329.
- 301.** Hillmayr, D., Ziernwald, L., Reinhold, F., Hofer, S.I., Reiss, K.M. (2020). The potential of digital tools to enhance mathematics and science learning in secondary schools: A context-specific meta-analysis. Computers & Education, vol. 153.
- 302.** Timotheou, S., Miliou, O., Dimitriadis, Y., Villagrà Sobrino, S., Giannoutsou, N., Cachia, R., Martínez Monés, A., Ioannou, A. (2022). Impacts of digital technologies on education and factors influencing schools' digital capacity and transformation: A literature review. Education and Information Technologies, vol. 28.
- 303.** Forsström, S., Njå, M., Munthe, E., Houldsworth, L., Álvarez-Galván, J.-L. (2025). Key findings and integration strategies on the impact of digital technologies on students' learning: Results from a literature review. OECD Education Working Paper No. 336.
Barrot, J.S. (2022). Social media as a language learning environment: A systematic review of the literature (2008-2019). Computer Assisted Language Learning, 35 (9).
Zachos, G., Paraskevopoulou-Kollia, E.-A., Anagnostopoulos, I. (2018). Social Media Use in Higher Education: A Review. Education Sciences, 8 (4), Article 4.
- 304.** Forsström, S., Njå, M., Munthe, E., Houldsworth, L., Álvarez-Galván, J.-L. (2025). Key findings and integration strategies on the impact of digital technologies on students' learning: Results from a literature review. OECD Education Working Paper No. 336.
- 305.** Villar Onrubia, D., Cachia, R., Rietz, C., Feltrero, R., Niemi, H. et al. (2025). Generative Artificial Intelligence in secondary education – Uses and perceptions from the perspective of early adopters across five EU Member States. Luxembourg, JRC144345.
Forsström, S., Njå, M., Munthe, E., Houldsworth, L., Álvarez-Galván, J.-L. (2025). Key findings and integration strategies on the impact of digital technologies on students' learning: Results from a literature review. OECD Education Working Paper No. 336.
- 306.** Villar Onrubia, D., Cachia, R., Rietz, C., Feltrero, R., Niemi, H. et al. (2025). Generative Artificial Intelligence in secondary education – Uses and perceptions from the perspective of early adopters across five EU Member States. Luxembourg, JRC144345.
- 307.** Villar Onrubia, D., Cachia, R., Rietz, C., Feltrero, R., Niemi, H. et al., (2025). Generative Artificial Intelligence in secondary education – Uses and perceptions from the perspective of early adopters across five EU Member States. Luxembourg, JRC144345.
- 308.** Timotheou, S., Miliou, O., Dimitriadis, Y., Villagrà Sobrino, S., Giannoutsou, N., Cachia, R., Martínez Monés, A., Ioannou, A. (2022). Impacts of digital technologies on education and factors influencing schools' digital capacity and transformation: A literature review. Education and Information Technologies, vol. 28.
- 309.** Crêteur, S., Dunajeva, J., Frydman, B., Berg Mulvik, I., Del Coglianò, D., Nada, C., Siarova, H., Sankalaite, S. (2026). Mobile phone bans in schools across the EU: ENESET analytical report. European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (DG EAC).
- 310.** European Commission (2026). Better Internet for Kids: Review of the year 2025. Προσπελάστηκε στις 2 Ιουλίου 2026.
- 311.** European Commission (2026). Better Internet for Kids: Review of the year 2025. Προσπελάστηκε στις 2 Ιουλίου 2026.
- 312.** European Commission (2024). International Computer and Information Literacy Study (ICILS) in Europe, 2023: Main findings and educational policy implications. Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (DG EAC).
- 313.** European Commission (2025). Education and Training Monitor: Comparative Report. Chapter 2 – Young people's basic skills.
- 314.** European Commission (2026). The teaching profession in the EU – A comparative analysis building upon the TALIS 2024 results. Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (DG EAC).
- 315.** Council conclusions on promoting and protecting the mental health of children and adolescents in the digital era.
- 316.** COFACE Families Europe (2026). Towards digital safety and well-being for children and their families: Moving beyond social media age restrictions as the sole solution.
- 317.** Council conclusions on promoting and protecting the mental health of children and adolescents in the digital era.
- 318.** European Commission (2025). Flash Eurobarometer survey: Future needs in digital education.
- 319.** European Commission (2026). New guidelines to help teachers lead Europe's digital education. Προσπελάστηκε στις 1 Ιουλίου 2026.
- 320.** European Commission (2026). Guidelines for teachers and educators on tackling disinformation and promoting digital literacy through education and training. Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (DG EAC).

- 321.** OECD / European Union (2026). Empowering Learners for the Age of AI: An AI Literacy Framework for Primary and Secondary Education. OECD Publishing, Paris.
- 322.** Commission Recommendation (EU) 2024/1238 of 23 April 2024 on developing and strengthening integrated child protection systems in the best interests of the child.
- 323.** Άρθρο 24 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- 324.** European Commission (2025). Call to Action: from children to EU decision-makers. Προσπελάστηκε στις 1 Ιουλίου 2026.
- 325.** O'Connell, R. (2021). Psychological first aid for Young Peers. Training manual. IFRC Reference Centre for Psychosocial Support, Copenhagen.
- 326.** O'Connell, R. (2021). Psychological first aid for Young Peers. Training manual. IFRC Reference Centre for Psychosocial Support, Copenhagen.
- 327.** O'Connell, R. (2021). Psychological first aid for Young Peers. Training manual. IFRC Reference Centre for Psychosocial Support, Copenhagen.
- 328.** O'Connell, R. (2021). Psychological first aid for Young Peers. Training manual. IFRC Reference Centre for Psychosocial Support, Copenhagen.
- 329.** European Commission (Undated). Promising practices – Summary. Denmark – Psychological First Aid for Young Peers.
- 330.** European Commission (2024). Best Practices Portal - Psychological First Aid for Young Peers. Προσπελάστηκε στις 1 Ιουλίου 2026.
- 331.** Seguranet (2026) Digital Leaders | SeguraNet. Προσπελάστηκε στις 7 Ιουλίου 2026.

Υπηρεσία Εκδόσεων
της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Νομοθεσία | Δεδομένα | Εκδόσεις